

G.T.K.

JOSEF KAUFMAN
CRONICARUL EVREILOR DIN ROMANIA
— PIATRA-MEAMȚ —

CRONICA

COMUNITAȚILOR ISRAELITE

— DIN —

Județul Neamțu

cuprinzând:

Hrisoave, documente, inscripții, fotografii etc.

T O M U L I I

10398

7.499.

9 (R009.5) (=924)

Na se impru-
mută acasă.

JOSEF KAUFMAN
CRONICARUL EVREILOR DIN ROMÂNIA
— PIATRA-NEAMȚ —

CRONICĂ COMUNITĂȚILOR ISRAELITE

— DIN —

Județului Neamțu

cuprinzând :

Hrisoave, documente, inscripții, fotografii etc.

T O M U L I I

Biblioteca Documentară
Piatra Neamț
Reginaea Bacan

10398

PIATRA-N.
TIPOGRAFIA "RECORD"
1929

K. III.
4858(B)

*Inchin și acest fruct al vieții mele mult
iubitului meu fiu Doctor O. Kauffmann-Cosla
din București.*

Cu dragostea paternă.

IOSEF KAUFMAN (Autorul)

Doctor O. Kauffmann-Cosla

Docent Universitar

Membru al următoarelor societăți savante:

Société de Biologie Paris; Société de Chimie Biologique Paris; Société de
Chimie de France; Deutsche Chemikerschaft; Societate de Științi; Societate de
Higiênă; Societatea de Hidrologie.
Colaborator științific al revistelor științifice din Franța, Germania și Anglia.
Medic Șef al serviciului de boli de nutriție Spitalul «Sf. Elena».
Cavaler al ordinului «Steaua României» pentru lucrări științifice.
Pentru lucrările sale savante pe terenul chimiei biologice și al boalelor de nu-
tritie îl găsim citat cu elogi în toate tratatele străine respective.

*Datorese iubire, recunoștință, devota-
ment și venerațiune nobilului, tolerantului,
generosului și mărinimosului Popor Român.*

IOSEF KAUFMAN (Autorul cronicei)

Societățile Israelite din Piatra-N.

Spiritul de asociare, care a lipsit odineoară evreilor de aci, începe a se deștepta cu elocvență, mai cu seamă dela anul 1870, astfel că de atunci s'au înființat, desființat și reînființat multe societăți de binefacere. Iată și istoricul acestor societăți :

SOCIETĂȚI FILANTROPICE

Societatea B'nei Brith Loja „Menorah”

Această societate care are de scop de a favoriza interesele cele mai subline ale omenirei, a desvolta și ridica caracterul moral și intelectual al neamului evreu, are aci o lojă, sub numele : „*Menorah*”. In anul 1875 s'a înființat aci loja „*Beniamin XI*” al soc. „*Zion*” (azi B'nei Brith), compusă din elita israelită, numărând aproape 50 membrii, sub președinția lui Berman Orenștein.

Ea fusese puterea în luptă energetică cu epitropii Comunității și cu retrograzii pentru întemeierea unei Comunități regulate și pentru susținerea unei școli moderne. Pe terenul Carității a contribuit foarte mult aci, asemenea a ajutat cu haine și bani pe incendiații din Moinești, Podul Ilozei etc. Conform circulei Infr. „*Zion*” pentru a se contribui la ridicarea monumentului gloriosului Voivod *Ștefan cel Mare* din Iași, loja însuflețită de simțeminte patriotice; a contribuit cu 300 lei pentru acest monument. In anul 1876, loja ia sub a ei administrație mersul școalei Talmud-Thora, dându-i un lustru modern.

Ca președinte al lojei fusese atunci d-l *Pinchas Mendel*, Loja pe atunci ca întotdeauna a ajutat pe văduve, bolnavi, miresse etc.

În anul 1877 înființarea „Zion” tot loja Beniamin XI era sub președinția d-lui *Hers Goldner* și era astfel alcătuită: Vice președinte *Moise Lewenshon*, predicator *B. Samsony*, mentor *Hic Goldenberg*, secretar *H. Heller*, Trezorier *H. Galațanu*, gardian *Meir Daniel*. În anul 1881 loja „Beniamin” primi numele de „Zerubabel”, purtându-l astfel până în anul 1889.

Loja „Zerubabel” sub președinția d-lui *Moise Iuster* a fost una din cele mai active. Așa în anul 1883 a deschis o școală Israelită Română cu 2 clase, dirijată de d-nii: *Moise Iuster*, *B. Samsony* și *Israel Mendelsohn*. Asemenea au înființat și un club de lectură. Pe terenul carității a contribuit de asemenea foarte mult. Cu prilejul sosirii M. S. Regelui Carol I (1883) loja a făcut un frumos arc de triumf. În anul 1880 loja primind în sânul ei mai mulți membri, schimbă numele în „Menorah”. În anul, 1901 loja „Menorah” înființă ospătărie populară pentru populația săracă și fabrica și azime de Paște pentru ei.

În acest an l-ja era constituită din următorii membri: Iulius Agalștein, Meir Avram, S. I. Kaufman, M. Cohn, L. N. Charas, Ben. Kaufman, Meir Daniel, B. K. Engelberg, I. D. Gărcineanu, Meir Iakerkaner, I. Moise Iuster, Abram Lipa Iuster, Meir Iuster, M. Iuster, Efr. Iuster, Leib Iuster, Sol Iuster, Iacob Kopel, I. K. Katz, Șmil Liberman, Adolf Löbel, Carol Nacht, Iosef Naftalison, Leib Polack, N. Rabinovici, Ios. Rosner, Leon Roiman, B. Samsony, M. Siegler, I. Abr. Schor, Elias S. galter, S. Ben. Siegler, M. Sperling, H. Schor, Șmil Siegler, B. Veisman și președintele *M. I. Iuster*.

În anul 1903 loja a avut ca președinte pe veteranul *Bercu Samsony*, Vice-președ. Dr. Lucianu, Mentor Pine Daniel, secretar Ilic Abramovici.

În anul 1920 Loja „Metorah” face apel de subscripții spre a înființa colonie în Palestina.

În anul 1920 «Joint Distribution C-tetes» a distribuit aci alimente, haine etc. prin „Loja Menorah”.

Tot în acest an spre acest scop a constituit un comitet sub denumire: „Achusah” sub președinția d-lui Aron Iuster cu membri Sol. Drimer, A. B. Catz și avocatul Leon Weintraub,

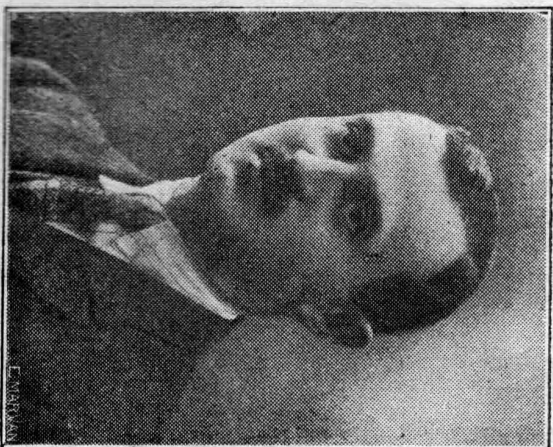
În anul 1926 Loja în înțelegere cu soc. „Macaby” Dr.

Klarfeld și Ben. Zalman s'au reînființat soc. Macaby, care fu înființată în anul 1921.

În anul 1927 Loja a înființat «Clubul Intim» sau mai bine zis Cercul Cultural, în localul ei, cu scop cultural și instructiv, alcătuit din D nii: Sigm. Herșcovici, Iulius Agalștein, M. I. Ipcar, Osiat Steinberg, Iosef Iuster, Natan Iuster, Moritz Rosenbaum, David Stambler și Sigm. Rabinovici.

Tot în acest an Loja implinind vechime de 35 ani dela înființarea ei, a dat 20 lire sterling ca să fie înscrisă în cartea de aur a F. N. E.

În general vorbind Loja „B'nei Brith” de aci a trecut prin felurite faze; când în activitate, când în stagnațiune, dar în tot timpul și-a îndeplinit misiunea ei, lucrând pentru binele mai cu seamă al Comunității. Aproape tot ce s'a

D-I Albert Abeles

făcut în Piatra, este opera soc. B'nei Brith, care a lucrat și contribuit la crearea și existența instituțiilor Comunității locale. Actualmente este condusă sub reședinția valorosului domn *Albert Abeles*, care se ocupă de progresul Lojei, lucrând cu cel mai mare zel, râvnă și activitate.

Societatea „Libanon”

Această societate s'a înființat în anul 1874. Ea avea de scop caritatea. Ea a fost alcătuită din aceiași membri cari mai târziu cu 2 ani au format menționata soc. „Zion”, sub președinția lui Berman Orenstein.

Societatea „Luna”

Iniințată în anul 1878, compusă din meseriași, sub președ. lui S. L. Kaufman. Scopul era filantropia. După o durată de 2 ani, s'a dizolvat.

Societatea „Ahavas Cheised”

Iniințată în anul 1877, tot de S. L. Kaufman, al cărui președinte a fost 2 ani, după care s'a dizolvat. Scopul era filantropia.

Societatea „Misgow-Ladow”

Iniințată în anul 1868 compusă din negustori și sub președinția lui *Hers Goldner*. Scopul era filantropia. Ea dură până în anul 1878.

Societatea „Parnuses-Aniim”

Iniințată în anul 1900 de negustori cu scop de a veni în ajutorul săracilor prin împrumuturi de bani. După o durată de numai un an s'a dizolvat.

Societatea „Chewra-Ghemileth-Cheised”

Având de scop înlesnirea împrumutului fără dobândă, la cei nevoieși, pe amanele. Societatea s'a fondat în anul 1874 numărând peste 200 cotizanți a 20 bani; pe săptămână. Ea a durat 3 ani și s'a dizolvat iar amanelele au fost înapoiate de către Moise Wechsler, inițialtorul și casierul societăței.

Societatea „Leiw-Echod”

Iniințată în anul 1909 din meseriași și neguțitori, avea de scop filantropia, dând și baluri pentru acest scop. În anul 1912 s'a dizolvat.

Societatea „Ajutorul”

Ea a luat ființă în anul 1880, alcătuită din tineri inteligenți de aci. Scopul ei a fost filantropia și întreginerea școlai precum crearea unei biblioteci și cabinet de lectură. Primii inițiatori au fost: Ad, Broder, Moritz Stambler, M. Schwarz, B. Sufrin, B. Abramovici, I. Bolocan, Șmil Kopulovic, H. Daniel, Zisu Schor, Iosef Kaufman, M. Heller, M. Gredingher, B. Samsony, I. Weinberg, I. Wechsler, I. Nacht, L. Rotman, L. Hafner, D. Haimsohn, Avr. Steinberg și S. Gheler. Ea a ajutat copii cu cărți și haine din școala Talmud-Thora, ea a iniințat școala de adulți, biblioteca și ajuta și pe săraci, prin jucare de teatru și altele. După 3 ani s'a desființat dând loc societăței:

Societatea „Cultura”

Iniințată în anul 1883 din membri soc. „Ajutorul”, urmând pe aceeaș cale ca și cea anterioară iar după 2 ani s'a desființat și ea.

Societatea „Moria”

Iniințată în 12 Aprilie 1881, compusă din tineri instruiți, mai mult în limba hebraică; posedând o mare bibliotecă și cabinet de lectură. A ajutat mult pe săraci iar pe lângă aceste a iniințat și o loterie, al căruia produs a fost trimis comitetului central sionist din Galați, fiind atunci la ordinea zilei; emigrarea în Palesina.

Societatea „Kedimah”

Fondată în anul 1884, alcătuită din tineri evrei și creștini. Scopul era a ajuta pe nevoieși fără distincție de religie.

Președinte a fost *Dr. L. Stein*. Primii inițiatori au fost : *Adolf Daniel*, *Iosef Haimsohn*, autorul cronicei etc. A jucat teatrul în folosul săracilor. După 2 ani s'a disolvat.

Societatea „Unirea”

Fondată în anul 1885 compusă din tineri evrei și creștini, urmărind acelaș scop ca și soc. „*Kedimah*” și care după un an s'a disolvat.

Societatea „Tikvah”

Inițiată în anul 1889, când a și proclamat de președ. onorific pe *Dr. K. Lipa* din Iași. În anul 1891 formă cabinet de lectură. În anul 1893 inițiază școala de adulți. Ca președinte avea pe inteligentul tânăr *Benjamin Kaufman*. Societatea fu bine văzută și respectată de toată lumea. Ea a susținut școala „*Talmud-Thora*” îmbrăcând și copii săraci. Între primii fondatori am fost și eu. Membri ei au jucat teatrul, întocmit de profesorul *Barel Sutrin*, dădeau baluri etc. Dintre primii fondatori au fost și *Bern. Weisman*, *I. Gărcineanu*, *A. I. Schor* etc.

Ea a dat Epitropiei Comunității o mie lei pentru construcția școlii din strada sub *Petricica*.

Societatea „Frăția”

Fondată în anul 1892 sub președenția lui *Adolf Daniel*. Și eu am fost unul din primii fondatori. Scopul a fost susținerea școlii *Talmud-Thora* și a școlii de adulți. După 2 ani s'a disolvat.

Societatea filantropică „Oise-Cheised”

Fondată la 5 Noembrie 1921. Având de scopă procurarea lemne săracilor. Pentru scopul lor filantropic dădeau frumose baluri, jucau teatrul etc. În anul 1924 a sucombat.

Soc. filantropică „Achnuses-Kahille”

Inițiată în anul 1906 al cărui comitet era alcătuit din *Dani: Itic Hergovici*, *Sol. Zisman*, *Leizer Mendel*, *Volf*

SOCIETATEA „TIKVAH”

Alterescu, Moise Feider, Lupu Lupovici, M. Ilesohn, Avr. Leibovici, Ilic Steinfeld, Pincu Iacoby Moise Greidingher, S. Rosenberg, Buim Goldenberg, Sol. Bercovici, S. M. Stumer și Ferdinand Lazarovici.

Acest comitet dete baluri, reprezentatății teatrale, făceau colecte de bani pentru scopul lor de a mărita fete sărace. O astfel de societate a fost și a D-șoarelor din acest oraș, cu acelaș scop și tendință. Tot pântru acest scop se făceau colecte de bani de felurite societăți și persoane, cu denumire comitet de bine-facere:

Societatea „Amicitia“

Inițiată în anul 1906. Ea dete serate artistice pentru îmbrăcarea copiilor săraci, Inițiativă luată de D-șoarele Lora Natfalisohn, Debora Siegler etc.

SOCIETĂȚI CU SCOP DE AJUTOR RECIPROC

Societatea „Lumina“

Inițiată în anul 1877. Statutul (Pinkesul) redactat de *Berel Sufrin*, având 32 articole. Scopul ajutorarea asociațiilor în caz de boală și conducerea membrilor decedați. Această societate era compusă din hebraiști și oameni cuții, dar după durată scurtă s'a disolvat.

Pinkesul este în posesia mea, fiindu-mi dat de Haim Leibovici, președintele ei.

Societatea „Ierusalim“

Inițiată de mine în anul 1881. Compusă din îneri negustori și meseriași. Scopul a fost ajutorarea membrilor și conducerea celor decedați, precum și ajutorarea copiilor săraci, cabinet de lectură și instruirea membrilor. Ea numără peste 100 membri sub președinția mea, dar după 3 ani ivindu-se discordia din partea unor membri s'a disolvat.

Prima societate Fraternală «AHAWAS-ISRAEL»

Pentru susținerea membrilor bolnavi și conducerea decedaților ei Fondată la 16 Ianuarie 1880 sub președinția lui *Haim Șulim Berman*. Ea numără peste 100 membri negustori și

meseriași, având și filială la *Buhusi*. După o durată de 3 ani, începând discordia s'au despărțit o mare parte dintre membri sub președinția lui *Haim Leibovici* apoi sub președinția mea. După 2 ani, casierul însușindu-și bani s'a disolvat.

Societatea „Bradul“

Fondată la 1900 de funcționari evrei dela depozite de cheresiea și dela fabrici. Scopul era ajutorarea reciprocă. Eu am fost inițiatorul lor formându-le și statutul. Din cauza desbinării s'a disolvat după 2 ani.

Soc. „Funcționarilor Comerciali“

Inițiată în anul 1892, alcătuită din funcționari comerciali cu ajutorarea reciprocă, care după un an din cauza zizaniei s'a disolvat. Atare societate s'a format și în anul 1926.

Soc. „Uniunea Junimei Comerciale“

Inițiată în anul 1911, care la început s'a dezvoltat cu laudă dar după foarte scurt timp adormi pentru totdeauna. Scopul era ajutor reciproc.

Soc. „Negustorilor Voiajori“

Inițiată în anul 1925, cu acelaș scop, care după un an adormi și ea.

Soc. „B'nei Iankef“

Fondată în anul 1899, alcătuită din preocupți. Scopul era ajutorarea reciprocă. După o durată numai de un an s'a disolvat.

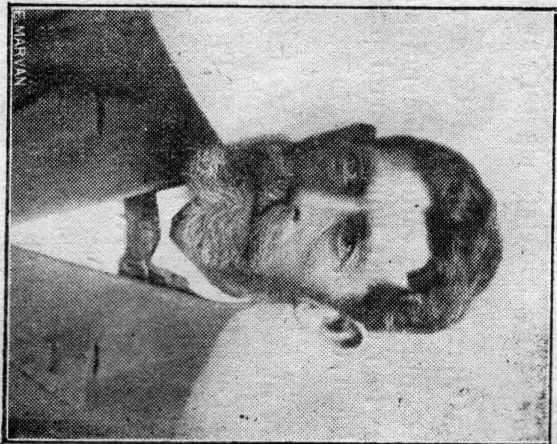
Soc. „Kneises-Israel“

Inițiată în anul 1902 de către D-nii Sol. Züsmann, B. Calmanovici, M. Salpeiter, frații Michel și Herman Marcus; toți din strada Gărei Vechi. Scopul ajutorarea reciprocă și susținerea casei de rugăciune din acel quarat.

Soc. „Achwah“

Fondată în anul 1904 și reactivată în anul 1924

Scopul este ajutor reciproc și conducerea membrilor de-cedați. Ea are și un „Pinkes“ sau mai bine zis, cartea de comemorare. Inițiatorii fondării societății au fost: *Șmil Itic Catz și Haim Faltbiș* iar membri fondatori sunt: *Șmil Itic Catz, Haim Faltbiș, Lupu A. Tarcuianu, Moscu Iacoby, Lupu Steurman, Leizer Mendel, Leib Polack, Herș Făinar, David S. Sigler, Aron Weintraub, Michel Pascal, Zigmund Catz, Idel Mendel, Lipa Catz, Iancu Abramovici, Pincu Daniel, M. Gredingher I. Haimsohn, Moise D. Segal, Șmil Kopulovici, Idel Brikman, Lupu Lupovici, Isidor Holzman, Leon Lazarovici, Avr. Manașcu, Nuchem Herșcovici, Meir Avram,*

Șmil Itic Catz

M. Eizicovici, Michel Zeilig, Herman Orenștein, M. Strich, Avr. Feinștein, I. B. Gardner, B. Goldenberg, M. L. Karfisen, Meir Schwartz, Iacob Marcovici, Leib Hafner, Moise Roșcovici, Iacob Kopel, Șmil Sigler, Șmil Liberman, Gherșin Catz, Iosef Kaufman, Isidor Eșanu, P. Zisu, Oscar Helman,

Srul Burăch Leibelsohn și Șmil Rotman. Primul comitet a fost sub președ. lui *Meir Avram* apoi la reactivare (1904) a fost *Șmil Itic Catz*, apoi *Adolf Weininger, A. Renert, Iosef Davidovici*, iar actualmente Gherșin Catz. Ca prim secretar este d-l Aron Barid.

Soc. Rezerviștilor „Pionul“

Inițiată la 25 Februarie 1889 de Herman Aizic ca soc. Rezerviștilor, dar mai târziu ca secția Asociațiunea Israelitilor Pământeni (la 15 Dec. 1890) sub președ. *Dr. Leon Ștein* iar ca secretar general Iosef Kaufman (cronicar). Ea numără aproape 100 de membri, Ea a existat până la 14 Noembrie 1897 sub denumire de secția «Pionul».

La 19 Februarie 1898 toți membri secției au urmat cu drapelul lor, luând parte la înțunarea regentatului Colonel (comandantul Regimentului 15 Răsboeni) Grigore Giosianu. De atunci numai dete semn de viață până la 5 Aprilie 1903 când iarăși s'a reînființat existând aproape 2 ani, disolvându-se.

Soc. Junimea studioasă Israelită Progresiste

Soc. „Junimea Studioasă“

Inițiată în anul 1884, compusă din studenți Evrei și câțiva creștini sub președ. *d-lui Dr. Leon Ștein*, condusă fiind de d-nii Ad. Daniel, Ios. Haimshon. Ei au jucat piese de Broides și Bercu Sufin. Scopul a ajutora pe studenți săraci. Ei deteără și baluri pentru acest scop. În anul 1902 s'a înființat o altă societate tot a studenților Evrei sub numele de „Cercul studenților Evrei din Piatra-N“. Acest cerc lucrea și în comun cu soc. Stonisistă, ținând conferințe etc.

În anul 1920 s'a înființat așa zisul *Cercul regional al studenților Evrei din Piatra-N*, care dete în grădina publică Mare Kermesă organizată de acest cerc. În anul 1924 cercul a ales următorul comitet: Eduard Natfalisohn (preș.) Zahman Zisu (vice), Lica Ftscher (secretar), Bendit Negru (casier), Gică Semo și Marcel Nadler (censori).

Pe lângă acestia și soc. sportivă „*Macaby*“ a dat de mai multe ori serate dansante, asemenea și festivaluri literare,

muzicale urmate de dans iar pe terenul Borzoghaneanului Match de Fot-Ball.

În anul 1925 cercul „Hebronia” a dat un festival literar artistic, urmat de dans, în sala Teatrului. Au debutat D-nii Carol Berman, R. Renert, B. Șapira etc.

În Mai 1927 Federația soc. sportive din România (F. S. S. R.) cu sediul central București sub Președenția M. S. Regelui Ferdinand I al României în ședința comitetului din 30 Aprilie s'a admis înființarea secției sportive „Macaby” în Piatra-N., în fruntea harnicului conducător Dr. Jean Klarfeld secundat de Ben. Zalman.

În 4 Aprilie 1927 soc. sportivă «Macaby» a dat un festival artistic, literar, urmat de dans.

În lunie acest an tinerimea studioasă a Evreilor din Piatra-N. în frunte cu tinerii E.J. Naftalison, avocat Redler, Herșcovici. Șapira, R. List, Lică Berman, Isidor Grinberg, Th. Gavriloi etc. au pus bazele cercului sub numele: „*Lunmea Pietreană*”, cercul literar. bibliotecă, conferințe etc. redactând și o revistă cu acelaș nume.

Sâmbătă 23 Iulie acest an soc. „Macaby” a dat o frumoasă Kermesă.

Tot în acest an Asociația g-lă a studenților, Evrei din România. Cercul regional al Jud. Neamț, au ales comitetul de patronaj al cercului pe: Elise M. Semo, Carolina Bach, Elise P. Daniel, Fany Rosenbaum, Coca M. Bach, Raschela I. Iuster, Grette Slesingher, Clarisse M. Stern, Libița Rabinovici, Aron L. Iuster, Conrad Reis. S. Drimer, Dr. Bern. Rosenthal, Mișu Bach, Josef Iuster, L. Schlesingher. Avocat P. Lupescu, Avocat Leon Weintraub, Președ. Elias Catz, vice președ. Drd. Carol Eisenberg și Marcel Manașcu, Secretar Isaac Alter, Casier M. Nul, Censor Sammy Allerescu, Delegat Tg.-Neamț Emil Schächter. Buhuși Natan Zeiden.

Tot în acest an Asociația Generală a studenților Evrei din România, Cercul regional Jud. Neamț, a dat darea de seamă asupra gestiunii financiare din anul universitar 1926-1927 notăm la intrare următoarele sume: beneficil netto dela Kermesa din Piatra-N. 22.230 lei; festivalul din Buhuși 14.000 lei; festivalul din Trg. Neamț 5832 lei. Colecta de lom Kipur din Piatra 6711 lei, idem Trg.-Neamț 1543 lei, Fabrica textilă de postav Buhuși 15.000 lei, D-I Konrad

Reiss 2500, D-I Lazăr Margulies 2500 lei, colecta din Piatra-N. în vacanța crăciunului 23.290 lei. beneficil net al Ceaiului de Purim din Piatra-N. 11.166 lei, idem Trg. Neamț 1500 lei, subvenția comunității Israelite 7000 lei, procente 800 lei, soldo 3335-50 lei. Total general 117.410 lei 50 bani, semnat comitetul Președ M. Merlaub, Vice președ. Fritz Bergher, secretar N. Fondianer, casier Jean Rosenberg, cen-zor Leon lancovici, delegat Trg. Neamț Drd. C. Eizenberg, Buhuși Nathan Zeiden.

La 6 Septembrie 1928 s'a ales comitet definitiv al studenților evrei din Jud. Neamț pe M. Merlaub (președ.) M. Gavriloi (vice) și pe A. Marcovici și Lazăr Codol membri.

În anul 1929 cercul regional al studenților evrei de aici au avut șezătoare literare, festivaluri urmat de dans. În acest an cercul multifunșe călduros comitetului de patronaj, compus din D-nele Claire Bach, Felicia Berman, Betty Lenghel, D șoara avocat Lupu pentru concursul dat la diferite ocazii.

Societăți Economice

Soc. Econ. „Existența” fondată în anul 1880 sub președ. lui Ilie Naftule cu un activ și pasiv de 46.249 lei 17 bani, avea de casier contabil pe Bercu Samsony. Această societate progresează și ajunse la apogeul măritrei sale însă după plecarea bătrânului Samsony la Palestina, a dat faliment fraudulos și cei care aveau depuși bani, au rămas păgubași.

Președinți au fost: Ilie Naftule, A. L. Iuster, S. Sliambler, Șmil Herșcovi, M. L. Făinaru.

Soc. Econ. „Siguranța”

Fondată în anul 1890 sub președ. lui I. K. Catz, având capital apronpe un sfert de milion lei. Casierul soc. fu d-I Carol Nacht, Președ. adunării generale a fost d-I Iulius A. Gatslein, iar secretar I. Schwartz, Această societate a durat 3 perioade a 3 ani.

Soc. Econ. „Progresul”

Această soc. s'a fondat în anul 1899 alcătuită din membri seriași cu acția a 25 lei acția și 2,50 rata lunară.

Soc. Econ. „Mercur”

Fondată în anul 1905. Președ. adunării Lupu A. Tar-
cuanu, secretar P. Zisu, S. Drimer (președ.) iar consilieri:
I. K. Katz, H. Iancovici, L. I. Grünberg, H. Estrig, B. Eizen-
berg și Moscu Iacoby iar casier Leo Tarcuanu.

BĂNCI**Banca „Bistrita”**

Soc. anonimă pe acțiuni, capital social deplin vărsat
100.000 lei. Consiliu de Ad-ție era compus din D-nii: Sigm.
Herșcovici (președ.) Iulius Agatștein (vice) iar membri D-nii:
I. C. Cerbeanu, S. Herșcovici, Gh. Melitneanu. Direcția
băncii a fost încredințată d-lui M. I. Ipcar, fost reprezentant
al băncii Agricole.

BĂNCILE ACTUALE**Banca Negustorească Română (Soc. anonimă)**

Această bancă a luat ființă în anul 1921. Are capital 4
milioane și rezerve 2.650.000 lei. Consiliul de administrație
este alcătuit astfel: Președintele *Emile M. Brancovici* profesor
al Academiei de Inalte studii comerciale și industriale și Di-
rector general al soc. de Asigurare „Agricola” din București.
Vice-președinte *Conrad Reis* Directorul fabricii de postav
Buhusi. Membri: *Gh. I. Ionescu Pleșa*, *Adolf Weininger*,
Ilie Săvescu și *Carol Weinberg* (Președ. statului negustoresc
din Piatra-N.) Cenzori: *Avocat L. Weintraub*, *Nec. Maxim*,
Mayer Hascalovici. Cenzori supleanți: *Lupu Pizam*, *Nec.*
Pleşescu, *Hascal Katz*. Directorul băncii este d-l *Carol*
Weinberg și casier d-l *Gh. I. Ionescu Pleșa*.

Banca de Credit (Soc. anonimă)

Capital social 5 milioane și rezerve 4.100.000 lei. Con-
siliul de administrație este alcătuit astfel: *M. Wachtel* (Di-
rector general al băncii Moldova din Iași) Vice-președ., *Co-*
lonel Al. Calmuschi, Membri: *W. Dinerman*, *N. I. Ioanin*

primar, *Sig. Herșcovici* (Administrator delegat) *Al. Einhorn*
(Directorul băncii Moldova din Iași), *Albert Abeles* (Director
al Băncii). Cenzori: *I. Schönberg* (Directorul Băncii Mol-
dova Iași), *C. T. Dimitriu* (Preș. Camerei de Comerț loco),
George Grigoriu. Cenzori supleanți: *L. Brand*, *V. Sorocanu*
(avocat) și *Felix Ipcar* (comerciant).
Banca s'a înființat în anul 1919.

Banca Centrală Piatra-N. (Soc. anonimă)

Această bancă s'a înființat în anul 1929 și posedă ca-
pital 5.000.000 lei deplin vărsat. Consiliul de administrație
este alcătuit astfel: Președinte (vacant), Vice-președ. *Crista-*
che Staicovici (fost secretar general al Mater Industrie etc.)
d-l. *Sol Drimer* (industriaș și proprietar) administrator de-
legat și director. Consilieri: D-nii *C. Dimitriu* (farmacist),
d-l *Herman Weisman* (comerciant și proprietar) administrator
delegat, d-l *Mișu Weisman* (avocat și proprietar) șef comp-
tabil și procurist d-l *Mundy Iancovici*.

Banca Cooperativă de Credit Mărunț și Economie

(Societate anonimă)

Capital social 500.000 lei. Președinte *Dr. Lazarovici*,
Vice-președ. *Herman Abramovici*. Casier *M. Pietreanu*, Cen-
zori: *Avocat L. Weintraub*, *Herman Grünstein* și *lanca*
Lupu. Această bancă s'a înființat în anul 1926 prin inițiativa
D-lor *Dr. Jean Klarfeld*, avocat Leon Weintraub, *Bern. Sil-*
berdrath, *Sol. Löbensohn*, *Zaharia Haras*, *I. Calman*, *Oscar*
Helman, *Elias Hafner*, *Samy Rothmar*, *Herman Abramovici*
și *Idel Winkler*, care au și format comitetul provizor. Aceștia
au și depus câte 3000 lei pentru formarea fondului acces-
tel băncii.

În anul 1904 d-l *Ad. Weininger*, în calitate de casier
provizor, anunță că s'a deschis aci o nouă societate de eco-
nomie, cu acți și rate. Inițiatorii sunt D-nii: *Michel Luster*,
L. A. Tarcuanu, *A. Renert*, *Lazăr Weinrauch*, *Ios. Manascu*,
Iulius Agatștein, *M. Roșcovici*, *A. Fondianer*, *Carl Nacht*,
Moscu Iacoby, *L. Rosenzweig*, *Ad. Weininger* și *A. Manascu*.

În luna Iunie 1925 s'a lansat un prospect pentru înființarea *Cooperatiuei care va îndestula pe membri ei cu carne de vită*. Inițiatorii fiind D-nii Arthur Grünberg, Ludwig Berman, Julius Agatștein etc. Acțiunile fiind câte 100 lei.

Societăți pentru jucarea de Loterii

Afară de loteriile soc. „*Marta*” (1882), al soc. „*Ajutorul*” (1882) în folosul școalei ce au întreprins, al soc. D-șoarelor „*Speranța*” (1882) în folosul emigranților din Palestina, au mai fost alte asociațiuni care jucau lozuri străine. Prima asociațiune de acest fel a fost creată de mine în anul 1881, al căreia tutelar casier am fost fiind 34 membri. A doua asociație (colecta) fu de asemenea formată de mine, tot în anul 1881 compusă din 28 asociați. A treia colectă formată tot de mine în anul 1882 sub denumirea de „*Unirea*”. A patra colectă formată de Michel Pascal (1894). Aci e loc de relezat că persoanele care au avut câștiguri mari au fost Ilie Calman Sigler și S. H. Scheiner a câte 60.000 lei precum și Bril, Șachman, Michel Pascal și Rachmil Zeilic sume mai mici.

Asociația pentru descoperire de comori

Ideia de a descoperi comori, se trage din timpurile năvălirilor barbare, când se ascundeau averile de frica lor în pământ. Încă în anul 1842 se formează aci o societate, alcătuită din evrei și creștini, cari sondară felurite locuri produse. În acel timp fiind Ispravnic I. Darmanescu, se asociază și dânsul pentru acest scop, dând tot concursul exploratorilor. În acest timp văzându-se o flămă pe vârful dealului Cozla (unde este tunelul) asociația săpând au găsit vase de aramă cu bani și schelete de oameni (Tătari). În anii 1869, 1874 și 1876 iar se formară astfel de societăți, al căror membri au rămas săraci din cauza cheltuelilor de săpături.

Asociațiuni pentru jucare de teatru și dare de concerte

Afară de piesele de teatru, jucate de membrii societăților „*Ajutorul*” (1882), „*Cultura*” (1883), „*Kedima*” (1885)

s'au mai jucat în anul (1892) piesa „*Lupul în piele de oaie*” de *M. Birnbaum*, muzica de *Abram Steinberg*, delitanți fiind: D-nii *M. Birnbaum*, *B. Abramovici*, *M. Schwartz*, *Haim Falbf*, *Sol. Renert*, *I. Goldenthal*, *B. Weisman* și *D-șoara Weisman*. În anul 1895 tinerii din soc. meseriașilor „*Munca*” au jucat felurite piese în folosul școalei meseriașilor. În anul 1896 vre-o 24 tineri meseriași, având de regisor pe *Carol Friedman*, au jucat mai multe piese tot în folosul școalei meseriașilor.

La 30 Decembrie 1896 d-l *Abram Petreanu* dete un splendid concert vocal și instrumental, împreună cu concursul soc. *Corală*, soc. *filarmonică*, muzica *Primăriei* și cu concursul *D-lor Capel-maestru A. Zica* (*Primăria*) și *P. Friedman Capel-maestru* al muzicei *Reg. 15 Războeni*,

La 11 Mai 1897 tot d-l *Petreanu* a dat un splendid concert cu corul vocal al soc. *D-șoarelor „Cultura”*, aducându-se mulțumire d-lui *Petreanu*, pentru deplina surpriză și deplină reușită și înghiebară corului sublim. Subscris actul de mulțumire de D-nii: *Colonel Gioseanu*, *Colonel Burchi*, *Maior Atanasiu*, *Lascar Vorel*, *Ioan Costescu* *Inginer*, *Vas. Calude*, *Ioan Negrea*, *Z. Zapisescu*, *I. Theohari*, *Ioan Filip*, *Dim. Hogea*, *Nec. Barcan* și *Gh. Oancea*.

Societățile Damelor Israelite (negustori)

Soc. Danelor Israelite

Înființată în anul 1888 alcătuită din peste 100 dame, membre cu cotizații de 20 bani pe săptămână, având de scop ajutorarea femeilor și a lehzuzilor. Ea dura câți-va ani și s'a constituit soc. *Caritatea* cu acelaș scop.

Soc. „Caritatea”

Înființată în anul 1895 și numără peste 100 membre. Scopul după cum am zis este a ajuta femeile sărace și lehuze precum și înzestrarea mireselor sărace. Primul comitet de administrație era alcătuit din D-nele: *Ana Ios. Naf-talishon*, *Maria S. Sigler*, *Zuza H. Goldner*, *Clara A. Weiningher*, *Betty L. Weinrauch*, *Berta A. Renert*, *Etty I. Schwartz*, *Charas*, *Ernestina Jăgher* și *Ana I. Weinrauch*.

Primele președinte a societății au fost D-nele: *Sose H. Goldner* (1895-1898), *Cecilia Dr. Schwartz.* (1898). *Ana Nafthalsohn* (1898-1900), *Clara Weininger, Maria S. Sigler Betty Weinrauch, Elise M. Semo* etc., iar secretară *Elise Pine Daniel.*

Această societate a exercitat felurite ajutoare, pentru care scop a dat baluri, concerte etc.

În anul 1922 a primit subvenție 10.000 lei din partea Ministerului Muncii, recunoscută de Minister al Muncii și Ocrotirii sociale, publicat în Monitorul (Buletinul), Ministerului din Iulie 1922.

Tot în acest an 20 August s'a dat un splendid concert în beneficiul societății prin concursul D-nei Dr. Haiman, I. Albu (piano), C. Vorel (canto) și Oberman (vioară).

În anul 1924 societatea împarte 20,000 lei pentru chirie la văduve prin D-nele: Elise M. Semo, Elise P. Daniel, Carolina Bach și Miltza Britl.

În darea de seamă a societății pe anul 1920-1921 găsesc următoarea adresă de mulțumire în numele celor ajutoși de societate:

Piatra-N., Data Poștei

ONORATĂ DOAMNĂ

Avem onoare a vă prezenta darea de seamă a soc. femeilor Israelite «*Caritatea*» pe anul 1920-1921 (1 Aprilie 1920 1 Aprilie 1921). Cu această ocaziune, în numele celor ajutoși, vă aducem mulțumirile noastre, rugându-vă să ne dați concurs și anul acesta.

Comitetul: Președintă D-na *Elise M. Semo*, Vice-președintă D-na *Elise P. Daniel*, Casieră D-na *Carolina Bach*, Controloară D-na *Maria Dr. Lupu*, Secretară D-na *Mita Britl*, Membre active D-nele: *Rebeca M. Iuster, Clara M. Iuster, Semelia Bacal, Claire Iuster, Clara Weinstein, Clara Weininger, Buca Katz, Raschele Agatstein, Fany Pascal, Re-gine Strich, Jeana Strich, Elovira Dr. Tanenapt, Fany I-Weinberg, Fany Carol Weinberg.*

Membri onorifici: { D-l *Marco Semo*
" *Albert Abeles*

În anul 1929 Ministerul sănătății a aprobat soc. "*Caritatea*" a strânger fond prin chete.

În anul 1923 s'a format o societate de D-șoare tot cu numele de "*Caritatea*" având același scop și lucrând foarte activ ca filiala societății.

Societăți culturale de D-șoare a negustorilor

Soc. „Speranța”

Compusă din D-șoare, având de scop instrucția reciprocă și ținerea unei biblioteci. Inițiată în anul 1882 sub președinția D-șoarei *Pepi Pascal*. A durat numai 3 ani.

Comitetul era alcătuit din D-soarele: R. Körner, Elisa Marcovici, Abramovici, Sulțer și Heller etc.

Soc. „Cultura”

Inițiată în anul 1883 prin inițiativa D-șoarei *Elise Marcovici*, Menirea societății era întreținerea școlii. Elie Iucară și piesa „Răsplata Divină” de *Ben. Sufrin*, iar muzica dirijată de *Iosef Daniel* și *Avram Petreanu*. Din beneficiul reprezentanței au îmbrăcat copii săraci.

Comitetul era alcătuit astfel: *Elise Marcovici* (președ.), *Debora Goldner* (vice), *Fany Weinrauch* (casieră), *Matilda Wlger* (controloară), *Charlo te Goldner* și *Betty Solomon* (secretare), iar consiliere: *Ana Grünwald*, *Sofie Polack*, *Ernestina Weinberg*. Societatea a dat un bal de copii sub patronajul D-nei *Ana Iosef Nafalishon*.

În anul 1896 societatea în unire cu soc. „*Tikvah*” au dat un bal îmbrăcând copii săraci din școala *Talmud-Thora*. În anul 1897 societatea dete un mare concert vocal și instrumental condus de talentatul *A. Petreanu*.

Soc. „Hatikwah”

Această societate a organizat un festival artistic literar, prin concursul d-lui *Iacob Gropper* (poet), *S. Lazăr*, *A. L. Zisu* și artiștii: *Willy Finkelstein*, *D-șoara Steluța Abramovici* și *E. Waldman* din Iași.

Soc. „Amiciția”

Inițiată în anul 1906, a dat un mare bal pentru îmbrăcarea copiilor. La 27 Mai acelaș an a dat o serată dansantă tot pentru acest scop, la care s'au distins D-șoarele Naffalshon, Debora Sigler și Polack.

Soc. „Sarana”

Inițiată în anul 1919 din inițiativa D-nei *Elise P. Daniel* președintă, organizând societatea ca culturală. Comitetul era alcătuit din D-șoarele: Betty Fondianer, Dora Weisman.

Aociația culturală a femeilor Evree

Secția Piatra-Neamț

Inițiată în anul 1924. Scopul este : Dezvoltarea conștiinței evreiești și împrăștiera pentru România este D-na M. Rosenbaum din Frg.-Neamț. Președ. Elise P. Daniel, vice Agatștein. Se țin conferințe. Inițiatorile sunt D-nele : Baraf, Gusta Davidovici, Therese Iuster, Betty Katz, Blima Lupu, Paula Rüfel, Raduleanschi, Libița Rabinovici, Solomon, Bianca Schwartz, Schober, Fany Ferdeman, Dorine Weinrauch și Wechsler. D-șoarele : Beck, Dilgartz, Glasser, Gusta Iuster, Lilly Herman, Haras, Sofia și Fany Lazarovici, Kaufman, Raschele Mendel, Palărieru, Fany Rosenstein, Solomon, Segal, Sanft, Rozica Schwartz, Coca Tobias, Thaller. Miriam Zisu și Weinberg.

SOCIETĂȚILE MESERIAȘILOR

Soc. breslei ciubotarilor (Chewra-Sandlers)

Această societate a ciubotarilor (cismarilor) de aci datează din cele mai vechi timpuri și care posedă și un vechiu pinkes, dar care s'a perdut. Această breslă își avea și celelalte un staroste aparte, până în anul 1866 când fu desființată de guvern starostia breslelor.

Iată și istoricul și actele, alegerea starostelui cooperației ciubotarilor din acest oraș, în anul 1865 1):

Breasia cere Primăriei locale a le îngădui alegerea de staroste. Iată cererea :

DOMNUL PPEȘEDINTE!

Având în vedere că în acest oraș, susținute regulele cuvenite, potrivit obiceiurilor, carele se susțin și prin alte poștii a Prîncipatelor Unite ; adecă a avea fiecare breasia meseriașilor câte un staroste și câte doi membri, care aice nu se susțin nici decum. Din a căreia cauză ni se căsunează de multe ori mai multe stricăciune și necuvință din partea unor tineri din calle de or ce meserie și cum descalică, din date să-și declare de maiștrii. Vrând a zice nu trag cu noi deopotrivă la corospodență guvernului. Văzând a zice că nu sunt tras a respunde cu noi deopotrivă comunală. Dar apoi ne atacă și meșleșugurile noastre cu a lor declarații de mainștrii. Noi subscriși breasia și mainștrii de ciubotari a acestui oraș, prin aceasta vă rugăm să bine vroliți a regula prin unul din Domni membri din această Municipalitate și dîmprenă cu noi a sta spre a ne face o alegere de un staroste și doi membri, așa precum este cunoscut prin toate orasele acestor Prîncipate Unite ; când atuncea acei aleși de noi vor fi cunoscuți prin declarații ce vom da știre din autoritățile locale.

Piatra 1863 Iunie 24.

Subscriși : Iosub Balan, Chaim sin Ific Ciubotar, Nute sin Mechel, Iosub Focșaner, Solomon sin Ific, Șimșen sin Mechel, Marcu sin Moise, David Ciubotar. Șulim Ciubotar, Lupu sin Șulim, Bercu sin Leib, Haim Leib Ciubotar, Peisich sin Leib, Șmil Aizic Ciubotar, Moise Solomon sin Bercu, Mendel Ciubotar, Burich Avram sin Israil.

Municipalitatea a înaintat această cerere Ministeriului Lucrărilor Publice, Comerțului și Agriculturii spre a se încuvința alegerea. În acest timp breasia alege un 2) staroste

1) Primăria Piatra Dosarul No, 913/1865, primit alegerea Starostelui Corporelilor Evreilor Ciubotar din acest oraș, Piatra Anul 1865, posesia met. APTORUL
2) Sigiliul breslei original de alamă este în

în Camera Municipalității și iată chiar copia Prescriptivului Verbal încheiat de breaslă după alegere :

Astăzi anul 1863 Luna Iulie în 10 zile.

Jos iscăliții breasla ciubotarilor Evreiești din orașul Piatra. În puterea circularei Consiliului de Miniștri, prin Monitorul No. 115 din 18 Iunie anul crt. adunându-ne în Camera Municipalității și conform Art. 22 din anexa litera R. Sark al treilea a Regulamentului Organic, am ales de Staroste breslei noastre de ciubotari, pe ciubotarul *Haim sin Ițic*, spre a se statornici toate drepturile acestei bresle.

Urmează iscăliturile alegătorilor sus menționați.

Care Prescript Verbal se trimite Ministerului. Iată și copia adresei de confirmare al Ministerului :

Principatele Unite Române

București 1863

Ministerului Agriculturii,
Comerțului și al Lucrărilor

— Publice —

Secția Agricultură și Comert

No. 8160

Alegerea Starostelui corporațiunei Evreilor ciubotari din acest oraș, anexat pe lângă adresa Dv. No. 661, subsemnatul confirm pe Haim sin Ițic, în această funcțiune de Staroste, pe răspunderea alegătorilor ei, invitându-vă Domnilor membri a chema pe numitul în funcțiune ce i se încredințează, în-dată după primirea acesteia, spre a nu suferi interesele acei corporațiuni. Primiți etc. — Subscris Ministrul, Șeful secției.

D sale D-lor Membri Municipalității Piatra.

Cu adresa No. 736 din 4 August 1863 Municipalitatea comunică lui Haim sin Ițic confirmarea, invitându-l a primi pectul său de staroste.

La 15 August acel an 16 cismari tineri, cari fiind persecutați de breasla cea veche și amenințați de a fi oprți a lucra, fac o plângere către Președ. Municipalității, protestând contra alegerii lui Haim sin Ițic ca Staroste.

Guvernul zic ei în suplica lor, nu cere ca mainștri să

alibă diplome și că ei nu cunosc pe Haim ca cel mai practic în acest meșteșug. Ei cer să fie examinați, puși la dări și patente. Cer desființarea starostiei. Municipalitatea cerând relații dela Poliție în privința persecuțiunilor arătate în suplică, primește răspuns că cele arătate de ei sunt neintemeiate și false.

La 16 August acel an, breasla veche se plâng și ei contra răsvrătirei celor tineri. Finitul acestei nefelegeri fu împăcarea chiar în camera communală, iar peste 2 ani se des-ființă starostia.

Această societate a durat până în anul 1883 când se disolvă.

Soc. „Schewes-Achim“

Fondată de mine la 25 Februarie 1891 compusă din 60 meseriași tineri de cea mai bună reputație.

D-l Meir Schwartz

În seara de 25 Februarie 1893, fiind aniversarea fondării societății, aflându-se aci D-nii *Michel Aziel* (redactorul ziarului „Hαιοetz“) și *Hirsch Berger* (autorul mai multor

scrieri) au fost poftiți de mine la serbare, fiind proclamați membri onorifici. Tot în acel an am regulat ca școala meseriașilor să fie susținută și condusă de această societate fiind chiar eu supraveghetorul ei, ocupându-mă foarte mult pentru progresul ei. Eu ca președintele societății am înzestrat societatea cu sinagogă, thoras și tot mobilierul necesar.

La 19 Aprilie 1915 am fost proclamat membru onorific de adunarea generală din acea dată. Membri fondatori sunt **D-nii: Josef Kaufman, Osiias Nadler, Mer Schwartz, Herman Cifer, Bercu Gartenlaub, Itic L. Iancovitz, Beris Zimand.** Actualmente sinagoga societății este contopită cu sinagoga Cojocarilor.

Soc. „Munca“

Inițiată în anul 1891, al căreia scop era a susține școala Talmud-Thora a meseriașilor, imitând înlocmai activitatea soc. „Tikvah“. Pentru susținerea școlii și îmbrăcarea copiilor săraci, dădea baluri, juca teatru etc. Ea a durat până în anul 1896 când s'a făcut unirea partizilor.

Soc. „Machzika-Adahas“

Inițiată în anul 1888, Scopul era a susține școala meseriașilor și îmbrăcarea copiilor. După 3 ani de existență s'a disolvat.

Soc. „Wahrer-Scheiwes-Achim“

Fondată în 20 Aprilie 1903 din membri soc. „Scheiwes-Achim“ numărând aproape 100 de membri. Această societate a fost fondată de mine cu concursul următorilor primi fondatori: Moritz Wolf, Simon Herșcovici, Avr. Pascal, Mechel Schwartz, Aron Schwartz, Haim Strul Schwartz, Leizer Wolf Haimshon, Naftule Bandel, Avr. Fichman, Saie Bercovici, Marcu Simon, Itic Abramovici și Leon Gherter. Statutul a fost autentificat de Onor Tribunal Neamț în 26 Septembrie 1903 sub No. 622. Și în această societate am inițiat sinagogă cu thoras și mobilier frumos, care există și astăzi. Am fost mult timp președintele ei,

Soc. „Fraternitatea“

Fondată de mine 1901, al cărui președinte am fost. Numără aproape 200 membri. Scopul societății a fost ajutor reciproc: Venind la ordinea zilei legea meserilor, s'a împărțit fondul la meseriași săraci pentru a-și putea procura livretele; astfel societatea din această cauză s'a disolvat, luând naștere societatea :

Soc. „Uniunea Meseriașilor Israeliti“ din Piatra-Neamț

Alcătuită din toate societățile meseriașilor 1902 spre a procura livrete meseriașilor săraci. Între primii inițiatori a fost dl Arthur Grünberg și eu, iar dl Grünberg a fost președinte activ, care în 1918 face apel către meseriași să vină în biroul societății, unde va fi servit gratuit, pentru a fi înscrși în listele electorale. În anul 1927 s'a ales comitet nou, alcătuit din **D-nii: Carol Friedman, Elias Herșcovici, Sol. Lobensohn, Moritz Antler, D. Aronovici, Ch. Kupferman, Ios. Schwartz, Leon Abramovici, Idel Vinkler, Pascal Pascal, Herman Marcovici, Strul Vinkler, Itic Abramovici, Anton Fischer și Iancu Herșcu.**

Soc. „Meseriașilor tâmplari Speranța“

Inițiată în anul 1906 cu scop ajutorarea reciprocă. Alcătuită din tâmplari evrei. După 2 ani de existență s'a disolvat.

Soc. „Oise-Chesed“

Fondată în anul 1921 cu scop de a procura iemne săracilor.

Soc. „Achim-Wereim“

Fondată în anul 1895 compusă din birfari. Scopul era ajutor reciproc.

Soc. „Damelor meseriașe“

Alcătuită din cele mai fruntașe ale meseriașilor. Inițiată în anul 1906. Comitetul era compus din **D-nele: Golda Leon Cheller (președ.), Ernestine L. Șerfer și Rebeca Goldstein (vice-pres.), Sofia Em. Schwartz, Itic Reizel Leivanshon (Cas), Tarel Schwartz, Rașel M. Schwartz, Ghizele D. Davidovici (casieră) etc, etc.** Societatea a dat baluri în folosul spitalului și pentru procurarea obiectelor chirurgicale pentru spital. Membre consiliere au fost **D-nele: Marie Pomerantz, Manle I. Hafner, Clara S. Leizersohn, Betty Kupfersmid, Paulina Colbeci, Feghe B. Hafner, Eva Herșcovici și Etilia B. Segal.**

Societăți de emigrare din Piatra

Înainte de 1877, foarte rar se auzea ca un evreu din localitate să emigreze în Palestina, America sau alte țări. Numai bătrânii pioși se duceau rare ori în Palestina cu scop ca să fie îngropați în țara strămoșească.

Numai în anul 1874 s'a dus la America un ginere a lui Marcu Balan și aceasta era o curiozitate.

În anul 1882 după aplicarea legii spirtoaselor și a prigoanilor din sate, un curent puternic de emigrare începuse spre Palestina și mai cu seamă spre America.

În primavara anului 1900, iarăși un puternic curent de emigrare începuse. Grupe multe se formase în toată țara, precum și aicea, care se hotărâra a emigra pe jos la America.

Grupul I „Leew-Eichod” pietoni

Încă în iarna geroasă a anului 1899 băntuia criza în toată țara. Unele din fabricile locale se opriră cu lucrul, neavând unde plasa produsul lor.

Muncitorii numai găsiră de lucru; meseriașii deosemena simțiră greu această lovitură. Se formase un comitet de asistență, care împărțea pâine nevoișilor. Aceasta n'a fost însă suficient, lipsa era indiscribibilă.

Cum începură a se arăta razele primăverei, în urma formării primului grup din Bărlad, apărură aci un tânăr Max Wahman care propovădui emigrarea pe jos, imitând pe cel din Bărlad.

Acest om se alipi de mine și ambii ținuserăm discursuri în sinagoga veche, pentru acest scop. Peste câte-va zile formam grupul la 10 Mai 1900.

Imediat după formarea grupului, se constituî un comitet pentru ajutorarea emigranților.

La 13 Mai toți evreii locali fură convocați în Bet-hamidraș al Lipscanilor, unde d-l M. I. Ipcar ca membru al comitetului de ajutorare, descrie în culorile cele mai negre situaținea muncitorilor și al grupului, apelând la toți evreii localnici a ajutama acest grup spre a putea pleca mai curând la America.

Imediat comitetul a colectat 2000 lei, care fură depuși

la d-l S. Stambler. Ziua plecării grupului era fixată pentru 30 Mai 1900, făcându-se toate pregătirile necesare drumenilor, strângându-li-se obiecte și merinde.

La 30 Mai, ziua plecării grupului, eu am redactat și tipărit gratuit un „*Adio România*” și care a produs folos grupului.

În ziua aceasta, hotărât pentru plecarea grupului, lumea curgea ca Bistrița pe platoul Borzoghaneanului, lângă cimitirul Israelit, de unde convoiul trebuia să pornească spre Tölgeș, prin Ungaria, până la un port de imbarcare la America.

Tineri onorabili, colectau prin public sume însemnate, asemenea se ocupau cu vânzare de limonată, rahat cu apă etc. în beneficiul grupului.

La orele 5 p.m., convoiul a început să pornească; oftări, plânsete, sărutări și vaele se văzură în toate părțile. Totul era ceva mai presus de concepția omenescă. Lumea era zguduită de această tristă privești de despărțirea bărbatilor de femeiele și copii lor, de despărțirea părinților de fii lor și așa mai departe. Convoiul ajuns în dreptul cimitirului Israelit, urmat fiind de tot publicul, iar eu și M. I. Ipcar am pronunțat o cuvântare jalnică, așa că tot norodul plângea. După aceasta convoiul porni cântând: „Die Wanderer” iar din când în când isbucreau în strigăte de: „Trăiască România”. O parte din public se întorcea în oraș iar restul însoțesc pe drumuși la Vișoara (10 km. departe de oraș).

Drumușii (emigranți) erau îmbrăcați cu opinci în picioare și prevăzuți fiecare cu torbe pentru alimente, ploști de apă felinare înfipte în bețe lungi și fiecare cu un toiag. Aveau și două care cu bagaj și merinde.

La VIȘOARA

Convoiul ajungând aci, în fața locuinței d-lui Șulim Ma-nașcu, mese lungi acoperite cu prosoape albe cuprindea 1) mănăcări și băuturi pentru acești drumuși, Mai mulți țărani și țărance veniseră să privească, urând cu lacrimi în ochi nefericiților pribegi, drum ușor și fericit.

Grupul ajungând în comuna Vaduri d-l Haim Tarcuanu

1) Masa fu preparată cu cheltuielile d-lor: Bercu S. Bercovici, Smil Rotman Marcu Abramovici, M. Roșcovici și Ilic Leibovici.

CARUL EMIGRANȚILOR

le dele mâncare și băutură. La *Tarcău* piosul Alter Tarcanu cu fiul său Moise le-a oferit o masă și casele lor pentru dormit.

La *Bicaz*, d-l Burki Pitar le-a dat cafea cu lapte și jennă.

Sosiți la *Buhulnița*, fură ospătați de evreii de acolo.

Grupul sosind la *Răpcașeni* d-l Lupu Steurman i-a primit pe seama sa cu mâncare și dormitul 18 dintre emigranți, iar ceilalți a fost primit tot astfel de D-nii: Kibrik & Bacal (arendășii moșiei).

Plecând grupul D-nii Kibrik & Bacal le-a dăruit 230 lei.

Grupul ajungând la *Bistricioara* d-l Azic Velvels le-a dat rachiu, kifile și pesmeți.

Ajungând la *Crăntiești*, tot d-l Azic Velvels le-a dat o masă cu mâncări calde și băuturi bune. De acolo grupul s'a îndreptat spre granița Ungară, unde ajungând au fost opriiți de autoritățile Ungare.

Până la învoirea autorităților de-a trece prin Ungaria, D-nii Isidor Inzler și Marcu Meirovici de acolo (originari din Piatra), stângeau și aduceau zilnic emigranților mâncare și băutură. Obștea Israelită din Tölghyș stăruia telegrafic la Budapesta, obținând învoirea trecerii pe teritoriul Ungariei. Grupul intră în orașelul Tölghyș, unde fură ospătați de coregionari iar seara ajunseră la Borszek fură bine primiți de evrei de acolo. De acolo ei parcurseră toată Ungaria, ajungând la Viena, alianța de acolo, le transportă cu trenul până la Hamburg, unde au fost imbarcați într'un vapor pentru America.

Pentru ajutorarea familiilor grupului, comitetul auxiliar înscrise mai mulți enoriași, care s'au obligat a plăti cotizații săptămânale. Numărul total al emigranților a fost 59.

După câteva zile primind scrisori dela emigranți, am redactat și tipărit gratis jurnalul ocazional „*Steaua Israelită*”, care l'am consacrat în folosul familiilor rămase ale emigranților plecați.

La 14 lunie apăru un avis al D-lor B. Samsony și Ipcar în care înștiințează că statele vecine nu permit trecerea pe jos a emigranților pietoni, dar aceasta nu descuraja pe ni-meni așa că curentul formării de grupuri se aprinse în im-mele tuturor fără ca cine-va să fi fost în stare a putea localiza.

Grupul al II-lea „Montefiore”

Imediat după plecarea grupului „Leiv-Echod”, s'a format și organizat acest grup. Grupul avea ca fond 1000 lei depuși la d-nul Samsony. Membri grupului au jucat aicea de două ori piesa „Regele Saul”, reușind pe deplin.

Ei și-au croit o uniformă de dog cenușiu, purtând șepci pe cap și opinci pe picioare. Pentru drum aveau un car mare (omnibus) spre a duce bagajul și alimentele.

Grupul era compus din 56 tineri.

Luni 26 Iulie 1900 grupul a depus jurământ de solidaritate în sinagoga veche în asistența unui public numeros.

Marti 4 Iulie 1900 grupul de pedestrii „Montefiore” au părăsit orașul prin bariera Tg.-Neamț.

Grupului am redactat și tipărit gratis jurnalul „Biblioteca Israelită”, care era în beneficiul grupului.

Grupul ajungând la Tg.-Neamț, d-l Dr. Petroni (Preș. Comis. Interimar) a dat gratuit salonul grădinei publice pentru jucarea piesei „Regele Saul”.

Din Tg.-Neamț, grupul plecă în felurite localități, dând reprezentării teatrale. La sfârșitul lui Iulie, s'au întors, din ordinul autorităților respective.

Grupul al III-lea „Haim Faibiș” (familiar)

Acest grup era format de inițiatorul ei Haim Faibiș, care dădu grupului numele său.

Grupul era alcătuit din 30 familii de comercianți scăpătați.

Eu le-am redactat deosemenea gratuit un „Adio România”.

Marti 11 Iulie a. c. cu trenul de 3-15 p. m. au plecat în 5 vagoane de marfă cele 30 familii.

Raionul gărei era literalmente plin. În momentul plecării D-nii Samsony și Iosef Kaufman (autorul cronice) cu paharele de vin în mână le-au urat drum bun, în care timp tot poporul a plâns iar d-l Haim Faibiș în numele grupului a mulțumit D-lor Samsony și I. Kaufman pentru concursul lor ce au dat grupului până la plecare.

Plecând trenul, un strigăt de ura îi însoji din pepturile tuturor asistenților.

Grupul ajungând la *Turru Severin*, fu întors acasă din ordinul autorităților respective.

Grupul al IV-lea „Don Isaac Abarbanel”

Acest grup s'a format prin inițiativa d-lui Iosef Aro-nescu, conducătorul grupului. Grupul era compus din familiari, liniari și D-șoare. Din sânul grupului s'a alcătuit o trupă teatrală, cari jucară piesa „Der lüdischer Puritz”, și alte piese, reușind pe deplin. La 27 Mai 1900 a avut loc în sala Teatrlui local o serată dansantă, în folosul grupului, dându-le cel mai energetic concurs.

În acelaș timp am redactat și tipărit gratis și acestui grup jurnalul ocazional „Vocea pribegilor”, pentru care mi s'a mulțumit în scris, publicându-l în jurnal.

Joi 13 Iulie 1900 grupul a depus în sinagoga veche jurământul de solidaritate, când finură cuvântări D-nii: Ios, Kaufman, Aro-nescu, L. Goldner și Ios. Vaserman. Grupul a plecat la 17 Iulie prin bariera Tg.-Neamț.

Nu trecu însă mult și se reîntoarseră din cauză că au fost reîntoarse ca și celelalte grupuri plecate.

Mă simt dator a arăta că am fost proclamat ca președinte onorific atât al grupului „Leiv-Echod”, cât și al acestui „Don Isaac Abarbanel”.

Grupul al V-lea „Max Nordau”

Alcătuit din 10 familii (orândari), format tot în Iulie 1900, și lor am redactat un apel gratuit, dându-le tot posibilul concurs, dar tot din cauza reîntoarcerii grupurilor, acesta s'a dizolvat, neavând mijloace a pleca pe propriile lor cheltuieli.

Grupul al VI-lea „Aghidas-Achim” al me-

seriașilor familieri din Piața

Acest grup alcătuit din aproape 100 familii sub președ. d-lui A. Pascal.

Ei strânseseră un mic fond și aveau de scop de a pleca cu familiile lor pe jos la America (Canada) unde să se facă agricultori.

La 5 Iulie 1900 lansară un apel către obștea Israelită, cerând ca comitetul comunității să mai adauge 5 b, asupra taxei existente, în beneficiul emigranților.

Acest grup din cauza reîntoarcerii celor plecate, sus-

pendă planul, dar în 10 Mai 1902 iar reinviară, lansând un alt apel ca să fie ajutorăți din gabela pentru a putea emigra, dar și aceasta rămase fără rezultat.

Afară de grupurile înșirate s'au mai fost alcătuit următoarele grupuri:

Grupul „*Dr Theodor Herzl*” compus din tineri inteligenți, dar care n'au realizat scopul lor.

Grupul „*Bernhard Lazare*” alcătuit din 40 tineri meseriași și care iarăși nu și-au ajuns ținta lor.

Grupul *emigranților meseriași din Piatra* alcătuit din meseriași de toate breșele și care n'a putut realiza scopul lor.

Grupul „*Agricultura*”, alcătuit din tineri comercianți localnici cu scop de a se coloniza ca agricultori în Anatolia.

Ei avură un frumos fond, compus fiind din tineri cu vază și cu stare. Nici aceștia nu și-au ajuns scopul.

Aceste grupuri s'au format toate în anul 1900, iar în lunie 1902 s'a alcătuit un grup de aproape 20 familii.

Acuma iată și lista grupurilor de emigranți pietoni care au trecut prin acest oraș, fiind ajutorăți de obștea Israelită locală:

La 1 lunie 1900 a sosit prin bariera Bacău, grupul emigranților meseriași din Focșani, compus din 50 pedestrii.

La ora 3 p. m. drumetii'au venit în sinagoga veche, unde eu am ținut o cuvântare tristă, rugând să fie ajutorăți.

Seara au jucat în sala Teatrului „Don lehuda Abarbanel”. La 5 lunie tot prin bariera Bacău au sosit 125 emigranți pedestrii din Iași.

La 7 lunie a sosit prin aceeaș barieră drumetii din Vaslui, compuși din 40 persoane.

La Roznov toate grupurile trecute pe acolo fură ospătate de D-nii: Smil, Herșcovici, Okner, Nety Roth și D-șoarele Thierer și Inzler, iar venerabil Colonel Iorgu Rosnovanu dăruie ofrande tuturor grupurilor.

Marti 20 lunie 1900 au sosit prin bariera Bacău grupul emigranților pietoni „Ancor” din Focșani, compus din 31 membri dintre care 9 dame.

Mercuri 21 lunie 1900, au sosit prin bariera Roman grupul emigranților „Dorul” din Botogani, compus din 57 pietoni

Vineri 23 lunie 1900 au sosit prin bariera Roman grupul

emigranților „Studentii și Meseriași” din Focșani, compus din 34 membri, între care 4 dame și d-șoare.

Duminică 25 lunie au jucat în sala Teatrului piesa „In-gropată de vie” reușind pe deplin.

Luni 26 lunie 1900, au sosit prin bariera Bacău, grupul I al emigranților pedestrii din Bacău, compus din 110 suflete, între care 25 dame, fete și copii.

Cu ocaziunea trecerei grupului prin comuna Roznov, nobila Doamnă Victoria Herșcovici le-a dat alimente.

La 28 lunie 1900, a sosit prin bariera Bacău grupul din Huși.

La 30 lunie 1900 a sosit grupul emigranților din Pașcani, dând mai multe reprezentatii.

La 13 Iulie 1900 a sosit prin bariera Bacău grupul emigranților pietoni «Oevrei-Oirech» din Buhuși compus din 25 tineri. Ei au dat un concert vocal prin canturul lor Ide Leib, în sinagoga Lipscanilor.

La 14 Iulie 1900 a sosit ultimul grup de emigranți pietoni din Moinești numit «Concordia», compus din 30 capi de familie, bărbați, femei, dame, domnișoare și copii, numărând peste 150 suflete.

Relativ la emigranți, dator sunt a arăta că grupul din Vaslui venind spre Piatra și poposind în comuna Găciulești, acolo fruntașii satului împreună cu preotul deteră grupului o masă cu mâncări și băuturi conform ritului mozaic.

Iată lista unora din fruntașii ospitalieri: Nicu Gramatic, Vasile Mutrea primar, Preotul Costache Trifan, Vasile Rusu etc.

Este de remarcat că toate grupurile sosite au fost în-tâmpinate de notabili și persoane cu vază.

Mai este de remarcat că Loja B'nei Brith de aci a dat foarte mult ajutor emigranților.

Asemenea și soc. Sacră „Chewra-Kedoscha” de aci a contribuit cu sume însemnate pentru ajutorarea emigranților.

Societăți Sioniste

Societatea pentru înlesnirea emigrării în Palestina

Comitetul „*Sucursala*” pentru înlesnirea emigrării în Palestina, fondată în anul 1882 sub președinția lui Leib Ro-tenștein, nu prea făcu mare progres.

Soc. „Oliphant”

Inițiată de *Dr. Zisu Apotheker*, în anul 1882, com-pusă din 40 tineri comercianți și meseriași. La congresul C. C. din Galați, fu trimis ca delegat d l Apotheker.

Soc. „Junimea”

Inițiată în anul 1883, numără aproape 100 membri. Aceasta cu „Oliphant” s’au contopit, trimițând C. C. din Galați 1060 lei, primind numele de „*Maccabei*”, care din cauza zizaniei s’a dizolvat, după un an de existență.

Soc. „Awoidas-Adummu”

Inițiată în anul 1882 compusă din tineri de-a lucra pământ în Palestina. Este de notat că în anul 1876 *B. Samsony* și *Azic Rabinovici* au arendat pământ la Turturești și au strâns peste 50 evrei săraci cari au lucrat acolo pământ, reușind pe deplin.

Soc. „Ișef Eretz Israel”

Inițiată în anul 1882 din inițiativa d-lor Bercu Samsony, Șmil Milles, Iacob Kopel, Herș Kofler, Lazer Rokeach, Șaie Ițic Kaufman și Froim Iuster.

Soc. „Ahawas-Zion”

Inițiată de mine, în anul 1882, compusă din 60 tineri comercianți și meseriași. Ca lucrători mai erau Iosef Daniel, Samuil Catz și Simon Bolocan.

Soc. „Azile Benoth Israel”

Compusă din D-șoare în anul 1882 sub conducerea D-șoarelor : Orenștein, Apotheker și Weinberg. Ele au trimis comitetului central din Galați 500 lei.

Soc. „Choive-Zion” (Chowewei sion)

Fondată în anul 1894. La congresul din Brăila (1896) fu trimis ca delegat *Pine Daniel* și la cel din Galați. Președ. secției locale a fost *B. Samsony*, vice *L. N. Charas* și secretar *Pine Daniel*. Iar consilieri : *Dr. Ștein*, *I. K. Catz*, *I. Goldenhirsch*, *Ad. Weingher*, *Efr. Iuster*.

Soc. „B’nei sion”, „Iehuda Haleiwi”

Fondată în anul 1897 din tineri culți, numărând aproape 100 membri. Ea a jucat un rol frumos, ținând conferințe, dând reprezentații, serbări, baluri etc, și inițiară și un frumos club de lectură sub președ. lui *Pine Daniel*.

Soc. sionistă „Dr. K. Lipa”

Fondată în anul 1898 sub președ, lui *A. Ross*. După durată de un an din cauza zizaniei s’a dizolvat. Ea dete feliurite serbări, baluri etc.

Cei cari s’au distins mai mult pentru secție au fost. *Idel Mirad*, *David Davidovici* și *L. Șerfer*.

Secția B’noth Zion „Dr. Th. Herzl”

Fondată în anul 1898 compuse din D-șoare de negustori. Sub președ. D-nei *Bertha Goldenhirsch*.

Această secție lucra în acord cu tineri, care aveau acelaș scop și cu acelaș nume. Aceasta societate dete serbare câmpinească și alte distracții în beneficiul secției.

În 10 Septembrie 1898 secția face o demonstrație națională pentru succesul Palestinei.

Organizația „Poale Zion“

Fondată în anul 1919. Ea dete serbări și șezăloare literare. Ea face apeluri către populația evreiască să vie spre a se regula ~~acelor~~ necesare spre a deveni cetățeni români.

Acastă societate făcându-se sub președenția d-lui *Carol Friedman*. Această societate era compusă mai mult din me-seriași.

1) Soc. „Zerei Zion“

Fondată în anul 1894 sub președinția lui A. Feibel, care a înființat bibliotecă și curs de istorie și limba Hebraică gra-tuit, în localul soc. „Scheiwis-Achim“. Societatea dete felu-rite serbări. Președintele *Aizic Feibel* împreună cu colabora-torii: Rabin Nacht, Dr. Lipa, Dr. Niemerower, Mibașan și A. L. Zisu au scos revista «*Hamekitz*» și ziarul «*Zerei Zion*».

Soc. „Hamecabim“

Fondată în anul 1907. Ea a organizat șezătoare literare. Conducătorii societății au fost D-nii: Sol. Drimer, Pincu Daniel, Abr. L. Zisu, Sam. Șmilovici, Bern, Weisman, D. Samsony și M. Z. Katz.

Soc. „Matityahu“

Al federației sionistă, condusă de D-nii: B. Samsony, M. Braunștein (Mibașan).

În anul 1906 au invitat pe *Dr. Niemerower*, la serbarea sionistă ce făcuse.

Soc. „Nahid Ruth Lazarus“ (hârbați)

Fondată în anul 1891 din tineri culți, sub președinția d-l Dr. Wolf Daniel. Ea ca cerc de propagandă sionistă, orga-niză baluri, serbări populare, conferințe etc., înființând și un cabinet de lectură.

În anul 1902 s'a format secția sionistă a damelor și d-șoare cu acelaș nume, sub președ. D-nei *Elise P. Daniel* fiind 81 membre, făcând frumos progres.

1) Ziar, «Vocea Dreptății» din 28 Dec. 1908.

În anul 1903, această secție împreună cu secția „*Lehuda Halawoy*„ au dat felurite serbări literare de către tinerii: *Sloime David Soifer*, *David Samsony* etc.

În anul 1906 secția damelor reorganizându-se au ales următorul comitet: Elise P. Daniel (președ.), Fany S. Drimer (vice), Sofia Abeles (casieră), Rozalia Abramovici (secret.), Eity Rosner (contr.) Ana Grünwald, Rosa Ianovici, Seine Samsony, Pauline D. Kahane, Rașel Reichbach, S. Schwartz, Speranța Rubina (membre).

Secția sionistă a D-nelor și D-șoarelor

Fondată în anul 1900. Comisia de organizare fiind alcătuită din D-nele: Feighe L. N. Charas, Sofie Abeles, Clara Weiningher și Fany Drimmer.

„Secțiunile sioniste“

În anul 1898 comitetul secțiunelor unite sioniste au lansat apel de a se da șekel anual câte 1 leu o familie.

Comisiunea strângerei banilor au fost D-nii: B. Samsony, Snil Sigler, Meir Daniel, Ch. I. Kolomeir, Pine Daniel, Ad. Weiningher, Ios. Weinrauch, S. Drimmer, Marcu Schweigher, M. L. Abeles, M. Goldfarb, P. Zisu, Efr. Sufrin, Idel Șersi și Haim Faibiș.

Secțiunile unite făcură felurite serbări, festivități, ape-luri, invitații etc. Parastase regretatului *Dr. Th. Herzl* și altor sioniști dispăruți; alegeri de delegați la conferințe și congrese sioniste. Invitațiunii la conferințe de H. L. Zelfer, D. Samsony și A. L. Zisu etc. se făceau de secțiunile sio-niste, în cap cu D. Kahane, Marcu Tion Catz, Meir I. Segal și Șmil Șmilovici.

În anul 1898 un apel subscris de D-nii: Șmil Sieglor, Dr. W. Daniel, S. Drimmer, Ch. I. Kolomeir, Berel Weis-man, P. Zisu, P. Daniel, I. Schor, Aizic Feibel, D. Jacob-shon, D. Samsony, A. L. Zisu, David Leibovici, David Da-vidovici, David Grünfeld și M. L. Abeles, roagă toate sec-tiile. 1) A se întocmi un local propriu sionist. 2) A se plăti re-gulat șekelul. 3) Unirea secțiunelor. 4) Respectarea și a sâr-bătorilor noastre naționale, etc. etc.

Tot în anul 1898 secțiunile: „*Bn'ei Zion*“ și „*Benoth*

Zion" fac apel să vie publicul la serbarea câmpenească, în grădina făbricei de postav A. L. Iuster. Prețul 50 b. de persoană iar 1-50 de familie.

În anul 1899 la congresul din Basel fu trimis ca delegat rabinul *Ch. L. Löbel*. Tot în acest an secțiile „Bnei Zion” și „Benoth Zion” au organizat bazar cu obiecte, al căror produs a servit la îmbrăcarea copiilor săraci din școala Israelito-Română.

Comitetul de organizare era format din D-nele: Elise P. Daniel, Debora Braun, Clara Iuster, Matilda Iancovici, P. Daniel și D. Samsony.

Comitetul secțiilor unite face invitații publicului de atâtea ori de câte ori vin conferențieri, oaspeți mari etc.

În anul 1925 comitetul D-nelor sioniste era alcătuit din D-nele: Elise M. Semo, Elise P. Daniel, Libița Rabinovici, Coca Bach, Rasel Iuster și Cesarina Herșcovici.

În 14/1 1924 a fost aci mare meeting zionist în sala Teatrului, vorbind d-l *Dr. Wilenschi* delegat «*Keren Haisod*», vorbind apoi D-nii: Rudi Renert și Mișu Weisman. Când au donat juvaere D nele Bertha Renert, Drimmer, Froim Solomon, Rafail Goldenberg și D-șoara Zalman.

Tot în acest an, tineretul sionist a organizat cursuri de istorie și literatură ebraică. Între conferențieri au fost D-nii: *Horia Carp*, L. A. Mizrachi, Meir Segal, Sammy Stern și Th. Leivenștein.

În Mai 1927 au fost aci oaspeți sioniști D-nii: Dr. Mi-basan, Dr. Oswalder, S. Pinschi cari vorbiră despre sionismul. Tot în acest an ca delegați la congresul sionist din Bacău, au fost trimiși D-nii: Friderich Davidovici, Dr. Iosub Herșcu, Inginer P. Katz, Rudolf Renert, prof. Raduleanschi, Dr. S. Singher (B-ști), Avocat Mișu Weisman (B-ști) și D-na Sylvie H. Weisman.

Organizarea sionistă locală

În anul 1922 orașul nostru a fost vizitat de D-nii *Dr. Nacht* și *Dr. Grünberg*, care au colectat următoarele sume: *Aron Iuster* 1500 lei, *Iulius Agatstein* 1500 lei, *Moise Iuster* 1000 lei, *Peter Iuster* 1000 lei, *Sigm. Herșcovici* 1000 lei, *Marco Semo* 500 lei, *S. Drimmer* 500 lei.

S'a numit o comisiune compusă din D-nii: S. Drimmer, P. Daniel și G. Tauber care să continue colecția, pentru înflințarea unui seminar ebraic. Comitetul organizației sioniste lansează felurite apeluri, manifeste relativ la mișcarea sionistă. În anul 1901 cercul de propagandă sionistă avea de președ. pe d-l *B. K. Engelberg* iar secretar *D. Samsony*. În timpul său s'au făcut mai multe serbări.

În anul 1902 cercul avea de președinte pe d-l *Dr. W. Daniel* și secretar *D. Samsony*. D'lor fac apel pentru fondul național și cer concursul tuturor evreilor. Mai arată înființarea de mărci sioniste care se găsesc de cumpărat la D-nii: *B. Samsony*, *L. N. Charas*, *D. Samsony*, *M. L. Abeles* și *Bern. Weisman*.

În anul 1916 organizația sionistă organizează concerte, festivaluri, meeting, întruniri, sezătoare, baluri, reprezentatii teatrale și comemorări în beneficiul fondului național. Oaspeții: *Noel Bring* și *Șulem Mayer* țin conferințe.

În anul 1919 președ. organizației sioniste a fost *Pine Daniel* iar secretar *Samy M. Rothman*. În acest timp sosesce aci șeful Departamentului organizației d-l Inginer *Kanner* și secretarul Departamentului d-l *B. Weinberg*, spre a îndruma în noua formă ce urmează s'o ia mișcarea sionistă.

În darea de seamă al casei organizației sioniste locale (fond național) strănși prin D-nii: *Aizic Faibel*, *Sam. Bogen*, cercul cultural «*Saronas*» etc. Comisarul fondului național fiind d-l *Solomon Drimmer* din localitate.

În anul 1924 organizația sionistă a ales pe d-l *Solomon Drimmer* (preș.), *Iacob Brül* și *Dav. Davidovici* (vice-preș.), iar *Rud. Renert* (secretar), *Moise Iuster* (președ. alegerii). În anul 1926 precum și în anii precedenți se fac întruniri comemorative pentru regretatul fondator al sionismului Th. Herzl și alții.

În anul 1928 organizația sionistă locală sosind d-l *Dr. H. Brezis* din București s'a organizat un mare meeting.

Tot în acest an d-l *S. Drimmer* președ. organizației sioniste din localitate împreună cu d-l *Rudi Renert* (secția adm. și secretariatul), *Dr. Grünstein* (secția culturală), *Samy Rothman* (secția școlară), *Dr. Herșcu* (secția tineret), *Iancu Ros* și *B. Katz* (*Keren-Kayemet*), *Rafail Goldenberg* (secția organizației) fac apel la populația evreiască locală, spre a trimite copii în școlaele comunității.

În anul acesta (1929) creindu-se o atmosferă defavorabilă mișcării sioniste, organizația sionistă a alcătuit un comitet compact din toate straturile sioniste, dând următorul comunicat :

Organizația Sionistă din Piatra-Neamț

Comunicat

De un timp înceace s'a încercat a se crea în oraș o atmosferă defavorabilă mișcării sioniste, prin diferite critici și publicațiuni lansate în special în sinagogi.

Pentru a pune capăt acestei stări de lucruri și a lămurii opinia publică, am găsit necesar a forma un comitet puternic al organizației sioniste, obținând concursul elementelor cari aparțin diferitelor curente în sionism, luând asupra noastră conducerea și controlul tuturor instituțiilor sioniste (inclusiv controlul asociațiilor tinerești, în jurul cărora s'a făcut atât zgomot în oraș).

Întruinundu-ne în seara de 16 Iunie a. c. la sediul Organizației sioniste, ne-am constituit în următorul comitet de conducere și apelăm la întreaga populație evreească să se înscrie în rândurile organizației pe ale cărei umeri apasă toată greutatea reclădirii țării noastre sfinte.

ORGANIZAȚIA SIONISTĂ

Președinte de onoare *Solomon Drimmer*.

Președinte *Friedrich Davidovici*.

Membrii comitetului :

B. Abramovici, Bercu Abramovici, Herman Abramovici, M. Iacob Brill, David Berall, Haim Berall, Aron Barid, D. Davidovici (postavar), Jacques Feibel, Pincu Gottesmann, Dr. I. Herșcu, Moise Iuster, Leon Isacsohn, Bercu Katz, Ing. P. Katz, Zigmund Katz, Z. Krämer, Mendel P. Mendel, Sol. Marcovici, Ionas Ruffel, Iancu Roșu, M. Rotenberg, R. Renert, Sami Rotman, Herman Stecher, Leibis Segall, Mendel Solomon, Rubin Soifer, Silvia Weissman, Naftule Weinberg, Senior Weissman.

„Federația Sionistă“ secția Piatra-N.

Federațiunea sionișitor din România s'a creat în anul 1902. Ca membru al comitetului Federațiunei, în Piatra-N., este B. Samsony.

În Oct. 1902 comitetul Federațiunei sioniste de aci lansează un apel către Damaele Israelite, pentru *șekel*, și fond *național*. Acest apel este scris de D-nele : Feighe L. Charas, Sofie Abeles, Fany Drimmer, Clara Weiningher, Elise P. Daniel, Eva Steinberg și Rebeca Paul Iuster.

În anul 1909 acest comitet lansează iarăși un apel pentru : *șekel*, fond național și Banca ei, școala Betzalel, plantare de măslina etc. Tot astfel și în anul 1914 etc.

În anul 1920 comitetul Federațiunei locale este astfel alcătuit : S. Drimmer președ. comisiei centrale sioniste și mentorul Lojei „Menorah“, P. Daniel președ. organizației sioniste, *Rabin Ch. L. Löbel*, *Marco Semo* și *B. K. Engelberg* președ. U. E. R., *Petru Iuster* președ. comunității, *Dr. W. Daniel* și *Ad. Weiningher* președ. Lojei „Menorah“, *O. Nadler* președ. soc. „Scheiwe-Achim“, *Elise Semo* președ. soc. „Caritatea“ și *Dav. Davidovici* președ. Meseriașilor Evrei.

Comisariatul Fondului Național Evreesc

Secția comisariatului fondului național evreesc, secția Piatra-N. El a organizat festivaluri. Apeluri pentru fondul Băncii Naționale Israelite.

Carnete mărci sioniste se găsesc la D-nii : P. Daniel, D. Samsony, Dr. W. Daniel, Bern. Weisman, M. L. Abeles, D. Kahane și Z. L. Rabinovici.

The Jewish Colonisation-Trust Share Club 89 Piatra-N. Fondul național evreesc „*Keren Kayemeth le Israel*“ face apel la populația evreiască locală pentru fondul național, arătând că au deja peste 100.000 dunnami teren în Palestina și că fondul național evreesc este de peste un milion lire sterling. Cer concurs pecuniar.

Tot astfel de apeluri, apar foarte des și din partea comitetului „*Keren-Hayessod*“.

În anul 1921 comitetul secției „*Keren-Hayessod*“ a ales pe Dr. Stein, Iosef Davidovici, Carol Weinberg, P. Daniel, P. Zisu, Rudy Renert și Carol Herșcovici.

În anul 1924 la marele meeting al secției „*Keren-Hayessod*” de aci au luat parte următorii delegați : Rabinul Roller (Buhuși), Dr. Blumenberg, Z. Leiwenshon, B. Karpin (Berlin), Publicistul Smoira. Având în frunte pe dl Dr. I. Wilenski, imputernicitul directoratului H. K. H. din Londra.

Apel subscris *P. Daniel* (în numele organizației sioniste din localitate), *Elise M. Semo* (în numele asociației femeilor culturale evreice), *B. K. Engelberg* (în numele U. E. R.), *Ad. Weininger* (în numele soc. «*Achwah*»), *Moise Iuster* (preș. comitetului «*Keren-Hayessod*»), *Rabin Ch. L. Löbel* (rabin comunității Piatra-N.), *Ios. Davidovici* (preș. Comunității), *Albert Abeles* (președ. Lojei „*Menorah*”).

Comisiunea centrală Sionistă a orașului Piatra-N.

Cu ocaziunea aflării delegaților Federației sioniste din București s'a instituit o comisiune centrală a sioniștilor a orașului Piatra-N., compusă din delegații organizațiilor sioniste și Poale Sioniste locale cu următorul comitet : D-nii Sol. Drimmer. P. Daniel și Carol Friedman (președinți), D-ra Tella Drimmer (casier și comisar general al fondului național), G. Tauber (controlor), Sammy Rohman (secretar), D-ra B. Fondianer, Dr. Wolfshaut, M. Ch. Segal, O. Nadler, Leib Hafner, I. Lieberman, Șmil Beck și David Strul membri.

Ei anunță populația de această înființare și cer concurs pentru fond național și susținerea bibliotecii populare sionistă.

Duminică 22 Mai 1927 avu loc în sala Teatrului o șezătoare, organizată de Directorul „*Keren-Hayessod*” din București prin înalții trimiși. Șezătoarea începe prin întonarea „*Hatikwei*”, după care rulează acte cu vederi din Palestina. După care d-l R. Renert, în numele organizației locale, salută pe înalții oaspeți, dând cuvântul d-lui A, *Mibaschan*, conducătorul centralei K. H. din București.

După aceasta vorbește *Dr. Emanuel Olszanger* și *S. Pinschy*, cari au fost aplaudați și aclamați cu bucurie de publicul asistent.

Mai este aci o soc. sionistă a tineretului : „*Hasomer-Hafair*” și „*Cercul Tinerimel Sioniste*” și „*Awodah*”.

„*Asociația Culturală a Femeilor Evree*” este cam activă și lucrează mult pe terenul sionismului, lansând apeluri pentru strângerea *șekelului*, adunarea banilor din cutii etc. etc.

În anul 1923 s'a fost înființat aci soc. „*Machzika Ha-daas*”, scopul este de a respecta și păzi ziua de *Sambătă*.

În fine în vechime au existat felurite înfrățiri sau societăți ca : *Chewra Tilm*, *Chewra Sos*, *Chewra Misnaioth*, *Chewra Thora*, *Chewra Kedoscha* (care este și astăzi), *Chewra Chemilas Chasudim*, *Chewra Talmud-Thora*, *Chewra btkur choilim*, etc.

Orânda băuturilor și Orândarii satelor din județul Neamț

Orânda băuturilor sau cărciumăritul în comunele rurale, este una din cele mai vechi indeletniciri ale evreilor în țară precum și în județul Neamț.

Știut este că evreii au fost și posesori precum și proprietari de moșii și de vii, care apoi li s'a oprit aceasta de Voivozi și regulament organic etc.

Orânzile de băuturi la sate erau mai toate în mâna evreilor din timpurile cele mai vechi, ajungând o afacere productivă din cauza multelor velnițe ce făcuseră boerii proprietari de moșii, fiindcă Turcia nu li îngăduia a exporta grânele din țară, deci începură a fabrica rachiu pe o scară întinsă, *impunând țăranilor să ia anume cantitate de băutură dela orândarii lor.*

1) Orânda cărciumelor dela sate nu prec. era o procop-seală mare din cauza concurenței ce își făceau unul altuia și din cauza imposibilității grele ce statul punea asupra lor iar pe de altă parte era expus la bătaia și chiar a fi omorât sau jefuit în orice moment.

Numai boerul și statul trăgeau din cărciuma evreului un folos destul de productiv.

Legenda otrăvirii băuturilor nu era cunoscut dar sub pretext că orândarii evrei încarcă și năpăstuesc pe țărani cu datorii, deci începură a prigoni și a persecuta pe orândarii evrei. Așa după așezământul lui Vodă Constantin 2) Mavro-cordat din 1741, numai bărbății puteau debita vânzarea bă-
uturilor „*căci femei cărciumărite, precum Moldovence așa*

1) Analele Soc. Ist. „Julius Barasch“, anul II pag. 80-81.

2) Uricariu Codrescu IV pag. 405.

și jidovece s'au hoterit să nu se aște vânzând băuturi, nici la țarg nici la țară“.

În prima domnie a lui Vodă Grigore Ghica (1747) începe prima gonire a orândarilor.

1) La 28 Noembrie 1782 Vodă Alex. Const. V. V. a oprit pe evrei a ținea cărciume la sate.

2) În Iunie 1799 în ponturile lui Vodă către Ispravnicia Jinturilor, la punctul 12 p. 78 zice :

„Orândarii de pe la sate să nu aibă voie a da băutură pe datorie locuitorilor mai mult decât până la 5 lei la frunțaș, iar la cei mai săraci 2 lei.

3) La 18 Mai 1804 Vodă Moruzi oprește evreilor orânzile veniturilor proprietății, dar orânda băuturilor nu oprește.

4) În instrucțiunile aținătoare de pricina competente poliției de cătră stat la 22 Ianuarie 1832 și trimese de cătră Departamentul dreptății tuturor Ispravnicilor la punctul 13 zice :

„Este oprit Jidovilor orândarii de prin sate de a da hă-
uturi pe datorie sătenilor.

5) În circulara Departamentului din lăuntru din 1833 către ispravnicii, zice că datorii ce ar avea proprietarii, posesorii și orândarii să se împlinescă dela țărani datornici, fără dobânzi și din prisosul vitelor.

6) În închierarea statului urmată în seanță Domnească la 5 Genarile 1837 și atințătoare de dimerii satelor, Departamentul să pue la cale de a se face un număr de dimerii potrivite cu dimeria statornicită de Eforie cu marca țării să se împartă pe la toate satele ca măsură obștească în-
vințată etc.

Orândarii de orice stare primeau dezvoltirea stabilitărilor în sate prin un Peciu ce primeau direct dela Vodă, unde li se stabili și darea ce trebuia să plătească visteriei statului.

1) M. Kogălniceanu. Arhiva Românească Tom. II pag. 179.

2) Codrescu. Uricariu IV pag. 73.

3) Codrescu. Uricariu IV pag. 177.

4) Manual Adm. II pag. 621.

5) Manual Adm. I pag. 395.

6) Manual Adm. I pag. 364.

Iată copia unui asemenea Peciu :

APENDICE

1) Peciu din 1839, dat de Vodă Sturza unui Orândar

CU MILA LUI DUMNEZEU

Noi Mihail Grigore Sturza V. V, Domn țerei Moldovei

P E C I U

Lupu Grumăzeșter din satul Kornii, ținutul Neamț, fiind socotit între oamenii fără căpătâi, s'au așezat prin tablă, ca să plătească la visteria statului trei zeci lei pe an în 4 termeni.

Drept aceea, spre a fi cunoscut în rânduniață arătată, s'au dat acest peciu, protokolit de D-lui Vel Vist, și încredințat cu peceta Domniei Noastre.

(L. S.)

Iscăltura lui Vodă

Șef secției (indiscifr.)

No. 21 — Eși 1839 luna Ianuar în 1 zile.

2) In Bugetul Principat. Moldovei pe 1840, arată că dela 1680 Jidovi orândari câte 60 lei pe an visteria avea total 101.160 lei iar dela Jidovi târgoveți 516.585 lei.

3) In legiuirea votată de Divanul Obștesc în anul 1852 pentru darea la care sunt supuși Jidovii ce țin orânzi prin sate, arată că Jidovii care după legiuirea din 1843 au fost oprii a ținea orânzi de băntură prin sate, se slobod spre aceasta luând un certificat de bună conduită dela Comunitatea lor, întărit de efortie ori autoritatea acelui loc, certifi-cându-se și capitalul ce posedă solicitantul de a se stabili într'un sat. Acesta va plăti patentă către Visteria Statului.

1) Originalul este în posesia mea.

2) Hurmuzaki, documente vol. VI supl. I pag. 220.

3) Manual Adm. al Prințipatului Moldovei vol. II pag. 45-46.

1) In referatul Depart. de Finanțe din 1852 subț No. 9188 ca în analoghie locuitorilor satelor pentru împărțirea patentelor la Jidovii Orândari să fie cuprinse și casele văduvelor.

2) In referatul Depart. de Finanțe din 1852 pentru Jidovii ce se oplășesc prin sate, unii subț numire de orândari și alți subț numire de crășinari, arată că unii din jidovi aflători prin sate pomăzuindu se a fi crășinari a celor ce țin orânzi, se apără de a se prenumăra între orândari, apărăndu-se cu aceasta de plata legiuită pentru orândari.

3) In referatul Depart. de Finanțe din 1852 pentru darea Jidovilor țitori de rațoșe, avându-se în vedere că rațoșele fac alșveriș mare deci Dept. a încuviințat ca ele să plătească patentă cl. II-a.

4) Starea financiară a Principat. Moldovei, în anul 1858 relativ la orândari evrei era astfel : Vremelnicul adaus asupra bănturilor, dările Jidovilor orândari de prin sate și blanchete de poștă, producea total visteriei Statului suma de 1.050.948 lei și 4 bani.

5) Darea Jidovilor orândari au produs 226.044 lei și a-cestlă dare este instituită de Divanul ad-hoc prin legea din 1852, pentru acoperirea banilor în sumă de 943.241 ruble argint ce Rușii preîind că le am fi datorii.

La Neamț adausul asupra bănturilor este 5 l. 16 par. pe vadra rachiu și 20 par. pe vadra de vin, ținut fiind în arendă de d-l Mihail Kogălniceanu în tovărășie cu un Jidov de acolo.

Fiecare orândar primea o patentă tipărită anume pentru "Jidovi orândari" (cu acest titlu) cu peceta Domnească.

Iată copia :

1) Manual Adm. II pag. 47.

2) Manual Adm. II pag. 47.

3) Idem pag. 48.

4) Codrescu, Uricariu vol. I, 16 pag. 147.

5) Tribuna Română anul II 1860 No. 97.

APPENDICE

1) Patenta pentru Jidovi Orândari

PRINCIPATELE UNITE MOLDOVA ȘI VALACHIA

Noi Alexandru Ioan I

Cu mila Lui Dumnezeu și voința națională Domn Moldovei și țerei Românești

PATENTĂ

Pe anul al optulea — Pentru Jidovii Orândari

Pe temeiul închierii făcută de către Divanul Obșlesc la 6 Martie anul 1856 asupra legiunii din 2 Septembrie 1852, votată de el, învoindu-se jidovului Haim sin Aron slobodă eserare de orândă în satul Davideni, din Distr. Neamț, după certificatul slobozit de Comunitatea Evreiască din Târgul Neamț, adevărit de Sfatul Orășnesc sub No. 407, va plăti fiscalui trei galbeni pe an, pentru dreptatea numai de orândariu, care i va răspunde, la primirea acestei patente, fără ca să se poată scuti cu aceasta de dreapta ca-pitație a sa, ce este dator a da la locul unde este înscris.

Drept aceia spre a fi cunoscut, i s'au dat această pa-tență; încredințată cu peceta Domniei noastre și protocolită de D-lui Ministru, Ministru secretar de stat la Ministerul de Finanțe a Moldovei.

Semnat *D. M. Drăghici.*

Pentru șef secției semnătură *Indiscifr.*

No. 317 — (Peceta Domnească) — No. 153.

Anul 1860 luna Genar in 13 zile.

2) Legea clasificării patentelor era astfel:

Pentru Jidovii Orândari ca și comercanți plăteau.

Prin bugetul aplicat de Minister la 30 Aprilie (1859) s'a

1) Originalul este în posesia mea.

2) Tribuna Română An, II 1869 No. 107.

destinată darea taxei evreești spre a se înlocui prin patente și capitație.

Veniturile Jidovilor din târguri aduce venit visteriei Statului 60.000 galbeni pe an din venitul gabelei lor.

1) Art. 37 al circulațiilor Ministrului Kogălniceanu rela-tiv la clacă și împroprițările (Telegrama la toți prefecții sub No. 24864 din 21 Sept. 1864) zice: Evreii ce s'ar găsi prin sate, ca unii ce nici au făcut clacă, nici au fost statornici prin sate, sunt excluși din beneficiurile acestei legi.

2) Art. 108 din legea poliției rurale prevede că hangii și cărciumarii din comunele rurale, ca să poată ține aseme-nea stabilimente, trebuie să dobândească autorizație specială de la consiliul comunal dând o garanție de 5 persoane no-tabile din acea comună. (*Vezi la apendice o asemenea au-torizație comunală din 20 Martie 1898*).

APPENDICE

3) Autorizația dată unui Orândar Evreu

Condițiile curioase

R O M A N I A

Primăria Comunei Grumăzești

Autorizațiune

Noi Vasile V. Manole, Primar comunei Grumăzești, din plasa de sus mijloc, jud. Neamț; în baza decisiunii consi-liului acestei comuni No. 16, dăm autorizație evreului Șmiel Glaser, spre a se stabili în această comună, în condițiunile următoare:

1) Numitul nu are dreptul a oploși persoane străine și suspecte.

2) Se va conforma legilor țarei în vigoare, căutându a nu înșela în comerțul ce-l exercită pe vreun locutor, căci în caz contrar, îl vom depărta din comună, supunându-l și ju-decăței.

1) Colecția de toate instrucțiunile și dezlegările ce s'au dat în aplicarea Noilor legi Rurale Românești 1864 pag. 37.

2) Monitor Oficial an, 1871 No. 290.

3) Actul este în posesia mea.

3) Nu-i este permis a primi zăloage altă pentru bani cât și nici pentru marfă ce va da din dugheană; copii și femei când i va vedea că aduc prin ascuns (ouă, găini și produse etc.) ceia ce se pot bine cunoaște, va înconștința imediat pe autoritatea comunală spre a fi pus autorul în urmărire.

Toate aceste dispozițiuni vor fi respectate, în caz contrar numitul va fi dat în judecată și expulsat din comună.

Drept care i s'a eliberat prezenta autorizațiune spre a-i servi la necesitate.

Primar, Vas. N. Manole

Notar, Gh. Pitar

(L. S.)

No. 744

1898 Martie 20

În anul 1868 Solomon Zeilik, antreprenorul accizelor, din comuna Bistricioara, este obijduit de către subprefectul plășei Muntele, evreul reclamă Ministerului de Finanțe iar acesta ordonă d-lui casier a face cercetare și a raporta rezultatul. Iată copia adresei Ministerului către casieria de Neamț:

MINISTERUL FINANTELOR

București 27 Mai 1868

Direcțiunea Centrală

a Regiei Tutunurilor din România

No 1483

Domnule Casier, ¹⁾

Individul Solomon Zeilik antreprenorul accizelor, din comuna Bistricioara, plasa Muntelui acel județ, prin petiția înregistrată la No. 2041, reclamă că, în luna expirată, sub prefectul respectiv i-a confiscat în absența sa de acasă o jumătate oacă tutun ce îl avea pentru propria sa trebuință; sub cuvânt că ar fi făcut vânzarea clandestină, amenințându-l tot deodată și la o amendă de 370 lei noi.

1) Casieria Jud. Neamț, Dosarul No. 2 anii 1868-1869 al confiscărilor.

Poseсія mea AUTORUL

Subsemnatul vă învia D-le Șef, a cerceta împrejurările acestei confiscări, după care să referați Ministerului despre adevărul ce veți descoperi pentru ca în urmă să se poată hoteri cele de cuviință.

Primiți D-le Casier asig. oseb. noastre considerațiuni.

P. Ministru M. Costișcu

Șeful secției (indisc.)

Domnului Casier al Jud. Neamț.

În anul 1854 evreul Alter sin Strul reclamă Ispravniciei că este urmărit de taxierul din Piatra pentru plata capitației. Privighitorul de ocol Muntele către Ispravnicie prin raportul el arată că acest Alter sin Strul este achiat.

Iată copia:

¹⁾ Cinsitei Ispravniciei a ținutului Neamțu

Privighitorul de Ocolul Muntelui

Raport

În urmarea oficei No. 564 mf. respunzătoare raportului No. 2513, strămtorândușă pe Jidovul Alter sin Strul, în plata capitației ce datorește către taxierul nației evreiești din orașul Piatra—au și urmat a merge la orașul Piatra, unde plătiind 28 lei cursu haznelei pe șterțul al 4-lea conținut 853 și acest corent înțai, cu obajenie după starea sa—sau vazut fiduia dată lui de taxier, din 26 Genar arătătoare că au primit ciatăii bani după care sau lăsat și pe el slobod de executare. Drept dar după regulă și onorabilei Ispravniciei cu toată supunerea se aduce la știință.

Subscrierea (indiscifr.)

No. 282

1854 Februar 18

1) Adm. Neamțu, Dosarul Taxei No. 1 anul 1854—Poseсія mea AUTORUL.

Tot în acest an Jidovul Ijine sin Isac orândar în *satul Mărăței* prezentând patenta cuvenită va primi darea cuprinsă în ea. Iată copia :

1) DEPARTAMENTUL DE FINANȘ

Administr. Distr. Neamțu

În locul certificatului pristavlisit de ace Adm. cu raportul sub No. 14912, pentru Jidovul *Ioine sîn Isac* orândar în *satul Mărăței*, prezentândușă patenta cuvenită, se trimite cu aceasta spre a se da numitului de la care va și primi darea cuprinsă în ea.

Isc. Șef Depart. *P. Mavroghene.*

Secția I

No. 6963

1854 Dekeembrie 13

În anul 1856 Jidovul Alter sin Marcu orândar din satul Oșlobeni a plătit 2 galbeni plata patentei cl. III-a. Iată copia Adeverinței.

DISTRICTUL NEAMȚU

Ocolul Piatra

2) Adeverință

Dela Jidovul Alter sîn Marcu orândariu în satul Oșlobeni sau primit doi galbeni, plata Patentei 202 de clasa III-lea pentru învoirea speculei de băntură ce uneltește pe anul curentu al 4-lea despre care i sau dat aceasta.

Privighitor Ocolului, *Albu.*

1) Adm. Finanț. Neamțu. Dosarul No. 66 An, 1854 Patentelor trimise de Vistea Jidovilor Orândari, — Posesia mea AUTORUL.

2) Dosarul cererei Jidovilor Orândari pentru întărirea contractelor de luarea în arendă a orânzilor No. 18/1856. Adeverința este fipărită, — Posesia mea AUTORUL

Tot în anul 1856 Jidovul Leiba Zacharia dela orânda Potoci cere Onor Ispravnicie jud. Neamț de a întări contractul ce are cu posesorul moșiei.

Iată copia :

Timbru Domnesc

20 parale

Mai 14

Se vede timbrul cerut întărindu-se în contractul d'opă regulă.

Iscălitura indiscifr

1) Onoratei Ispravniciei a Timut Neamțu

Leiba Zacharia dela orânda Potoci

Jaloba

Alăturatul aici înscris în suma de 500 lei ce îl păstrez dela D-lui posesor moșiei M-tirei Bistrița rog pe onorată Ispravnicie de ai da întărițura pe valora arătaților bani și a m'1 întări pe suma de lei 500. Dată în această caserie.

Semnatură Eurekașă.

1856 Mai 14

Tot în acest an Moise sin Lupu orândar din Gura Biczului roagă pe cinsita Ispravnicie Timut Neamț ai întări contractul conform reguliei.

Iată copille :

Timbru Domnesc

20 par.

No. 6683

Mai 14.

2) Cinsitei Ispravniciei Timut Neamțu

Moise sin Lupu

C e r e r e

Alăturatul contractu pentru o crășmă din gura Biczului, rog pe onorată Ispravnicie a m'1 întări conform regulii în asemenea cazu.

Iscălitura Eurekașă — 1856 Mai 14

No. 5419 s'au întărit 1856 Mai 15.

Sub No. 5927 s'au raportat Depart.

Mai 28 zile 1856

1) Dosarul cererei Jidovilor orândari pentru întărirea contractelor de luarea în arendă a orânzilor No. 18 An 1856, — Posesia mea AUTORUL.

2) Dosarul cererei Jidovilor orândari pentru întărirea contractelor de luarea în arendă a orânzilor No. 18/1856 — Posesia mea AUTORUL.

Lată și contractul :

1) Contract

Stiut se face că vânzarea orânzii bănturii din Gura Bicazului i-am vândut eu jios iscălitul Comisul Vasile Zaharia pe întregul anu de zile începătoriu dela 22 April 1856 și sfârșitul iarăși asemenea și anu 1857 neșușitorului Moissă sin Lupu.

1) Pe vremea ce spre anu pentru zisei orândă are a'mi respunde 4383 lei banii toți deplin la 24 a următoarei April căci la din potrivă este respunzător la orice pretenție a me.

2) In tot cuprinsu acestui an are obligație a ține și vinde bănturi cu măsuru drepte și a nu încarca pe locuitori in vânzarea bănturii sau a da pe datorie mai mult decât în-găduște așezământu.

Al 3-lea orice dări va fi dela cărmuire asupra orânșilor, D-lui neșușitorul este dator a se respunde fără a pretinde vreo scădere sau plată.

Al 4-lea la împlinirea anului are a da crășma in starea ce va primi atât cu cele din năuntru cât și cu cele din afară.

Al 5-lea că după Sf. Dumitru viitor întâmplându-se să facă datorie mi va înfătoșa isvod și eu am ai respunde banii înainte până la 100 galbeni.

Al 6-lea că întâmplându-se a fi rămas băntură se va socioli cu prețul velniței. Cu aceste condiții au luat dreptatea vânzării bănturii pe timp de un an pentru care am dat acest contract. — 1856 April 9.

Iscălit *Comisul Vasile Zacharia.*

2) Jidovul sin Moissă orândar din satul Tupilați se plânge d-lui Ministru și Cavaler al Departamentului din năuntru Ștefan Catargiu, pe taxierul Haim Zaráf.
Lată copia acestei reclamațiuni :

1) Dosarul cererei Jidovilor orândarii pentru întărirea contractelor de luarea in arenda a orânșilor No, 18/1856, — Posesia mea AUTORUL.
2) Acesta este moșul meu — AUTORUL.

COPIE

Esșenței sale Domnului Ministru și Cavaler al Departamentului din năuntru D. D. Logofăt Ștefan de Catargiu

Jidovul Strul sin Moissă orândariul satului Tupilați.

P e t i ț i e

1) Fiindcă eu spre a mă liniși de gâlcevirele ce se iscusă asupra'mi, pentru darea tacșiei sau birul haznelii, pentru cari in două locuri am fost tras, adică la Piatră unde comisia centrală înscriindu-mă fără ființa mea ce numai pe privire fondusului meu ce îl am adică acaret părințesc, precum și la Roman unde catagrafisire mau și cuprins la Tupilați cari este in rezidența acelu district și ca să liniștesc asemenea gâlceviri am reclamat cinstit Depart. de finans cari prin poroncă sa No. 6681 din . . . ispravniciei de Neamț ca să mă lese in nesupărare in viitor despre darea birului meu la Piatra, ci eu să fiu între dajnicii evrei din Roman. Ecșelența Voastră milostivilevă a lua in considerație cuprinderea mărturiei ce aicea o alăturerez doveditoare despre bajocurile și rezelnic ce Vineri la 14 a corentei mau făcut un Haim Zaráf și un al sau reprezentatoru Iosăp sin Lazăr prin jandarmii poliției cu maltratații și grozave skinjuri lămurite prin citata mărturie, ca să plătesc darea mea de 182 lei și a da chizășie pentru dare că'mi voi urma'o și in viitor și până când n'am urmat cu plata acestor bani și cu chizășie eșecucție n'au contenit, deși am mers la D. Samișu acasă fiind după vreme canțieriei, spuindu împrejurările nevinovăției mele in asemenea și că preincredințare D-sale, că eu cu dare mau trecut la târgu Roman, in zadar nimica rezultat m'au dat, așa dară eu acest ne pildijit atac și maltratații, nu pot lăsa in părăsire mai vârtos la cazul nevinovăției.

Cu adânc respect vă rog ca părintele patriei, iubitor de dreptate, să bine voji a regula cuvenitam satisfacție pentru necinște ce zadarnic și ne binecuvântat mi sau pricinuit, tot

1) Adn. Neamț9 Dosar No, 66 An, 1857, Reclamație între tacșierul din Piatra cu Strul sin Moissă din Tupilați — Posesia mea AUTORUL.

odată să porunciți să mi să înapoiască banii ce nevinovat am dat tot fără vinovăție și așa desființa și kizășia ce zilnic meu luat o pentru darea mea în viitoare vreme ca unul ce eu o plătesc în Roman, după regularizarea făcută de Depart. de finans și pentru aceasta punere la cale o neștearsă po-
menire ați primi de la urzitorul ceresc.

Pentru întocmai *N. Anastasiu.*

1855 Genar 16.

Iată și copia ordinului Departamentului de Finans către Adm. Distr. Neamț, tot relativ la această afacere :

1) **DEPARTAMENTUL DE FINANS** **Administrației Distr. Neamțu**

Jidovul Strul sin Moisë înscris de comisa catagraficească în satul Tupilații Dist. Roman și unde plătește darea către tacsierul din acel târg; prin jaloba ce au dat Depart. au arătat că ducându-se acum în târgul Pietrei în al său interes, de către fiitorul tacsiei de acolo prin ajutorul poliției orășănescă s'ar fi silit a plăti 182 lei sub numire de rămășiță de dare pe vreme din urmă și tot odată l'au îndatorit a da chizeșie pentru urmarea plăței capitației pe viitorime, așa precum l'ar cunoște înscris între dajnicii Jidovi din acel târg, deci fiindcă pentru numitul se vede slobozit ofița sub No. 6681 din anul 1853 către ace Adm. cu lămurire de a se lasa în nesupărare, în privire că el se cunoște înscris numai la Tupilați, iar nu și în târgul Pietrei, apoi pe nu asemenea temei, i să poțeste și acumina spre urmare întocmai și că pentru banii ce sau implinit de la jăluitar Adm. de îndată va îndatori pe d-l Samișul administrației ca să-i înapoiască îndoit sub pretenție, fiindcă D-lui ar fi trebuit să caute mai înainte poroncă slobozită întru aceasta și apoi să pozvo-lească împlinirea de la jăluitaru.

P. Șef Depart. (din poroncă) și Șef secției indiscifr.
Secția I No. 423 Anul 1855 Genari 20 zile.

1) Adm. Neamțu. Dosarul No. 66 Anul 1857, Reclamația între Tacsier din Piatra și Strul sin Moisë Haham din Piatra, — Posesia mea AUTORUL.

Iată și copia Jalobei antreprenorului taxiei Evreești a Târgului Piatra din 24 Genar 1857 urmată către Depart. de Finans :

1) **Copie de pe jalobă antreprenorului taxiei Evreești a târgului Piatra din 24 Genar 1857 urmată către Depart. de Finans.**

În catagrafia Evreilor dajnici din acest târg este trecut și un Strul sin Moisë Haham, ce se află orândar la moșia Tupilați, și care are casa sa în clasia Roșie No. 182 acăruia bir al plătesc eu de la 853.

La 1855 prin Is, ținutului Neamțu s'au împlinit de la numitul Jidov suma de 182 lei pe sferturile trecute, fiind însă că în acea vreme se găsea director acestui onorat Depart. fiul proprietarului de Tupilați, formal poroncisă Is. de Neamțu a împlini de la D-lui Samișul ținutului care executase împlinirea a 182 lei în folosul pomenitului Jidov îndoită sumă de 182 lei, sub cuvânt că acest Jidov s'ar chema numai Strul sin Moisë iar nu Strul sin Moisë Haham.

Eu spre a nu să jefui pe D-lui Sameșu am plătit aciasă globă.

Dar fiindcă acest Jidov nefiind Strul sin Moisë Haham, după însuși fiata poroncă și el cu credință stăpânește casa acelu Strul sin Moisë Haham, din clasia roșie No. 182.

Și fiindcă eu către Visteria plătesc birul acestuia de 6 ani, mărog a se poronci Ispr. de Neamțu a'mi da casa numitului în ame stăpânire până când s'ar ivi proprietarul și mi ar plăti birul său.

Conform cu originalul (*indiscifr.*)

Iată și copia adresei Depart. de Finans către Adm. de Neamț din 13 Mai 1857 secția I No. 3694 lași :

Adm. Neamțu. Dosar No. 66 An. 1857, Reclamație între Tacsierul de Piatra cu Strul sin Moisë din Tupilați. — Posesia mea AUTORUL.

DEPARTAMENTUL DE FINANȘ
Secția I

No. 3694

1857 Mai 13

Tassii

¹⁾ *Administrației de Neamțu*

Suplica primită de la antreprenorul tacsiei nației Evreiești din târgul Piatra pentru birul ce i s'ar cuveni a trage de la jidovul Strul sin Moisë Haham, trimizindusă Adm. în copie i se ordonează ca lămurindusă de referire ce face, fără întârziere să deie pozitivă relație despre adevăratele împrejurări pentru a se putea regula cele de cuviință.

p. Șef Depart. *indiscifr.*

Șeful secției *idem*

Lată și altă copie al adresei Depart. de Finans către Adm. de Neamț tot relativ la pricina de mai sus :

DEPARTAMENTUL DE FINANȘ
Secția I

No. 8539

Anul 1857 luna August 7 zile

lassii

²⁾ *Administrației de Neamțu*

Depart. scrie Adm. a face îndemnare negușitorului Haim Zaraf și Herșcu Kopel ce sânt antreprenori adausului bănturilor vin și rachiu din târgul Piatra, de a aduce câștul cuvenit pe lunele Noemvrie și Dekemvrie anul curent ce este în sumă de cinci mii cinci sute lei cursul haznelei; precum și D-lui Boerul Grigorie Kozadin va face cunoscut a trimite Depart. câștul pe lunele Oct. Noem. și Dek. anul 1857.

Subscriși Șef Depart. și Șef secției *indiscifr.*

1) Adm. Neamțu Dosarul No. 66 din 1857. Reclamația între tacsier din Piatra și Strul sin Moisë Haham din Tupilați, — Posesia mea **AUTORUL**.

2) Adm. Financ. Neamțu. Dosarul No. 29 Anul 1857 vânzarea poștilnei adausului impus asupra bănturilor, vin și rachiu din Tr. Petrei în care este și recepșia pentru poștina a 1 507 vedre rachiu de la d-l Dim, Nectai — Posesia mea **AUTORUL**.

Lată și copia adresei Depart. de Finans către Ispravnicile Ținutului Neamț, tot relativ la menționată pricină :

DEPARTAMENTUL DE FINANȘ
Cătră Ispravnicia Ținutului Neamțu

D-lui Logofătul Ștefanică Catargiu prin adresa din trei a următoarei luni făcând cunoscut acestui Dipartament, că Jidovul Strul sin Moisë, ce'l are orândar pe moșia D-sale Tupilații de la ținutul Romanului, s'ar vede apucat a plăti *capitația* sa în două locuri, odată cătră tacsierul din târgul Romanului și al doilea cătră acel din Piatra, sub cuvânt că ar fi înscris de comisia catagraficească în amândouă aceste ținuturi ; deci făcândusă strășnică înmetrili comisiilor catagraficești deși la satul Tupilați din ținutul Romanului sau găsit înscris numitul cu asemenea numi și pronumi, dar la largu Piatra se vede înscris, un Strul sin Moisë Haham, în dreptul cărui la luare aminte se vede însemnat, că acest Jidov s'ar găsi șezător în casa unui alt Strul sin Moisë, dela Tupilați, împrejurare care au pus pe Departament la îndoielă că tacsierul de acolo vrând a se folosi de îndoită capitație, au găsit prilej asupra pe jăluitoari că ar fi tot într'o numire cu acel înscris de comisie catagrafică ; prin urmare dar ispravnicie, va mărgini din dată pe tacsierul de Piatra, de a nu supăra mai mult pe acel Jidov din Tupilații cu vre'o cerere de capitație, așa precum el și urmează plata cătră tacsierul din Roman, unde este legat prin contractul tacsăi.

Șef Dep. și Șef secției (*indiscifr.*)

Secția I No. 6681 anul 1853 luna indiscifr. zile 7.

În anul 1858 Taxierul Nației Evreiești din târgu Piatra face cerere către onorată Ispravnicie Ținut Neamț, arată că

1) Adm. Neamțu, Dosarul No. 66 Anul 1857. Reclamația între Tacsierul din Piatra și Strul sin Moisë Haham din Tupilați, — Posesia mea **AUTORUL**.

dintre Jidovi plătitori taxei se află cu spicula pe la orânzile din sate, deci cere un jandarm executor de plata taxei. Iată cererea :

Tacșierul din Piatra cere un jandarm de ajutor spre a putea împlini tacșia ce i se cuvine dela orândarii Ocol. Bistrița pe șfertul I-ii.

Timbru 20 par.

1) **Onoratei Ispravnicii a Tinut Neamțu**
Tacșierul târgului Piatra.

J a l b a

Fiindcă dintre Jidovi plătitori tacei se află cu spicula pe la orânzile din satele ocolilor Bistrița și numiții fără că să plătească dările ce i privește pe șfertul I anul acesta. De aceea pleacă rog pe Onor. Ispravnicia a'mi da ajutor de un jandarm spre executarea arătatelor remășiți.

1858 April 7.

Semnat Evreiește *Haim Zaraf.*

Resoluția sună a se da jandarmul cerut.

In anul 1859 Ordin Ministerului de Financs, către Onor. D-sale delegat al statisticeii catagrafic pentru orașul Piatra. Dispoazează că în satul Tupilați se găsește holteii Jidov Meir sin Ilie, să fie înscris în orașul Piatra cu dările. Iată copia :

1) Adm. Financ. de Neamț, Dosarul No. 40, Ajutorul ce se dă tacșierului în străngerea remășițiilor de dări 1858. — Posesia mea AUTOKUL.

1) **MINISTERIUL DE FINANS**
Onoratei Domniei Sale Delegat a Statisticeii catagrafice pentru Orașul Piatra

La satu Tupilații, găsindusă vremelnic petrecător pe holteii Jidov Meir sin Ilie ce au fost până acum slugă la Jidovul Strul sin Moisa orândarii din satul Tupilații au declarat a se înscrie în acel oraș unde se găsește locuind, strămutându-se acolo.

Cu Onor se recomandă Dv. spre regularisire. Asemene să regulați înscrierea birului lui Iancu sin Iosif Lazăr, strămutat și statornicit în Piatra.

Semnat Delegat *Indiscif.*
No. 148

1858 Noemvrie 16

In 1881 s'a deslăntuit o prigonire strășnică contra așa zișii orândarii, care va fi înșirate în alt capitol. Astle a urmat și în anii 1887, 1900 etc.

In anul 1888 s'au făcut unele expulzări din sate, aceeași expulzări reclamând Ministerului, acesta a oprit aceste expulzări telegrafic către Prefectura respectivă, care ordonă sub prefecțiilor de a nu se mai face expulzări. Iată copia :

APENDICE

Ordin circular la comunele rurale a nu se expulsa pe streinii secte Evrei.

REGATUL ROMÂNIEI
Prefectura Jud. Neamț

No. 2155

1888 April în 18 zile.

Ordin circular D-lor sub prefecți de plăși și Primari comunelor rurale din Jud. Neamț.

D-l Ministeru de Interne prin ordinul No. 5129 'mi comunică cum că din diferite părți primește reclamațiuni

1) Adm. Financ. Neamțu, Dosarul No. 19 An. 1889 Lucrărilor Comisiunei Statistice, — Posesia mea AUTOKUL,
Tom, II

că în virtutea Art. 4 din legea comunală s'ar expulza de prin sate toți streinii ce și au domiciliul lor în a. ele sate de mai mulți ani.

A. este măsuri a legii comunale neputând avea nici un elect retractiv deci ca să nu se mai supere în mod zadarnic oameni ce și au domiciliul lor stabil mai înainte acestei legi prin sate; ceia ce am avea atrage atențiunea este ca nici unul să nu facă comerciu de acel nepermis de legile noastre și să nu caute prin manopere ilicite a frustra pe streini.

Primarii dar vor forma tab'ouri indicative pe categorie acestor streini din care un exemplar se fie păstrat în cancelaria Primăriei, altul înaintat sub prefecturei și un al treilea Prefecturii

Aceste tab'ouri vor cuprinde următoarele indicațiuni:
Numele și pronumele capului de familie, starea lui civilă, numele și pronumele soției, dacă este căsătorit, numele și pronumele copiilor născuți din căsătorie, avere ce posedă, felul comerțului sau industria ce exercează, epoca cu precisiune a stabilirii lui în comună, dacă posedă or nu autoris:ția consiliului comunal pentru așezarea lui în comună.

p. Prefect, *Isacescu*.

Director *V. Coman*.

Rolul și traiul Evreilor cu Români din Jud. Neamț

Din nenorocire puține date ne stau la îndemână, cu privire la rolul social, intelectual și politic al evreilor, din acest județ, dar după puținele date de care dispunem mă cred în drept a afirma că evreii nu erau ignorați și discerșerați, ci din potrivă considerați și bine văzuți, încercurile mai înalte și de administrație.

1) Într'o mărturie holarnică dela 1685 Dek. K. ce țârgoveții dau Episcopăia Rădăuților figurează alături cu funcționari, boeri și preoți, iscăltura evreiască a lui Lupu Jidovul. Peste tot 7 iscălturi începând cu al șoptuzului (Primarului) Ion și sfârșind cu a lui Lupu Jidovul.

Acest Lupu după cum se poate crede ar fi fost stăroste or consilier.

Alegerea starostelor de bresle se făcea în camera Municipalității, fiind confirmată apoi de Departam. din Iaștru. Asemenea și alegerea de epitropi sau kahali iar se făcea în camera Eforiei tăgului și confirmați de Minister. Licitarea sau darea în antreprinză al taxelor comunității precum și al veniturilor ei, deasemenea se făceau în camera Eforiei, fiind apoi admise de Minister prin adresa schimbată cu prefectura județului.

În comisia de recrutare, de impozite etc., evreii făceau parte prin adresele primite dela Prefectura locală. La toate greutățile județului sau comunei evreii erau poțitiți la frăgească consfătuire comună, fiind chiar de multe ori obligați a contribui la greutățile suferinților.

1) Melchisedec, „Cronica Romanului” II pag. 285. Vezi și cronica mea Tom I pag. XIII.

Cronica Comunităților Israelite din Jud. Neamț de Iosef Kaufman cronicar Piatra-N. Tom. II.

1) Așa în anul 1854 pe când staționau aci Nemiți, fiind nevoie de susținerea lor, evreii împreună cu toată obștea târgului Piatra, au făcut stat comun în camera municipalității la 17 Oct. a. c., unde s'au obligat a contribui cu 3333 lei, adică cu a treia parte a sumei de 10.000 lei cât trebuia pentru susținerea spitalului și oastei Austriacești. Tot spre acoperirea cheltuielilor urmate cu ținerea oștirilor Austriace, ce au staționat în acest oraș.

Municipalitatea voind a adăuga taxe noi asupra târgoveților, Depart. de năuntru prin adresa No. 7 din 9 Genar 1857 către boeri și negustori de diferite clase, din orașul Piatra, invită a comună înleagere în fața dregătorului finntului. Evreii deci împreună cu târgoveții creștini s'au întrunit în camera municipală și prin jurnalul încheiat de dânșii la 10 Martie acelaș an s'a făcut și aprobat taxele următoare peste cele existente: 10 par. de vadra vin, 20 par. de ora tutun Moldovenesc. Asemenea și asupra păcurei, berei etc. care adăugiri fură încuviințate de Ministerul din năuntru sub No. 873 din 10 April acelaș an.

Această antrepriză fu luată de Ancel sin Iosub, care o fănu până la anul 1860.

F U N C Ț I U N I

La anul 1819 în vremea pe când era Hahambașa în Iași, rabinul Șaie, se schimbă în Piatra 2 Staroste; bu-nișul lui Motel Augenschreich, numit Avreimel Staroste și bătrânul Bercu Leibă.

Acest din urmă era în acelaș timp scutelnic în vremea ispravnicului Bibică și fiind Staroste sub ispravnicul Iordache Catargiu, fu în acelaș timp și locșitor de polijnaiștru

în Tg. Neamț fu Staroste Ișole Staroste ear înaintea lui fu Zindel Berklader și Iosub Bolocan.

Acești Staroste jucau un rol foarte mare în autorități unde erau totdeauna chemați la constatuiri pentru binele comun.

1) Vezi cronica mea Tom. 1 pag. 310 ect.

1) În timpul ocupației oștirilor Austriace 1854-1856 *Rabib Rosenberg* de aci fu translatorul autorităților locale, având 150 lei lunar, fiind numit de Minister. În aceeaș funcțiune a stat până la 20 Martie 1857 când Ministerul din năuntru secția a IV-a prin adresa No. 307 a desființat aceasta funcțiune în toată țară.

2) În timpul holerei dela 1866 *Iosef Blumen* servi ca sub chirurg la spitalul holernic din Piatra.

Rabinul local este întotdeauna poștit la regimentul local spre a asista la prestarea juraământului soldaților evrei (recruți). Iată copia unei asemenea adrese :

R O M A N I A

Corpul IV armată. Divizia 8 Infanterie. Brigada 15 Infanterie.

Regimentul „Resboeni“ No. 15.

No. 5536, *Piatra 1897, Noembrie în 20 zile.*

Domnule Rabin,

Cu onoare sunteți rugați să bine-voiți ca în ziua de 28 Noembrie, ora 8½ dimineață, să veniți la Regiment, pentru depunerea juraământului, a Israelitilor recruți. Primiți etc.

Semnăt p Comandant Regim. *Maior Dimitriu.*

D-sale D-lui Rabin al orașului Piatra.

Între grade militare avem de înregistrat pe : *Auram Avramescu* (1864) sub locotinent care s'a botezat apoi.

Leon Iancu, Tambur-majur Reg. V Linie (1862-1878).

Căpitan C. Traian (botezat), originar din Bozieni.

Bacalauriații reușiți la examen ca și b ofițeri în rezervă sunt : *Fr. Rosner, Lupu Apotheker, Volf Daniel, Haim Kaufman* etc. *Dr. L. Stein* (Cădit, Rezerv.).

1) Prim Dosear No. 186 litera K 1854-1860 fila 536.

2) Primăria Piatra Dosear No. 428/855.

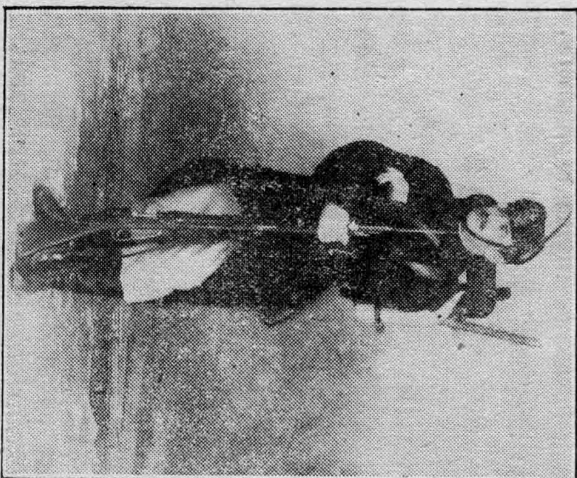
Sergenti majori: *Herman Aizic, Moise Berman, etc.*
 Secretar al Regim. local *Isac Kaufman* (fratele meu).
 Vezi actul bună conștință Anexa No. 19:

APENDICE

Certificatul de bună conduită al fratelui meu Isac Kaufman, dat lui de Regim. No. 15 „Resboeni”.

Certificat

Subsemnatul Colonel Giosanu Grigorie, Comandantul Regimentului Resboeni No. 15, certific că soldatul *Caufman*

Ilic, în tot timpul, serviciului seu, de la 1893 Marile, până astăzi 1895 Octombrie 12; au avut o conduită exemplară, au fost întrebuițat ca combatant și ca seceretar la diferite servicii în corp, unde s'a destins prin aptitudine, bună voință, onestitate și inteligență și am convingere că va aduce trumoase servicii și în viața privată.

Comandantul Regim. No. 15 „Resboeni” semnat

Colonel, Gr. Gioseanu

Soldatul *Caufman Ilic*

Casier Ad. dor. cl. I
 semnat *Al. Vardala*.

Făcut la Piatra-N.

No. 2874

1895 Luna Octombrie în 14 zile

Donatori Evrei

În anul 1845 evreii au contribuit și pentru iluminarișirea orașului Piatra și facerea felinarilor.

Iată copia Quitanțe de primirea banilor dela taxierul nației evreiești:

1) Quitanța

20, adecă douăzeci de galbeni s'a primit dela taxierul nației evreiești, din banii zeciucaia anului curent 1845 pentru facerea felinarilor trebuitoare după budget și jurnal închiet la alcătuirea ce s'au făcut cu meșterii, pentru care am închiet cu martori așa ziși chizeșii 1845 Iulie 20 zile.

Iscălit *Indiscifrabil*,

Ispravnicia de Neamț

Fiindcă potrivit jurnalului închiat în 19 Iulie, s'au slobozit contract, iscălit mai sus pentru 20 galbeni primite dela taxier, se adevărește spre știință și adevărire.

1845 Iulie 25 iscălit *Gheorghiaide*.

În dosarul Primăriei locale No. 115 din anul 1866 în foia subscrisă în favoarea oastei Române concentrată în la-gărul dintre București și Giurgiu, se găsește foarte mulți evrei donatori.

În dosarul No. 492 al Imprumutului Național de 30 milioane făcut în anul 1866 au subscris aci în Piatra: Iancu Axelrad, Ghilman Heler, Ilic Sildhans. Ilic Șlier, Marcu Orenștein, Herșcu Copel și Vigder Zet Aron câte 800 lei. Strul Manole, Iukel Baran, Ușer ceasornicar și Zelic Vechsler câte 260 lei.

În dosarul N. 561 din 1868 tot al Primăriei locale, numit Dosarul Contribuția voluntară pentru cumpărare de arme, peste o sută au donat câte un galben.

În dosarul No. 947 din anul 1872 Iancu Trachtenberg (bărbier) face obuz la casele sale dela șipote, donându-le Primăriei.

1) Originalul este în posesia Autorului.

În anul 1875 pentru ridicarea statuei Gloriosului și Marelii Ștefan, evreii de aci au scris sune însemnate. Asemenia și în anul 1863 pentru cumpărarea de tunuri.

Tot în acel an 1875 găsesc în ziarul *Correspondența Provincială* din Piatra anul II No. 59 că între 15 persoane care au scris pentru cumpărare de instrumente muzicale Primăriei locale, sunt D-nii: *Pinciu Mendel, Zeidel Mendel, Isaac Sidhaus* și soc. „*Zion*” cu 447 lei.

Tot în acest an *Hic Sidhaus* s'a obligat a da gratis un an Spitalului Județian zahăr, cafe și ceai iar ²⁾ *lanca Trachtenberg* s'a obligat a da și servi gratis, un an cu lipitori, clistire, ventuze și tot serviciul necesar și a fi și sub chirurg.

În 20 Oct. 1870 Comitetul Israelit către Onor Primăria Piatra cu adresa No. 86 arată că la apelul făcut de d-l Prefect, pe lângă 150 de galbeni ce comitetul Israelit a dat pentru înființarea muzicei, vor să mai deie încă 100 de galbeni pentru înființarea grădinei publice (vezi Dosarul Primăriei No. 1 anul 1870 numit „Dosar alegerii Comitetului Israelit”). Iată copia a adresei :

Dosar No. 1 An. 1870 Alegerea Comitetului Israelit.
Fila 129. — 20 Oct. 1870.

R O M A N I A

Comitetul Israelit Urbia Piatra Jud. Neamt
No. 86

D-le Primar !

Având în vedere apelul făcut de d-l Prefect la care conținea că comitetul nostru pe lângă 150 galbeni ce am dat pentru înființarea muzicei atașat pe lângă Onor. Primăria, se mai dăm încă 100 galbeni ajutor pentru înființarea grădinei publice la acest oraș.

Considerând, că comitetul la înființare bugetului n'a avut în vedere această sumă ci numai pentru acei 150 galbeni ce s'au dat de noi, iar celelalte sumi sau destinat anume prin buget. Însă comitetul, considerând cererea de față. Considerând că din așa cereri ar deveni înfrumășarea târgului

1) Primăria Piatra-N. Dosar No. 947/72 lanca Trachtenberg face obuz.

prin care suntem cu toți obligați de-a contribui la aceasta fără excepție.

Considerând că acumina în casa nu este nici un ban măcar din cauza că sau distribuit conform bugetului.

Comitetul în ședința de 12 crt. pe de o parte am autorizat pe d-l casier acestui comitet de-a contracta un împrumut de 100 galbeni cu chipul de-a se plăti. din economia ce se va face în viitor.

De acea dar cu respect vă depunem cu aceasta suma de 100 galbeni precum am zis dentru înființarea grădinei publice și vă rugăm să bine voți de-a elibera o chitanță pentru această sumă în numele d-lui casier acestei comitet și a se cunoaște că pentru această sumă se plătește și proiectele fiind precum am zis că casa este lipsă în bani și am fost nevoiți de-a lua cu împrumut.

Primiți D le Primar consid. deosebit noastre considerațiuni.

Semnat membrii : Strul Nute, A. Engelberg, secretar Goldenberg. — (L. S.) sigil la mijloc o stea înscrispita îm. prejur zice : Comitetul Israelit Român din Piatra 1865.

În anul 1877 în „Monitorul Oastei” No. 19 pagina 674/877 aduce mulțumire donatorilor în folosul armatei Române, d-lor Moritz B. Catz, Herscu Copel, Avram sin David (Blaez).

În ziarul „Fraternitatea” II No. 29 din anul 1883 arată că comunitatea locală a oferit mulți bani pentru cumpărarea de arme necesare armatei.

În anul 1887 eu am donat nemuritorului *Vas. Alexandrescu Urechea* fiind aci ca Ministrul de Culte, pentru Liceul din Galați 50 Hrisoave vechi (vezi „Revisia Israelită” II No. 18).

În anul 1888 *Ilie Aschenazi* din comuna Mastacăn a donat 1000 kg. făină locuitorilor de acolo. Ministrul îi mulțumește (vezi ziar „Înfrățirea” An. III No. 10).

Tot în anul acesta Colonelel Rosnovanu cu Căpitanul Palade, au mers din casă în casă, strângând bani pentru victimele regimului trecut.

În anul 1896 eu am donat Academiei 140 Hrisoave pre-

cum și *Dosarul Unirei Principatelor*, dându-mi ca cheltueli de drum 400 lei.

Tot în acest an Michel Iuster și Michel Daniel au oferit gratuit, la plantarea șoselelor naționale a județului. Ministerul le mulțumește (Rev. Isr. III No. 7).

În anul 1890 Comitetul Permanent mulțumește d-lui Avram Fișer pentru obiectele necesare spitalului județean. (vezi Dosar No. 393).

În anul 1896 Monitorul Oficial din 5 Martie. Ministerul mulțumește d-lui Herș Rapaport, proprietarul moșiei Hârtești, pentru repararea ce a făcut bisericii de acolo.

Tot în acest an Frații Weizengrün proprietarii moșiei Negulești, au oferit tot materialul necesar și slăpiti spre a instala linia telegrafică cu comuna Mastacăn, Borlești etc. („Egalitatea” VII No. 47 1896).

În anul 1899 evreii au scris pentru ajutorarea săracilor naufragiați de râul Cuedului („Correspondența Provincială”) XXI No. 884 An, 1899).

Tot în acest an au dat pentru monumentul lui Labovari D-nii A. Leibovici, Roneti Roman, Herș Rapaport, M. Stambler și A. L. Iuster (Egalitatea din 22 Oct. 1899).

În anul 1913 pentru *Crucea Rosie* a României au donat d-l M. Buchhalter și alți evrei de aci sume mari („Universul” No. 22 din 12 August 1913).

În anul 1916 Asociația Cercetașilor Români, Legiunea „Petru-Rareș” din Piatra-N. adresează cerere No. 2 din 16 April acel an către repositatul *Iosef Nathalisohn*, președ. soc. Sacre, cerând ajutor. care li s'a dat 1000 lei

În acest an evreii au oferit pentru armată aramă și aliamă, între donatori sunt și ¹⁾ eu cu aramă în suma de 240 lei

În anul 1916 următorii Domni au donat pentru „*Crucea Rosie*”: *Michel Iuster* 1000 lei, *S. Herscovici* 500, *A. Iuster* 500, *Iulius Agatstein* 400, *Calmanovici* 300, *Maria Weisman* 200. Câte 100 lei *Faișș Șor*, *Inginer Adelstein*, *Isaac M. Segal*, *Michel Leiba*, *Victor Herscovici*, *Elise Semo*, *M. Weisman*, *A. Isuoreanu*. Câte 50 lei *A. Strul*, *M. Heinrich*, *H. Goldstein*, *Inginer Heler*, *Carol Weinberg* și peste o sută a 20 și 10 lei (Reformatorul 14 Aug).

1) Autorul Cronicei.

În anul 1925 *Anton Gros* de aci a donat 20 milioane guvernului pentru instituții culturale.

În anul 1928 evreii au donat sume mari pentru *Crucea Rosie* (vezi Reformatorul din 16 Iulie acel an).

În ziarul local „Reformatorul” din 3 Febr. 1929 scrie sub titlul: *Știri Edilitare*. Vorbind de lucrările noi a uzinei și formarea străzilor, De acord cu fabrica Bach. Se deschide o stradă care trece prin locul fabricii și se unește cu strada Dim Șoarec. *Fabrica Bach a pus la dispoziție în mod gratuit terenul pentru șosea*.

În luna Martie 1929 s'a constituit soc. de asistență numită „Ocroțirea”. Statutul a fost autentificat de Onor Tribunal local și cât de curând va deveni perscană morală. Scopul este de a ajuta pe cei nevoieși fără deosebire de religie. Primul inițiator este d-l Avocar Matasă. Printre membri sunt D-nii M. I. Ipcar și Dr. W. Daniel.

Decedatul A. B. Weinberg, originar de aci, a lăsat prin testament toată averea sa de 400.000 lei Comunității Israelite locale, destinată operilor filantropice fără distincție de religie. (Reformatorul din 13 Mai 1929).

Un călugăr creștin din strada Dărmănești de aci, murindu-i calul, D-nele: Cocuța Bach, Libitza Rabinovici, Felicia Berman și Ficuța Bach au colectat în cercul cunoștințelor banii necesari, cumpărându-i alt cal spre a si hrăni familia cu copii săi (Reformatorul din 28 Iunie 1929).

Donațiunile aci înșirate sunt răzlele iar cele donate în războaiele din 1877 1913 și 1916 1918 le voi înșira când voi vorbi de acele războaie.

Este de remarcat că evreii din Piatra, în anul 1873 au răscumpărat taxa de 40% ce exista asupra mărfurilor ce intrau în oraș. Răscumpărarea s'a făcut, dând 400 galbeni comunei, (Primăria Piatra Dosar No. 913/872).

T a l e n t e

Pe lângă erudiții: *Ronetti Roman*, *Iosef Abels* putem cita pe bărbații cuși: Frații *Iosef*, *Pine* și *Herș Daniel*, *Leibovici Inginer*, *Dr. Erdreich*, *Dr. frații Lewi* și *Zisnu Apoteker*, *Bendel Axelrad*, *Inginerul Șor*, *Avram Kein*, *Avr. Chaim Katz*, *Samuil Katz*, *Heindel Kahane*, *Mișu Weisman*

Avocat, Iosef Bolocan, Avr. Steinberg, (Petreanu), Herșel Streutman, Rabinul Lazăr Polack în Marmoros (fiul rabinului Welwel Nutes de aci), Theophil Wechsler, Dr. Gustav, Sildhaus, W. Goldman, Emanoil Goldereberg, Dr. Rosa Goldenberg, Izidor S. Sigler, Leon Inzeiberg șef stației Constan-

Bernhard Soufrin

tinopol, Isidor Stambler. Naftule Erdreich, Mendel Goldenberg (farmacist), Ben. Kaufman, Marcu Weinberg (architect), Dr. Zisu Rosner, Lazăr Goldenberg (Inginer), Dr. Haim Kaufman, Leizer Fridman, Herș Schüller, Marcu Roth etc.

Apoi trebuie amintit de *Bernhard Soufrin* publicist și pro-

fesor de limba Hebraică. Un mare geniu și untalenta scriitor. Când a fost Directorul *Comisiei Israelite* din Craiova a fost autorizat de Minister cu *Decretul nr. 11/1896* conform Art. 10 din regulamentul școlar, eliberarea scriiturilor școlarelor evrei, pentru religia pentru școlarele Statului. A fost redactor ziarului (idișch) „Das neue Volksblatt” și alie ziare. A tradus coranul în limba Română și a făcut un Dictionar Hebraic Român. Apoi mai este talentatul scriitor *Eugen Relgis*, fiul d-lui *David Sigler* (casterul Băncii Moldova din Iași) care prin scrierile sale este admirat de toată lumea cultă

Recentele sale scrieri sunt: „*Gătele Păceii*”, „*Internaționala Pacifistă*”

În anul 1929 *Alfred Tray* a dedicat un tango D-șoarei *Magda Dimitrescu* (de la Miss România, pentru care a primit scrișoare de mulțumire „Reformatorul X No. 553”).

Luță Engelberg este un talentat humorist. Are multe bucăii humoristice publicate. Are și un mare talent a cântă cu harmonică. La festivaluri artistice este foarte mult aplaudat pentru talentul său.

Onor. nostru Rabin *Ch. L. Löbel* a tipărit o carte intitulată „*Zionismus und Religion*” (1899) și are câte-va opere inedite pentru tipărit

Haim Leibovici de aci a tipărit „*Memoar și proiect de lege în contra Anarchismului și Antisemitismului*” (1899).

„*Martirul Abeles*” de Iosef Bolocan (1883).

Cartea Română de Șah de Nathan Hirschenhaut (1910).

Die lust von Roman de N. Iosupovici (poesie).

„*Șobes Noch Tiș* de *Luță Engelberg* (1926).

Apoi ziarele: „*Săptămâna*”, „*Informatorul*”, „*Reformatorul*”, „*Telegraful*”, „*Libertatea*”, „*Bistrița*”, „*Echoul Obștesc*”, „*Hofnung*” (Lazăr Rokeach 1889), „*Neueste Nachrichten* (1885) de I. Kopel, „*Die Moderne Zeit*” (1901) de N. Soufrin. „*The St Laus Zionst*” de Iosef Soufrin, „*Misiunea lui Moise*” broșură de Ben. I. Kaufman, *Poeme Radu, Două măsuri și Manase de Ronetti Roman*.

Doctori în medicină ce au fost aci sunt: *Dr. Moscovici, Dr. Schwartz* (fost medic de plasă 1886-1888), *Dr. Burstin, Dr. Rosa Lupu, Dr. Stern, Dr. A. Lucianu*, (fost medic spiritualului Județean), *Dr. Aurel Lupu, Dr. Manolescu, Dr. Balter, Dr. H. Kaufman, Dr. Tanențapf și Dr. Silberman*.

Iar actualmente avem pe Onor d-nii Doctori : H. Fischer, W. Daniel, L. Lazarovici, O. Dubergher, Segal, Herșcu, Goldștein și Grünstein. Tenentzafi.

Rolul și traiul evreilor cu Români în Jud. Neamț.

Ca și pretutindene în țară, evreii nu au avut aci decât a se lauda de prietinoasa lor conviețuire din trecut, atât cu populația cât și mai ales cu vechii și nobili boeri.

În orașul Piatra mai ales, fără a mai vorbi despre prietara târgului *D-na 1) Ana Balș Lăfescu* care era o mamă bună pentru dânsii, și-i acumula cu bine facerile lor ; și care de obicei nu făcea nici o întreprindere fără a se sfătuți mai întâi cu favoriții săi Marcu Leșanu și Bercu Leiba.

Voi cita chiar aci pe boerul *Iacovache*, soțul de al doilea a *D-nei Balș*, un om bun și un caracter nobil și milosiv ; dânsul nu numai că făcea mult bine evreilor ; ci încă avea obiceiul ca în fiecare iarnă să trimeată reprezentanților obștei Israelite 20-25 care cu lemne spre a fi împărțite la sârmanii evrei din localitate ; ba de multe ori cumpăra azime, cartofe și altele și le trimitea săracilor în zilele de Paște.

2) *Const. Sculi Logofetidi* era numai puțin protectorul evreilor și spre a dovedi și mai mult dragostea ce-i purta populația Israelită, e destul să spun că după moartea sa i plănoseă toți evreii.

3) Despre *Gheorghe Albu*, se zice că un evreu Ioset Lapers s'a împrumutat la el cu o sumă însemnată de bani și plecă înspre podgorii spre a cumpăra vin ; aci dânsul muri pe drum, Albu chemă la sine văduva și iertându-i banii împrumutați arse în fața ei adevierința bărbatului său.

Spre a caracteriza bunătața lui *Cherpălici* se povestește că el mergea din casă în casă la evrei spre a-i întreba de au nevoie de bani, pe care li i dădea adeseori fără dobândă, ba încă trecea pe cealaltă parte a uliței spre a nu supăra pe datornici.

Dimitrache Paharnicul, era cunoscut ca unul, ce se slujea în afaceri exclusiv de evreii și nu lipsea în fiecare an

- 1) Anii 1836-1861,
- 2) Anii 1840-1869,
- 3) Anii 1890-1850.

o împărți lemne, cartofi și altele la săracii evrei. *Lascarache Talpanu*, în testamentul său lăsă 200 galbeni lui Bercu Schwartz și 100 galbeni lui Lancu Ciuvaergiu ; sumă ce se și plăti acestora de moștenitori.

Chiar cunoscutul autor, părintele renașterii literaturii în Moldova *Gheorghe Asachi* care avea aci o fabrică de hârtie, se servea mult de evrei și se sfătuia des cu ei pentru afaceri și nu odată zicea, spre a-și manifesta și ura contra țărănilor, că „Evreii și țărăni Români sunt fideli țării iar ceilalți sunt trădători și caută s'o vânză”.

În timpul voluntarilor chiar *Asachi s'a* luptat din răsuputeri contra acestora și caură să înlăture pericolele ce veneau contra evreilor ; dar fu slit să fugă apoi singur și nu se reîntoarșe decât după ce răscoala se liniști.

1) La 1858 *Asachi* predă conducerea fabricii prietenului său inim. evreului *Alter Târgu-frumos*.

Ștefan Catargiu posesorul moșiilor *Tupilați* și *Muncel*, *Petrache Roset Bălănescu* proprietarul moșiilor *Căciulești* și *Carligi*, *Costachi Ghica*, *Aga Manolache Miclescu*, toți a ceștia trăgeau în gazdă la vestitul bancher *Labu Mokai* și cel mai intim a lor prietini și povățuitor erau *Marcu Leșanu* și *Bercu Leiba* staroste.

În fine se mai pot cita ca bine făcători ai evreilor *Hatmanul Feodor*, *Manolache Folea*, *Alecu Cantacusin*, *Aga Dim. Stan*, spatarul *Christodor Escarch*, *K. K. Stolcheria Roseti*, *Comisul Cost. Vârgolici*, *Sardarul Nec. Albu*, *Sard. Filip Manoliu*, *Sard. Cost. Dimitriu*, *Șatrar Lord. Gheorghiu*, *Nec. Gridov*, *banii Lancu Ieni*, *Aga Nec. Ghica*, *Bar. Ionilă Pătrașcu*, *comis. Iord. Radu*, *lordache Iosaf*, *stoin. Dimitrache Mavriki*, *Șerban Buhaescu*, *Const. Balș*, *Manolache Dimache*, *Ion Tăut*, *Darmanescu*, *Alecu Domici*, *Căminarul Scarlat Oswald*, *paharnicul Nec. Ion Velciu*, *serd. Nec. Jipa* și alții.

În *Târgu Neamțului un evreu Berel sin Solomon roș (Roskoles)* supra numit călugărul, era în adevăr un bun și stimat prietini al călugărilor și al equmenului *M-trei Neamțului* ; care nu întreprindeau nimic, fără a se sfătuți cu dânsul.

1) Dictionar Geografic al Jud. Neamț de Const. D. Gheorghiu 1890 Bucu-curești pag. 363.

sul. La zidirea spitalului M-tirei în Tg.-Neamț, el a adus lucrători din Cernăuți și-i procură materialul necesar. În bune relații a trăit cu egumenul Nioniel și muri la 1860, în vârstă de 90 ani.

Un altul *Volf Meir Velovels* era om de casă și credincios intim al egumentului Iacob Stamati, care se făcu la 1792 Mitropolit al Moldovei și acesta avea atâta dragoste pentru evrei, de cumpăra dela Șmelche Kimpelinger Soifer, o thora și o dăruți sinagogei prin mijlocirea fratelui său Volf; ba pe când era episcop al Hușilor la 1784-1792 arendă¹⁾ moșile episcopiei unui evreu.

Numai puțin se povestesc și alte multe bine faceri în cuviințate de el evreilor din Neamț, mai ales pe când era egumen al Mănăstirei.

Veniamin Costache mai târziu mitropolit al Moldovei, pe când mai învăța în școală din Iași 1777-82, fugind de acolo la M-tirea Neamtului și starețul nevoind să-l primească, stete vreo cinci săptămâni la tatăl bătrânului Motel Feighes (Meir Alters), până ce acesta îl înduplecă pe starețul Paisie, ca să-l primească în M-tire; iar când Veniamin se făcu stareț la 1807-1812 răspăli pe bine făcătorul său în diferite chipuri.

Vasile Blănar era tovarășul lui *Motel Feighes* și el făcea multe milostenii la evrei sărmani din Neamț. Evreii după moartea lui îl plânseră pentru nemărginita lui bunătate.

Choskel răgușitul era cel mai intim prietini cu *Stefan Catargiu*.

La fabrica de postav ce marele Mihail Cogașniceanu a înființat lângă Tg.-Neamț la 1854, avea de factori pe mai mulți evrei.

La antrepriza iraturilor târgului, avea de tovarăși pe tatăl lui Marcu Rubin, Motel Feighes etc.

Lupu Urtic, era credinciosul lui Ștefan Catargiu.

Saie Hausfater era omul de credință a lui Gr. Cozadin.

Motei Feighes și *Choskel răgușitul* erau oameni de credință a starețului *Gherasim*, (M-tirea Neamț și Secul).

Josef Bolocan avea intrarea liberă în orice timp, la toți boerii și starostii Mănăstirii din vremea lui. *În Iași* la cele

1) Vezi Lepturar Românesc Tom. IV partea I-a pag. 12, tipari Viena 1864

mai mari familii avea cea mai mare trecere. De multe ori a fost trimis la Vodă sau și la Stambul pentru interesele comunității din Neamț și chiar a altor comunități Israelite din Moldova. Strada unde era locuința lui poartă și astăzi numele lui.

1) *Kune Haimovici* la 1858 împrumutase Ieromonachului Theofon, vechilul M-tirei Neamț și Secol, 600 galbeni.

2) *Sincha Gheberger* la 1858 era tovarăș cu Nec. Nannu la posesia moșiei Gurnăzești.

3) Tot la 1858 Elie Zet Cerbu Zlatei ținu orânzile moșiei Hangu, ca partaș de tovarășie cu Sard. Nec. Albu.

4) La 1859 Leizer Hoberg, a ținut velnița moșiei Căciulești dela logof. Petrache Roset, (ca partaș).

La 1863 proprietarul moșiei Hangu Kneaiul Leon donază evreilor de acolo teren de sinagogă la Răpciuni.

5) La 1882 plecând din Neamț la Palestina Marcu Leib Satinover cu familia, stăruia M-tirei Agapia Ivghemia Micalvska, dete soacrei lui Satinover 10 galbeni și se despărțiră plângând, trăind ca surori.

6) Judecătoria ținut Neamț No. 5005 a legalizat kizeșie Ildovului Mendel sin David Lipțeanu pentru Simeon Constantinov de a-i se slobozi 2500 lei câștigați dela Th. Theodor prin hotărârea divan. apel. 1853.

7) Tot această judecatorie în acelaș an prin No. 5194 a legalizat kizeșie dată de Vigder Zet Aron, sfatului orașănesc din Piatra pentru Comisul Dimitrie Iconom, care a luat în antrepriză cășăpșe și mușjerie.

8) Judecătoria Distr. Neamț No: 7436. Inscrisul, prin care evreii Iosub Roșășanu, din târgul Neamtului, trece cătră d-lui Ion Manoliu garanția sa făcută în fondosul bolșilor, cu locul lor, ce are în acest târg, și întărită de acest Tribunal sub No. 133 la 18 Noembrie 1859, cu dreplate de a ga-

1) Adans Bulet, ofic, 1858 No. 20.

2) Constituționalul I 1858 Iași No. 13.

3) Bulet. ofic. 1855 No. 30.

4) Bulet. ofic. 1869 No. 33.

5) Emigranțul An. I 1882 No. 42.

6) Buletin foata publ. ofic. a prințip. Moldovei An. 23 No. 4 anul 1855.

7) Idem.

8) Monitor oficial An. III 1860 No. 63.

ranta d-lui Manoliu la imposablele vre uneia din moșile Mânăstirei, legalizându se sub No. . . se publică spre obștească știință.

1) K. K. Ana Balș trece la 1863 în dreptatea bancherului Laba Mocă, bezmenului de pe proprietatea moșiei Mărăței cu târgul Pietrei, pe timp de 3 ani.

2) La 1874 comuna Piatra împrumută dela bancherul Herșcu Chaimshon 80.000 lei.

3) La 1881 un evreu din *Bukusi* scăpă de moarte și gură pe N. Măcărescu proprietarul moșiei Blăjești, la crășma unui grec din satul Manole, ce era să-l omoare.

4) În Septembrie 1899 Riven plapomar a găsit o grofă de 1700 lei la redat.

5) La 1886, u. bucătar dela Dim. Lahu, furând o hârtie de 1000 lei și venind cu ea s'o schimbe pe 100 lei la Ișr. B. Kreizel, acesta îl denunță direct poliției și se desoperi faptul.

Din toate aceste fapte arătate e destul a constata că toți trăiau cu evreii în bune legături, se serveau de ei în afaceri, îi întrebunțau ca administratori averilor și se cumulau foarte des de bunătați și binefaceri reciproce trăind ca adevărați frați unii cu alții.

Vorbind de traiul frățesc ce evreii au avut totdeauna cu populația creștină dau copia a unor acte de garanție ce locuitorii creștini au dat pentru evrei din acele comune : 1, 2, 3.

Timbru 20 para

6) Mărturie

Sub iscăliții locuitorii din satul Vadurile mărturisim către Onor cărnătură pentru Jidovul Iancu sin Avram ce se află crășmar și crășma negustorului Avram sin Haim tot din satul Vadurile, arătăm că fiind sărac neavând nici un fel de

1) Fola de publicații oficiale Iasi An. V 1863 No. 18,

2) Vezi darea de seamă al comunei Piatra 1874,

3) Fraternitate An. III 1881 No. 47,

4) Revista Ișr. I pag. 472,

5) Revista Ișr. An. I 1886 No. 15,

6) Adm. Financ. de Neamțu. Dosarul Rectificărilor

Patentelor 1861, Posesia mea **AUTORUL**,

aprijin de nicăeri, arătăm prin punerea degetelor noastre cele arătate spre a fi scutit de asemenea plată.

1861 Mai 12.

Urmează iscăliurile a 11 locuitorii fruntași. Comuna Vadurile.

Iscăliurile de față fiind subscribe în fața noastră sunt adevărate și legale.

Urmează iscălit. Primarului *Ștefan Curța—Gh. Ghisman* (L. S.)

No. 81—1861 Mai 12

Asemene mărturisiri sunt multe la dosar — Autorul.

Timbru 20 para

1) Mărturie

Locuitorii acestei comuni Stejaru dăm aceasta mărturie d-lui sub-prefect că acest Jidov Zalmân sin Moise din aceeași comună că se află sărac, prin care noi sălenii dăm această mărturie și adevărim prin iscăliurile noastre a locuitorilor și din partea judecătorii sătești și a Vornicului a-celui comuni.

1861 Iunie 4.

Semnați : Neculai Grăbincea | Judeji
Neculai Miron

Ilie Coșulă Vornic.

1) Adm. Financ. de Neamțu, Dosarul Rectificărilor Patentelor [No. Iup.], Posesia mea **AUTORUL**,

Garanție

Subsemnații locuitori în comuna Gărcina, garantăm d-lui Avram Zelig. Onorabilă primărie locală va mijloci locului competent spre ai se elibera cuvenita lecențe pentru a fi slobod se vândă băutura spirtuoasă.

Noi constituindu răspunsabil pentru ori ce abatere sau contra venire din partea numitului de legile și regulamentele sus cetate.

Despre care urmează ale noastre subsemnături.

5 *Subscrieri.*

R O M A N I A

PRIMĂRIA COMUNEI GĂRCINA

Prezenta garanție fiind sub adevărată sub semnături se confirmă de acest oficiu.

Primar, *Indiscifrabil.*

No. 480

1873 Iunie 18

În foaia de publicații oficiale lași V 1863 No. 18 găsim pe *Ana Balș Lățescu* proprietara târgului dă contract pe 3 ani a bezmentului lui *Laba Mocoal*.

În edașul Buletinului oficial No. 52 din anul 1859 înțarit de Judecătoria Neamț No. 3685 Maiorul Gh. Rose Roznovanu împosesueșe lui *Moise Hijaanu* moșia Rosnov pe 3 ani cu 975 galbeni pe an.

Prefectura jud. Neamț No. 5174. April 20. anul 1872 către Președintele comitului permanent. Subscris *Roznovanu*, a ată că *Moise Ianu Rigler*, garantează cu casele sale pentru *Nec. Stănescu*, expeditorul *Plășei Muntele*.

În anul 1875 *Em. Albu* a vândut lui *Avram sin Haim* dreptul orândeii dela *Vaduri* pe timp de 3 ani.

În anul 1902 Prefectul *Th. Dornescu* fiind grav bolnav a rugat pe evreii a face rugăciuni în sinagogi.

Coroanele depuse de evrei la ocaziuni funebre

1) În anul 1891 când muri nemuritorul *Mihail Kogălniceanu*, d-l *Adolf Wortman* a depus o frumoasă coroană, în numele evreilor din *Piatra*, scris pe bande: *Promotorului emancipării evreilor, «venerațiune și recunoștință»*.

În anul 1896 murind mult regretatul *Dr. Dim. Cantemir*, comunitatea israelită a depus o frumoasă coroană.

2) În 19 Mai 1913 când s'a desvelit statuia marelui și nemuritorului *Mihail Kogălniceanu* în *Piatra*, comunitatea israelită locală a depus o coroană în semn de recunoștință.

În anul 1898 când a murit simpaticul *Colonel Gioseanu Orlogore*, neștind de ură, secția „*Pionul*” a lansat apel, a urmat cu drapelul secției iar comunitatea israelită a depus o frumoasă coroană pentru care soția d-lui *Colonel* a mulțumit alai președintelui secției cât și comunității israelite.

Când muri fostul primar *Theodor Dornescu*, care asemenea n'a știut de ură contra evreilor, comunitatea israelită a depus o frumoasă coroană.

Asemenea comunitatea israelită locală, a depus coroane când au murit simpaticii și iubiții bărbați *M. Stamatin*, *V. Trifu* (Directorii liceului local «*Petru-Rares*»), precum și simpaticul și iubitul regretat *Ernil Zaharia*.

3) În anul 1909 Aprilie în 3 zile murind aci ilustra și multumioasa *Domnița Elena Al. Cuza* (care era stabilită aci în propria ei vilă). Eu fiind în comitetul epitropiei am lansat următorul apel redactat de mine. În zisul apel am rugat populația israelită locală a se include prăvăliile, a nu se lucra în ateliere și să conducem cu inimile cernite rămașele pământești până la gară.

Iată copia apelului:

1) Ziar «Emanciparea» 1 No. 3.

2) «Informativul» 1 Anul 1913.

3) Ziar «Reformatorul» din 21 Aprilie 1924.

86 *Epitropia Comunității Israelite* Rolul și traiul Evreilor cu Români din Judea, Neam

EPITROPIA COMUNITĂȚII ISRAELITE din PIATRA-N.

Prinos și venerațiunea

Reposatei Domniță ELENA CUZA

1) A P E L

IUBIȚI CORELIGIONARII!

Pătruși de cel mai mare durere, vă facem cunoscuti eterna adormire, întru fericire, a ilustrei, virtuosei și mărimoasei Principese Elena Cuza, soția Gloriosului Domnitor Alexandru Ioan I Cuza; Regenaratorul României.

Această mare pierdere a aruncat țara într'un doliu general căci steaua speranțelor celor suferinzi, s'a stâns pentru vece.

Fraților! Îndeajuns vă este cunoscut sentimentele și sollicitudinea de generositatea și înalta filantropie ce acest nobil suflet a arătat întodeauna și către Coreligionarii noștri din întreaga țară și fiind aci stabilită contribuți pecuniar la toate nevoile obștei ori de câte ori i s'a solicitat ajutor.

Așa dară trebuie să ne îndeplinim pioasa datorie și sentimente de: respect, alecțiune, omagiu, venerațiune și recunoștință către această mărinimoasă Domniță; să lăsăm dar toate ocupațiunile, închizând prăvăliile și atelierile noastre și cu inimile cernite să conducem astăzi oarele 4 p. m. rămașițele ei terestre până la gara locală, unde vom depune lacrimile noastre de durere și de etern regret pentru mama suferinzilor și mama României.

Eterna și bine cuvântată fie memoria ei, amin!

COMITETUL.

Piatra-N. 3/16 Aprilie 1909.

1) Apelul era într-o ramă îndoliată.

Am cumpărat o frumoasă coroană din partea comunității și eu cu membrul *Leibel Hafner* am dus-o depunând-o pe corpul ei, înmănând tot odată veneratului ei frate *Theodor Rosetti* și scrisoarea din partea Epitropiei Comunității pentru care veneratul ne a mulțumit foarte mult.

Înă această scrisoare:

Scrisoarea Comunității Isr. din Piatra-N., către dl Th.

Rosetti fratele Principesei Elena Alex. Ioan I Cuza

Piatra-N. 2 April 1909

Venerate Domn Th. Rosetti

LOCO

Subsemnații membrii Epitropiei Comunității Israelite locale, pătruși de cea mai profundă amărăciune și consternare, cu doliu pe inimă, vă exprimăm respectuos, în numele întregii noastre comunități, profundele noastre regrete și sentimente de durere, pentru această mare pierdere nereparabilă, ce odată cu întreaga țară, noi și Dv.: a-ți simțit prin venița repauzare a ilustrei D.: surori, Augusta Domniță Elena Cuza.

Ca sentimente de recunoștință și pioasă venerațiune, avem onoare a vă transmite o coroană din partea Comunității noastre, rugându-vă cu adânc respect a o depune pe mormântul ilustrei mame a suferinzilor și a României.

Fie ca meritatele fapte filantropice a Măriei D-sale să vă aline durerea sufletească ce o simțiți și la care durere participăm și noi, înscrinând-o împreună cu gloriosul ei soț Alexandru Ioan I Cuza, în cartea de aur a comunității noastre.

Suntem al Dv. prea plecați servitori.

Președintele Comunității Isr. din Piatra-N.

Dr. L. STEIN

La 15 Aprilie veneratul frate al mult regretatei Domnițe *Th. Rosetti* a adresat din București o scrisoare de mulțumire comunității, adresată președ *Dr. Leon Stein*.

Iată copia acelei scrisori care sunt publicate și în ziarul „Reformatorul” ce am pomenit :

Scrisoarea transmisă de d-l Th. Rosetti ca răspuns la scrisoarea Epitropiei Comunității Israelite din Piatra N. din 2 April 1909.

D-sale

Domnului Doctor Leon Stein.

Președintele Comunității Isr. Piatra-N.
București 15 April 1909

Domnule Președinte,

Vă rog să bine-voiți a primi pentru întreaga Comunitate Israelită din orașul Piatra, adâncăle mele mulțumiri și acele ale familiei pentru manifestația de dureroasă simpatie făcută de Comunitatea Dv. memoriei repositatei mele surori Doamna Elena Cuza.

Dacă ceva poate alina întru câțva cruda durere pe care o suferim (ste compătimirea ce o întâmpinăm din toate părțile țării și din toate treptele sociale.

Primiți vă rog Domnule Președinte încredințarea sentimentelor mele de recunoștință și de feosebită stimă.

Semnat. *Th. Rosetti.*

În 2 Iulie 1904 când s'a făcut comemorarea de 400 ani dela moartea Marelui erou și Voivod al Moldovei *Ștefan cel Mare*, în manifestul Prefecturii este pofit a lua parte și Președintele comunității cu drapelul ei

Președintele comunității d-l *Carol Nacht* a lansat apel către populația Israelită ca să ieie parte la aceasta.

Iată și copia invitațiunelor individuale ce Președintele a trimis :

EPITROPIA COMUNITĂȚII ISRAELITE

DIN

URBA PIATRA

Piatra-N. 29 Iunie 1904

Stimabile Domn,

Avem onoare a vă ruga să bine-voiți a lua parte la Serbarea zilei 2 Iulie a. c. pentru Comemorarea de 400 ani dela moartea marelui Erou și Voivod al Moldovei *Ștefan cel Mare* care va avea loc în curtea bisericii Catedrale Sf. Ioan. la care Comunitatea noastră a avut onoare de a fi învitată de către Onor. Prefectura locală.

Intrunirea noastră va fi la locuința D-lui Michel Juster, Calea Roznovanu, fix la ora 6^{1/2} a. m. de unde vom merge la Bulevardul dela Bistrița, punct dela care se va face procesiunea în ordinea indicată prin programul autorității respective.

Costumul de gală este obligator.

Cu stimă,

Președinte, *Carol Nacht*

Secretar, *I. Schwartz*

În acea zi eu am lansat un manifest redactat de mine. Extrag numai cele esențiale :

Prinos și venerațiune.

Aniversării al patrulea Centenar a morței gloriosului
Voivod Ștefan cel Mare

„Iubirea, recunoștință, devoțament și venerațiune Toleranțului, generozității, nobilului și mărimosului popor Român”

Un Domn ce face gloria unui popor
este totdeauna iubit de popor.

D. Bolintineanu

Astăzi 2 Iulie 1904 se împlinesc patru secole dela moartea exceluia, care prin înțelepciunea și eroismul său ne-a ntrecurt, făcu să fie temut, respectat și admirat de dușmani,

inubit de popor la gradul de evlavioasă închinare și eternizat cu cea mai distinsă venerațiune, iubire, recunoștință și profund respect de întreaga suflare a națiunii Române între care și noi Evrei Români avem fericire a face parte.

Și noi Evrei Români împărțăm din inimă festivitatea poporului și națiunii Române, salutăm cu emoțiune această memorabilă zi și o sărbătorim alături de toți fiii buni ai țării. Nu trebuie uitat că la facerea și ridicarea statuei în lasa acestui celebru Domn, Evreii din toată țara au contribuit cu sume foarte mari, eternizând cu iubire și venerațiune numele și faptele unui mare Domnitor al Patriei lor.

Știut este că Evreii n-au lăsat ocazie spre a-și manifesta simpatiile și recunoștința lor către patria și suveranii lor fiind cei mai supuși, devotați și sinceri în devotamentul lor pentru progresul, aspirații și fericirea României, scumpă mult iubita noastră Patrie.

În privința patriotismului și sacrificiilor aduse de Evreii țării Românești, se știe că în timpul Zaveriei dela 1821, ei au rescumpărat boeri și țărani, robiți de Turci dându-le libertatea, asemenea rescumpărau dela Turci odorele bisericelor înapoiindu-le celor în drept.

În anul 1848 Evreii: *Daniel Rosenthal, Șaie Sender Lăzărică Zaratul, Davicion Baly, Iehuda Barbu Iscovess* și alții, și-au sacrificat viața, pentru cauza poporului Român salvând capii revoluțiunii.

La 1857, când s'a săvârșit fericita unirea Principatelor Evreii au contribuit și ei la realizarea acestui mare act național.

În timpul ocupațiunilor armatelor străine, Evreii din venitul Comunităților au susținut parțial acele armate provizii, quarțaluire și spialelelor militare a acelor armate aflate în țară.

La 1866 Evreii au contribuit la împrumutul Naționale de 30 milioane capital indispensabil pentru reorganizarea țării.

În anul 1868 Evreii au contribuit cu sume mari, pentru cumpărare de arme necesare armatei.

În anul 1877 Evreii de asemenea au contribuit cu sume mari, rechiziții, ambulanțe și cu sângele lor pentru îndepărtarea României. — Asemenea când era foametea oriaalte ne-

Evreii au contribuit precum și pentru ridicare de monumente glorioșilor Voievozi sau bărbatilor mari ai țării. A arata toate faptele patriotice săvârșite de Evrei ar fi pentru moment imposibil a le enumera pe toate.

Suntem fideli și devotați cu corp și suflet scumpei noastre patrie, pentru a căreia progres și fericire am contribuit, conlucrat și vom lucra cu cea mai mare dragoste.

Înainte de-a încheia acest articol, ne simțim datorii a reaminti două fapte importante din timpul acestui mare și glorioș Domn, care au legătură cu istoria Evreilor din țară și iată aceste sunt:

1). În scrisoarea lui 1) Ștefan cel Mare către Principele Polon *Alexandru Iaghello de Litwania, din anul 1498, între altele zice: "De asemenea să știți că Ambasadorul grației Voastre, acest diac Bohus, a găsit în Moldova la un Ovreiu (Iida) o doamnă polonă, rescumpărată din robia. Tătarească și neavând bani ca să plătească Ovreiului; a pus caizeș pe boerul nostru Theodor staroste de Hotin, pentru suma de 120 galbeni Ungurești roși, obligându-se prin înscris a trimite datoria la Hotin la ziua înălțării Domnului, așa dără grația voastră să porunciți acestui Bohus a urma cu plata."*

Din acest document se deduce lămurit toleranța glorioșului Domnitor față cu Evrei din țara sa.

2) Ștefan cel mare, fiind pe patul de moarte, neavând încredere în orice fel de medic, chemă și un medic 2) Evreul al Hanului Tătărăsc, pentru căutarea lui.

Din ambele aceste două fapte ce am arătat aci, rezultă clar că Marele Ștefan a fost nu numai tolerant dar și iubitor chiar de Evrei. Așa dară salutăm cu venerațiune memoria ilustrului și glorioșului Domnitor Ștefan cel Mare, al căreia amintire istorică nu este scumpă și bine-cuvântată.

Ajute omni-potentul creator ca viitorul să fie mai roditor în fapte mărețe și glorioase pentru țara și Dinastia spre progresul și fericirea Patriei noastre!

Trăiască și înflorască România!

Trăiască M. S. Regele Carol I.!

Trăiască M. S. Regina Elisabeta!

Trăiască și Creștiii Augusta Dinastiei!

Trăiască Guvernul Român și Autoritățile locale și din toată țara!

IOSEF KAUFMAN (Cronicar)

1) Arhiva Istorică Românie Tom. 1 partea I, pag. 82-83 idem Urlicaru Codrescu T. 3 pag. 81.

2) Documente Hurmuzaki Vol. 8 pag. 40.

În anul 9 April 1924 serbându-se *alipirea Basarabiei*, Epitropia Comunității Israelite a lansat o circulară către populația Israelită locală și întreaga suflarea Românească din acest oraș au serbat cu mare fast această memorabilă zi, fiind atuncica președinte al comunității regretatul *Iosef Davidovici*.

În fiecare an în marea zi de 10 Mai Epitropia Comunității Israelite locale lansează circuliare către populația Evreiască din oraș, prin care este rugată a lua parte la Te-Deum ce se oficiază în fața autorităților civile și militare în templul Lipscanilor. 1) Din anul 1864 am găsit o adresă a Onor. Prefecturei. Iată copia:

PRINCIPATELE UNITE ROMÂNE

Epitropia Comunității Israelite Orașului Piatra

1864, No. 45 August 30

Domnul Prefect!

Subsemnații membri Epitropiei Comunității Israelite din acest oraș, avem onoare a vă face invitație, să bine-voiți a asista astăzi la 7 ore, la sinagoga din ulița mare, având a se celebra un Te-Deum în onoarea Măriei-Sale Principele nostru Domnitorul *Alexandru Ioan I*.

Primiți etc. iscăliți 2 iscăliuri evreiești și 2 românești: *Iosef Hoișie și Hers Liberman*.

În ziua *serbărei eroilor* după terminarea serviciului religios atât în biserica și cimitirul creștin, apoi publicul pornește la cimitirul Israelit unde se face serviciu religios cu discursuri etc.

Asistă și aci toată lumea civilă și militară precum și școlarele.

Tinerimea Israelită din Piatra a fost în primul rând care a unit glasul ei de protestare cu acel al tuturor Românilor, la meetingul organizat de Uniunea Culturală, trimițând protestul d-lui Rătiu.

1) Originalul este în posesia mea—AUTORUL.
2) Ziar „Vocea Dreptății” VIII No. 10 din 1892.

Anexe talente

Între persoanele care s'au distins prin talentul lor este și fiul meu *Dr. O. Kaufman-Cosla* din București, care pentru descoperirile sale a fost laudat de toate ziarele mondiale și din țară precum „*Lumea*”, „*Dimineața*”, „*Universul*”, etc. precum se poate vedea și în ziarul „*Egalitate*” care articolele reproduc aci:

„Egalitatea” din 24 Septembrie 1926

Consacrarea unui savant descoperitor

Dr. Kaufman-Cosla, fiul cronicarului Iosef Kaufman din Piatra-N. care a făcut cercetări profunde de laborator în legătură cu diabetul și a descoperit rolul carbonurii desoxidative în această boală, a fost chemat la Karlsbad spre a cerceta eficacitatea apelor de acolo, căci la ultimul congres internațional de balneologie s'a făcut o comunicare asupra carbonurii desoxidative și s'a pus chestiunea dacă apa de Karlsbad are efect nu numai asupra glucozuriei. (i și asupra carbonurii totale. Cum administrația băilor Karlsbad nu cruță nimic când e vorba să se lămurească efectul acestor ape celebre, ea s'a adresat, prin intermediul ministerului cehoslovac al sănătății publice, d-ruului Kaufman-Cosla, punându-i la dispoziție toate mijloacele necesare spre a face experiențe la fața locului și a vedea efectul curei de Karlsbad asupra carbonuriei.

Facultatea de medicină din Strassburg, la care lucrează acum d-l Dr. Kaufman Cosla, i a acordat concediul cerut, și d-lui Dr. Jean Roche, șef de lucrări la laboratorul de chimie biologică. Amândoi au fost la Karlsbad, pentru cercetările amirite.

„Egalitatea” 1 Ianuarie 1927

O nouă ilustrație medicală

Soc. de chimie biologică a Franței a invitat pe d-l *Dr. O. Kaufman-Cosla* să facă o expunere la „*Collège de France*” din Sorbona asupra cercetărilor sale la Karlsbad, despre cari

am vorbit la timp. Comunicarea a prezentat un mare interes prin faptul că a dovedit că prin săruri minerale se poate activa arderea din organism. *Prof. M. Nicoloux*, cunoscutul biolog francez, a arătat că lucrările d-lui Kaufman-Cosla aduc un important aport științii pentru cunoașterea diabetului, și arată că cercetările d-rului Cosla la Karlsbad sunt baza terapiei de mâine a diabetului.

Prof. Mestrezat, dela Institutul Pasteur, a felicitat pe conferențiar pentru succesul obținut.

Prof. Jarillies dela Sorbona, arată că prin metoda personală a d-lui Dr. K. C., se aduce o lumină nouă boalelor de nutriție.

Intre cei talentați se mai poate aminti și pe *A. L. Zisu*, un talentat scriitor și ziarist erudit și autorul mai multor scrieri de valoare.

Intre binefăcătorii evreilor din acest județ este nemuritorul și ilustrul bărbat *Mihail Kogălniceanu*. Intre anii 1857-1862 având fabrica de postav lângă Tg.-Neamț și avea sediul în târg, devenind adevăratul părinte al târgului. A lucrat pentru anexarea satului Humulești la târg. În târg aflându-se 98 țărani Tuțueni, supuși Austriaci, Kogălniceanu lucra din răspuneri de șau lepădat de supușii (Dosarul este în posesia autorului).

El a fost bărbat mărinimos pentru toată lumea. Pe acel timp târgul aparținea M-tirei Neamțului și la toate antreprizele ce marele Kogălniceanu le lua la M-tire, erau luate în tovarășie cu evreii din Neamț precum și la fabrica de postav tot mecanismul îl forma evreii din Tg.-Neamț.

După cum voi arăta în descrierea Comunității Israelite de acolo.

Veneratul Mitropolit al Moldovei a trimis o circulară protoerelor din Moldova precum și Onor Protoeriei fiind Neamț, prin care arată că a fost sezizat de Sfântul Sinod că în ultimul timp agitațiunile antisemite au reînceput și că printre cei ce se dedau la agitații ar fi și preoții.

Cum asemenea agitațiuni sunt păgubitoare nu numai prestigiului Statului și liniștei țării, dar mai ales demnității

preoștii Sfântul Sinod cere să se ia măsuri ca preoții să se abțină dela orice manifestație antisemită.

Fată de cele arătate de Sinod Mitropolitul a atras atențiunea preoților că e interesul misiunii preoștii ca ei să nu participe la agitațiuni. (Ziar „Reformatorul” 24 Dec. 1928).

În anul 1928 Inginerul Conrad Camner, proprietarul farmaciei „La Speranța” în memoria părinților săi donează Comunității Israelite locale medicamentele furnizate în comptul Comunității, în lunete: Sept., Oct., Noemb. și Dec. 1928.

În societatea „Căprioara” a vânătorilor din Jud. Neamț (1906) figurează și Evreii: *Mendel Herscovici, Sig. Herscovici, M. I. Ipcar și Moscu Iacoby*.

În societatea „*Julantropică Bistra*” de aci (1901) al lucrătorilor fabricii Bistra, având de scop ajutor reciproc, în comitetul societății figurează ca vice președ. M. Moscovici, casier comptabil Nathan Engelberg, controlor I, B. Pascal și Epiropii M. Blum și I. Müller.

În societatea comercianților chirstieșii de aci (1889) între membrii figurează și Evreii: M. B. Catz, Ios. A. Naftalisoan, H. Abramovici, Meir Avram, Berel Engelberg, Avram Idel Șor, Simon Krohn, Rafail Weinberg, Pavel Cantaragiu, (Inzler), Șmil Sigler, L. Altein, Leiba Krohn, Meir Inzler, Șmil Ilic Katz și Hers Koller.

Le venirea lui Vodă și evreii de aci au obiceiul a ieși în întâmpinare cu pâine și sare sub o parapetă, ținând și sfânta thora ornată cu argint.

Așa a fost când veni aci Vodă *Mihail Grigore Sturza* în anul 1847. La 3 Iunie 1865 când a venit Vodă *Alexandra I. Cuza*. La 31 Iunie 1867 când veni iubitul Vodă *Carol I.* apoi în anul 1869 când veni din Iași stând în gazdă la Nec. Albu. Idem în anul 1883 tot astfel făcându-se de Loja «Menorah» un arc de triumf.

1) La banchetul dat în 10 Mai 1892 de către consului

1) Ziar „Vocea Dreptății” VIII No. 10 din 1898.

Român în Geneva, invitându-se și studenții evrei, între care și studentul în drept Sieglar din Piatra.

Cu ocaziunea semicentenarului Liceului „Petru-Rareș” 1919 direcțiunea Liceului a inviat pe toți părinții elevilor care au frecventat acest Liceu precum și pe foștii elevi între care și pe mine. Iată copia invitațiunei.

Diracțiunea Liceului „Petru-Rareș” din Piatra-N.

No. 405—1920 Mai 20

Semnat Director, *M Stamatin*

Domnule Iosef Kaufman

Strada Carol 202

LOCO

În zilele de 13 și 14 Iunie a c. școala noastră își serbează aniversarea de 50 ani de existență. Aducându-vă aceeași la cunoștință, vă rugăm a participa și Dr. Alăturat am onoare a vă înainta și un program al acestei serbări.

Toți părinții elevilor și acei cari au frecventat acest Liceu s'au grăbit donând muzeului acestui Liceu felurite obiecte scumpe. Între donatori remarcăm pe D-nii: Abramovici B. Arthur, Abramovici Leon, Abramovici Aurel, Alter I. Isac, Bandel, Beir Kiya Lea, Bercu Iosef, Buchhalter L., Eisenberg Samuel, Dr. Fischer, Fischer Solomon, Fondaner I. Izu, Grünberg Ronetti, Ghebert Aron, Helman Avram, lackerkanner Sammy, Lieberman I. A. Locker A., Locker Leon, Lupovici I., Dr. Aureliu Lupu, Mandel Leon, Pălăteru I., Renert R., Stark S., Sperber A., Sol. Prima, Sol. Iancu, Semo Marcu, Strich M., Segal Rifea, Șapira I. Albert, Dr. Tanețapf.

În comitetul alcătuit al Liceului figurează M. Semo. Dintre donatori figurează cu bani firma Marmorosh Blank cu 1500 lei, Herman Codol 314, Marco Semo 500, Dr. Tanețapf 100, D-na F. Abeles 60, Al Stark 40, Strul Ancelesohn 15, H. Codol 37, Eisenberg S. 15, Sufin S. 30.

Între persoanele cu liste figurează Dr. Ștein 103 lei, Codol Herman 400, Dr. Tanețapf 141, Löbensohn Solomon (tipograf) 83, Faibiș Friedman 105, Berman Lazăr 200, Braunștein Avr. 200, Iosef Bergher 333, Iosef Zingher 96, Rosenbaum Moritz 66, Meir Kuler 300, Polack Albert 220,

Frații Polack au donat 200, Marcu Semo a donat 810 și Dr. Tanețapf a donat 100, iar Iosef Kaufman autorul croniceii a donat numeroase cărți și documente vechi, tablouri vechi, scrisori vechi etc. etc. pentru care sunt amintit în Anuarele Liceului. Adresând următoarea scrisoare care este reprodușă în cartea „Aniversării semicentenarului Liceului” „Petru-Rareș” din Piatra N. (1869-1919) pag. 390-391.

Asemenea și scrisoarea regretatului Dr. Herman Erdreich din București care zice:

Slava umbrelor mărețe, care acum 50 de ani,

Mi-au în tinerețe, cultul dragostei de neam.

Tot astfel de scrisori au mai adresat D-nii: Emanuel Lupu Iași și fratele Basile Lupu, Inginer Calman, Iancovici, Postelnicu Sever, Jean Redler (avocat), Aurel și Eugen Lupu, Sol. Rosenștein, Elvira Jannes, Alexandru și Mircea Ipcar, Marcu Romașcanu, avocat Postelnicu, Mayer Carol.

—0—

Am omis a arăta că *Debora Rosenzweig* a fost moașă în Piatra-N. și *Tauba Zingher* în Tg.-Neamț plătită de comuna (vezi Dosarul Primăriei Piatra No. 186 litera K anul 1854).

La expoziția din Paris 1900 membru comisiei expoziției a fost *Abr. Lipa Iuster* numit de guvern.

Membru delegat al Primăriei Piatra este d-l *M. I. Ipcar* (ajutor de primar).

Rudolf Fereser funcționar la corpul portărelor din Piatra-N. etc.

—0—

În tabloul avocaților evrei din acest județ sunt: *Catz Elias, Copelovici Iulius, Iuster Leon (doctor), Klein Wilhelm, Șoara Lupu Fedora Lucia, Stark Alexandru, Weintraub Leiba, Zucher Lucia, Wilke Fr. Wilhelm și Bacal M Avram.*

—0—

Între dentiști sunt următorii Evrei: *Dr. Robert Tanețapf, Rebeca Braun, Carol Herscovici, Strul Iliescu, D.șoara Claudia Ditzgartz, D-na Rosa Dr Raff.*

Reminiscențe

În anul 1881 și evreii de aci au serbat cu mare fast *Incoronarea Regelui Carol*.

În anul 1912 la serbarea de 10 Mai (anul al 31-lea) dela *Incoronarea Regelui Carol I* în programul serbării al Prelecturii locale la punctul 19 comunitatea Israelită invitată fiind a lura parte la serbare.

În Octombrie 1914 murind *Gloriosului Rege Carol I* evreii de aci alăturarea de populația creștină au purtat dolul țării au făcut requiem la templu unde a asistat populația evreiască unde Dr. Wolfshaut a ținut o cuvântare și când s'a și făcut rugăciune pentru odihna sufletului marelui Voivod.

Iată și adresele de condoleante trimise *M. S. Reginei Elisabeta, M. S. Regelui Ferdinand I* și scrisoarea d-lui *Iosef Weinrauch* către *M. S. Ferdinand* al României:

Iată câte-va telegrame expediate atât reginei văduve cât și *M. S. Regelui Ferdinand*.

Majestății Sale Reginei Elisabeta

București

Cetățenii israeliți din Piatra-N. întruniți azi în templu au oficial un requiem pentru liniștea cerească a marelui și iubitelui nostru rege *Carol I*. În aceste momente de întristare gândul nostru se îndreaptă către *Majestatea Voastră* cu rugămintea să ne permiteți a exprima *Majestății Voastre* condoleanțele noastre adânc simțite pentru pierderea suferită. În numele *Comunității Israelite* din Piatra-N.

Președinte, *Solomon Drimmer*

Majestății Sale Regelui Ferdinand I

București

Cetățenii israeliți din Piatra-N. oficiind astăzi un requiem pentru liniștea cerească a marelui și gloriosului nostru rege *Carol I* își îndreaptă privirea către *Majestatea Voastră* mos-

tenitorul tronului cu rugămintea ca să îngăduiți a exprima *Majestății Voastre* condoleanțele noastre pentru marea pierdere suferită de țară.

Tot odată îndreptăm rugămintele noastre către bunul Dumnezeu ca să facă să prospere și să mărească de *Majestatea Voastră* pe *Majestatea Sa* regina *Maria* și pe *Altețele* lor regale membrii înaltei familii Regale.

Trăiască România, Trăiască Regele *Ferdinand I*.

În numele *Comunității Israelite* din Piatra-N.

Președinte, *Solomon Drimmer*

*

Majestății Sale Ferdinand I Rege al României

București

Adânc mișcat de marea nenorocire ce lovește întreaga noștră *Română* prin pierderea *Prea Scumpului* și *Prea Iubitului* ei *Rege Carol I Augustul* Vostru unchi împărtășesc nemărginita durere a *Majestății Voastre*, exprimându-mi sentimentele de adâncă jale, de neclintit devotament și de profund respect față de întreaga *Dinastie*, iar *Majestății Voastre* vă urez mulți ani în deplină sănătate pentru a putea îndeplini greua misiune la care sunteți chemați astăzi, pentru a continua marea operă întru îndeplinirea menirii *neamului*.

Al *Majestății voastre* *Prea supus serv.*

ss. *Iosef Weinrauch*

*

Majestății Sale Elisabeta Regina României

Sinaia

Adânc mișcat de marea nenorocire ce lovește pe *Majestatea Voastră* și întreaga națiune prin pierderea *Prea Scumpului* și prea iubitului nostru *Rege și Augustul* vostru soț, împărtășesc nemărginita durere a *Majestății voastre* cu multă jale, neclintit devotament și profund respect.

Al *Majestății voastre* *Prea supus serv.*

ss. *Iosef Weinrauch*

Astfel a fost și când a murit erudita și savanta Regina Elisabeta etc.

Tot astfel s'a procedat și în ziua de 27 Septembrie 1915 tot la requiemul mult iubitudii și regretatului nostru Rege Carol I.

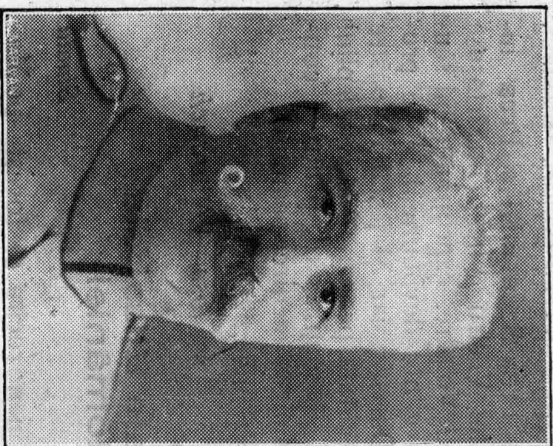
În anul 1922 la Întronarea Regelui Ferdinand s'a serbat cu cel mai mare fast.

În anul 1927 Iulie 21 murind Marele și gloriosul Rege Ferdinand I evreii în frunte cu comunitatea au purtat dolul țării, făcându-se acelaș lucruri ca la moartea mult regretatului Rege Carol I.

Fie memoria lor în veci slăviă și blagoslovită amin!

Evreii medaliați din Jud. Neamț

Kohn Lziel (farmacist), **Dr. Mauricia Moscovici** (Steaua României), **Dr. Aurel Lupu** (fost medic spitalului „Maria

Dr. Aurel Lupu

(Coroana României grad de ofițer), **Sigmund Herscovici** (Coroana României grad de cavalier), **B Abramovici** (idem),

1) Expoziția Națională lași de Ioan Ionescu, Catalog Produsele României, expoziția la Frumoasa 1865,

Dr. Leon Stein (cavalier Steaua României 1878), **Leon Luster** Neamț 1894 (idem), **Dr Marcovici Mauriciu** medic Batal. cl. II-a (Cavalier Steaua României 1878), **Nicu Weisman** (mcriul comercial cl. I a), **S. Sanft** (Director soc. Moara Doamna), **Albert Weisman** (Director fabricii Moldova).

Medalia expoziției Universală din Paris 1900. **Moise Luster** fabrica de spirit (med. de aur), **H. Rapaport** fabrica de spirit (idem), **A. L. Luster** (bronz) fabrică de țesături, **M. Strich** mențiune onorabilă (idem de bronz), **Leopold Bach** (perierie), **Sigmund Herscovici** (produse agricole), **Berman Luster** (de argint), **Ronetti Roman** (argint), **H Rapaport** (bronz pentru păduri), **A. L. Luster** (bronz păduri), **Auram Renert** (cavalier al ordinului Steaua României), **Iosef Davidovici** (idem), **Al Starck** (idem), **Leon Weintraub** (idem), **Aron B. Katz** (idem), **Carol Friedman** (idem), **David Stambler** (idem), **Friedrich Davidovici** (idem), **A. Barid** (idem), **Mendel Herscovici** (idem) și **Marzo Semo**.

Dr. Oscar Kaufman-Cosla (Steaua României grad de cavalier) Serviciul credincios cl. I-a **Manole Gutman**, **Haim H. Leibovici**, **Froim Braunstein**. Idem cl. II-a **Fabiș Șor**, **Auram Feinstein** (April 1926), Trg.-Neamț **A. lancovici**, **Jean Waserman**, **Leon Solomon**.

1) La expoziția din Paris menționăm pe **Pincu Iacoby** și **Pine Daniel** apoi la expoziția Jubiliară din 1906 medaliile de bronz **H. Rapaport** și **S. Herscovici**. Diploma cu mențiune onorabilă **Sol. Singher** (Bozieni), **I. Grünberg** (Girov), **Hers Herer** (Zănești) etc. etc.

Siguramente trebuie să mai fie mulți medaliați, dar eu am făcut apel ca aceștia să mă înștiințeze și nimenia nu m'a înștiințat.

inundație din cauza ploilor torențiale, care au durat aproape o lună încontinuu.

Canalizarea de piatră al râului Cuejdul se ruinase și amenința a ineca întregul oraș chiar și școala israelită Română din strada Sub Petricica era amenințată în fiecare moment a se dărâma din cauza valurilor apei ce băteau într-o acolo.

Acuma 3 ani, în ziua de 3 Iulie 1911 Bistrița a inundat tot cartierul Mărăței, când a fost o adevărată catastrofă, înecând sute de animale, case și nimicind avcrea nefericiților locuitori.

Acuma zilele de 25 și 26 Iunie a. c. n'au dispărut încă dinaintea ochilor noștri când atâtea străzi cu sute de locuințe au suferit o adevărată catastrofă, aducând la cea mai mare sărăcie zeci de locuitori, victime inundației. Numai în partea dreapta a Cuejdului fiind și eu minte că au fost o mulțime de case frumozase și grădini mari numite ale lui Laba Mocal, Zaharescu, Ienciu etc. morile lui Popa Enache, Barcan etc. mai multe zahanale (abaloare pentru vie) și alle multe clădiri și toate aceste au fost inundate și șterse de către valurile Cuejdului.

Tot astfel a fost și pe malurile Bistriței mai cu seamă unde este astăzi Bulevardul Regina Elisabeta unde au fost case, mori, grădini etc.

În 30 Iunie 1911 a fost o mare inundație în strada Mărăței, Carol, Catargiu, Kogălniceanu, Sub Petricica și Bulevardul Emil Costinescu încât orice comunicație era întreruptă și nici gara nu putea funcționa.

În anul 1914 de asemenea a fost inundație mare dar nu ca în anul 1911.

În 30 Iunie 1922 a fost inundație mare în str. Prundului, Kogălniceanu, Mărăței, Primăverei, Catargi, Cuză-Vodă rupându se toate podurile și comunicația era întreruptă.

Este o vorbă: „de foc poți fugi dar de apă nu te poți apăra nici odată“.

Calamități din județul Neamț și Orașul Piatra

INUNDAȚII

Orașul Piatra așezat fiind între munți și dealuri și inconjurat fiind de Bistrița, Cuijdul, Borzoghheanu etc., aceste ape nefiind fortificate, înec deseori acest oraș, mai cu seamă interiorul orașului care este așezat ca într'o strechină (vale), suferă foarte des de inundații.

Ca să arăt toate inundațiile ce a suferit acest oraș ar fi imposibil și de aceea voi arăta numai pe cele mai principale.

În luna Aprilie 1823 a fost o foarte mare inundație (pohoi), când s'au înecat peste 30 de oameni. sute de case, grădini și animale.

În primăvară anului 1863 iarăși a fost o asemenea inundație.

În luna Martie 1869 a fost o foarte mare inundație prin ruperea unui nou, care veni ca un părete pe apa Cuejdului, înecând copii, animale, case etc. fiind o mare catastrofă.

La 28 Iunie 1871 a fost iarăși un pohoi mare.

În anul 1873 de asemenea iar la 22 Iulie 1878 a fost iarăși o mare inundație.

În zilele de 2, 3 și 4 Mai 1881 a venit o mare inundație asupra orașului, răpind și dărâmând sute de case. Tot orașul a fost în apă și toată populația amenințată a fi nimicită cu averile lor. Tot astfel a fost și peste 3 ani adică în primele zile ale lunii Mai 1884.

În zilele de 3, 4, 6, 7 și 8 April 1897 iar fu o mare

I N C E N D I I

În timpul invaziunelor duse, orașul a fost dese ori incendiat și prefăcut în cenușă.

Așa, Letopisitele Mold veii, ne istorisesc că în timpul domniei lui Vodă Cantemir, orașul fu ars îngrozitor de către Leșii și Codrenii tâlhari, cari luptară cu soldații lui Vodă.

În anul 1847 un foc îngrozitor prefăcu orașul în cenușă. Populația rămăsese pe drumuri, nimicindu-li-se toată averea.

Incendialul izbucni în ziua de 6 Mai, când se deschisese bălcul anual. așa că toată marfa se nimici în câteva ore. Lumea, spre a putea scăpa de acel flagel, fu silită a fugi pe dealurile Petricica, Cozla și dincolo de Bistrița în spre muntele Cernegura.

O mulțime de oameni periră în flăcări iar foarte mulți au fost asfixiați din cauza fumului dens care îi omoră în becurile unde s'au ascuns de groaza focului.

Populația, mai cu seamă cea săracă, fu silită a se adăposti în corturi dealungul prundului iar cei înstăriți s'au retras prin mahalale.

Atât din pricina acestui foc cât și din motivul deselor inundații, evreii în înțelegere cu mulți români din strada mare, hotărâră să se mute dincolo de barieră, care duce la Roman. Mai cu seamă boerii cari erau geloși de D na Balș (proprietara târgului), îndemneră pe evreii în acelaș scop, plătind în comun întemeierea noului oraș; luându se și în privire că bezmenul d-nei Ana Balș Lăfescu era destul de urcat și oprimator.

Așa dară, cu toții în comun luară hotărârea a întemeia noul oraș. Deja lumea și era pregătită ca să părăsească orașul.

D na Balș era cât se poate de mânănită, văzând că orașul ei atât de înflorit, va deveni un loc pustiu întristată fiind, ea nu mai știa ce păsură să facă spre a putea reține pe evreii dela planul funest ce l concepură.

Ea chemă pe credinciosul ei Marcu Ișanu, care după puțină chibzuință, i dete următorul sfat: „Fă cunoscut

tuturor evreilor din târg, că dacă vor să se mute din târg, să și ieie cu dâșii și morții de pe dealul Petricica”.

Din această cauză evreii se văzură siliți a rămânea locului și a și clădi alte case în locul celor consumate de foc iar D na Balș spre a le veni în ajutor făcu un imprimut hipotecar asupra bezmenului la bancherul Laba Mo al și împrumută pe fiecare nevoieș cu câte 20 gal beni spre a și clădi altă casă.

Numai pe Bercu Pângărăceanu, dela care izbucni focul, îl alungă din oraș, luându-i și locul caselor sale.

În noaptea de 9 Iulie 1883 isbu ni un foc în strada Cuza-Vodă, arzând peste 30 dugheni.

În noaptea de 2 Iulie 1885 iarăși au ars peste 20 dugheni tot în strada Cuza-Vodă.

În noaptea de 14 Iunie 1887 au ars mai toată strada Mărăței (azi Carol) peste 80 locuințe.

La 27 Iunie 1888 a ars strada Nouă (azi Lascari-Catargi).

În noaptea de 6 Iulie 1889 s'au aprins casele lui Iosub Curbeci (strada Cuza-Vodă) din care cauză au ars peste 20 alte locuințe limitrofe.

În noaptea de 18 August 1891 au ars mai toată str. Veche (azi Elena Doamna).

În toamna anului 1898 au ars peste 30 dugheni în strada Cuza-Vodă.

În noaptea de Marti spre Mercuri 26-27 Martie 1902 orele 3 noaptea a ars aproape 30 case în strada Carol, focul a luat dela Vasile Munteanu ângă Leizer Grünberg.

Alte focuri mari numai sunt de remarcat.

F O A M E T E A

Cronicelele țării ne povestesc.

În a doua domnie a lui Dumitirașcu Cantacuzin, era foametea mare în toată țara, încât zăceau oamenii leși-nafi de foame.

În timpul lui Mihail Racoviță 1827 iarăși era o mare foamete.

Imediat după holera dela 1831 și mai cu seamă după cea din 1844 era foametea îngrozitoare.

În anul 1866 de asemenea a fost o mare foamete în țară, când statul se văzu nevoit a face un mare împrumut, venind în ajutorul populației.

De atunci nu prea este de remarcat această pronie iar în schimb avem *scumpetea* prin carteluri și înțelegerea fabricanților, engrosiștilor și negustorilor mici, cari zilnic ne jăftuesc, fie prin ridicarea prețurilor, fie prin cântărirea falsă și alte abuzuri prohibite de lege. Astfel fiind, aceste escrocherii constituiesc pentru popor mai acelaș gravitate ca și foametea de odinioară.

H O L E R A

Pe lângă ciurma din timpul lui Alex. Calimachi (1797), cea din 1813, cea din 1831 care seceră în toată Europa, în curs de 9 luni peste 7 milioane de oameni, mai avem de înregistrat pe acea din 1848, a caruia furie cum ni-au afirmat bătrânii, era și mai mare ca cele dintâi; fiind 4 luni de-a rândul.

Holera se declară de obicei prin cărcei, spasmurii, vărsări și diaree.

Omul lovit de ea își simțea arzându-i corpul și fața și cel mult până două zile era un cadavru. Ea fu adusă aci de plutași, cari se întorceau din Galați; — lăfându-se astfel cu viteza fulgerului.

Ieaurile uzitate erau pietre sau cărămizi încălzite în foc și aplicate pe corp și la picioare, muștar pe stomach, frecări cu spirt amestecat cu piper și usturoi sau chipăruși; băutură de romaniță și spirtoase, alămăi, afumare cu oiet etc.

Atât comuna (propriietatea răzășească) cum se numea pe atunci cum și comunitatea evreească își aveau frecătorii lor, tocmiți și plătiți de ei, cari trebuiau să se ducă unde erau chemați, îndeplinindu și sarcina lor.

Pentru a nu se molipsi de această boală, familiile celui

lovit de această periculoasă maladie, de multe ori fugeau de acasă, lăsând pe cel lovit de acest flagel a muri mai mult de spaimă și disperare.

Zilnic erau până la 50 de morți.

Boala mergea crescând din zi în zi și lăfărea ei o atribuiau evreilor, deci autoritatea de atunci dele ordin ca fără multă zăbavă evreii din oraș să-și părăsească casele și să se muta pe câmp la rohatva (bariera) Bacăului și a Romanului. Poruncit s'au aplicat. Evreii s'au așezat pe aceste locuri în corturi cu familiile lor, unde au staționat aproape 3 luni, fiind păziți de paștii Ispravnicului, de a nu se întoarce în târg.

Sederea lor la aer liber îi feri de orice pericol, astfel că numai simfira nici o gravitate, pe când în oraș boala secera sute de suflete, potolindu-se foarte greu.

Pe lângă boală se năpusti un alt rău: „Lăcustele”, cari se năpustiră asupra ogorelor, făcând mari stricăciumi, din care cauză s'a iscat și teribila foamete, Evreii după povețele primite dela rab nii din Lemberg, — pentru înlăturarea boalei, aplicau plăci de aramă pe pânțele celor loviți de spasmurii și verige de acelaș metal pe corp.

Aceste erau chiar singurul remediu care a reușit pe deplin și acest remediu s'a aplicat creștinilor loviți de această îngrozitoare boală. Astfel că această boală a dispărut după câteva luni și în 13 August acel an evreii iso lași și puși la carantină s'au reintors în oraș la vetrele lor.

În anul 1866 Holera veni din Constan inopol și adusă aci tot de plutași reintorși din Galați. Contra plutașilor s'a format carantină la bariera Bacăului. S'a rărit populația orașului prin mahalale. S'a oprit îngheșuirea credincioșilor în biserică și havre. S'a înființat spitaluri holernice. Doctorul orașului Dr. Ghering și subchirurgul său Iosab Blumen bărbier au desvolat multă muncă pentru mântuirea bolnavilor. Tot astfel a fost înlocmit de comunitatea evreească vestitul subchirurg Iancu Trachtenberg.

În anul 1892 se ivi boala holerei numită „influența”. Primarele de atunci răposatul Emanoil Albu, înființă spital de izolare, opri îngheșuirea pioșilor în biserică și sinagogi, opri mângărea verdețurilor și luă toate măsurile necesare de salubritate publică, dictate de medicul orașului răposatul Doctor Predescu.

Pe lângă boala „Influenţa” s'au mai ivit şi boalele anghina difterică, tifos, desenterie cari au secerat multe victime şi mai cu seamă copii, din care cauză au fost închise toate şcolile din oraş.

1) Prescript-Verbal 1 Iulie 1866

La punctul V zice: Pe la oraşe fiindcă otreii locuiesc cu mulţime într'o singură casă se vă deştepta prin poliţie ca pe cât putinţă i iartă să se împărtăşească în mai multe locuri şi să steie mai rari fiindcă indesine poate infecţia a-erul şi toţi evreii streini veniţi acum aicea să se localizeze în mahalale pe la locuri cu aer curat.

Isc. *Colonel Rosnovanu.*

Medic primar, *D. V. Odriski.*

Subscrisul prefect şi medic primar jud. Neamţu întru-mindu-ne în comisie spre a delibera asupra măsurilor de luate contra holerei a nu se lăţi în judeţ, am găsit de cuviinţă a se aplica următ. dispos. între care şi cel relativ la evrei,

CUTREMURE

La 7 Octombrie 1710 era un foarte mare cutremur. La 11 Ianuar 1730 iarăşi cutremur şi la 31 Martie 1738 asemenea.

În timpul domniei lui Vodă Constantin Mavrocordat 1740 era aşa mare cutremur încât sunau toate clopotele tuturor bisericilor din oraş.

Apoi au fost cutremure în anii 1745, 1822, 1835 şi 1837. (Vezi Letopisişile Moldovei). Cel din urmă sfărâmă multe case, ucizând peste 20 suflete umane.

Ca episod vrednic de remarcat, voi pomeni aci că în vara anului 1845 s'a ivit o cometa mare pe cer şi oamenii erau convinşi că în zina de 17 Iunie acel an, va fi un foarte

1) Prefectura Neamţ. Dosar (acta) No. 114 Epidemii Boala Holera pe 1866.

mare cutremur. Lumea se va răsturna iar dealurile care înconjoară târgul se vor împreuna.

Populaţiunea era în mare fierbere. Sosind presupusa zi fatală, populaţia fugi din oraş, lăsând numai bolnavii, lehnurile şi servitorii, aşteptându-se catastrofa.

Asfel fugarii au stat, toată ziua iar a doua zi s'au reintors cu hohote de râs, făcând petreceri, care dură 3 zile.

Aci este locul nimerit a vorbi de comete (simbole de nenorociri şi cutremure). Ele au fost în anii: 1402, 1456, 1462, 1527, 1530, 1556, (cea mai mare) 1577, 1552, 1665, 1680 (prezicea deluviu), 1778 (prezicea peirea lumii), 1764 (lung. 15 coji), 1832 (prezicea sfârşitul lumii), 1857 (prezicea sfârşitul lumii) şi 1872.

Eclipse au fost: 1654 (frică de potop), 12 Mai 1706, 22 Mai 1724, 8 Iulie 1842, 9 Octombrie 1847, 28 Iulie 1851, 15 Martie 1858, 18 Iulie 1860, 22 Dec. 1870. (Vezi Letopisişele si Cronicele Moldovei).

Toate aceste fenomene cereşti dădeau loc la diferite superstiţii şi credinţe greşite, tălcuite de cărturarii acelor timpuri obscure în nenorociri şi peirea lumii.

Actualmente cu toată lumina timpului, totuşi aceste credinţe n'au putut fi încă destrădăcinate din sufletul poporului, care la orice ivire de asemenea fenomene fac aceleaşi tălcuiri profetice ca şi cei din trecut.

Martii 23 spre Mercuri 24 Sept. 1908 orele 1^{3/4} noaptea a fost cutremur mare timp de un minut.

Vijelie în Piatra

Au fost multe uragane şi aci în Piatra, dar cel mai remarcabil a fost cel de Duminică spre Luni, în noaptea de 26 spre 27 Ianuarie 1903. când o furtună straşnică, un adevărat uragan s'a abătut asupra acestui oraş, descoperind mii de case, ruinând totul în calea sa.

Luni 27 Ianuarie acel an, uraganul a luat în jumătate acoperământ de tablă cu totul de pe casele d-lui Leizer Grinberg, din strada Carol, ducându-l peste case o depărtare de 70 metre, acoperind şi ucizând pe căruşaşul de pâine Moise Haim împreună cu calul său.

Grindina în județul Neamț și Piatra

În anul 1817 grindina a făcut ravajii în acest județ, asemenea și în anul 1819. În anul 1855 căzu în mai tot jud. Neamț.

În anii 1863 1865, 1867 grindina a făcut mari stricăciuni în acest județ și în orașul Piatra

În lunie 1874 căzu mai în tot județul piatra mare.

În ziua de 29 Iunie 1924 orele 2^{1/4} ziua căzu grindina mare așa că a spart muji de geamuri și chiar tabla acoperă-mânturilor de pe case, continuu 15 minute.

În ziua de 13 Iunie 1928 iarăși s'a abătut asupra orașului uraganul și grindina mai ca și în anul 1924.

Iernele cele mai însemnate în jud. Neamț

În anul 1701 iarna a fost așa de oribilă încât multă lume a pierit de frig și foamete, pierând și semănăturile. Era o mizerie îngrozitoare. Era în fară o credință care se adevăra că de câte ori veneau rușii în țară trebuia să fi fost o iarnă teribilă și chiar așa a și fost.

Îmi aduc aminte că în anul 1877 era o iarnă teribilă încât au degerat mai toți prizonierii turci duși în Rusia.

Acuma în anul 1916 fiind aci Rușii, a fost o iarnă grea și foarte friguroasă.

Iarna anului acesta (1928 1929) așa o iarnă grea și friguroasă la culme eu n'am apucat, căci au pierit foarte mulți oameni, animale și păsări. Era așa de lungă încât ținu-se până la finele lui Mai.

Convertirea la Creștinism

Evreii mai înainte se converteau la creștinism din cauza că Kahalii și clerul sileau pe fiecare evreu ca să fie evlavios, considerându-se ca o abatere gravă dacă cineva călca prescripțiunile sau obiceiurile religioase.

Cel vinovat era bătut, ocărat, pus în chine și scuipat, excomunicat sau anatensuat etc.

Deci spre a scăpa cineva de aceste pedepse umilitoare, nenorocitul în disperarea și mânie, alergă la mijlocul extrem de mântuire, la botez, făcând astfel din cel renegat cel mai mare dușman de moarte al neamului din care a eșit.

Cei botezați erau tineri meșterșugari destrănați, și mai cu seamă cei parveniți din Rusia ori Polonia, fiind fără sprâjin ori familie. Boerii priveau ca un act de mare evlavie de a îndemna și boleza pe evreii, pe cari îi îmbogățea și i și boeri chiar.

Evreul care avea în familie un membru trecut la creștinism era foarte puțin considerat între evreii.

Cei botezați își adoptă pronumele de „Bolez” sau „Bolezat” ca nume de familie.

Botezații după regnământ erau scutiți de bir și se bucurau și de alte foarte multe privilegii.

La noi în județul nostru foarte mulți botezați au fost și vurt și astăzi.

Fii acelor renegați au ajuns la cele mai mari demnități și onoruri.

Unul din ei ¹⁾ *Lascar Radu* fiul jidovului botezat Leonti Radu, a fost președintele Tribunalului local. Alții ajunseră deputați, senatori, sub prefecți etc.

¹⁾ Curier de Iași III 1870 No. 34.

În mânăstirele județului au fost foarte mulți călugări botezați, cari au ajuns chiar la rangul de egumeni.

În schitul Buhalnița, a fost un egumen numit *Eremia* (evreu botezat). Acesta la bătrânețe se duse la Ierusalim, devenind iar evreu.

Numărul aproximativ al botezaților în întregul județ au fost aproape cinci sute, al căror copii azi, adevărații creștini sunt foarte mulți, ocupând funcții mari.

Relativ de botezați, voi aminti în treacăt că autorul scârbosei „Prastia” renegatul (rabinul botezat!) Neofit, care a fost un ajutor de dascăl evreiesc, a fost la M-tirea Neamțului mulți ani; venind des aci se împrietini cu giuvaerghiul lancu și cu ceasornicarul Ușer, cărora le povestea toată diografa sa că numai din cauza anatemiilor în care era confundat și mai cu seamă din cauza ocariei și persecuției din partea coreligionarilor săi s'a botezat, jurând răzbumare pe orice cale contra aceluia care l'au obișduit, expunându-l a fi peritor de foame.

Monachul Varlam, care ajunsese duhovnicul M-tirei Neamț murind la 1861 s'a găsit în lada sa tiflen, talsul și cărțile jidovești ale sale (Vocea Tutovei No. 39 an. 1899), și Răsăritul I 1899 No. 26.

Unrenegat din Neamț, numit Petricaner meșimed (botezatul din Petricani) care era tovarăș cu Strul Roș la o veleniță, acesta când muri se găsi tals și tiflen,

În revista clericală „Biserica Ortodoxă Română” anul X articolul de profesorul Universitar, C. Erbiceanu, intitulat: Documente privitoare la istoria Bisericii și poliția Românilor, pagina 156 găsim următoarele relative la rabinul botezat autorul cărților: „Prastia” și Înfruntarea Jidovilor” următoarele:

1795 Februar 28. Sofronie Arhim Sf. Monastirii Neamțului și Secul. (XX IX) *Piatra tinutului Neamțului.*

Acest cinslit părinte anume *Neofit* monachul, carele de legea Jidovească cunoscând pre Dumnezeul cel adevărat, nu numai că au primit a lua astăzi sf. Botez, cât și cîmul călugăresc, ci mai vârtos a pururea privighează pentru întoarcerea Jidovilor, dintr'o a cărția frivigherea și silință până

1) Povestit arie de piosul Alter Tarcuanu din com. Tarcău.

acum trei Jidovi cunoscându și orbirea lor s'au botezat aicea la noi la Biserica gospod din târgul Pietrei, fiind mai înainte Rabin și învățător între Jidovi, și aflându-se acum cu petrecerea împreună cu câțiva călugărași la schitul de Peste Vale, carele schit aflându-se lipsit de toate cele trebuincioase, au năzuit la mila creștinilor și pentru aceasta pe toți de obște i rugăm și duhovnicește-i sfătuim ca să-i ajutoași și să i mulțuși cu cătra da Dumnezeu și pre Dv. să vă învrednicească Dumnezeu Impărăției Sale pre noi toți să o dobândim.

1795 Iulie 1.

Ierei Ionichie Vichil Ot Piatra.

Nota.—Acesse două acte se referă la Neofit călugărul, cunoscutul rabin, ce s'a botezat în București, s'a călugărit la Cernica și a petrecut ca monach la M-tirea Neamțului.

El știa foarte bine românește, ebrește și grecește, a făcut pe dascălul și a scris o carte „Prastia”, în contra evreilor, imprimată la M-tirea Neamțului. Cunoaștea sf. Scriptură foarte bine. — C. Erbiceanu.

Al doilea act fiind prea mare și având acelaș conținut nu-l reproduc.

—0—

Atât în oraș și mai cu seamă în toate satele găsim nume de Botez și Botezat. Am zis că cei botezați după legile vechi aveau privilegii și li se dădea felurite funcții, așa într'un act ce posed al Depart. de Finans din anul 1855 lași luna Decembrie 29 zile găsec că Anica Botezatu a fost numită moaș la ocol de sub Jud. Neamț. 2 frați botezați Vasile și Alecu S... agenți sanitari, Alecu Pecloviici comisar, Un fiu a lui Vasile S... sub prefect, un fiu a lui Vasile Col... sub primar și așa mai departe..

Dacă a și vroi să fac tot istoricul botezaților împreună cu arhondologia lor nu mi-ar ajunge 3 volume.

Iată și copia Procesului Verbal al Tribunalului local, relativ la moștenirea Doamnelor Aglae și Marița botezate:

1) Tribunalul Jud. Neamtu No. 288

Doamnele Aqlaia și Marița născută Herșcu Leib Wain-trob, cu drepturile de citronomie defunctei lor mame Ruhla Leea, prin suplica dela 6 Noembrie 1870, au cerutu să li se împartă de Justiție casă rămasă dela numita lor mamă; Tribunalul prin procesul verbal dela 16 Noembrie anul contenu No. 9 a juralului, în vedere că imobilul nu poate fi comodu împărțitu după cum rezultă din adresa experților rânduiți de Tribunal sub No. 3853, au dispusu vânzarea imobilului, aflătoru în ulița mare a Urbei Piatra; și dar conform art. 683 și 696 din proc. civ., se publică terminul vânzării zisului imobil care va fi la 15 ale lunii Februarie anul 1871, invitându-se pe mușterii a se prezenta în camera acestui Tribunal în aceea zi oarele 12 când este a se efectua vânzarea începându-se strigările dela prețul de 165 galbeni summa evaluării.

În general vorbind, botezul sau mai bine zis cei botezați erau agreeți de Voivozi, Mitropoliți și boeri. Așa *Matei Basarab* după arătarea lui Paul de Alepa, a botezat singur pe ovrerii. *Vodă Caragea* a botezat singur pe Ovrerea din Constantinopol. Pravila lui *Matei Basarab* glav. 369 zice: Ovrerul ce va face greșeală și se va boteza, nu se va cerea. Ovrerul care a făcut păcat și scârnavii de se va boteza, toate se vor curăți și ar rămâne ca și cum a cumna s'ar fi născut Glav. 783 mai zice: Botezul curăță toate păcatele putând a se face și preoți, în Pravila lui *Vasile Lupu* are acest conținut cu a lui *Matei Basarab*. În referatul visteriei din 25 Mai 1834 zice: Evrei să fie slobozi și scutiți de orice dașdie de se vor boteza. Dughenele Mitropoliei din Iași nu se dădea cu chirie evreilor, preferându se pe cei botezați. Voivozii a ordan multe privilejii botezaților, dându-le ca de apărare. Bunoară ca *Alex. Ipsilante*, *Alex. Cant. Ioruz*, *Mihai Vodă Șutu*, ca *Alex. Ioan Calimach*, *Alex. C. Șutu*, etc. acordându le chiar Iefuri. În Manual Adr al Moldovei Tom. II p. 37 zice: Referatul Visteriei d 25 Mai 1834 și închierea Statului din acelaș an, pentru scăderea de dări acelor botezați Ovreri, Închierea sfatului din 18 Sept. acel an zice: cei botezați sunt scutiți de dări (pag. 38).

1) Publicațiuni oficiale No. 11. Anul 1871. Iasi 6 Februar.

Variate reminiscențe

Expoziții

În August 1884 d-1 L. Weinberg a adus și aci în mi-niatură faimosul Templu a Regelui Solomon (unic în lume). În anul 1886 d-1 Jean Bardero a fost și aci cu o expoziție de tablouri artistice.

În anul 1928, A. C. F. E. a expus în sala Lojei „Menorah” o mică expoziție de obiecte brodate pentru bazar, prin inițiativa D-nelor Dr. Tanenapf, Strich și Ghinsberg. În anul 1893 a fost aci Iacob Weisser cu Panorama și Muzeu idem și în anul 1896.

Tot în anul 1896 a fost aci cu Panoramă mecanică d-1 M. Ștein.

În anul 1899 a fost aci Marele Muzeu istoric Eduard Braun.

În anul 1900 a fost aci tot d-1 Braun cu o Panoramă și cu felurite animale sălbatice ca: tigrii, lei, hiene, crocodilii, șerpi etc.

Iute alergător

În anul 1891 a fost aci iute alergătorul *Herman* care în 40 de minute a alergat de 40 ori împrejurul pieței mari.

Zodieri

Zodierii evreii cari au vizitat acest oraș au fost d-nii: Iosef Leib, H. Rosenzweig, Osiat Orenștein, H. Steinberg, Adela Scüller, Ana Ghinter, Ilie Margulies, Anela Ilicovici, Adela Ghilcic, Iosef Leibel și B. Iosef.

Cantori

Cantorii care au vizitat acest oraș, dând concerte religioase sunt: *Bern. Viadowschi* (1904), *Simon Deusch*

(1905), *L. Herzig* cu 10 cântăreți din Botoșani, *Meir Ber-covici* (Botoșani), *Berl Heltingher*, *S. Marchowsschi* cu 12 cântăreți (1891), *Iankel Nogher* (1899), *Șloime Beinhorn* (Chișinău), *Israel Deutsch* cu 10 cântăreți, *M. Segalescu* (1903), *Haim Steisel* (1891), *Nisi Betzer* (1875), celebru prin bucată „Ezras” ce a inventat-o, *Burrech Schor* iar vestit cantor, *Betalel Grünberg*. *Nute Fleisman* (Chișinău), *Aron Blum* (Basarabia), *I. Margulies* (Basarabia), *Mendel Herer*. *Șoif Blitman*, *S. Soibel* (București), *M. Krulveici* (Roman), *H. I. Mălman* (1922), *A. M. Patva*, *M. Katzerman* (1927) *Moise Flomananschi*, *Mordache Leib* (Ismail), *M. Fűsman*.

Muzica

Înainte cu 40 ani a fost aci vestita muzică a lui *Litman* cu fi săi cari deveniră șefi de muzică a regimentelor. Apoi în muzica lui Simicé, au fost mai mulți evrei.

La regimentul 15 de aci a fost capel-maestru *Fridman*.

Muzica particulară actuală este a lui *Aurami* și a lui *Zaharia*, compuse numai din evrei.

Teatru

Trupele Israelite care au vizitat acest oraș sunt : *la-covicki* jucând „Kune Lernei” etc.

Auram Goldjaden, *Mogulescu*, *Horowitz*, *Lerescu*, *Fin-kei*, *M. Segalescu* (1899, 1896, 1916) au jucat : *Sacrificia*, *rea lui Isaac*, *Korbam Bairam*, *Regele Solomon*, *Bar Kochba*, *Amorul Ierusalimului*, *Visul Iadului*, *Regele Lear*, *Blinole* sau *Mărgăritarul* din *Varșovia*, *Belizare* și *Isabela*, *Tara* de aur, *Dezertorul*, *Zion*, *Frcinde Kinder*, *Liebedendene*, *Hertrer* etc.

În 1891 *C. Jucveler* a jucat : *Chagai* și *Vag-i*, *Regele David Goliat*, *Jehuda Makabei*, (*Neschonike*), *Don Abarbanel*, a 10 Poruncă, *Regele Achasweires*, *Ebreica* etc.

Jacob Zilbert a jucat *Șir hașirim* etc.,
I. Blechman (1901) a jucat piesele : *Șalehamunes*, *Haiotni charas oilcm*, *Ben Isruel*, *Bohe lente*, *Șoilk* pe

Ironul Poloniei (De ași fi Rege). *Bergman* (1902) a jucat piesele : *Kol Nidre*, *Princesa nultă*, *Bas Ierusalaim*, *Jidovul răătăctor*, *Herfole Miches*, *Sconlistul* etc.

I. Kitchman (1907) a jucat : *Eroul armatei*, *Vice rege*, *Kidiș Hașem* (sacrificiul sfânt) etc.

B. Braunstein (1912) a jucat piesele : *Comedii* și *quar-tele* comice *Viata* în *America*.

S. M. Kraus trupa de operele israelite (1905)

M. Siegler & *I. Askenazi* au jucat : *Die Misemideste* (re-negata), *Dus Thoirole*, *Die idische neșume*, *Pericola*, *Șmilk*, *Vaber*, *Sulamita*, *Die 3 Malunes*, *Evreul Polon*, *Șobes Koideș* etc.

A. Axelrad (1892) Iosif în *Egipt*, *Moșke* și *Mișke*, *Minnile false*, *Tiganca* etc.

P. Fridman (1911) *Bas Ierusalaim*.

C. Fridman & *M. Goldstein* (1896) *Două sergenți*.

M. Leibovici (1910) *Dezertorul*,

M. Schwartz *Banditul* în frac (1894),

Francisca Rozan (1911) *Sacrificiul*, *Magistratii* etc.

S. Fridman *Sacrificiul* unei femei, *Idiotul*, *Soldatul*.

Boris Segal *Sirkeole Doctor*.

Trupa Goldjaden au jucat *Athala* sau *încoronarea regelui Iehuda* în templul Ierusalimului

Trupa de Varietăți a jucat : *Ben Isruel*, *Ioim Achiper*, *Ieruri*, *Sirigoil*, *Iuditha* și *Holofern*, *Doctorul* și *fanaticul*, *Copilul* în pădure, *Mesiechs Taten*, *Almosada*, *Napaste* din *Tiza* *Ezlar*, *Manase*, *Der diboik* etc.

Teatru Oizer vederea naturală *Iururi* istorice, *Apoi felurite* trupe diletante au jucat în mai multe grădini, cafenele, cofetării etc.

Mai remarcăm *Trupa din Vilna* (1924) a jucat : *Molke Goniiv*, *Gelozia*, *Grine felder* etc.

Asemenea și teatrul humoristic de *I. Botoșanski* și *Lutje Engelberg*.

Supușia și Evreii Sudii

Prin capitulație, guvernul Turc a cedat celorlalte puteri europene oare și care drepturi și privilegii, așică dreptul Consulilor de a exercita jurisdicție civilă și criminală asupra supușilor lor, în cuprinsul domeniilor otomane. Aceste s'au aplicat și aci, ca o parte ce a fost socotită făcând parte din imperiul Otoman 1) Evreii străini stăteau ca și ceilalți străini, sub jurisdicțiunea Consulilor lor, al căror protecție aparțineau o mică parte. Ei nu p'ăteau guvernului local nici o dașite, reînolindu-și pașaporturile ca supuși.

Administrațiile locale nu puteau aresta ori pedepsi un supus.

Judecata între supus și raie se făcea la judecător local, dar dragomanul Consulatului respectiv (a sudtului) era față la tratarea procesului, apărându și pe supusul său

Când se judecau 2 sudii de aceeaș ori variată protecție, judecătorul local nu putea avea nici un amestec.

Supusul aci condamnat, era predat consulului său, care îl trimitea în țara sa spre a-și face pedeapsa.

2) Persoana supușilor străini, era aparată de orice silnicie; casele lor nu pot fi vizitate decât numi i la cazuri de vinovăție.

În atare caz Ispravnicia trebuia să înștiințeze starostele Consular până în 24 ore.

Voi extrage din codul Judiciar a lui Scarlat Pastia Iași 1862 următoarele circulații relative la supuși străini:

Prin circulara Minist. Instr. din 1834 Sept. în 5 subț No. 1863 prin care se oprește pe supușii străini de a figura

1) Anuar Isr. IV pag. 9.

2) Instr. prea înalt. Donn Mihail Gr. Sturza V. V. Eși 1835 No. 29 pag. 48. Cronica Comunităților Israelite din Jud. Neamț de Iosef Kaufman cronicar. Plata-N. Tom. II.

de vechii din partea pământenilor (p. 236). Prin circularile Minist. Dreptăței din 1836 ordonă ca supușii Ruși, să fie chemați de a dreptul judecăței și fără asistență de dragoman (p. 362-364).

Ofișul Domnesc din 1844 Iunie 22 No. 60 zice: străinii străinilor protecții să nu fie însărcinați de a fi holarnici și arbitrii (p. 542).

Jurnalul Consil. Adm. din 5 Mai 1853 la formalitățile ce trebuie a se păzi la înfășoșarea de concurenți supuși străini de a lua antreprize de a le statului, a caselor obștești și altele, vor fi împedicați la aceste (p. 930).

Afară de aceste restricțiuni, mai aveau altele față cu comunitatea. Așa, ei nu puteau fi aleși în funcție de ale comunităței. Nu putea avea rabin, haham, sau măcelar deosebit (Manual Adm. II p. 43).

Ei erau obligați a contribui la toate taxele impuse de evrei pământeni, deci au contribuit la birul obștesc.

Nici păsărele nu puteau tăia la alt haham ci plăteau taxa iar casapiilor era interzis a vinde carne cușeră fără taxă (Uricar II p. 276-77 și Manual II nota p. 43).

1) Neguțitorii supuși străini formează o breasla deosebită cu un staroste aparte și cu privilegii după tractatele comerciale și de capitulație făcută cu Inalta partă.

Numărul sudiiților se 2) înmulțise în acel timp foarte tare în toată țară și aceea, nu numai prin imigrații, dar și prin desele treceri la supușia a dământenilor, căci sudiiți pe acele timpuri se bucurau de multe privilegii și erau ferii de falanga poliței și a altor persecuții atât din partea autorităților, cât al hahamilor ei și al starostelor pământene.

Fiecare supus avea afară, bătută pe perețele casei lui, tabela dată de Consulatul său, pe care era zugrăvit marca

1) Comercianții străini venii cu mară în țară, nu puteau a o vinde decât numai cu ridicăte, într'un termen fix, plătiind jumătate leu la sută pentru orice vânzare ce a făcut.

2) În mahalaua Humulești din Tr.-Neamț erau 98 Tuțueni Români supuși Austriaci (Trih. România An. II 1860 No. 97) și eu posed dosarul lor în original. Posed pașapoarte străine a unor boeri—AUTORUL.

țării careia aparține și fiecare se ferea de dansa de a călca 1) domiciliul.

Evreul pământean din contra era expus la toate fiind la discreția autorităților țării, a hahambașiei, a kahalului etc. Neguțitorii străini, care trăiesc în țară nu plătesc altă dare decât numai ce se numește *tumăritul*, adică de la 5 până la 40 lei pe an.

2) În raportul caimananiei țării Românești către Ministerul din *năuntru* cu No. 117 din 13 Decembrie 1858, i raportează regulamentul publicărei și afișării listelor *lecto-rale*, între altele arată: punct IV, fii supușilor născuți în țară, nefiind puși sub străin și protecție se vor bucura de exersarea drepturilor civile și politice, punct V: sud și străini veniți în țară și lepădându-se de protecție străină se pot dela sine naturaliza iar copiii acestora, născuți în țară și veniți în vârstă se vor primi ca *pământeni și se vor bucura de toate drepturile politice* 9).

3) Prin ofișul Minist. Drept din 8 Ianuarie 1858 No. 1 învește străinilor de a cumpăra binal, vii și altele.

Acasta era tolerat până la 1864 când s'a oprii cumpărarea acestora până la 1873, de când este liber.

4) La 1859 Ministerul din *năuntru* a ordonat prefecturilor a elibera supușilor veniți *bișete* de liberă peirecere în țară pe cât timp vor crede iar *Jidovilor* numai până la 6 luni care pașaportele să le trimeată Consulatelor respective ale supușilor.

5) Dela Mai 1859 prin ordinul Ministerului, ordonă judecătorilor de a judeca supuși fără caimacani.

Chestia străinilor și al supușilor ne cauză foarte multe rele căci măsurile luate de multe ori contra lor ne-au lovit foarte rău din toate punctele de vedere.

Emigrarea evreilor străini din țările vecine iar ne-au cauzat multe rele.

1) Eu posed dosarele originale a tuturor supușilor străini din întregul district Neamț—AUTORUL.

2) *N.ționalul* An. II 1858 București No. 5 din 21 Dec.

3) *Cod. Judicial* Scarlăt P. 1862 p. 1107.

4) *St-na Danerei* An. IV N. 1, 195 din 28 Sept. 1859.

5) *Stena Danerei* An. IV No. 92 din 5 și 6 Mai 1859.

6) Aceste referă numai la creștinii.—AUTORUL.

Din cauza lor și noi adevărații supuși Români, pământeni eram considerați de străini și toate legile, regulile, mentele și ordinele, care tind a lovi în ei, lovirii direct în noi, ferind pe adevărații străini cari au stat sub tutela supușiei lor. Evreii înainte numai cu 40 50 ani erau divizați în 2 clase: Raiele sau pământeni; supuși sau sudii. Cei pământeni erau considerați ca Români, ca copii țării iar cei supuși ca străini cu totul de ale țării.

Ordinul Ministr. Afac. străine No. 12888 relativ la modul eliberării de pașaporturi la Israelii născuți și crescuți în țară. 1882 luna August La ofișul Dv. din 31 August crt. sub No 9116, am onoare a vă răspunde că nu se poate libera pașaportele unor indivizi, fie Israelii, fe de alt rit, care nu sunt în stare a proba că sunt supuși Români.

În cecece privește în special pe Israelii născuți și crescuți în țară, comercianți sau proprietari, care au fost obligați la toate dările către stat și care nu sunt supuși la nici o protecție străină acestora conform regulilor stabilite încă prin circ. No. 17381 din 20 Noembrie 1878. Li se poate libera pașaportele pentru călătoriile ce ar voi să întreprinză în afacerile lor, veți cere însă ca asemenea persoane să prezinte un certificat din partea Primăriei constatând că se află în condițiunile arătate mai sus.

Primii etc.—Ministru D. Sturza.

Prefectura în dosarul No. 39 anul 185 „Desființarea supușilor dela protecția străină”. Ministerul treburilor străine prin adresa sa către Prefectura Distr. Neamț, secția I No. 3015 din 23 Iulie 1859 arată că fetele dela oșebielele protecții străine pot fi recunoscute între supușii locali, dând declarații Ministerului de lepădarea și Prefectura face aceasta cunoscut sub prefecturilor prin adresa No. 10321 din 30 Iulie 1859.

În anul 1860 Ministerul de Finas către Prefectura de Neamț, arată că dările patentelor dela negustori și meseriași evreii sudii să se ieie deopotrivă ca și dela cei pământeni.

Iată copia:

Principatele Unite

Moldova și Terra Românească

Ministerul de Finanse

al Moldovei

Secția I

No 4331

1860 Mai 19 zile

lasiți

¹⁾ *Prefecturii de Neamtu*

Fiindcă în urmarea votului Adunării Legislative din 21 a conținutei luni Aprilie, aprobat de Înălțimea Sa Principele Domnitoriu, prin ordonanță cu No 226 din 15 a curenteii luni, urmează ca în conformitatea Art. 46 din convenție, darea actuală a patentelor pe comerțu și meserii să se întindă și asupra *Evreilor*, precum și asupra fezelor atârinate de *protecție străină*, care măsură pe temeiul încheierii conștilului Miniștrilor din 14 a curenteii urmează așa avea aplicația sa dela 1 Genariu anul curent și fiindcă prin punerea în aplicație a acestei dispoziției încetează împlinirea dărilor numite sudeșiti ce plătea până acuma atârnații de protecții străine după pilda anilor trecuți.

De aceea se face cunoscut acei Pref. ca să conținască cu orice lucrare atingătoare de strângerea dărilor *sudățești* pe acest an ; așa precum numiții urmează a plăti darea patențelor după gradul comerțului și a meseriei ce exersează fiecare.

Ministru secr. de stat la Depart. de Finans E. Alcaz.

Șef secției (*Indiscifr.*)

În anul 1861 Ministerul de Finans către casier de Neamț, ordonă ca în tablele contribuabililor și patentabililor să nu se amestice pe pământeni cu supușii străini și evrei.

Iată copia :

¹⁾ Adm. Finanș, Neamtu. Dosarul No. 41 An. 1860, Conținerea luării dărilor dela supuși. Posesia mea—AUTORUL.

Ministerul Finanselor ordonă casieriei de Neamț, ca în tablele contribuabililor și patentarilor să nu amestece pe pământeni cu supușii străini și evrei, ci tablele lor să se facă parțial,

Ministeriul de Finans

lasi 5 Genar 861

a Moldovei

Secția I

No. 31

¹⁾ *Domnule Casier,*

Prin circularile No. 13712 și 15024 vi s'au arătat atât modul de procedare ce s'au statornicit, aceste reguli aveți a le păzi și pentru clasele patentabile, cu osebie numai ca să nu amestecați pe patentarii pământeni cu *supușii străini* și evrei, ci prefacerile urmate la pământeni să se arăte în tabla lor. aceia a supușilor în tabla privitoare pe dâșii și între evreii patentarii, în tabla privitoare pe dâșii.

Primiți D-le Casier încredințarea osebitei mele considerățiamii.

Semnat p. Ministru D. M. Filipescu.

Semnat Director (*Indiscifr.*)

Domniei-Sale

D-lui Casier a Distr. Neamtu

Tot în anul acesta, tot Ministerul de Finans către casieria de Neamtu, face observație că în tablele trimise a-mestecă pe supușii străini și evreii.

Iată actul :

Adm. Finanțară de Neamtu. Dosarul comisiilor înființate pentru cercetarea asupriilor de predărilor din nou pe anul 1861 No. 37. Posesia mea AUTORUL.

Principatele Unite. *lasi în 28 Iulie 1861*

Ministerul Finanselor
a Moldovei

Secția I
No. 8451

1) *Domnule Casier,*

Vă înapoesc cu aceeași tablă ce ne a-ți prezentat pe întregul an 1860 a patentarilor *supuși străini și evrei*, pentru că pe lângă că ea nu are forma unei table, dar apoi D-va a-ți pus la un loc *supușii cu evrei*; când după circulara sub No. 7633 din anul 1860 D-va au trebuit în osebii a alcătui tablele *supușilor de acele a evreilor*, dar apoi prin ea văd că a-ți pus și darea soselei în contra povățuirii ce v-am dat prin circulara No. 8886 tot din 1860.

Vă scriu D-le a alcătui alte table în osebii pentru *supușii străini și osebii pentru evrei*.

Veți prezenta osebii tablă de acestor două trepte, adică *supușii și evreii*.

Aștept grabnic prezentarea acestor table, spre închiere dată a contabilității pe anul 1860

Primii D-le casier asigurarea considerației mele.

p. Ministru D. ad. A. Brăescu.

Șeful secției, Ghîțescu

D-sale

D-lui Casier de Neamtu.

În anul acesta Ministerul Finanselor către casieria Neamtu confirmă primirea tabelor trimise corecte după circularile trimise casieriei.

Iată adresa:

1) Adm. Financ. Neamtu, Dosarul No. 48, An. 1861. Tablele casieriei după cum au urmat supuneră d-tilor pe anul 1860, Posesia mea—AUTORUL.

Principatele Unite. *lasi în 17 Noembrie 1861*

Ministerul Finanselor
Moldovei

No. 12857

1) *Domnule Casier!*

Găsindu-să potrivite tablele *supușilor străini comersanți și meseriași*, pe trimestru a II-lea și a III-lea anul curent, prezentate cu raportul No. 958, asemîni și pe *acii a evreilor* tot comersanți și meseriași pe trimestru I acest an, după prelăcările însemnate de D-va. prin ele.

Vă fac cunoscut D-le casier despre a lor îmbunătățire spre a D-va. regîla.

Primii D-le casier asigurarea considerației mele.

p. Ministru D. M. Filipescu.

Șeful secției (Indisectr.)

Domniei-sale

D-lui Casier de Neamtu.

În anul 1915 cu prijeul legii controlul străinilor, eu am procurat acte ce am postdat tuturor evreilor din localitate prin care au putut dovedi că sunt pămînteni. Iată copia actului de mulțumire ce aceștia mi-au dat:

Act de recunoștință

Subscriși vietuliori, locvitori din Piatra-N. cu prijeul legii „Controlul străinilor” d l cronicar Iosef Kaufman, tot de aci le-a procurat actele indispensabile doveditoare că suntem pămînteni și mesușii protecțiilor străine;

1) Caseria Generală jud. Neamtu. Dosarul Tabelor pe 1861 No. 14/861 vol II. Posesia mea—AUTORUL.

pentru care fapt îi exprimăm adâncă noastră mulțumire și eternă recunoștință, dorindu-i ani mulți și fericiți împreună cu familia sa.

Piatra-N. 18 August 1915.

Urmează peste o sută iscălituri din care arăt câteva: Aron B. Catz, Pincu Zisu, Ben Grünberg, David Grünfeld, Moise Iuster, Șmil Daniel, Ițic Beriman, Sigmund Rabinovici, Herș Esrig, Mechel Schwartz, Idel Brikman, Moritz Strich, Avram Fișer, Marcu Esrig, Inginer Pincu Leibovici, Inginer Mauriciu Leibovici, Moise Mendel Ghedalisohn, Burich Ghedalisohn, Moise Lupu Cafisen, Bernhard Weisman, Moise Segal, Strul Burich Löbensohn, Bercu Goldenberg, Șmil Axelrad, Marcu Strul Sararu, Michel Pascal, S. A. Streutman, H. F. Rotman, Aron Rabinovici, Nute Schwartz, Ilie Soicher, Meir Wechsler, Leiba Negru, Șmil Ițic Katz, Iosef Nafalisohn, Haim Gărcineanu, Leon Goldner, Șmil Goldner, S. Ghelberg, Lupu Pisam, F. S. Rosenfeld, Meir Iuster, Ios. Weinberg, Ilie Rotenberg etc.

Jidovii pământeni și Impământeniții din jud. Neamț și Piatra

Intotdeauna și după toate legile vechi ale țării evreii erau împărțiți în două clase: Raele sau pământean și sudiți sau supuși. Evrei pământeni aveau prerogativă și suveranitate asupra celor supuși.

Art. 44 din codica civilă a Moldovei zice lămurit: „cel ce are drept de pământean, dobândește desăvârșita întrebunțare a politiceștilor drituri (adică a drepturilor politice și civile) cu excepție că neortodocșii nu puteau cumpăra moși și căștiga cinuri”.

După articolul 46 § 1 al convenției din Paris, Israelii, cari se găsesc în condițiunile de lege, au în România drepturi civile.

După art. 16 din C. civ. dela 1864 evreii se bucurau de drepturi civile, putând a obține întreaga naturalizare prin anume formalități. Iar după art. 26 al aceleși lege, asupra organizațiunei comunale conține o dispozițiune astfel înțeleasă:

„Israeliiți indigeni, până ce vor arăta că au sentimente și moravuri Românești, și până la o modificare a legii de față, nu vor putea exercita drepturile comunale, decât în condițiunile următoare”:

1) Dacă servind în armată Română, au dobândit gradul de sub ofițer.

2) Dacă au săvârșit cursul de colegiu sau defacultate în România.

3) Dacă după studii regulate, au dobândit dela o facultate străină diplomă de Doctor sau de licențiat, în orice

specialitate, trebuind însă ca această diplomă să fie recunoscută de guvernul țării.

4) Dacă a înțemeiat în România o fabrică sau o mănăstire folosită fără și care ocupă cel puțin 50 mense.

După art. 7 din constituția votată în anul 1866 zice: Numai străinii de rit creștin pot dobândi împământinirea.

Art. 44 al tratatului din Berlin recunoaște evreilor pământeni toate drepturile civile și politice.

La 1879 camera țării a reformat vechiul art. 7 din constituție cu dreptul că evreii pot cere și căpăta aceste drepturi prin cameră și senat, dar numai individual.

La 9 Noembrie 1879 se votează și se acordă naturalizarea Română Israelitilor cari au servit sub drapel în timpul războiului pentru Independența țării. Aceștia sunt în număr de 888 evrei, cărora li s-au dat diplome de îndeginat.

Iată copia unei asemenea diplomă:

Carol I

Prin grația lui Dumnezeu și voiața națională Domn al României

La loși de față și viitor sănătate, Văzând legea votată de senat în ședința sa dela 13 Octombrie 1879 și de adunarea deputaților în ședință dela 18 Octombrie acelaș an, prin care se acordă naturalizarea Română, sergentului din regimentul 5 de linie *Moise Lancovici*, carele a servit sub drapel în timpul războiului pentru independență.

Având în vedere art. 7 § 2 litera C. din constituție. Având în vedere decretul nostru sub No. 2529 din 6 Noembrie anul 1879 prin care am sancționat și promulgat sus zisa lege.

Am decretat și decretăm ce urmează: Art. unic. Se acordă sergentului din Reg. 5 de linie *Moise Lancovici* toate drepturile civile și politice de cetățean Român.

Pentru care îi se dă această Domnească diplomă sub noastră semnătură și sigiliu.

Dată în Domneasca noastră reședință București la 10

Decembrie anul mântuirii una mie opt sute șaptezeci și nouă și cel de al patrusprezecelea al Domniei noastre.

Urmează semnătură Domnească *Carol* (L. S.)

Ministru secretar de stat, Președinte al consil. Miniștrilor
I. C. Brătianu

Secret. Consil. *N. Duca*

No. 470

Iată și lista soldaților Evrei împământeniți, din jud. Neamț

Extras din *Monitor oficial* dela 11/23 Noembrie 1879

- Schwartz Ilic soldat Regimentul 5 linie, 2. Copelovici Copel sold, Reg. 5 linie, 3. Caliman Haim sold, Reg. 15, 4. Ilic Solomon sold, Reg. 15, 5. Moise Herșcu sold, Reg. 15, 6. Meer Sabu caporal Bat. 3 vân., 7. Pincu Meer sold, Reg. 8 calar., 8. Rabița David sergent Reg. 3 linie, 9. Herșcu Abas sold, Reg. 5 linie, 10. Peisih Leiba sold, Reg. 5 linie, 11. Osia Ovidia sold, Reg. 5 linie, 12. Mendel Haim sold, Reg. 5 linie, 13. Moise Lancovici sergent Reg. 5 linie, 14. Arabagi Leiba caporal Reg. 5 linie, 15. Haim Șmil Zaref caporal Reg. 6 linie, 16. Bianaru Iosef serg. major Bat. 2 vân., 17. Siul Meer serg. major Bat. 3 vân., 18. Ilic Ilic serg. major Bat. 3 vân., 19. Dohasoru Ilic serg. major Bat. 3 vân., 20. Natulea Șmil serg. major Bat. 2 Roș., 20 Slose Haim Ilic serg. major Bat. 2 Roș., 21. Leizer Barba Lala caporal Reg. 15 Dor.

Iată următorii sergenți evrei care au făcut parte din Regimentul 15 Dorobanți:

- Marcu Solomon, 23. Faibiș Marcu, 24. Ciobataru Avram, 25. Hanci Șnem, 26. Opincaru Herșcu, 27. Chița Zelig, 28. Arginaru Iosub, 29. Chiva Lelovici, 30. Carpen Aron, 31. Faibș Leiba, 32. Gherșin Avram Nula, 33. Haim din Haim, 34. Postelnicu Dundel, 35. Steen David, 36. Șulem Mendel, 37. Iosub Alter, 38. Covrigaru Hațcal, 39. Isaac Șmil, 40. Roscovici Moise, 41. Stofter Hențel, 42. Solomon Haim,

43. Haim Iosub, 44. David Strul, 45. Mongiu Șloim, 46. Meer Herșcu, 47. Herșcu Leiba, 48. David Reșcu, 49. Lupu Leiba, 50. Arabagiu Sinca, 51. Tinighițiu Ițic, 52. Iancu Herșcu, 53. Dascălu Avram, 54. Lupu Aizic, 55. Șarf Leiba, 56. Latros Strul, 57. Palic Avram, 58. Ioina Haim, 59. Noih Bercu, 60. Lupu Lupu, 61. Cezrezaru Marcu, 62. Negru Șaim, 63. Bălan Herșcu, 64. Croitoru Marcu, 65. Herșcu Leiba, 66. Redler Moise, 67. Heler Moise, 68. Losner Ițic, 69. Cotigaru Haim, 70. Chiornu Lupu, 71. Căciularu Șimșa, 72. Burech Leiba, 73. Goldenberg Aron, 74. Crinștain Ancel, 75. Nahman Nahman, 76. Roșu Manoș, 77. Amale Haim, 78. Bril Ițic, 79. Iuster Haim, 80. Alter Zellig, 81. Bandel Strul, 82. Marcu Șmil, 83. Zaid Bercu, 84. Iosef Moise Bir, 85. Herșcovici Copel.

86. Haim Marcu serg. Reg. 7 calar., 87. Simon Haim serg. Reg. 8 calar., 88. Croitoru Pavel serg. Reg. 8 calar., 89. Cotigaru Ițic serg. Reg. 8 calar., 90. Gavriloaia Ilie serg. Reg. 8 calar., 91. Hascal Moise serg. major Reg. căl. per. 92. Roșu Nusen Lipa serg. major Reg. căl. per. 93. Lupu Moise serg. major Reg. 2 roș, 94. Herșcu Moise serg. major Reg. 15 Dor. 95. Avram Strul caporal Reg. 4 linie, 96. Azenberg Marcu serg. Bat. 1 vâ. 97. Avram Iancu serg. Bat. 3 vâ. 98. Alter Avram serg. Reg. 5 linie, 99. Croitoru Herșcu serg. Reg. 5 linie, 100. Arabagiu Leiba serg. Reg. 5 linie, 101. Aizenberg Marcu serg. Reg. 6 linie, 102. Herșcu Leiba serg. Bat. 3 vâ. 103. Petraru Haim Leiba serg. Reg. 15 Dor. 104. Avram Iosef serg. Reg. 4 linie, 105. Moriz Wainkop sold. Reg. 5 linie, 106. Moise Stoler serg. Reg. 2 art. 107. Opincaru Beviriv sold. Reg. 7 linie, 108. Nume șters serg. Reg. 6 linie, 109. Gărcineanu David sold. Bat. geniu, 110. Iancu Leon tambur major Reg. 5 linie, 111. șters 4 nume.

Afară de aceștia mai sunt naturalizați individual D-nii: Marcu M. Augenstreich, Michel Iuster, Herșcu Rapaport, Isiel Kohn farmacist, Ronetti Roman și Dr. Moscovici etc.

În 27 August anul 1918 guvernul Marghiloman a făcut legea pentru încetățenirea evreilor. Aceasta a fost în timpul ocupației inamice și care lege a și fost anulată odată cu legiura Parlamentului din acel timp.

Tot în anul 1918 se decreta legea pentru încetățenirea evreilor. Aceasta avu loc sub guvernul I. I. C. Brătianu, în 20 Decembrie 1918.

Cei cari cereau încetățenirea, trebuiau să se adreseze justiției, care o acordau printr'o ordonanță de judecată,

În anul 1919 legea de încetățenirea a evreilor, tot guvernul Brătianu prin un nou decret lege, No. 2085 din 22 Mai 1919 dă facultate ori cui a face numai o simplă cerere pentru a o căpăta.

În anul 1920 tratatul din St. Germain, prin art. 7 din acel tratat zice: «România se obligă a recunoaște ca supuși Români deplin drept și fără nici o formalitate pe evrei locuind în toate teritoriile României și care nu se pot prevala de nici o altă naționalitate».

În anul 1923 adunarea constituantă, conform și cu dorința mult regretatului Rege Ferdinand I și al primului Ministru I. I. C. Brătianu, ca problema evreiască să fie definitiv închisă deci conform art. 133 a fost ratificată.

Imediat după decretarea încetățenirii U. E. R. secția locală înștiințează populația Israelită că secția locală a înființat birou conlancios în localul școlii dela Șipote, pentru facerea de cereri și formalități spre a putea obține încetățenirea legală.

Tot atuncea și d-l M. A. Rerert face asemenea invitație în ziarul «Informativul» din 9 Sept. 1918.

De atuncica evreii ca cetățeni iau partea activă la toate alegerile de cameră, senat și comunale.

lata câteva schițe: În anul 1922 la alegerea membrilor pentru corpurile legiuitoare au apărut felurite apeluri a tuturor partidelor către evrei cerând votul lor cu următoarele cuvinte în fruntea apelului: «Către cetățeni Români de rit Mozaic».

În anul 1925 la alegerea pentru camera și senat așa zisul Blocul Evreesc cu semnul «Menorah» au lansat apel cerând votul; asemenea și toate partidele și partidele unite.

În anul 1926 la asemenea alegere, partidele s'au adresat cu cuvintele: Frați Evrei, Alegători Evrei, etc.

În lista cetățenească au figurat D-nii: A. Aronovici, Șulim Burich, Ilie Șapira, Paul Goldstein și A. Roșu iar

În lista liberalilor au figurat D-nii : Albert Abeles, A. B. Catz, Fridrich Davidovici, Meir Chascalovici și Carol Fridman.

La alegerea din 1927 iarăși toate partidele au lansat apeluri către evrei cerându-le votul.

Apelurile erau cu titlul : Cetățeni, Alegători, Frați Evrei etc.

Uniunea Evreilor Români au luptat fățiș pentru partidul liberal, semnat Sol. Drimer, Albert Abeles.

La întruniri au vorbit : Guranda, Prefectul Pșepe-linski, Dr. Herșcu, Barid și Abramovici.

Astfel a fost și la alegerile comunale și la cele a c-a-merei de comerț unde au fost și membri evrei.

În consiliul comunal al Primăriei au fost D-nii: Leon Goldner, Pascal Braunstein, Sol. Drimer, Avocat Al. Starck, Avocatul Weintraub, Herman Abramovici M. I. Ipcar. etc.

Al celor de comerț voi arata la capitolul comerțului. Asemene iau parte evreii și la curtea juraților.

Calomnia de sânge asupra evreilor

din jud. Neamț

Pe lângă multe suferințe ce evreii din localitate au suferit se mai poate adauga și aceste, scornite și aduse aci de liftele fatatice ale Orientului, singurii patentabilii brevetanți ai acestei scârboase mașinerii.

Calomnia sângelui a costat pe poporul evreu multe mii de martiri și sacrificii umane inocente. Ea n'are nici o umbră de adevăr, fiind combătută și spulberată și în țara noastră de *Voivodul Const. Alex. Ipsilante* (1804), de *Mitropolitul Dosteinu* (1808), de Părintele literaturii Române *Ioan Heliade Rădulescu* (1838), de *Printul Alex. Dim. Ghica* (1858), de *Marele Costache Rosetti* tot în anul 1858 și de alți bărbați luminați ai României.

Cât privește strănătația în frunte cu *Ernst Renan* și alți au combătut și ridicularizat această hidoasă acuzare.

În țările Române n'a fost vărsare de sânge în asemenea cazuri ca în țările Occidentului, fiind un popor tolerant și mărinimos.

Calomnia de sânge dela anul 1710 (Neamț)

În anul 1710, în ziua de 15 Nisan după calculul ebraic, în timpul domniei lui *Dimitrie Cantemir* se petrecu următorul fapt: În mânăstirea Neamțului era un călugăr numit *Ioil Neculai*, evreu venit din Polonia în vârstă de 17 ani, botezat de paharnicul Neculai Musteață și călugărit la mânăstirea Neamțului.

Acesta voind a se insinua la starea M-tirei Egumenul Lazăr ; în unire cu alt botezat din Neamț, luă un copil

dela o văduvă creștină din Neamt îl junghia și în noaptea de 14 spre 15 Nisan, ajunul paștelui evreiesc, arunca cadavrul în ograda sinagogei vechi de acolo. Evreii veștore mind dimineață la sinagogă și văzând copilul, dederă deștire autorității de acolo. De abia vestiră faptul că o mulțime de călugări, arnați și norod se adunară, dând navală spre sinagogă, unde jefuiră, bătură și uciseră chiar câțiva evrei.

Isprăvnicul din Piatra Gheorghiză Ursachi, venind și el adună 22 evrei fruntași și puse în fiare și i transporta la ispravnicie din Piatra.

Aci cum acești nefericiți fură aduși la Ispravnicie s'au adunat o mulțime de norod.

Evreii fură bătuți cu centă peste trupurile goale și târâți goi prin strade, unde li se aplica la fiecare respintene câte un număr de cunte, până au ajuns la grosul cel mare din strada Poștei de azi.

Aci fură întemnițați și hrăniți numai cu malain și apă, scoși de două ori pe zi câte unul și bătuți cu harapnicul, după obiceiul de atunci.

Evreii din Piatra văzând nenorocirea venită asupra lor, se ascuseră pe unde puteau de furia poporului și mai ales al Leșilor, ce erau în acea vreme în mare număr în Piatra, trimițând tot odată un delegat la Vodă din lași, unde prin slăruință evreilor din lași, a Haham bazei Naftule, precum și prin intervenția lui Devlet Che-rei Han, căpătără audiență la Vodă Cartemir. Și fiindcă Vodă primise de mai înainte o jalobă din partea dregătorilor și a preoților din Neamt, prin care pretindeau adevărul crimei săvârșite, orându-i pe boerii Vasile Hăbă-sescu medelnicer și Manolache Russet biv. vel. vornic, care să constale cele petrecute.

Comisia rânduită sosită la Neamt și făcând conveni-tele cercelări se convinse de nevinovăția evreilor, care au fost pe dată sloboziți din temniță; căci chiar mama copilului măturisi singură că a dat copilul în mână că-lugărului, care la junghiat.

Călugărul bolezat, autorul crimei, fu dus în lanțuri la lași, la Mitropolitul Gheleon, unde acesta îl osândi la muncă silnică pe viață în Mănăstirea Golia, alătură cu

nebnunii; iar mama copilului fu spânzurată în lași din porunca lui Vodă.

Dăm aci numai traducerea ¹⁾ actului din care celitorul va putea vedea totul se s'a petrecut cu această acuzare.

Cu ajutorul lui D-zeu

La anul 470 (1710) din mia a cincina, în ziua 15-a din luna Nisan, în vremea în care Vodă Cartemir dormea peste Moldova—să-i crească slava—s'a întâmplat o nenorocire rea și foarte înfricoșată evreilor în vremea aceea.

În Mănăstirea Neamtului a fost un evreu—pomenirea să-i fie ștearsă—care și-a schimbat credința și s'a făcut călugăr; acela a dorit să lingusească pe starețul de acolo ca să găsească har în ochii lui, și a spus altor creștini că să ia un copil de creștin, să-l străpungă și să-l arunce în curtea bisericii celei vechi spre a unelti contra evreilor cum că ei l-ar fi furat pentru al junghia, căci le trebuia lor sânge de Paști.

Apostatul avu de vecină o văduvă creștină, care avea un copil mic de vre-o șease sau șapte ani; și așa se duse la văduvă și i spuse toate lucrurile ce ar voi să facă și i mai spuse că ar fi un act de deosebită evlavie și cum că mai e lege dela Nazareniarul cel mare... că să omoare și să prăpădească pe evreii, și acumă dă mi pe copilul tău cel mic și fi-oiu da pentru dânsul atâta și atâta și cu condiția aceasta ca să te duci și să strigi prin piețe și ulițe că evreii ti-au furat copilul.

Creștina cum auzi că este un act de evlavie și chiar o poruncă, și că tocmai ei se întâmplă să facă acest act de evlavie, spuse cu gura plină; ti-voi da copilul și banii nu voi lua, și voi face întocmai precum îmi vei porunci, și i dădu lui copilul; iar el se duse la tovarășii lui la Neamt.

Și în noaptea aceea în care fiecare evreu șade la masă și mărește pe Ziditorul său și povestește minunile cum că ne a mântuit din țara Egiptului, luară copilul il jun-

1) Originalul este la Dr. Elias Schwartzfeld Paris, oferit de mine—AUTORUL.

ghiară și îl aruncară în curtea sinagogei celei ve hi. A doua zi dimineață ducându se căți va evrei la bnie, tre cură înaintea curtei și văzură copilul zăcând plin de sânge. Atunci căzu peste ei o frică mare, ș chemând încă în dată alți evrei, mersera la ispravnicul orașului să i dea de știre despre aceasta.

Iar dacă au venit la dânsul, găsiră la el pe apostatul și alți creștini.

Îndată începură a i bate cu bataie cruntă așa încât omorâră cinci din trânșii și i jefuiră rău.

Îndată trimise Ispravnicul la Parcălab ca să vie la Neamț. Cum sosi acesta porunci ca să pue în lanțuri de fier două zeci și doi de evri și i duseră la orașul Piatra și i aruncară în lemnită.

Evreii din Piatra văzând că e rău de dânsii, trimiseră doi oameni înșuși din Piatra la Vodă din Iași, ca să povestească ur e tira făcută contra lor.

Iar dacă au venit la Iași se duseră la fruntașii orașului și aceștia merseră cu dânsii la Vodă și povestiră tot ce li s'a întâmplat.

Atunci trimise Vodă doi oameni la Neamț ca să cerceteze dacă luera este adevărat ori bi.

Oamenii veniră și cercelară și căutară bine și văzură că e fals și neadevărate, asemenea și mama copilului mărlurisi adevărul.

Atunci luară pe apostat și-l duseră la Mitropolitul din Iași și acesta porunci ca apostatul să fie pus în casa de nebumi în tot timpul vieții sale, iar evreii să fie sloboziți.

Acemsta am scris o noi spre vecnică pomenire și Dumnezeu să ne trimeală pe mântuitorul cel drept curând în zilele noastre amin!

Isc. *Itchoc ben Abraham Moise*

Aron Leib Neamțer

(L. S.)

Calomnia de sânge dela 1765 din Trg.-Neamț

În vremea domniei a patra a lui Grigore Al. Ghica V. se înregistrează o altă calomie în acest oraș.

V. se lângă cetatea Neamțului, dincolo de parâul Ozana, se afla și o biserică ortodoxă veche de lmn, ce a ars cutimpul.

Acolo slușiau cinci preoți dintre cari 2 evrei botezați. Aceștia din urmă, spre a și arage mai mult poporul se hotărâră a scorni o calomie pe seama foștilor lor coreligionari. În ultima săptămână a lunii Adar (1765) Vineri s re Sâmbătă seară umplură cu sânge de remători o sticlă mare și un pahar țărănesc, și în acea noapte chiar se introduseră în sinagoga cea veche unde depuseră sticla și paharul în urna sfântă.

Tradiția spune că dascălul (șameș) sinagogei visa tocmai în acea noapte că sinagoga stă în foc; trezindu-se speriat din vis de te fuga la sinagoga și uitându se înăuntru văzu o lumină din urnă unde erau depuse obiectele de mai sus, și în fantazia lui i se păru că vede doi bătrâni în genuunchi cari plângeau.¹⁾

Dascălul speriat de cele văzute se duse iute la rabin spre a i da de știre, și acesta imbrăându-se îndată, plecară amândoi spre sinagoga unde se zice că ar li auzit o voce ce le spunea: „Căutați în urnă și vă mântuiți”.

Atrăpiându-se de urnă dădură de obiectele arătate și înțelegând primejdia. mulțumiră lui Dumnezeu pentru s.ăpararea miraculoasă.

Luară apoi sticla și paharul și vărsând sângele în părau, le spălară bine și umplându-le cu vin roș, le puseră înapoi pe locul de mai înainte; apoi închizând sinagoga, porniră spre casă fără a pomeni cuiva de cele întâmplate.

Sâmbătă dimineață, pe când toți erau adunați în sinagogă, se văzură deodată înconjuțați de multă lume, de seimeni, husari, lipcani și alți armată. Vornicul țargului, căți va preoți, comandirul și alți gospodari de frunte intrară înarmați cu iatagare în ogradă și pășind drept la urnă, o deschis-

¹⁾ Menționăm aci tradiția așa cum am cules dela bătrâni, este însă probabil că dascălul a fi fost înșușinat prin cînșeva unde poarta deschisă iar fi deșeptat bânuită.

seră și gășind sticla și paharul cu vin, erau siguri a fi doi de sânge omeneșc.

Vornicul scoase abia obiectele și o larmă mare se făcu afară de norodul înghesuit la ferestri, care era setos de răzbunare, de vreme ce cei din lăuntrul sinagogei scoseră fațaganele spre a începe un masacrul.

Dar Vornicul, un om bătrân și așezat, liniști mai întâi pe toți și examinând apoi conținutul se convinsese că era vin și nu sânge.

Vornicul, cercetând faptul chiar în sinagogă făptuitorii văzându-se dejuși, măturisită singuri cele săvârșite; așa că creștinii ce erau față slaviră pe Dumnezeu pentru minunea arătată; iar Vornicul relată faptul Ispravnicului din Piatra.

După ce toate se liniștiră, rabinul și dascălul povestiră la ai lor faptul petrecut în timpul nopții și evreii din Neamț se veseliră 3 zile și 3 nopți dearându-l; de vreme ce populația creștină convinsă ce s'a întâmplat o minune, căpătări mare știmă pentru evrei.

Tradiția mai spune că faptul ajungând la Vodă și la M. tropolitul Iacov, ei au pedepsit aspru pe cei 2 preoți bolezai împreună cu alți 3 greci, tovarășii lor la această nelegiuire.

Calomnia de sânge dela 1803 în Neamț

În vremea lui Alexandru Moruz V. V. se întâmplă iarăși o acuzare de sânge contra evreilor.

Un casap Ilic, care ședea în vecinătate cu un creștin Mihai Bostan, venind noaptea târziu acasă dela căsăpic, aduse cu sine într'o pestelcă un miel tăiat.

Nevasta lui Bostan, văzând că evreul jupește ceva în noapte, era convinsă că trebuie să fie un copil creștinesc. Venindu-i bărbatul acasă, îi povesti că a văzut singură, cu ochii ei, cum casapul Ilic jupea o copilă creștină. Bărbatul ei tăcu și de dimineață denunță faptul ocărmitorei de atunci, afirmând și el că a văzut în persoană că Jidovul Ilic a jupeit un copil de creștin.

Într-o zi dispăruse și din satul Grumăzești un copil din sat, răpit de o fiară de pe câmp.

Când Comandirul poliției auzi denunțarea, trimise

șaptei ca să-i se aducă casapul evreu; și după ce l bătut de căzu mai mort, fu pus în fiare cu doi cumnași ai lui și trimes sub escortă la Ispravnicie din Piatra.

Aci tustrei fură torturați mai bine de o lună, până ce un țaran din satul Grumăzești, eșind la câmp, găsi cadavrul copilului dispărut și înștiință despre aceasta autoritățile locale; care făcând noi cercetări se convinseseră de adevărată stare a lucrurilor și eliberară pe cei 3 nenorociți din temnița.

Negreșit acest fapt avu și o înrăuri e nenorocită asupra populației Israelite în general și cu deosebire asupra aceloră din Trg.-Neamț

Calomnia sângelui dela 1816 din Trg.-Neamț

În adevăr în anul 1816 în luna lui Nissan după calendarul ebraic, în vremea lui Vodă Calimach, la un evreu numit Michel croitor, din târgul Neamț, ședea în gazdă un cerșetor creștin cu numele de Ioan.

Acesta după ce isprăvia spre seară cu cerșitoritul venea îndată acasă la evreul în chestie; aducea lemne, i-cară apă, iar în zilele de Sâmbătă și sărbători dânsul îngritica și de foc din casă.

Într'o vinere a lui Nisan, în ajunul paștelui evreesc, cerșitorul făcuse prea mult chef cu băutura și când sosi seara acasă la evreu, se urcă în podul casei, unde se culcă pe un așternut de paie.

A doua zi de dimineață, Sâmbătă, evreul văzând că, cerșitorul nu se mai coboară, se sui singur în pod, unde îl găsi mort.

Michel Croitor dete pe dată fug la poliție și i vesti moartea grabnică a cerșitorului.

Poliția se transportă neînălțat în casa evreului și urcându-se în pod, luă jos pe cerșitorul mort, după ce l-a pus mai întâi pe o scândură plină de cuie și i sgăria tot trupul.

Câteva ceasuri după transportarea cadavrului la poliție, acesta fu îngropat în toată liniște.

A doua zi răsări decodată un băcan creștin Ștefan

Vele, care strigă în gura mare : că evreii au luat sânge dela cerșetor și că au cumpărat și oamenii politiei ca să treacă faptul sub tăcere.

El își făcu pe dată o partidă numeroasă de oameni neșuturi și brutali și împreună denunțară cazul Ispravnicului din Piatra *Petrache Sturza*. Dar până a nu sosi Ispravnicul, *Vele* cu partizanii lui desgroază pe mort, îl strâpuseră cu cuțite și răcmiau în gura mare că evreii au făcut aceasta.

Ispravnicul din Piatra dușmănea și ura foarte mult pe evreii, fiindcă aceștea i-au refuzat în multe rânduri cererea de împrumut cu bani, și el găsi acum prilejul cel mai nimerit de a-și răzbuna contra lor.

Când el sosi dar în Neamț și constată atât alarmanta dată de Ștefan *Vele* și partizanii lui, cât și împunsăturile de pe trupul cadavrului, dădu îndată porunca strașnică ca, atât Michel *Croitor*, cât și membrii cabalului evreesc din Neamț, în număr de șase, să fie ferecați în lanțuri și transportați la Ispravnicia din Piatra, unde să poată opera după placul lui.

După ce dar Ispravnicul se întoarse la Piatra, cei șapte nenorociți, fără puși în fiare și în ziua de Sâmbătă la orele unu după masă au fost aduși în Piatra la Ispravnicia județului.

Imediat li luă Zaprazul și au fost apoi aruncați într'un beciu, care se afla pe locul unde este astăzi hotelul și crășma La Americanul (fost Hotel România).

Agitația în Piatra începu a crește în aceea zi printre populația creștină, și evreii, văzând că o primejdie e gata a se sparge pe capetele lor, începură a se ascunde care cât putea mai iute. Prin strade treceau deiea cete de Greci și de țărani plini de furie și pe orice evreu care îl întâlneau îl luară la bătaie, și după ce îl maltratau în chipul cel mai barbar, îl duceau până la beciul cel de ares-tați, unde îl aruncau.

Bătaia suferită de evrei era în adevăr crudă, hordelele îi trăgeau de perciuini. Le smulgeau perii barbei, îi loveau cu pietre peste cap și peste trup, și nu încelară cu brutalismul lor decât numai după ce victima fu târâtă la beciu.

Un evreu lehnuda, de profesie învățător a fost unul din cei mai maltratați ; el a fost prins pe strada veche și dus în maltratări până la beciu, unde a fost aruncat și apoi dădu și sufletul peste câteva ceasuri.

Tot astfel și Froim Lungul, comerciant de lână.

Neclai Gotcol, unchiul lui Vodă Calimach, al doilea Ispravnic al județului, pe lângă cel dintâi Sturza.

Când dânsul află că liniștea e turburată în oraș și că risvrătirea crește cu mare furie, așa că creștinii iri-tuși lipau în gura mare că vor măclări pe toți evreii, sosi în ulișa mare cu trăsura când o femeie numită *Chaita Velels* căzu la pământ înaintea trăsorei sale, scoțând plânsete amare.

Ispravnicul Gotcol mișcat sări jos din trăsură și a propiându-se de ea, o întrebă ce pofteste. Femeia îi po-vesti toată întâmplarea.

Gotcol o liniști, și ajungând la Ispravnicie ceru lămuriri dela colegul său Sturza,

Acesta răspunse evaziv și afirmă că scopul arestării este pentru a se putea afla adevărul.

Când Nec. Gotcol văzu că cu Sturza nu o va scoate în nici un capăt, porunci ca să se înhamie din nou opt cai la trăsură și se porni la Iași spre a povesti lui Vodă toate faptele ilegale ale tovarășului său și a cere destituirea lui.

Sturza se convinsese atunci că a trecut de glumă și că alucerea poate avea un sfârșit rău pentru ei ; trimise dar îndată pe samesul Feștila Dimitrache, cel mai intim prieten a lui ca să-l ajungă pe Gotcol în drum.

Acesta se porni fără zăbavă, îl întâlni pe acesta la podul Frăsinel și după multă rugămintele îl înduplecă pe Gotcol ca să se întoarcă la Piatra.

Ajuns înapoi toți evreii fură eliberați din beciu, după porunca lui.

Calomnia sângelui din Hangu-Răpiciuni 1834-1836

Unul Volf Tapilager din Neamț, obiceiunea să cutreiere cu felurite articole mărunțușuri etc. satele și târgușoarele din prejur.

Înlămplându-se a fi înaintea Paștelor la Hangu, niște locuitori îi introduseră în marfă o sticlă plină de o zeamă roșie, care apoi fu căutată și găsită la el; „Jidovul are sânge creștinesc pentru azime”, era strigătul unanim.

După multe bătăi, fu trimis la Piatra unde fu încarcerat și schimțit; supus la torturi groaznice, el dete ca complicită în această afacere monstruoasă pe mai mulți evrei, cari pe dată fură înhațați și chinuți.

Lucrul luă proporțiuni din ce în ce mai mari. În fine după intervenția lui Iosef Bolocan din Neamț, care era sta-roste, având mare trecere la autoritățile Române și Turce.

Am extras aceasta din Analele soc. Ist. Iulius Barasch, anul III 1889 p. 203 și cercetând faptul am constatat astfel:

La un evreu din Roman losub al Psalmistului, s'a găsit o sticlă cu pelin roș și creștini văzând la el această sticlă răspândiră zgomotu că în acea sticlă se află sânge creștinesc. Într'o zi de Sămbătă, pe când vre'o 12 evrei din Răp-ciumi și Hangu făceau rugăciuni în mica lor sinagogă ce era într'o casă particulară, cățiva Români cu autoritățile comunale, intrară în ea legară pe losub al psalmistului, pe David Răpceaner și pe ceilalți în număr de 12 câți erau acolo și îi transportară la Piatra, unde fură închiși în hanul Brașovanu unde era grosul cel mare și unde șezură 4 săptămâni fiind crunt bătuți și torturați.

După n'ultă trudă din partea comunității din Piatra, evreii fură eliberați cazul numai avu nici o altă urmare tristă.

Calomnia de sânge din Trg.-Neamț în anul 1834

În noaptea primului seder se petrecu în Neamț o scenă din cele mai înfiorătoare. Niște creștini vecini cu Haim Gil-bergher, turmară dinaintea ușei acestuia din urmă sângele unui porc junghiat într'adins pentru acest scop. Toară sâr-bă toare o petrecură evreii în groază și neliniște.

Sfârșitul a fost că făptuitorul îmbătându-se striga singur pe uita că el a făcut aceasta; dar pără atuncea evreii erau ascunși în casele lor. (Povestit de bătrânul Ios. Herș Ghe-bergher).

Calomnia de sânge dela 1841 (Piatra-N.)

În anul 1841, în timpul domniei lui Vodă Mihai Sturza, avu loc o groaznică năpastă de sânge pe capul evreilor din acest județ și de astă dată direct în orașul Piatra.

În județul Neamțului se ivi un hoț, care a scăpat din cuștelul închisoarei unde era închis în Muntea (el era de origină Albanez, un fel de Arnăut). Dânsul se ținea mai cu seamă prin partea muntelui într'o groță subterană.

El avea obiceiul a prinde atât copii creștini, cât și oameni în vârstă și după ce i prădă, i omoră și le sugea sângele din corp.

În astfel de chip se găsiră mai în fiecare zi cadavre pe toate drumurile județului.

Hoțul acesta veni într'o noapte la Buhalnița, la un câ-țugăr și după ce îl prădă, îi tăia capul, îi spinteca pânțele, îi scoase mâțele și își bătu joc de el în modul cel mai barbar. Atari scene hoțul le repeta în multe rânduri, și în to-deauna nu neglija de a suga sângele victimei sale și a o a-tunca apoi pe drumuri în prada animalelor.

Români dimprejur văzând aceste repețite omoruri se năpustiră asupra evreilor și ziceau că dânsii comit toate aceste crime în scop de a lua sânge.

Acest zgomot se lăfi curând în populație și nu trecu multă vreme că dânsa se și năpusti asupra evreilor.

Un habam venind dintr'un sat în oraș cu o sticlă de must roș de merișoare de munte, dânsul fu apucat pe drum, legat și dus la Piatra unde fu închis în gros, deoarece se zicea că nu e must, ci sânge creștinesc.

Un învățător (melamed) Haim Beris, care era la Iankel Zelliks din Crințiești, fu legat și trimis burduf la Piatra, unde prin torturi, zise că este sânge străns la stăpânul său Iankel și la Iosef Herș Gebergher din Bistricioara.

Aceștia fură aduși imediat legați la Piatra împreună cu orăndarii Bercu Pungărăcianu din Larg, un frate al său și un fiu al lui, precum și Naftule, părintele lui, Elie Naftali-ahon, Iosef Herș dela Hang, Haim Beier dela Lapa etc. într'un cuvânt s'au adunat peste 48 de evrei din Broșteni, Răpciuni, Hangu și din toate satele de prin prejur.

Toți aceștia fură ferecați în lanțuri și aduși la Piatra, unde fură închiși în grosul, (arest).

Acolo se puse o gardă de soldați spre paza lor și fură torturați în chipul cel mai crunt. Ei rămaseră astfel înțemnițați timp de două luni.

La sus pomenitul Haim Beer era un servitor numit Ușer. Acesta veni într'o zi pe jos cu piei crude în târg unde le vându și se duse apoi la bărbierul Vasile Frunzeti spre a se bărbieri și curăți de necurățenile pielilor, care îl umplură cu sânge și murdărie.

Bărbierul văzând că hainele acestuia sunt pline de sânge, puse mâna pe dânsul și-l dete pe mâinele poliției, zicând că acesta este hoțul care sugă sângele creștinesc.

El fu pe dată închis împreună cu ceilalți evrei; și fiind că dânsul era mai bănuț ca toți ceilalți; fu schimput în modul cel mai neomenos.

Dânsul fu legat de percuți cu capul în jos, fu spălat cu salamură și se dete apoi un număr de cunte peste corp.

Acest tratament barbar dânsul trebui să-l îndure în toate zilele.

Era pe atunci în luna Ianuarie și gerurile foarte groaznice; dar tocmai atunci sârmanul nenorocit Ușer fu scos afară, desbrăcat în pielea goală, îi se turna apă peste trup și fu apoi bătut cu nule până îi țignea sângele de-i curse părăie, care înghețară sub influența temperaturii, fără a putea găsi îndurare înaintea călăilor lui.

Aceste scene se repetară în toate zilele. cerându-i-se în acelaș timp ca să declare: „că evreii l'au pus ca să sugă sânge creștinesc“.

Ceilalți evrei, ce e drept nu avură a îndura aceleași suferințe, dar nu fură mai puțin căzniti; și omenoasă poliție nu le încuviință decât o liră de pâine și o jumătate oacă apă pe zi.

Ispravnicul de atunci era Costache Ghica, un om slab de minte, care făcea toate câte îi se dictau.

Agitațiunea în popor devenea din ce în ce mai mare, evreii erau cuprinși de frică și de o adevărată panică, căci toți creștinii cu grecii în frunte se purtau cu vorbă în gură mare că vor măciări pe toți evreii din oraș; și față cu această amenințare viața evreilor era într'un serios pericol.

Bărbații petreceau zilele în plâns și post, iar femeile și copii se bociau și plângeau. În fine veni și scăparea.

În adevăr nu trecu mult și hoțul, adevăratul făptuitor a crimelor săvârșite și imputate evreilor, a fost găsit și prins de câțiva Români pe munți la Crăcăuani.

Acesta se duse la Crăcăuani, unde găsi pe câmp un bou, caruia îi tăia cu un cuțit o bucată mare de carne și tuși apoi în pădurea din apropiere spre a-și frige acea bucată.

Aci erau mai mulți țărani, care lucrau la șindriță. Țărânul care era proprietarul bouului, cu numele de Ciurcă, văzând pe bouul său mort, alergă în pădure unde găsi pe hoț frângându și carnea.

El dete dar alarmă mare și sărind cu toții puseră mâna pe el și-l aduseră la Piatra.

Prins fiind el mărturisi îndată că dânsul e hoțul, care a supt sângele creștinilor.

Sgomotul prinderii sale se lăți îndată în oraș și toți, dela mic până la mare, dela copil până la bătrân, ieșiră înaintea lui la barieră ca să-l vază; căci zgomotul perzista în așprime că hoțul e jidan și că va fi adus la ispravnicie.

Adus la ispravnicie și întrebat ce este, el declară că e Român, de origină Bulgar-Arnăuț și că este din județul Tușova și mărturisi tot odată crimele ce le-a săvârșit. Întrebat fiind de ce n'a ucis și jidani ci numai creștini, răspunse: că dacă se lasa să meargă la un jidan, crâșma era pururea plină și nu putea face nimica; dar adaugă tot odată că a ucis un jidan și o jidancă pe drumul dela Grăniș, și în adevăr în groata lui din munți s'au găsit cadavrele a două victime evrei, femeia lui Zeilig Grosul și un servitor al lui.

După ce i s'a luat zaprozul, toți strigară că vorbele lui sunt mincinoase, că dânsul nu e creștin, ci trebuie să fie jidan. El fu atunci desbrăcat gol și numai astfel se putură confirma zisele lui.

Hoțul era de statură înaltă, sdravân și aproape un uriaș, purta un caimanic pe cap și un ișlic pe frunte, iar la urechi două monezi (una din aceste o posed eu), și purta cu sine un baltag de o jumătate stângen. Pe picioare purta adrenle și răspândeau un miros urât.

Câteva zile după ce a fost prins fu dus la Iași unde se și spânzură.

Evreii însă n'au fost pe dată eliberați din închisoare, ei fură siliți a trimite pe bătrânul Bercu Leib la Iași, care scosese un ordin dela Domnitor pentru eliberarea lor; și numai la întoarcerea lui, dânșii au fost sloboziți, iar populația evreiască scăpă de cruzimele și bătăile ce a suferit cât și de năpasta neașteptată a calomniei de sânge.

În Analele Istrice ale soc. „Iuliu Barasch” An. III pag. 204 vorbind de sus povestită acuzare de sânge povestește că conform ordinului (firmanului) obținut de regretatul Sir Moses Montefior dela Sultan, prin care ordonă că de se va ivi în viitor o asemenea acuzare în vre'o provincie de sub stăpânirea lui, ea să se înădușe îndată și să se pedepsească cu asprime pe acei cari ar născăci-o sau ar încuraja-o și care ordin fu adus și la Iași de un trimis Turc Fuad-Efendi, în Românește; conform acestui firman Ispravnicul Costache Ghica (cumnatul lui Lasca-Calargiu) fu condamnat a plăti 2000 piastri amendă căci el încurajase credulitatea poporului, arestând și maltratând pe evreii arestați în această pricină.

Acuzare de luare de sânge dela anul 1859 în Trg.-Neamț

În luna Decembrie 1858 la un Jidov Alter Lipes din Trg.-Neamț, o servitoare creștină ce o avea, furând mai multe obiecte casnice și fiind maltrată în mod crunt de sus numitul ei stăpân; după ce scăpă dela dânsul, se duse la Piatra unde făcu o denunțare asupra altor Jidovi Josef Herts Ghebergher, Hsole staroste, Sabse baham, Choskel der heizeriker (răgușitul) și Motel Feighes, că aceștia ar fi omorât o fetică creștină de 12 ani pentru a-i lua sânge.

Prefectura publică îndată ca pârînții or rudele fetei omorâte să se presinte, dând signalamentele după denunțul servitoarei.

Iată și copia publicărei în Buletinul oficial al Moldovei adaus No. 32 din anul 1859:

Prefectura Districtului Neamț—19 Aprilie 1859 No. 3277

„La această prefectură fiind trași în cercetare un număr de Jidovi din Trg.-Neamț pentru omorârea unei necunoscutute fete cu numele Mariuca, după donosirea unei alte

fete ce au fost slugă la unul din acești Jidovi, că cu două săptămâni înaintea crăciunului ar fi cășunat omorârea acei fete și în privirea că donosiții se apără cu totul despre adevăta și pentru că mici până acum nu s'au putut descoperi ce rol ar fi acea fată, se publică spre obștească știință a ei numele și îmbrăcămintea anume: în vârstă ca de 12 ani, fața roșcovană și cam stricată de vârsat, de stat mică, iar îmbrăcămintea cu rochie de cit roș și cu o polcuță îngustă deasupra, îmbrăbodită cu ștergar alb, ca cine ar fi pârînții sau vre'o rudă de a ei, să se înfățoșeze la această prefectură”.

Istoricul acestei acuzări, a fost că evreii numiți mai sus, după fiind în Piatra, unde fiind arestați, fură maltratați spre murturis.

Ispravnicul Rosnovanu însă luă denunțatoarea și îi aplică bătăile zdrăvănă, care murturisi îndată că toate arătările ei sunt mincinoase, având ură asupra Jidovilor.

Ei dară fură imediat eliberați, iar fata fu condamnată la judecătoria locală la un an închisoare.

Calomnia sângelui dela 1860 în Piatra

În anul 1860 în timpul Paștelui creștinesc. Grecii din acest oraș căutară un chip de a reînvi calomnia sângelui și creștina în înțelegere cu consulul lor.

În acest scop ei se încercară mai întâi de a cumpăra un țigan dela o curte boerească, dându-i bani muși ca să lase să se ia puțin sânge. după care să se poată năpusti asupra evreilor și să i învinovățească de acest fapt mișelesc.

Dar țiganul nu putu ține secretul și răspândind vestea, delo alarmă printre evrei.

Obștea Israelită însărcină îndată pe Zalmân Fătichineanu și Fișel Tacsier ca să comunice aceasta prefectului Cozadin, acesta chemă pe țiganul și îl cercetă, dar grecilor nu li se făcu nimic.

Întăriți pe cât se vede, de această nepăsare a autorității, ei pășiră spre realizarea țintei lor.

De astă dată își făcură un om de paie umplut cu pulbere și gloanțe, îl îmbrăcară cu haine evrești și i puseră

un taletn pe corp și filactere pe frunte și pe mână, în care i puseră și un sidur (carte de rugăciune).

În ziua întâia a paștelui, grecii puseră apoi acest autolmat de paie într-o trăsură.

O mulțime de greci călări înarmați mergeau înaintea trăsuri, alții îndărătul ei și restul înconjură trăsura.

Escorta trecu astfel prin ulița mare și prin toate celelalte străzi ale orașului, mai ales însă acolo unde populația israelită era mai numeroasă.

Doi dintre acești înscenători se puseră chiar lângă autolmatul de paie și imitau rugăciunile evreești.

Evreii văzând acest alaiu și scena provocată de acești fii ai Eladei prinseră frică și închizând iute prăvăliile și ușele dela casele lor se ascuseră în poduri, unde puteau să se mări, prin deschizăturile acestora netrebnica lor agitare.

Grecii însă așteptau vre-o mișcare de împotrivire din partea evreilor, spre a se porni la fapte; dar evreii se ținură liniștiți.

Capii acestor înscenători, conducătorii și ațătătorii erau indivizii cu numele de Practe, consulul lor, Stringhilo Mhalopulo.

Evreii văzând însă că jocul numai ia sfârșit, trimiseră pe bătrânul Bercu Leib ca să denunțe faptul prefectului Cozadin, care adormea și fu sculat din somnul lui.

Acesta luă îndată măsuri pentru urmărirea culpabililor prin jandarmi și pompieri.

Grecii, văzându-se urmăriți o luară la fugă peste Bistrișă unde deteră foc autolmatului, care și explodă.

Prefectul îi ajunse și voi să treacă podul Bistrișei, dar ei se împotrivire soldaților, care se încercară a trece podul. Prefectul dădu atunci un ordin sever acestora și jandarmii cu pompierii trecând podul, după o scurtă luptă, prinseră pe toți răsvăritorii, îi ferecară în lanțuri împreună cu consuli lor, care se opuse cu energie, îi aduseră la Isprăvnicie unde fură aruncați în închisoare și ținuți câteva timp, apoi fură cu toți isgoniți din oraș.

La anul 1892 Abram Biczzer venind aci cu un băiețel al servitoarei sale, la perdut în oraș, părinții reclamanu copilul prin parchet cu acuzare că l'ar fi omorât pentru trebuințele rituale. În fine copilul peste câteva zile fu găsit de poliție și redat părinților din Biczaz și numai astfel bietul evreu scăpă de nenorocire.

¹⁾ Zavera sau timpul Voluntirilor din jud. Neamț în anul 1821

Istoria voluntirilor din timpul eteriei sau zaverii, este destul de cunoscută, numai puțin purtarea lor barbară și brutală față cu evrei.

Zavera (pentru lege) este numele răscoalei de greci contra turcilor la anul 1821.

Pricina răscoalei se explică prin obișduirea nespusă ce suferii grecii sub jugul turcesc, voină a se elibera de acest jug, deci se răscoală atât în toată Grecia cât și aci în România unde fiind foarte mulți și la putere, negăsind pe urele, dă se răzbuna, uciseră și prădară pe evreii ce pieraseră în mâinele lor.

Voi descrie aci jalnice întâmplări de starea cea tristă prin care au trecut evreii în acea groaznică vreme:

Ca și în întreaga țară ei se arătară de câteva ori în Piața și în întregul nostru județ, săvârșind cruzimele cele mai neuzile contra evreilor; cari erau mereu siliți a fugi înaintea lor și a se ascunde prin munți, păduri și ori unde credeau asigurați de furia lor.

Pretextul principal întruibușat de voluntiri spre a putea ucide și jefui pe evrei și din acest județ, era că aceștia țin cu turcii. Așa dară voi începe întâi cu orașul Piața și apoi cu celelalte din județ.

«Ce necaz, ce osândire, vai mie! ce fac amar, ce tresnit și ce lovire, ce otrăvitor pahar!»

Eteria sau jalnicele scene prilejite în Moldova de vornicul Alecu Beldiman lași 1861 pag. 1.

După cuvintele de mai sus ale contemporanului acelor jalnice întâmplări se poate vedea grozăvenia acelor triste și amarnice timpuri.

¹⁾ Istoricul Zaverii am făcut după relațiile lui Iacob Psantr în Divre Hatur Beartos România. Tom. I și al II-lea.

²⁾ Istoricul Comunităților Israelite din jud. Neamț de Iosif Kaufman croniciar Piața-N. Tom II.

Pe acel timp Ispravnicul ținutului era Comisul Ioan Can-
 „tacuzino care era cel mai mare rival al grecilor și al elerice
 „lor El a lansat un manifest către toți de obște neguțitori și
 „locuitorii Moldoveni în care biciuște această răscoală gre-
 „cească pe care o privește drept pierderea acestui pământ și
 „a tuturor, robindu-ne pe noi și pe lângă nenumăratele și
 „nesuferitele rele și pătimiri ce au pricinuit la toată starea și
 „la tot Moldovanul cu feluri de silnicie și prădăcuni, cu fe-
 „luri de jafuri și cruzimi încât spaima cuprinzând pe toți
 „s'au spart sate, târguri, ținuturi întregi și oameni împraștiați
 „lăsu casele și averile lor în voia Domnului. Fara a ajuns
 „să fie pământul plângerei.

Apoi în acel manifest arată pericolul față cu Inalta poartă
 care ne poate crede complici.

Apelează către toți locuitorii a se înarma sub comanda
 lui pentru scăparea acestui flagel cotropitor, roagă ca toți
 să se unească pentru a gonii pe acești tâlhari.

Tot odată ordonă a prinde pe acești răzvrățitori, a-
 desbraca și aduce la el, iar averea lor va aparține prințato-
 rilor etc.—30 Aprilie 1821.

Iscălit Sturza Spalar (vezi Uricariul Corescu XV pag.
 254 257).

Tot în buciumul român An. 1 lași 1875 de Th. Co-
 drescu pag. 6 găsim în manifestul Mitropolitului Veniamin
 Costache (30 April) din Iași. din anul 1821 către toți de
 obște a toată starea locuitorii de obște, neguțitori și locuitorii
 Moldoveni (de orice lege) din ținutul Neamțului.

Cu mare mâhnire sufltească privesc înștiințarea pentru
 mișcările și strămutările ce urmează, pricinuitoare de mare
 zdruincinare și sărăcie etc. apoi apelează ca populația și toată
 obște să fie liniștită și unită, pentru rezistența etc.

Acest manifest la trimis la Ispravnicie ținutului Neamț,
 rugând a se publica și în tot cuprinsul ținutului.

Deci Cantacuzino și Sturza după ce lansară manifestul
 și văzând că nu pot împiedica această răscoală s'au retras,
 înștiințând cistita ocărmuire a Moldovei despre aceasta, care

orându-i în locul lor pe Bibica, despre care Beldiman îl descrie
 în versuri :

- 1) „Dar ispravnicul de Piatra, Bibica acel nebun,
 „La Colia, nu la Piatra ca să stea era mai bun,
 „După ce cu Arnăuții care ave dela Eși,
 „Pentru această pricină, dinadins s'au trimis,
 „Beșleaga cum și toți Turcii, neguțitori ce au aflat.
 „Lovindu-i în miezul nopței, desbrăcându-i i-au legat.
 „Spre mai mare a sa fală, a două zi toți legați
 „I finea să văză lumea, ca pe niște vinovați.
 „În fine i-au trimis, legați la Eși și pe drum la Ro-
 man i au jertfit.

Acest Bibica după ce ucise pe toți Turcii aflați aci între
 care și evreii supuși otomani, s'a dus la Iași, unde s'a făcut
 hulman peste Eteriști.

Un evreu Leib Abramovici (chior) întorcându se acasă
 dela sinagogă fu prins la ușa casei sale de Voluntarii și băgat
 în beciu împreună cu câțiva turci ; iar averea lui i se prăda
 cu totul.

Cu mare greu isburi soția lui Malca ca să l scape, ob-
 tinând dela căpitanul Voluntarilor Const. Nananan voie de a
 putea umbla neatinș pe drum ; de aci acesta plecă în unire
 cu un altul Ide Leib Argintar la Roznov, unde un evreu eră
 închis și pe care îl scăpără de moarte, aducându-l acasă
 rănit și greu bolnav.

Dar și aci trebuie remarcat că Românii dădură mult a-
 iutor pentru scăparea acestuia.

Doi greci din acest oraș frații Gheorghe și Const. Na-
 nuan își făcură o bandă de Voluntarii și în noaptea de sf.
 Teodor, în postul mare se sfătuiră ca să ucidă pe toți turcii
 din acest oraș ; pe mulți îi și măcelăriră, iar o mică parte
 numai scapă peste graniță.

Pe lângă turcifulă ucis și câțiva evrei ; dar când această
 bandă plecă în jos ea fu dezarmată și mulți din ei fugiră
 la Brașov.

Cât pentru Voluntarii de aci voi remarca că fiecare din
 ei purta o floare roșie pe cap, care era semnul lor distinctiv.

Zaverii se năpustiră ca lăcuste asupra tuturor satelor

din întregul județ și înarmându-se se așezară pe la mânăștiri, de unde năvăleau în bande asupra evreilor din sate și din orașe ale județului.

Pe acei prinși îi duceau la mânăștiri și i schinjeau în diverse chipuri. Pe unii îi spânzurau de picioare cu caete în jos și îi jupeau ca pe vite, părjoliindu-i cu paie; iar pe alții îi desbrăcau în pielea goală și îi învăleau cu sucmanemuiate în leșie clococită, până li se jupuia pielea iar la alții săvârșeau alte nepomenite cruzimi.

Voluntirii ajungând la Broșteni, adunară din Dorna, Părâul Cârjei, Mădei etc. pe toți evreii, pe cari i-au tăiat pe un

Iacob Psantir

Primul Croniclear al Evreilor din România

filantropului și bine făcătorului lor Ioan Grasu. Tot aci e locul de observat că printre femeile ucise la Mădei erau și 4 copii a unei femei Reizel.

Un evreu Moise Beer, care ședea la munte fu prins de Voluntirii și torturat cu mari cazne până muri sub mâinile lor.

Moise fiul hahanului Smul din Buhajnița, plecând pe drum cu lână spre Hărlău, a fost masacrat pe drum de Voluntirii.

Bercu Pungarăcianu care fu întâlnit de ei, scăpă cu fuga din mâinele lor, nu însă fără ai tăia nasul.

La tatăl bătrânului Bercu Leiba numit Zudik, venită cu banda lor Elie Catarciu și Buror și-l siliră cu amenințări ca să meargă la M-tirea Bișean și să intervie pe la călugări de acolo ca să le deschidă mânăștirea, în scop de a o putea răda, de oarece se aflau acolo multe averi ascunse de ale boierilor, cari fugiră de fica Voluntirilor; dânsul nevoind a ține pe călugări, al căror credincios era, Voluntirii îl tăiară pe loc în bucăți.

În comuna Largului Voluntirii au tăiat pe evreii Avner Meures, pe Uren și pe Zeilig Ghebergher cu femeia lui.

La Răpciuni Voluntirii au tăiat pe Jic Ghebergher cu toată familia lui.

La Potoci au tăiat pe Zeilik der grober cu toată familia sa.

Aci în Piatra ședea un turc cu numele de Ciolac, care era neguțitor de miere și era găzduit la un evreu Moise Buhajnițar, dânsul fu prins de Voluntirii și o moarte sigură îl aștepta; dar evreii având milă de el îl răscumpărară din mâinele lor.

Când Voluntirii erau să treacă pentru ultima oară prin Piatra, ei trimiseră o deputațiune, care să vestească holaștenii luată de ei de a măcelări pe toți evreii din oraș.

Deputațiunea sosi în adăvăr în oraș, se schimbă prin silite bând, cântând și petrecând; ținând predici de excitație a populației contra evreilor, cu scopul de a face părtășie în acel proiect de ea.

Când evreii auziră de această deciziune și priviră la scenele funeste ce se pregăteau pe seama lor, ei se înspăimântară și neștind încotro să apuce, se ascunseră care unde credea că e mai sigur cu viață.

O parte din Voluntirii erau dejea în oraș, iar alții veneau dela mânăștiri, adunați fiind cu toții la locul unde e sediul targul vitelor.

Aci ei se puseră pe petreceri și țineau predici atățătoare contra evreilor, așteptând pe șeful lor lordache Ne-groponte, care trebuia să decidă asupra soartei acestora. Lordache sosi și începu a agita și mai mult masele sale barbare contra evreilor.

Iar un Voluntir cu numele de Șeptelici din acest oraș, cuturea orașul cu o bandă întregă ținând în mână o tablă aurită și strigând în gură mare că e pus de Ipsilante spre a culege neghina din grâu, la care banda lui răspunse cu un amin asurzător.

Dar când Voluntirii erau deja să dea navală, turcii intrară deodată în oraș cu furie mare, cu cuțitele în gură și iataganele în mâni în fruntea cu pușalii : *Cobanoglu și Sa-lich Pașa* ; dând navală asupra Voluntirilor ; ucigând pe orice întâlneau în calea lor și *tocmai cam pe local fântânel din targul vitelor*, au tăiat și capul lui Șeptelici.

Celalți Voluntiri o luară la fugă, dar turcii îi fugăreau și îi măcelăreau fără milă, îndată ce puneau mâna pe vre-unul.

Atuncea abia putură și evreii eși din ascunzătoarele lor și să respire mai liber.

Odată cu venirea turcilor, frica de Volunțiri dispăru și populația începu a respira mai liber ; dar în acelaș timp începu groaza acestora.

Un grec *Manole Apostol* din Piatra, neguțitor de plute, temându-se de turci, când auzi de venirea lor fugi ; pe drum el fu prins și adus la Roznov.

Evreilor de acolo și aci făcându-li se milă de el, și mai ales lui Duvid Colomeir, strânsură ofrande și îl răscumpărară din mâinile turcilor.

Pe când vre'o 40 de turci erau pe drumul Tazlăului și ajunseră la satul Roznov, un chelar din curtea lui Ionich Jipa începu a căuti împotriva lor. turcii îl legară și îl duseră înaintea cailor ; iar când ajunseră la satul Borlești mai prinsură alți patru Români și anume pe Vasile Bărtoi, Costache Stăncosu, Petru Nichită și Theodor a lui Ioan poreclit Ciobotă. îi legară și pe aceștia și îi fugăreau înaintea cailor.

Trei evrei anume Leibole Slobozier, Michel orândar din Gal și Avram Chaim Ghedales, care erau bine văzuți de turci se rugară de șeful acestora Mehmed Ismail, dându-i și un peșches, ca să-i cruce pe aceștia, obținând această grațiere. Când ajunseră în satul Ruseni, fură primiți în gazdă la săteanul Ieremia Bobărlac. Acolo traseră în gazdă și turcii, iar Români de frică le aducea provizie atât pentru ei cât și pentru caii lor.

Acolo Jipa cu cei 4 Români au fost din nou făcuți prizonieri și legați, puși într'o odă și păziți de turci ; dar evreii le dădură de mâncare și de hăut, rugându-se mereu pentru viața lor.

Pe la miezul nopței abia în sunetul clopotelor unei trasuri veni deodată proprietarul mosi i Roznov Ionită Stolnicu împreună cu un evreu Șmil Bel Reizes, care știa turcește și putură răscumpăra dela moarte pe Jipa, fără a putea ieși să scape și pe celalți.

A doua zi cei trei evrei, implorată cu lacrimi eliberarea celor 4 români, dar turcul nu se înduplecă până nu scoseră 80 irlmlici și numai atunci îi putură scăpa.

Abia cu mult mai târziu români inapoiară evreilor banii, mulțumindu-le din inimă pentru binele ce le-au făcut.

Nu voi lipsi asemenea a adauga un fapt, de altfel foarte cunoscut, că creștinii care se temeau de turci se refugiară și se ascundeau în casele evreilor, care îi țineau zile de-a rândul și îi ospătau în casele lor până ce turcii plecară cu totul din oraș.

Alți creștini neguțitori, cari aveau necesitate a călători și pentru a nu avea nici o frică de turci, se îmbrăcau cu haine evreești pentru a evita orice pericol.

Mai am de arătat că aci în Piatra, turcii prădară bisericile creștine iar evreii le-au răscumpărat obiectele sfinte prin Aliukem Avram, care obiecte au fost înapoiate preoților bisericii lor respective prin Șulim Dobrenier și Duvid Colomeier. Acuma voi vorbi de târgul Neamțului și de celelalte locuități în suferință.

În Buciumul Român de Trg. Codrescu An. II pag. 337 vorbind de Trg.-Neamțului în timpul Zăverei dela 1821 între altele zice : a început a veni niște căpitani cu Volunțiri în Trg.-Neamțului, au dat foc târgului și pre mulți Jidovi i-au luat și pe turci unde-i găsea.

În luna lui Nisan a anului 1821 se afla în Târgul Neamț un Sărb romanizat numit Petru Capral și fratele său Ștefan sau arnăut.

Acesta pentru a putea mai ușor vârta sângele evreilor se prefăcu că voește să-i protegă contra Volunțirilor, deoarece se arată în față cel mai bun prietin al lor, și strânse astfel într'un beciu al său peste 100 suflete evreești, și după ce

isi umplu astfel ¹⁾ beciul cu victime. chemă într'o bună dimineață mai mulți Voluntiri și scoțând unul câte unul îi tăiară și aruncară cadavrele lor pe câmpuri și prin păduri.

Pe cât era de barbar acest fapt el nu rămase nepedepsit, căci când turcii intrară în oraș puseră mână pe acest Sărb nelegiuit. îl bătură în fiecare zi cu nuele peste tălpile picioarelor și cu rănci peste corp, și îl chinură luni de-a rândul cu diferite cazne până își dădu sufletul în dureri; iar leșul său fu aruncat câinilor spre mâncare.

Suferințele evreilor din Neamț. în timpul Zaverii, erau mai mari decât al celor din Piatra, ba chiar din toată Moldova. Mai bine de o jumătate din populație a fost ucisă și aruncată pe drumuri spre peada câinilor; și caznele cele mai mari le-au suferit în mânăstirele megieșe, unde au fost torturați și schinuiți în chipul cel mai barbar de călugări greci și Voluntiri.

Numai o parte mică ce a putut scăpa de cuțitele ucigașe ale Voluntirilor, sa refugiat peste graniță în Bucovina și nu s'a reîntors la cămin, decât după potolirea desăvârșită a răscoalei; și încă aci îmi povestisă bunica mea *Mase* (o bătrână de peste 90 ani, născută în Neamț, reposesată de 30 ani al căror părinți fură uciși atuncea) că atât bărbății cât și femeile și copii au fost siliiți a se travesti în haine țărănești; căci din contra erau omorâți de Voluntiri.

Capul Voluntirilor din Neamț era Stoica, un Arnăut din satul Grumăzești, om sdravân și înalt, crud de obicei și barbar față de evrei. Subalternii lui, cari furnicau în întregul județ, erau; Pârvin Blamar, Radu Spirul, Ioan Radu, Vasile Lăcătuș și alții.

Stoica era un adevărat grec, pentru care a și fost trimis din Piatra de cătră șeful de acolo la Neamț, unde sosi în luna Iulie, într'o Vinerea seară, îndreptându-se direct cătră beșleaga turcească, care era unde e azi sub prefectura, omorând 3 turci, pe care îi tăără morți până înaintea bisericii "Adormirea" și unde au rămas mai multe zile, până s'au milostivit evreii de i-au furat într'o noapte și i au îngropat dincolo de gardul vechiului cimitir Israelit.

¹⁾ Beciul era în ulița veche sub deal. Din cei scăpați din beciu au fost: Velvel Segal și Aizikel Cojocari.

Vre'o 8 turci cari au scăpat de acolo cu viața s'au ascuns la bătrânul Motel Feighes, care îmbrăcându-i în vechiul port evreiesc Moldovenesc, i-a adus până la Suceava. Adevărată goană contra evreilor s'a deslășuit aci în ziua întâia de Selichot și când Stoica veni cu 400 Zavergii din Mîirea Neamțului și a dat foc târgului.

Evreii fură prădați ziua mare și averile lor încarcate de Zavergii pe harabale, fură expediate pe la mânăstiri.

Apoi el cu banda sa desonoră fetele și femeile Israelite, spintecară pânțelele femeilor însărcinate și comiseră și alte grozăvii:

Tot dânsul prinse pe Michel Firester, Moise Avram Pasler, David Lutfac, Moriche de ing, Hiel Soicher, Velvel Uricaner, Velvel Timenițer și pe alți în număr de 40 suflete și îi transportă la Vânători, lângă Neamț, unde i-a ținut vre'o 8 zile, chinându i într'un mod barbar și în ziua de Șabat-țesuva i-a scos pe prund unde era jugăritul Mîirii Neamțului și i-au tăiat pe rând, lăsând cadavrele lor pe câmp unde au rămas neîngropate luni când veni un țigan de acolo, care aducând faptul la cunoștința evreilor, bătrânul Motel Feighes și Iosub Bolocan au ieșit cu căruțe, de i-au transportat la vechiul cimitir, și au îngropat rămășițele cu mare jale lângă oil.

La *Pipring*, aproape de Neamț, sedea un evreu Motel Piperigher; acesta se trezi într'o Sămbătă dimineața cu o ceată de Voluntiri sub conducerea lui Gh. Ursu, cari intrară în cărciumă, cerându-i de mâncat și de băut precum și banii ce i avea la sine. După ce le a făcut toate pe voie, îl tăiară pe el, pe soția lui, un ginere al său și pe o fiică a sa de 18 ani.

Cei doi fii ai lui Motel Nusen și Fișel venind din sat și auzind zgomotul făcut de Zavergii precum și de măclășirea părinților fugiră în târg, de unde sau întors peste câteva zile, siluând cadavrele, le aduseră în târg de le înmormântară pe cimitir.

La *Filioara*, sat lângă Neamț, Zavergii omorâră pe o-rândarul Burech Neamțer împreună cu familia lui compusă din 8 suflete.

La *Vânători* Zavergii în frunte cu Ștefan Caprar, șeful lor, adunară mai mulți orândari cu familiile lor, în număr de

peste 60 suflete și după ce îi chinuira mai întâi ca să se boleze ; văzând că torturații rezistă la cazele lor, i-au tăiat pe toți ; cadavrele lor neîngropate au fost aruncate pe câmp spre prada fiarelor.

La *Petricani* ajungând Voluntirii la crășma lui Moise Tismanțer, găsiră și alți 7 evrei din Fălțiceni, cari se întoarceau acasă cu brânză cunapărată de ei. Toți fură tăiați, afară de ginerele orândarului, luându-li-se și căruțele cu brânză. Ginerile orândarului care a scăpat cu viața i-a îngropat pe toți în curtea crășmei, unde și astăzi se mai vede locul mormântului.

Orândarii din *Humulești* și *Băltărești* au scăpat din mâinile Voluntirilor mulțumită stăruinței preoților și a surselor însemnate de bani cu care s'au putut răscumpăra.

În genere evreii omorâți erau atât de numeroși de-i în groapa câte 10, 20 deodată.

Dintre evreii duși la mânăstire și care au scăpat cu viață, fiind răscumpărați de Motel Feighes și Iosub Bolocan, prin intermedierea protoreului din Piatra se pot cita : Moschke Maliner și Leib Mosches, ginerele celui dintâi, căruia Voluntirii i-au scos un ochiu.

Pe lângă cei doi de mai sus au răscumpărat și 4 turci : Ali Becce, Mehmed Gherefi Osman, Uzun și Abraham Ghiurel (toți neguțitori din Neamț). Banii răscumpărării li s'au restituit mai târziu, odată cu venirea turcilor în țară.

Evreii prinși și duși la M-tiri, acolo erau groaznic torturați de călugării greci și voluntirii. Unora le tăia vinele de vii înându-i în torturi până li se scurgea sângele cu desăvârșire, pe alți îi atârnav de piciorare și le jupuea pielea de vii, pe alți îi tăvălea învelii în sucmane muiate în leșie clo-cotită, astfel că se ducea carnea despartindu-se de oasele corpului, pe alți îi părlea cu paie peste tot corpul, pe alții îi creștiniza prin facere de cruci pe corp și frunte, altora le smulgea cu clește părul capului, bărbie, sprincentile etc. Cadavrele le arunca pe câmp ori în pădure.

În *Analele soc. Istorice «Iuliu Barasch»* an. II p. 196 într'o Șalot asupra unei întâmplări din orașul Neamț din timpul Zaverii găsim următoarele despre Voluntirii din acel oraș.

„Într'o Duminică 21 Av. Voluntirii intrară în oraș. Toți

locuitorii evrei părăsiră orașul afară de doi cari s'au ascuns, pe unul îl chema Hiel Lutlak și altul din Polonia. Duminică cealaltă 28 Av. 2 evrei refugiați într'un sat apropiat de oraș se reîntoarseră în oraș, numiți Moise ben Pinchas și Iehiel Mechel ben reb Moise Iosef Haleivi, în urmă sosi veste în Trg.-Frumos unde se refugiară mulți evrei că cei 4 evrei s'au prins de Voluntirii. Fii sus numitului Reb Moise trimiseră îndată o scrisoare la un creștin comerciant din Neamț, prin care îl rugau ca să răscumpe pe prizonieri, ei primiră răspuns că cei 4 evrei au fost uciși și cita pe fiecare pe nume. Șalot are data 4 kislev 5583 (1822) subscris de rabinii Moise Șmelke rabin la Neamț (bunicul lui Iosef Abeles Galați), Aron ben Doubeer, Sabetaib, Abr. Kahan.

Adevărul este că mai mult din jumătatea populațiunei Ierucelice din Trg.-Neamț a fost masacrată, averile lor prădate, orașul aprins împreună cu sinagoga lor.

Șoii Fălțicener, Mosche Maliner etc. cari erau prizonieri în mânăstirea Secolul, fiind scăpați de turci, povestean cu groază întâmplările de atunci și cazele din M-tiri.

Când turcii au venit la Trg.-Neamț, Voluntirii sau rugat la M-tirea Secol, unde fură uciși până la unul. O spuină cuprinsse populația creștină și fiecare se ascundea în casă, în podul sau în beciul unui evreu ; aceștia le deteră rele trebuințioase și îi păzira ca pe niște frați.

Turcii după ce intrară în oraș, jefuiră bisericile creștine ; iar evreii cumpărară dela dâșii toate lucrurile sfinte și adunându-le în casa lui Iosub Bolocan, acesta le a înapoiați mai în urmă preoților Haralambe și Mihai, cari le pu-seră îndărăt la locul lor în bisericile jefuite.

Tot odată evreii răscumpărară dela turci pe mai mulți români și îi adăposiră la sine, până după plecarea acestora. Între creștini răscumpărați se pot cita : Neculai Drăghici care a dat mai târziu foc sinagogei, Catinca fiica lui Vasile Hagiu și sora directorului de atunci al județului, pe care Motel Feighes o răscumpără cu 1850 lei vechi ce li s'a înapoiat. Bolocan și Mates au răscumpărat dela turci pe preotul Ienache din Humulești și Safta femeia comandirului Constantin din Neamț.

Revoluția Românilor din anul 1848 și Evreii din jud. Neamț

Pentru fraternitate, egalitate și libertate

1) Este incontestabil că evreii din România au contribuit întotdeauna la toate faptele mărețe pentru progresul și fericirea acestei țări. Evreii au contribuit și la revoluțiunea Românilor, în anul 1848 prin un înflăcărat patriotism al bărbatilor: *Daniel Rosenthal, Sanders, Lazaric Zorafu, Dovician Bali, Iehuda Barbu Iscovescu* și alți care și-au sacrificat viața pentru sânta cauză a porului român.

Această revoluție ca și a Francezilor a fost pentru Fraternitate, egalitate și libertate tuturor locuitorilor din ambele Principate. În acel timp era o adevărată fraternitate și dragoste între români și evrei.

În acel timp în ambele Principate s'au proclamat în proclamațiunile lor Emanciparea Israelitilor, care proclamațiuni au fost subscrise de guvernul revoluționar: Ioan Heliade Rădulescu, C. A. Rosetti, Frații Brătianu, Frații Golescu, Chr. Tell, Frații Ghica etc. și care prevede în Art. 21 *Emanciparea Evreilor* și drepturi politice pentru orice compatrioți de altă credință, iar în Moldova, în programul partidului național la frunte cu rudiții *Mihail Kogălniceanu, C. G. Cantacuzino, Iorgu Sturza, Vasile Alexanari, Lascar Rosetti, M. Iepureanu* etc. prevede aceleași drepturi la Art. 27 din program.

În manifestul guvernului revoluționar zice: „Cetățenii în general: preoți, boeri, ostași, neguțitori, meseriași, de orice treaptă, de orice nație, de orice religie, vă aflați în aceeași țară, greci, sârbi, bulgari, germani, armeni, israeliți, armați-vă spre a ține bună orânduială și a ajuta la

lupta cea mare. *Patria este a noastră și a voastră. De azi înainte o masă avem cu toții, un ospăț de frăție ni se învânde: aceiași drepturi vom avea cu toții.*”
1) Acuma voi arăta și întâmplările din acest jud. din acel timp.

După răscoala din 28 Martie acest an, lincerii români s'au refugiat la Hangu iar la Bălătești era: *Ale-u Aslan, Ions. Bălășescu* și *Archimandritul Paisie* făceau toate pregătirile pentru revolta.

În Bălătești *Kneazii frați Leon și Gh. Cantacuzino* împreună cu leșii: *Maticovski, Trafsicov, Al. Ostahov, Iacob Stibulischi, Telisor* cu români Gh. Bontle, Th. Lunșoci cu mulți țărani lucrau arme, drapel etc.

Țara era ocupată atuncea de armata *Rusă* și Ispravnicul *Banul Dim. Stan* (al tinutului Neamț) raportează lui *Vodă Mihai Gr. Sturza* la Iași că *Polcovnicul Rus Eller* refuza a face cercelare pentru urzirele răsvrătiloare făcute de cei pomeniți aci, dar pe urmă acest *Polcovnic făcuse inspecție cu cazacii* și la Războeni, unde aresta pe leși ce se aflau acolo lucrând arme, apoi a arestat și pe *Leon Cantacuzino* la Bălătești și pe ceilalți.

Generalul rus *Lüders* ceru lui *Sturza* arestarea lor și atunci *Sturza* cere *Polcovnicului Moller* ajutor militar pentru arestarea revolanților urmăriți de *Majorul Iacovache*, care prind numai pe *Halmannul Alex. Aslan* și pe *Const. Bălășescu* iar ceilalți fug în alte localități.

De remarcat este că evreii și de aci ca și cei din *Iucurești, Iași* etc. au fost tot mecanismul acestei mișcări.

Orândarii din *Hangu, Bălătești Meir Ete'os, Avram Fannar, Leib Bolocan, Leiba Reigenstreich, Avram Strul* și *Marcu Rosu*, etc. au adus materialul necesar pentru fabricarea de arme etc.

Acești orândari au fost în strânsă legătură cu *Iosef Holocan* staroste din *Trg-Neamț* și alții.

Frații *Cantacuzino* au fost ascunși la *bancherul Laba Mochi*, până s'au furisat cu fuga de ruși și de urmăritorii lui *Vodă Sturza*.

1) Vezi Evrei luptători în Revoluțiunea Românilor din Anul 1848 de mine.

Comuna Comunităților Israelite din Jud. Neamț de *Iosef Kaufman* cronicar *Piatra-N. Tom. II*

1) Vezi Documentele *Hurmuzaki* privitoare la Istoria Românilor, Vol. VI pag. 580-586.

Revolta agrară din anul 1907

Această răscoală agrară a fost în forma ei cea mai primejdioasă. Mișcarea în fond a fost antisemită în Moldova dar mai grozavă a urmat în Muntenia și Oltenia până la venirea guvernului liberal, când încep represivile și liniștirea populației.

Mă rezerv a face nunc ai istoricul faptele petrecute în acest județ.

Duminică 5 Martie 1907 în comuna *Roznov* e agitație mare, foarte mulți țărani se duc la arendașul moșiei *Roznov Șmil Herscovici*, cerând elenirea pământului, amenințând cu răs.oala. Avizându se prefectura a trimis pe procurorul *Kugler*, judecătorul de instrucție *Adam* cu o companie de soldați și jandarmi.

În 8 Martie a început răscoala în comunele *Zănești*, *Costișa* și *Buhuși* cerând pământ. S'a trimis armată în toate comunele răscolate și mai cu seamă la *Buhuși*.

Printre silemi a domnit o febrilă agitație sgomotoasă, cerând elenirea pământului, contrar își vor face singurul eptale Prefectul *Gr. Isăcescu* a trimis acolo pe căpitanul *S. ndu Chiriac*, comandantul jandarmeriei, care potoli spiritele.

A doua zi țărani s'au adunat într'un număr mare la arendașul *Herscovici* din *Roznov*, cerând pământul mai etin amenințând cu revolta.

S'a anunț t Prefectura și a venit cu un tren special aducând pe d-l pro. uror și judecătorul de instrucție împreună cu armata; începând parlamentările cu țărani, d-l *Herș ovici* consimți condițiunile și țărani s'au împărșiat mulțumiti.

În Piața-N. d-l *Polilai Cost. Soarec* a descoperit o tipografie care tipărea o gazetă contra evreilor al căror redactori au fost din *Botoșani*. Cazul fu avizat Prefectului, care a luat severe măsuri contra acestor redactori.

Cronica Comunităților Israelite din Jud. Neamț de *Iosef Kaufman* cronicar Piața-N. Tom. II.

Ministerul de război ordonă telegrafic Regimentului local *I. J. Războeni* a face imediat mobilizare de 7 contingent, începând dela anul 1897. Aceasta se face prin sunsetul de goarne și darabană.

În ziua de 8 Martie starea este astfel : Țărani din *Roznov* s'au răscolat staționând în gară, la *Buhuși* este tulburare, la *Zănești* țărani s'au dedat la excese, devastând locuințele evreilor *Lupa Aizic*, *N. Nachmanovici*. Acela au fost grav maltratați și alungați. Arendașul *Heller* a fugit. Numeroși țărani din *Costișa* s'au dus în corpore la *Buhuși*, unde au devastat magazinele din strada *Mare*. Mulți evrei au fost bătuți, forțele militare au fost insuficiente iar Prefectul a cerut telegrafic Ministerului armată. Panica evreilor era de nedescris. Arendașul *Istrati* a fugit la *Piatra*. Un evreu care s'a apărât cu un revolver a fost crunt bătut.

În comuna *Zănești* evreii de asemenea au fost devastat și alungați.

În *Buhuși*, după cum am zis țărani revoltati au devastat complet magazinele evreilor *Michel Leiba (Silvianu)*, *Moise Weizer*, *Moise Wechsler*, *Mendel Esrig*, *Mochi Siegler*. Cea mai mare parte din marfa devastată a fost furată iar restul aruncat în stradă.

Soldații de aci au intervenit dar fără rezultat fiind insuficienți. Locolimentul *Stănescu* a fost lovit la cap. A fost oribil bătuți *Șmil Iuster*, *Alter Iuster*, *femeia Nese Siegler*.

În acel timp sosi cu tren special Judecătorul de Instrucție *Adam* cu o companie de soldați. El alerga în mijlocul răscolanților iar răsvrătitorii fugiră la barieră și el anchelează.

În comuna *Roznov* țărani au înconjurat curtea arendașului *S. Herscovici*, cerând sgomotos să le socolească pământul etin, amenințând cu răscoală și incendiară sursei, Prefectul sosi cu un tren special împreună cu 2 companii de soldați din *Regim. 15* de aci precum și căpitanul *Jardarmilor S. Chiriac*, fiind de față și Procurorul cu *Judecătorul de Instrucție*. Aceștia împreună au potoli spiritele.

Arendașul *Herscovici* a redus prețul după cererea

răsculaților iar comunele pomenite : *Zănești, Podoleni, Coțușca și Buhuși* revolta nu s'a putut încă liniști și de aici în orașul *Piatra-N.* populația evreiască a fost neliniștită și spiritele agitate din cauza versiunelor grave ce s'au pus în circulație.

Mai trebuie remarcat că tot în ziua de 8 Martie de la arendașul Istrati, țărani revoltați (*Buhuși*) au pornit corpore la arendașul pădurilor *Michel Leiba (Silvianu)*, s'au spart ușile l'au tărat la Primărie, silindu-l să semneze un contract de elfenirea lemnelor. De aci s'au dus mulțime la curtea marelui rabin Fridman, amenințându-l că dacă nu va stărui la arendașii să le deie pământ și lemne morțefin, vor incendia târgușorul. Multe familii și rabinul s'au refugiat la Piatra.

Populația de spaimă s'au ascuns în beciuri, poduri etc. iar cea mai mare parte fugiră îngroziți din târgușor.

Trebuie de remarcat că dirigințele oficiului postal Judecătoresc de Ocol, în fruntea soldaților cu baionetele scoase au potolit răscoala.

Din satele *Podoleni, Roznov, Slobozia* s'au fugit tot evreii de acolo.

În ziua de 10 Martie (1907) un număr de 400 țărani s'au dus în *Roznov* la arendașul moșiei *S. Herscovici*, ducându-l forțat la Primărie, unde i-au cerut elfenirea pământului prin contracte, contrar il vor slășia iar căpitanul Jandaru i or *S. Chiriac* a intervenit.

În acelaș timp *Dr. Aurelia Lupu* le timu o cuvântare entuziasă, dându-le dreptate, rugând pe *d. S. Herscovici* să accepte condițiile, ci iace a făcuf'o, semnând un contract ior pus și numai astfel a s'ăpat cu viața.

Tot în acelaș timp sosi în *Roznov* cu un tren special Procurorul, Judecătoresc de Instrucție și armata iar țărani se îndârjiră și a mântător, amenințând cu devastarea comunei, iar evreii fugiră cu familiile lor, lăsând avuțiu în voia întâmplărei, iar răsculații au devastat prăvăliile și casele lui *Iancu Herscovici* care a fost complect distrus și jefuit.

Sosind un batalion din Regimentul 14 Roman, Procurorul care venise acolo a fost insultat și înconjurat iar armata a arestat pe capi răsvrătirei.

Evreii din *Zănești* : *Lupu Aizic, H. Weisman, A. Kaufmanovic, A. Abramovici* și *Marcu Avram* au fost răsculați, bătuți și fugăriți.

La *Podoleni* răsvrătorii au înconjurat Primăria, unde s'au fost Procurorul cu Judele de Instrucție pe cari i-au omorât și toată noaptea și numai sosind armata cu căpitanul *Păun*, totuși nu s'au astămpărat, devastând pe evreii : *Hers Zeilig, Leiba Lams, Itic Goldenberg, Iosub Krigler*, mustratând oribil pe *Leon Moscovici* cu soția sa și fugiră la gară păziti de soldați.

La *Coțușca* țărani răsvrătiți au devastat curtea arendașului de acolo *G. Orenstein*, care era fugit la Bacău, bătuț oribil pe contabilul *Krigler* și arzând arhiva moșiei.

Aci în *Piatra-N.* o delegație de 10 fruntași evrei s'au dus la Prefectul *Gr. Istesca* rugându-l să iele măsură de păcare, ce iace a promis din toată inimă.

Tot în ziua de 10 Martie țărani din *Tibucani* s'au revoltat contra arendașului *Herscu Rapaport*, i au devastat teren, abia a scăpat cu viața.

Arendașul moșiei *Mitoc I. Kaufman* ca prin minune a scăpat cu femeia și 3 fiice, fugind din comună, iar tovarșii *A. Weintraub* a fost bătut.

Aci în *Piatra-N.* panica mare (11 Martie). Autoritățile s'au în plină mișcare, pretuindenea conșternare căci erau temut să nu năvălească și aci. Groaza cuprinsă populația areștă. Poliția caută să liniștească spiritele.

În *Buhuși* magazinele sunt închise, circulația pe stradă areștă și barierele sunt păzite. Pretuindenea jale și mizerie. Bariere multe lume Israelită este adăpostită în fabrica de postav.

În ziua de 12 Martie în orașul *Piatra-N.* domnește o mare ferebere și agitație în sânul populației Israelite de aci. Având serioase temeri de tulburări la care se aștepta zilnic. Evreii au fost ziua și noaptea în picioare luând mari măsuri de pază.

Barierile erau ocupate de soldați, patrulă umblau în oraș.

Seara închideau prăvăliile, baricându-se în casă. Pașca era indiscripțibilă.

În zori de zi se observă ferbere prin mahalale, în 9 oare dimineata se strâng în fața Primăriei mahalagi. În acest timp sosește batalionul Regimentului 7 Infanterie din Ploești.

Mahalații cerură Primarului *Dim, Corbu*, eftenirea imasului, care i-a asigurat după dorință iar simpaticul vocal *Ioan Antoniu*, care le vorbi din balconul Primăriei, rugându-i să se împraștie căci vor fi satisfăcuți.

Toate daughenle în acest timp erau închise. La moșia *Bodești Chica* (a d lui Leon Bogdan) s'au adunat țărani cerând să li se arendeze moșia pe 50 de ani cu prețul ce vor holără, apoi s'au dus la crăsmă unde s'au dedat la orgii au devastat magazinele și crăsmele evreilor, cari fugiră de furia lor.

În ziua de 12 Martie (1907) starea revoltei a fost astfel: în *Bozieni* o mare mulțime de țărani au venit în crășma evreului naturalizat Strul Leib, devastând crășma. Populația evreiască a orașelului au fost loviți de spaimă și groază.

Căpitanul Frunză din Reg. 14 intervine și atunci răsculații atacă armata și ea a dat salve de cartușe orbe țărani îndărjii săriră asupra căpitanului, care trase focuri cu revolverul ucizând pe țaranul Nec. I. Alexandru. Patru ore a ținut lupta armatei cu răsculații până i-au impraștiat.

La *Războeni* țărani răsculați a sequestrat pe primar, devastând pe arendașul Gă bicescu după care au devastat toate casele evreilor.

34 țărani revoltați din *Roznov, Costișa și Buhuși* au fost aduși legați la Piatra și arestați.

În ziua de 14 Martie situaținea revoluției a fost astfel: în orașul *Piatra-N.* a fost liniște. Armata a ocupat tot orașul și astăzi a și sosit noul prefect *Nicu N. Albu* care fu întâmpinat de multă lume de toate clasele cu cea mai mare bucurie și entuziasm. Mulțimea s'a dus apoi la școala No. 3 de băieți unde vorbiră noul prefect, preoți și învățători. protoereul *Popovici* și alți pentru pace și înfrățirea tuturor locuitorilor județului și bine țăranelor care sunt talpa țării.

În ziua de 15 Martie 1907 capii răsculați au fost a-

duși în Piatra și arestați în arestul preventiv. În comuna *Mastacîn* țărani au venit la evreul *M. Grünberg*, somându-l a părăsi comuna dar un alt grup de țărani n'au înțeles și au descărcat lucrurile din trăsuri și apoi toți țărani revenind la sentimente bune s'au împăcat și au plecat pașnic acasă.

Delegații săteni din *Negrești* au ajuns la bună înțelegere cu evreul *Ilie Soicher* și *Moise Făinar* (arendășii noștri), s'azând țăranelor prețul pământului, plăcând astfel mulțumii și în pace.

Relativ la întrunirea dela școala No. 3 de băieți trebuie să mai adaug următoarele: *Ioan Ioanlu* membru bătrânului a vorbit pentru restabilirea ordinii și buna ordonare a acestei anarchie și barbarie, apelând la preoți și învățători să readucă pace și liniște pe la sate.

Protoereul Popovici arată starea neno ocită, accentuând că datorită preoților este de să-și exercite toata puterea spre a readuce la liniște și pace pe cei rătași, apoi citește telegrama Mitropolitului Partene, prin care înțamnă pe preoți și poporul la liniște, pace și ordine.

D-l revizor școlar *Zaharia* zice că i se sângerează inimă la grozăviile și jale ce s'a săvârșit etc.

Au mai vorbit D-nii: *Dim. Hogeș, Gh. Neculau* etc. La *Humulești* era mare ferbere fiind aproape de Trg-Neamțului unde evreii erau foarte îngrijorați, temându-se de năvălirea țăranelor răsculați, însă din fericire ei au păstrat o atitudine de liniște, cerând numai ca *M. Schnurer, Lăman, și M. Iuster* din Neamț să le deie înapoi pământul și ei le vor înapoia banii arendei.

În acelaș scop dl *Arnold Weinrauch* de acolo și cei care arendași au convenit după cererea țăranelor și astfel s'a făcut liniște.

În cămună *Rădău* sătenii au înconjurat casa lui Ioan Brădulescu, care a ucis 2 săteni cu revolverul.

În comuna *Bălănești* sătenii au maltratată oribil pe țemeia arendașului *I. Kohn*, din care cauză a și murit.

În comuna *Mastacîn* ajutorul de Primar *V. Mheșincu* și învățătorul *V. Oleanu*, prin pilde și staturi înțelepte au împedical rascoala făcând ordine și liniște.

În comuna *Tazlău* țărani în număr mare din anexele

Balcani și Frumoasa au devastat complet magazinele lui *Fișel Aur. Șmil*, turnând petrol pe faînă.

În ziua de 21 Martie sau petrecut următoarele : dl Gh Neculau prin revista sa fece apel îndemnând pace liniște și bună armonie între toți locuitorii județului și al țării, fără deosebire de religie și naționalitate, pășind împreună pe calea civilizației și progresului pentru fericiirea Patriei.

În comuna *Uricheni* crâșmarul Gr. Bordeanu, îndemna pe sătenii la răscoală și jafuri. Țăranii au jefuit și maltratată pe evreii de acolo *B. Șmilovici* și pe *Mendel Lupu*.

În comuna *Garcina* agitația sătenilor fiind mare, prefectul a trimis acolo 2 companii din Regimentul 7 Ploiești care i-au liniștit iar cei 294 săteni au fost dați în judecată.

În *Piatra-N.* pe lângă Regimentul 14 și 7 Infanterie au mai sosit și un escadron din Regimentul 3 cavalerie.

Pentru ziua de 25 Martie înregistram următoarele : În localul Prefecturii s'au întrunit astăzi toți proprietarii și arendașii moșiilor din acest județ fiind de față Prefectul Albu pentru înțelegerea cu privire la învoelile agricole. Toți au ascultat sfatul Prefectului și au admis concluziile.

La Tribunal sunt 2 cabinele de instrucție. La ambele cabineturi se perindează grupuri de țărani : cuzați pentru revolta, sub excorță.

La *Danești*, arendașul moșiei *Iacob Grünberg* făcând toate concesunile cerute de săt ni, n'a fost nici o tulburare.

În comuna *Slobozia* evreii fugind fiind că a fost de vasați *Leiba Negru, Berca Leiba, Marcu David, Solomon Neuman, D. Marcovici*, reintorcându-se în comună în însărcinat șeful Jandarmeriei de-a face ancheta și a constata pagubele.

În comuna *Cărligi* arendașul moșiei fiind *I. Poplingher* care după cererea Prefectului Albu a admis toate cele solicitate de săteni.

În comuna *Rediu* sătenii au gonit pe evreul *I. H. Charas*, care de panică fugi pe jos până în *Piatra* și din care cauză s'a îmbolnăvit și muri, lăsând o soție cu 5 copii în mizerie. Pentru ziua de 1 Aprilie mai avem de

înregistrat următoarele : În comuna *Dragomirești*, liniută în arenda de *Lupu Tarcuianu*, aresta făcu toate cerințele sătenilor, reducând prețul cu 8 lei la falce și s'au muțumit.

Sătenii s'au dus de aci spre comunele *Borniș și Măslăca* pentru devastare în fost însă opriri pe drum de preoți *Gh. Sandulescu și Vas. Văiteanu și învățătorul Ioan Călin*, cari prin cuvinte calde, pilde și sfaturi îi liniștiră, întorcându-se fiecare la locuința sa.

În manifestul clerului către preoți și învățători și sătenii era iscălit de Mitropolitul Iosif și Partene precum și toți Episcopi și prelați.

În actele de acuzare a dlui Procuror general de pe lângă Curtea de apel din Iasi cu No. 4780, 4804, 4756 și 4759 din 20 și 21 Iunie 1907 care se găsesc la Onor Tribunal local, se poate vedea în extenso toate tristele în amplări din acel nefericit timp.

După terminarea răscoalei evreii din satele devastate au lansat un apel, cerând ajutor pecuniar.

Imediat s'au format și aci un comitet pentru ajutor scop.

În fruntea a fost Loja „Menorah” care dele mult ajutor și sprijin nenorociților devastați.

Toate aceste relațiuni le am indicat după arătarea așezător *Dimineața, Adevărul, Egalitatea, Curierul Israelit, Universul* etc.

Războiul Independenței 1877-78

După alierea României cu Rusia și începerea războiului contra turcilor, s'au și format-la Iași și București, comitetele centrale a Damselor române, pentru ajutorul ostașilor români răniți.

Accasta avu loc în Aprilie 1877. Aceste centrale au lansat apeluri în toată țara, alcătundu-se astfel succursale în toate capitalele județelor, deci și în Piatra.

La 9 Mai acel an succursala locală a Damselor române au lansat și ele apel semnat de către Președintele Maria Albu cu comitetul ei Elisa Blancfort, Elene Andrieș, Sevastița Iuliano și Eugenia Zamfirescu.

Comitetul damselor Dromâne numără 40 membre. Aceste dame alcătuiu comisiuni care umblau zilnic de strângeau obiecte, îmbrăcăminte, scamă, bani etc. dela toată populația întregului județ, fără distincție de religie.

În toate casele din oraș se fabrica scamă din olandă ce creiau cămăși ori haine tot pentru armată, care obiectele fură predate comitetului.

Deosebit de toate aceste comitetul mai înființă și o loterie de 480 obiecte.

Acest comitet lucra pe toate căile pentru ajutorarea armatei fiind susținute de prefectul Emanuel Filipescu și de elita românească. Foarte des lansau apeluri în județ, cerând a li se da concurs în folosul soldaților români răniți.

În 4/16 Sept acest an (1877) un însemnat număr de cetățeni s'au adunat aci cu scopul de-a înființa un comitet central pentru adunare de bani pentru cumpărare de

1) În acest comitet n'au fost primite Evreice.

2) Nicl în acest comitet n'au primit nici un Evreu.

arme pentru armată, ceiace s'a realizat sub președinția d-lui Emanoil Arghiropol și comitet compus din D-nii: Em. Filipescu, Economul Nec. Conta, Al. Blancfort, V. Christodulo, C. V. Andrieș, Grigore Isăcescu, Vi. Ior Do. Garu și Gh. Beloianu și care comitet a lansat de asemenea un apel în tot județului cerând ajutor bănesc pentru acest scop. Acest comitet a împărțit liste de subscripție și evreilor și Egitopiilor Comunităților Israelite din acest județ. Persoanele participante sunt: Talic Iosub, Idel Beral, Alter Feresler din Trg. Neamț, rabinul Isac Fridman din Baluși și H. Kopel, Avr. Lipa Iuster, H. Haimson, Leiba Rolenstein, Ilie Naftale, S. Stambler din Piatra, cari și-au dat toată osteneală, strângând sume însumate pentru acest scop.

Asemenea și evreii din întregul județ și mai cu seamă din Piatra atât bărbații cât și damele au format comitete cu scop de a veni în ajutorul armatei.

Iată un asemenea apel:

1) Proces-Verbal

Anul 1877 Lura Mai 9/21 zile

Evenimentele cele mai grave și situațiunea actuală a României, au animat pe Israeliiți din urba Piatra, s'a combinat cu ajutorul lor în favoarea militarilor români bolnavi și răniți, s'au întrunit astăzi în localul d-lui Avram Lipa Iuster, au regulat următoarele:

1) S'a format un comitet pentru acest scop compus de un președinte, alegându-se pe d-l Ilie Naftale și 9 membrii: Avram Lipa Iuster, Bercu Leiba, H. Goldner, M. Segaler, H. Heller, I. Goldner, L. Charas, I. Pascal și I. Lebelshon, un casier d-l M. Iuster și un secretar d-l F. Rosenberg.

Toți acești domni, au și declarat solemn că primesc marea misiune ce li s'a oferit.

2) Acest comitet va avea de misiune de a aduna o

1) Acest Proces-Verbal m'a fost dat de D-na Clara A. Weininger,

frande de bani și efecte în favoarea răniților după cum s'ar chibzui, tot odată s'ar face apelul la coreligionarii de pe la comunele rurale de a contribui la această sacră ofrandă.

3) D1 președinte a și inviat pe membri comitetului de a se întruni în localul său mâine la orele 10 dimineața spre a proceda la lucrările de urgență.

Pentru care s'a dresat prezentul proces verbal.

Iscațliuri: Ilie Nattule, Bercu Licba, Ilic Goldner, Meilich Segaller, I. Lebishon, L. Charas, A. I. Iuster, Hers Golder, H. Heller, I. Pascal, Moise Iuster și F. Roseberg.

Un astfel de comitet era alcătuit din darre Israelite sub președinția D-nei Sose Goldner.

Mai cu seamă comitetul poartă de bărbăți a lucrat cu mare zel în toate comunele.

lata de pildă copia unei quitanțe a Prefecturii locale pentru banii și obiecte adunate de zisul comitet:

1877 Quitanța No. 15

P R E F E C T U R A J U D . N E A M Ţ

Comitetul Israelit înființat în urba Piatra, pentru ajutorul răniților soldați Români, Județul Neamț, a binevoit a oferi pentru trebuințele armatei Române următoarele obiecte și sume de bani:

Cu adresa din 2/14 Iunie s'au primit la Prefectura Județului Neamț 1051 adică una mie cinci zeci unu lei 32 bani.

7341 grame scamă (șapte mii trei sute patru zeci unu), 28 adică două zeci și opt bandage.

N. B. Bandajele și scamă sunt puse în nouă speze de pachete, care s'au primit sigilate.

Pentru primirea cărora s'a liberat prezenta quitanță la Piatra în 2 Iunie 1877.

Comisiunea primitoare, semnat: *P. H. Filipescu.*

(Originalul se află la moștenitorii def. Iosef Nattalisonh).

In Dosarul Primăriei No. 206 din anul 1877 numit *"Dosarul ofrandelor adunate în folosul armatei Române"* găsim că Onor Prefectura către dl Primar prin adresa No. 7447 din 19 April acel an, cere să delege 3 notabili pentru strângerea ofrandelor și aceștia sunt: Dim. Vicol Iconom, N. Calmuschi și Sotir Panajiu și cari au strâns și dela evrei sume însemnate. In lista donatorilor pentru armată, găsim peste o sută de persoane.

In Dosarul Primăriei No. 237 anul 1877 numit *"Dosarul Rechizițiilor"*. După Art. 12 de sub capitol IV din regulament, asupra rechizițiilor militare, publicat în Monitor Oficial No. 78 din 1877 urmează a se face în fiecare an recensământul. Comisiunea locală era aici alcătuită din D-nii Dima Costinescu, Dimitriu, Gh. Iurist și Dim. Soarec. Aceștia au făcut tot felul de rechiziție adică de cai, trăsuri, marfă etc.

In aceste liste figurează sute de evrei care au oferit cu dragoste felurile rechiziții, între care și părințele meu Haim Kaufman. Comunitatea Israelită din Piatra a oferit 3000 lei cea din Trg.-Neamț 2000 și cea din Buhuși 500 lei, în folosul armatei Române,

Rechiziții de oameni pentru felurile servicii s'au strâns în casele așa zisii burfaci: Motel Pitar, Ioine Pitar, un frate a lui, Iosub Blum (bărbier) Berman Abramovici, Licba Pitar, Iosub Pindik (comm), I. Culbeci, Burich Abramovici. Aceștia de aci, fură și iși peste Dnnăre și pi și la felurile serviciu, cari mai toți s'au întors bolnavi.

Și în Trg.-Neamț s'au format un comitet de inițiativă, alcătuit din evrei cari se ocupau ca și ce din Piatra pentru acest scop.

In tot locul și în toate casele vedeai un adevărat entuziasm patriotic pentru fără căci în toate casele femeile și fetele scârțâneau scamă și coseau haine și felurite obiecte necesare armatei Române.

Morți evrei din arest județ, căzuți morți în acest război pentru Independența României sunt: Soldatul *Moritz Weintraub* din Piatra, servind la Regimentul II linie, Sergentul *Moise Stoler* din Buhuși servind în Regimentul II artilerie și Soldatul *Opincaru Betniș* din Piatra, servind la Regimentul de linie.

Lață și copia actului de pensiuine al mamei soldatului Opincaru Beinș :

Apendice

1) Acordarea de pensie văduvei Leia Michuel din Piatra, al cărui fiu Beinș Opincaru a murit în reșbelul Independenței.

R O M Â N I A

Ministerul de Reșbel

Directiunea l-a Personal și operații militare No. 2636

Titlu de pensiuine

LEI 240

Noi Ministeru de Reșbel, după cererea făcută de D-na Leia văduvă, domiciliată în comuna Piatra, pl. Piatra, Distr. Neamț, și după constatările făcute conform legii pensiuinelor dela 29 J.d.c. 1877, D-na Leia văduvă, fiind mamă bătrână și pauperă a decedatului soldat Beinș Opincaru, intrând în categoria specificată la Art. 9 din citată lege, are dreptul conform aliniatului D. sub Art. 5, dn menționată lege: la o pensiuine de lei două sute patru zeci pe an, începând dela 1 August anul 1879.

Făcut la București, la 24 August 1879.

p. Ministeru semnat *Donici*

(L. S.)

Director de serviciu
semnatură *indiscutabil*

România—Directia l Ministeriul de Reșbel
Serviciul pensiuinelor

1) Actele sunt în posesia mea.

Războiul Româno-Bulgar 1913

La 23 Iunie 1913 s'a dat ordinul de Mobilizare, prin înaltul Decret Regal No. 4609 din 20 Iunie 1913 s'a hotărât în bilizarea generală a întregii armate.

Operațiunile și transporturile de mobilizare vor începe în noaptea de 22 spre 23 Iunie a. c. ora 12.

Sunt chemate sub arme contingentele 1910 până la 1895, subscris prefect Leon Bogdan și Director T. Ivașcu No. 3543 Iunie 22 An. 1913.

La 2 Iunie a c. Primatul orașului Tăchel Corbu a convocat o mare întrunire în sala consiliului comunal, alegându-se un comitet compus și din evreii : A. Renert, M. Iuster, Rubin Chaim l. Löbel, O. Kreindler, M. Semo, Sig. Herșcovici, Dr. Wolfshant, Iulius Agatștein, Ios. Weinrauch, M. Ișter, Dr. Ștein, Dr. Tanențapf, Carol Renert, Aron Iuster, Lupu Lupovici, B. K. Engelberg, Lud. Berman, Carol Weinberg, Leopold Bach, Ios. Natfalisohn, Dr. Lucian.

La această întrunire s'a ales biroul compus din D nii Dim. Corbu (președinte) pentru oraș. Leon Bogdan (președintele) pentru județ. În sectorul I face parte și Lupu Lupovici. În sectorul II și Dr. Tanențapf. În sectorul III face parte și dl Carol Renert și M. Semo. În sectorul IV face parte și D ni Ios. Weinrauch și M. l. Ipcaru. În sectorul V face parte și dl Ios. Natfalisohn. În sectorul VI face parte și dl B. K. Engelberg.

Secretariatul Comitetului de ajutor încează la Primăria Piatra în toate zilele.

Subscris acest apel de D nii : Leon Em. Bogdan, Ditt. Corbu, Th. Dornescu, l. D. Ioaniu, Max Schiller, Erm. Zambria, Gr. Isăcescu, A. Renert, Michel Iuster, C. Isăcescu, Preot Gh. Popovici, Rabin Haim Löbel, Ion. Bacal, V. A. Trifu, P. Crivăț, O. Kreindler, Al. Sc. Stan, Spiru Lălu, Marco Semo, Sig. M. Herșcovici, Șcutărescu, C. G. Semaca, M. Siamatin, l. G. Vaslco, Dr. Wolfshant, Iulius Agatștein.

Preot C. Gheorghiu, I. Weinrauch, D. Hoga, M. Ipcar, V. Iamandi, Dr. Ștein, Gh. Neculau, Dr. Tanenlapp, Preot N. Rosescu, V. Șoarec, C. Ionescu, V. Radulescu, C. Renet, I. Ciuca, Aron Iuster, Th. Ungureanu, Victor Albini, Luca Missir Nicu I. Albu, Lupu Lupovici, B. K. Engelberg, Preot V. Constantinescu, Alecu Lazaroiu, Ludwig Berman, Tache Mihailescu, C. R. Gribincea, C. Weinberg, Leop. Bach, Gh. Ștefănescu, I. Naftalison, Preot V. Capșa, Dr. Lincian, Al. T. Vasiliu, Gh. Ionescu Pleșa și D. Focșa.

În ziua de 25 Iunie a. c. apare un apel subscris de D. nele : Profira Th. Rosetti (președintă) și Lucia Leon Bogdan, Elenora Albu, Maria I. Ioaniu, Henriet I. Bacal, Sertlat Cosloveanu, Oscar Stati, Nicu I. Ioaniu, Gh. G. Vasescu și G. E. Albu. Aceștia formează comitetul pentru ajutorarea familiilor ostașilor mobilizați.

În apelul acestui comitet apelează călduros la toți cetățenii județului de orice naționalitate și confesiune rugând a contribui pentru alinarea suferințelor celor rămași în urma luptărilor pentru Pătrire.

Distribuirea ajutoarelor se va face fără deosebire de naționalitate sau confesiune. Ofrandele se primesc în bani haine etc.

La 27 Iunie Prefectul Leon Bogdan face înștiințare cu No. 3683 ca negustorii de alimente să nu mărească prețurile la aceste obiecte, contrar vor suferi amenzi și arest. Tot astfel și Primarele orașului prin ordonanța No. 5860 ordonă pe lângă păzirea igienică în casele particulare și în felurile stabilimentelor de negoț etc. apoi ordonă ca și prefectura să prețurile obiectelor alimentare să nu se urde contrar contravenienții vor fi dați judecății.

Vineri 27 Iunie a plecat Regimentul 15 Dorobanți împreună cu comandantul ei Col. Romanescu. Înaintea plecării s'au înrolat câțiva tineri ca voluntari.

Primarele D. Carbu lansează un apel pentru ajutorarea familiilor celor mobilizați, asemenea și dl Dim. Focșa profesor.

În ziarul local "Indrumarea" No. 25 An. 1913 scrie : Câte scene duioase nu s'au petrecut cu ocazia rechizițiilor și a mobilizării. Mi aduc aminte că pe când ne duceam pe jos la cazarmă, să asistăm la serviciul religios, o diaconă ovrăiecă

într-ună săracă, mergea alături de noi, având în mână dreptă o pâine și în stânga un sac rupt plin de paie. Rîdica sărmana dealul dela gară plângând mereu. Curios de firea mea, o întreb unde se duce. Mă duc la cazarmă, am un singur fiu și un singur cal, cari mă hrăneau și mi-au iut pe amândoi. Pâinea o duc feciorului iar sacul cu paie acului. O cupa era să calce în goană acea bătrână.

În ziarul local "Informatorul" din 7 Iulie a. c. în articolul *Dragostea de Tară* unde laudă patriotismul evreilor : Meno, Dr. Ștein, S. Herșcovici și mulți alți persoane de seamă ca mulți funcționari, preoți, profesori etc alăturarea de fruntași români, de confesiune mozaică. Toți erau însușiți de dorința de a lucra și a veni în ajutorul familiilor luptătorilor români. Fiecare și-a dăruit bucuros punga, punându-se cu dragoste, în serviciul cauzei Române. Nici doamnele nu au fost mai prejos, luând și bătând la ușa locuitorilor implorând ofrande pentru soțiile și copii ostașilor români. Venerabila d-nă Profira Th. Roetti, s'au pus în fruntea comitetului, în care figurează D. nele : Lucia Em. Bogdan, Maria Ioaniu, D-na Bacalu, D-na Victoria Herșcovici, D-na Dr. Lupu, D-na Semo și multe alie doamne distinse. D-l Carol Weinberg a fost prim secretar al comitetului de ajutorarea familiilor celor mobilizați.

În lista delegaților din comitetul central pentru ajutorarea familiilor celor mobilizați, cari s'au însărcinat să plece în diferite comune pe spezele lor sunt *B. K. Engelberg, Carol Weinberg.*

Dr. Tanenlapp

Intre membri însărcinați cu încasări, pentru scopul po-
ment au fost D-nii *Carol A. Renert, Dr. Tanențapf și Lupu
Lupovici*, iar sumele încasate de D-lor și delegații români
creștini sunt enorme.

În telegrama adresată d-lui *George Clemenceau*, mul-
titudinu-i pentru articolul său publicat în ziarul său, apărând
interesele României deci între cei subscriși figurează : L. Tar-
cuanu și M. Iuster.

Epitropia Comunității locale oferă 15.000 lei pentru ar-
mală precum și spitalul cu 20 paturi, întreținute de Co-
munitate.

D-1 *Mauriciu Weisengrün* proprietarul domeniului Ne-
gulești s'a obligat către Ministerul de Război că pe tot timpul
mobilizării, familiile mobilizaților din satul *Negulești* (co-
muna *Mastacăn*) vor fi întreținute de D sa, asemenea și fa-
miile celor morți vor fi întreținute și după mobilizare și
spre a pune în practică a constituit un comitet compus din
d-1 *Primar, preoți și administratorul fabricii de sticlă L.
Weintraub*. Sunt 34 familii cărora se dă 15 kg. făină, 1½ kg.
brânză și bani (Informatorul 1 No. 20).

În lista donatorilor pentru familiile ostașilor (Indrumarea
An. 1 No. : 0) figurează și evreii *Michel Iuster & fiu 4000
lei*, apoi câte 500 S. *Herșcovici, Aron L. Iuster, Marcu Semo
300, Lupu Lupovici 200.*

Câte 100 lei *Inginer I. Bacal, Iosef Weinrauch, A. Re-
nert, Carol Renert, B. Orenștein, Moise Iuster, Leop. Bach,
H. Goldștein, M. I. Ipcar și Ch. I. Kolomeir etc. etc.*

Moritz Sigm. Heșcovici întreținea la moșia sa Păstira
veni 15 familii (Informatorul 7 Iulie 1907).

În lista ofrandelor adunate de D-na *Natalia Cuza* figu-
rează în majoritatea donatori evrei. (Informatorul 12 Oct.).
Tot astfel și în lista D-nei *Lucia Em, Bogdan.*

Asemenea și în listele *Doamnelor O. Kreindler, Stan
Elisa Semo, Iorgu Albu, Profesor Vasilco etc.* (Vezi ziar în
formatul toate numerile).

Tot astfel și la comitetul "*Familia Luptătorilor*" evreii
au luat parte, contribuind la toate sarcinile și pecuniar.

În ziua de 25 Iunie Rabinul a făcut serviciu Divin pentru
victoria armatei (Informatorul 30 Iunie).

În ziua de 26 August (1913) s'a întors cu laurii isbân-

dei bravul și mult apreciatul nostru Regiment 15 Răsboeni
următorii evrei au donat pentru armată : *Iosef Weinrauch
50 litri coniac, Moise Iuster 100 litri spirt. Dela mai mulți
cășmari 800 litri vin, Lupu Lupovici 300 litri vin. Agatștein
200 lei, Aron Iuster 200, Calmanovici 300 kg. făină.* (In-
formatorul 1 No. 31).

D-1 *Dr. H. Fischer* a ținut locul d-lui *Dr. Coșoreanu*
Medic primar al orașului *Piatra-N.* Aci este locul adnotat că
d-1 *Dr. Fischer* a deschis în amfiteatrul Liceul *Petru-Rareș*,
servul de *Mica chirurgie* pentru soc. *Surorilor de Caritate*,
influențată aci. A asistat un public numeros, aducându-i-se e-
logii pentru frumosul său gest de a se pune la dispoziția so-
cietății, din partea celor prezenți.

Intre cei morți pe câmpiile *Bulgariei* au fost și câțiva
evrei de aci care muriră de epidemia *holerei* ce a dominat
acolo.

Războiul mondial 1916-1918

Cu începerea acestui războiu, s'a făcut o mare schimbare
economică și administrativă. În 16 August 1916
Unor Prefectura locală dă ordin de mobilizare.
Iată copia ordinului :

P R E F E C T U R A J U D . N E A M T

Ordin de Mobilizare

Prin înaltul Decret Regal No. 2784 din 14 August a. c.,
s'a ordonat mobilizarea armatei române.

Conținutul decretului este următorul :

Art. I. Întreaga armată se va mobiliza.

Art. II. Prima zi de mobilizare va începe la ora 12 în
după-miezul de 14 la 15 August 1916.

Art. III. Ordinea de batae va fi cea holarăată prin planul
de mobilizare.

Prefect, *N. I. Ioaniu*

Director, *C. Groholschi*

Imediat începe a se face rechiziție, conform regulamentului legii de rechiziție al Ministerului de Interne. Rechiziția se făcea de animale, trăsurii, biciclete, automobile, motociclete; apoi cereale, făinuri etc. Băuturile spirtoase de orice fel au fost confiscate și oprite cu desăvârșire a se vinde iar rachurile, romuri și toate băuturile spirtoase de acest fel au fost vărsate, pentru care s'au dat bonuri, cari nici până acum n'au fost achitate.

Această regulă s'a aplicat mai mult din cauza rușilor cari ocupau țara.

Pâinea se fabrica din făină integrală și chiar aceasta era cu gren a se obține căci s'a fost introdus regula de rathă (porțiune).

La manutanța Regimentelor 15 și 55 (unde era gara veche) se vedea familiile celor mobilizați după alimente și tutun cu cartela. Aci a fost numit un prelor, care judeca pe cei contravenienți.

Între cele decretate era *Cenzura* asupra ziarelor și chiar pe orice fel de publicații și afișe.

Toate școalele și liceul local precum și cele a le Comunității Israelite, fură prefăcute în spitale atât pentru armata română cât și pentru cea rusă, iar unele case de rugăciuni evreești fură prefăcute în lazarete. Mai toate curțile și casele particulare erau ocupate cum se zicea în vechime ca quarțir (cantonament) precum toate hambarele și grajdurile hotelurilor și caselor particulare erau ocupate pentru armată. Asemenea și azilurile erau prefăcute în spitale.

S'a făcut rechiziție și de felurile mărfuri ca lipscănie, pielărie etc. precum și rechiziția metalică. Dela mine s'a luat 40 kg. obiecte de aramă și 76 kg. alamă (posed ordinul de rechiziție a Ministerului de Război No. 338 din 21/V/1916 pentru care nici până astăzi n'am primit nimica).

Era strict oprit de a se vorbi numai românește și nici decum altă limbă.

Când începură a zbura aeroplanele, ucizând mai multe persoane, era strict oprit a se face lumină noaptea, fiind frică de aeroplane.

Era oprit tăerea vielor și chiar a păsărilor.

După cum am arătat toate crășmele erau închise până în anul 1918.

Felurie boli dominau atunci în oraș, mai cu seamă liosul exantematic, (de care boală am suferit și eu) și pe ușile celor loviți erau alipite placarte cu cuvintele *Boală contagioasă*, nu intrați în această casă! Această placardă era în limba rusă și română.

Dela această dată începe scumpirea traiului și lipsa banilor de aur și argint, al căror preț s'a ridicat chiar de 40 ori valoarea lor. În acest timp circulau banii rusești (de hârtie) deci de metal nu era) și românești asemenea numai de hârtie. Cei supuși străini au fost duși de aci pentru internarea lor la locuri sigure.

Lată și incunoștințarea Prefectului:

Incunoștințare

Azi Marti 16 August oarele 7, minute 40 p. m. se începe în gara Piatra, înbarcarea străinilor austro ungar, german, bulgari și turci, pentru a fi transportați în zona de internare.

Deci la ora 6 p. m., toți străinii din această categorie să se afle pe peronul gării Piatra.

Prefect, *N. I. Ioanin*

Pentru strângerea de haine etc., o comisiune era însărcinată pentru acest scop.

Lată copia incunoștințării:

Incunoștințare

Cu începere de Joi 10 Noembrie 1916. o comisiune se va prezenta din casă în casă, pentru a strânge cămași, izmene, haine vechi, ciorapi, batiste vechi, mănuși, cărpe etc. dela cetățenii care vor dona benevol pentru armată.

Fac apel la sentimentul patriotic a bunilor Români, să se gândească la cei ce-și varsă sângele pentru apărarea moșiei strămoșești, și să vină în ajutorul lor, pentru ca să nu sufere cel puțin de frig.

Prefect, *N. I. Ioanin*

În anul 1916 ziua de 22/VII Comunitatea Israelită locală, invită obștea Israelită locală să vie la Templu spre a face rugăciune pentru izbândă armatei.
Iată copia invitațiunei :

Comunitatea Israelită Piatra-Neamț

Evrei !

Glorioasele noastre Armate au pornit să realizeze idealul de veacuri al tuturor Românilor : înfăptuirea *României libere și întregite dela Tisa până la Mare.*

Evrei !

Veniți cu toții astăzi Marți 23 August ora 4 p. m. La Sinagoga Mare (Templu), să înălțăm o rugă fierbinte către cel atot puternic ca să reverse harurile sale asupra brațelor noastre Oștiri, să le conducă către izbândă definitivă și să întindă mâna sa ocrotitoare asupra iubitei noastre Dinastii, asupra celor ce conduc treburile Țării și asupra întregului popor Român.

În numele Comunității Israelite

Președintele, *Solomon Drimmer*

Rabin Ch. Löbel

22/VII 1916

Se poate tipări

Prefect, N. Ioanin

Un alt apel a lansat Uniunea Evreilor Pământeni de aci, cerând ajutorarea armatei. Iată-l :

Uniunea Evreilor Pământeni, — Secția Piatra-Neamț

Comitetul de acțiune

Către Evrei Pământeni

Fii și frații noștri au răspuns voioși ordinului de mobilizare, mândri că pot aduce și ei Țării tributul lor de sânge.

Cei cari au rămas acasă au și ei datorii sfinte de îndeplinit : au datorita de a ajuta la îngrijire răniților, de a

veni în ajutorul numeroaselor familii sărace, lipsite de susținătorii lor, fără deosebire de confesiune, și de a da efecte pentru soldați.

Nevoia fiind grabnică, am constituit un comitet de acțiune, care va lucra fără preget la îndeplinirea acestor datorii.

Societatea în lichidare „*Achva*” ne pune la dispoziție fondul ei de aproape 6000 lei, care va fi întrebuințat pentru cumpărarea și împărțirea de pâine la cei nevoiași.

Comisiuni speciale însărcinate de noi, vor porni să strângă pentru opera noastră de ajutorare.

Toți, fără deosebire de sex și stare socială, să dea fiecare după puterea sa, acestor comisiuni, să dea pentru «Crucea Roșie», «Familia Luptătorilor», Armată și pentru toate instituțiunile similare ce se vor mai creia.

Președinte, *Marco Semo* Vice-președinți { *Moise Iuster*
M. I. Ipcar

Casier, *M. Gredingher*. Secretari : *Dr. H. Wolfschaut*,

Carol Berman.

Membrii : *Sigmund Herșcovici*, *Aron L. Juster*, *Julius Agatstein*, *Solomon Drimmer*, *David Stambler*, *S. Daniel*, *B. K. Enghelberg*, *S. I. Katz*, *A. Weiningher*, *L. Pollak*, *N. Schwartz*, *Ostias Steinberg*, *P. Daniel*, *A. L. Grünberg*, *D. Grünfeld*,

21 Septembrie 1916

Văzut

Prefect, N. I. IOANIN

22 Septembrie 1916

Văzut

Col. FRATOȘTITĂNU

Duminică 26 Iulie 1915 populația Israelită locală a fost chemată la cuvântările ce s'au ținut de Dr. Rabinul Nacht și L. Șaraga din București.

lață invitarea :

Evrei Pietreni

Veniți la marea întrunire publică care va avea loc

Duminică 26 Iulie 1915 ora 3 fix

în localul școlii Israelito Române strada Șipotelor, când vor lua cuvântul D-nii: Rabin Dr. J. Nacht din Focșani și L. Șaraga licențiat în drept din București.

Se va discuta *situația Evreilor în fața războiului*.
Veniți în număr cât de mare.

Organizația locală Zionistă

În anul 1916 Loia «Menorah» de aci a colectat pentru *victimele războiului* 16046 lei.

Dau numele celor decorați din Regimentele locale 15 și 55 Dorobanți după Monitorul Oficial No. 260/1917 :

Blum Leizer Reg. 55, Bărbăția și credință, cu spada cl. III pentru bravură cu care s'a luptat la 16 Noembrie 1916, *Iosifescu I.* Reg. 55 idem,

Soldatul *lanca M. I.* Reg. 55 idem, pentru avântul și devotamentul cu care a luptat pe frontul Slovină Neagră și Dealul Co as, la 19 Iulie și 2 August 1917 (vezi Monitorul Oficial No. 22/1917).

Lazarovici Haim Reg. 55, medic Regina Maria cl. II-a, pentru zelul cu care a îngrijit răniții cazuți în lupta din 1917 bolnavilor de tifos exantimatic pe zona de refacere 1916/17 (Monit. Oficial No. 211/1917).

Soldatul *Lazer Rivery* Reg. 55, Bărbăție și credință cu spada cl. III-a pentru bravura arătată în luptele dela 16 Febr. 1916 (Monit. Oficial No. 268/1917).

Soldatul *Mendel sin Nasin* Reg. 55, Bărbăție și credință cl. III a cu spadă, pentru bravura arătată pe câmpul de luptă.

Soldatul *Manascu Fișel* Reg. 55, Bărbăția și credință cu spada cl. III-a. pentru bravura cu care a luptat în anul 1916 și 17 (Monit. Oficial No. 78 an, 1917).

Caporalul *Rudich Marcu* Reg. 55, idem pentru curajul cu care a luptat la Cozmești în August 1917 (Monit. Oficial No. 297/1918).

Soldatul *Weinberg Carol* Reg. 15, Medalia de argint Franceză, cu dreptul de a o purta (Monit. Oficial No. 298/1918).

Sion I. Reg. 55. Ordinul Sf. Stanislav cu spada și fiind a cu dreptul de a o purta cu gradul de sub Locot.

(Monit. Oficial No. 258/1918).

I. Iosub Reg. 55, sergent, Bărbăție și credință cu spada cl. II a, pentru bravura arătată în lupta dela 16 Noembrie 1916 (Monit. Oficial No. 268/1917).

Steiner I. B. Reg. 15, medic asimilat, sub Locotinent Bărbăție și credință cu spada cl. III-a pentru curajul și devotament cu care a luptat contra maghiarilor până la 1 Mai 1919 (Monit. Oficial No. 8/1919).

Caporalul *Tarcuanu* Reg. 15, idem medalia Bărbăția și credință cu spada cl. III-a pentru curajul și devotamentul cu care a luptat contra maghiarilor până la 1 Mai 1919 (Monit. Oficial No. 83 anul 1919).

Lista răniților

Bordăchian Avram Regim. 55, *Bercu Leib* Reg. 15, *Carbu Rivoen* Reg. 15, *David C.*, *Feighel*, *Strul Avr.*, *Tanen-lapt Leib*, *Haim Marcu Zisu*, *Haim Moise Liebu*, *Iosub Simon*, *Ițic Leib*, toți aceștia din Reg. 55. — *Lazarovici Iosel* Reg. 15, *Leventer Mendel* Reg. 55, *Leibovici M. Leib*, *Pitaru Beinș*, *Reutler Haim*, din Reg. 15, *Rotman Avr.* Reg. 55, *Strul Ițic*, *Strulovici Solomon*, *Zingher Zisu*, din Reg. 15, *Strul David*, *Simon I. David* din Reg. 55, *Zalochin Bercu* Reg. 15.

Lista Mortilor

Abramovici Strul Reg. 15, *Avadic Solomon* Reg. 55, *Camil Isaac* Reg. 15, *Faiș Marcu* Reg. 55, *Ghitincer C. Sim.* sold. *Grünberg Strul* Reg. 15, *Herscu A. David* Reg. 55, *Horovitz Fischer* Reg. 15, *Haim Gavril*, *Ioi Avram*

din Reg. 55, Plutonier *Iuster Israel* termin redus Reg. 55, *Ioil Avram* sold, Reg. 55, *Ițic Moise*, Reg. 15, *Leventer Aron*, *Marcu Aron* din Reg. 55, *Moise Moise*, *Rotenberg Moise* din Reg. 15, *Strul Leib*, *Simon Al.* din Reg. 55, *Segal Bercu*, *Schiller Avram*, *Șor Isidor*, *Leon Roscovici*, *Sagația Leib*, *Soifer Avram* din Reg. 15, *Sacri Meir*, *Șaim Meir*, din Reg. 55, *Simanovici Șmil* Reg. 15, *Zaidel C.*, *lancu Meir* din Reg. 55.

Mai dăm aci lista morților evrei din aceste două Regimente 15 și 55 din jud. Neamț :

Informația VI No. 238.

Eroii evrei morți pe câmpul de onoare

În urma apelului lansant de Organizația „Poale-Zion” din localitate pentru înscrierea soldaților evrei morți pe câmpul de luptă, în vederea comemorării ce va avea loc în curând, familiile respective au înscris următorii morți: Plut. Leon Pascal și Buzoianu Leiba, Soldații Isaac Blumenfeld, Alter David Șmil Abramovici, Alter sin Șloime Brutar, Ițic Iosub, Marcu Blănar. David Raft, Rubin Lazăr, Moritz Bercovici, David Gutman, Ghedale Șmil, Kalman Șmil, Iosub Leiba, Haim Strul, Simche zis Ghețl Meier, Șloime Bercovici, Dudel Strul Aba, lancu Camil, Avram sin Burich, Solomon Marcovici, Avram sin Froim, Moritz Meersohn, Leizer Froim, Levi Haim Heler, Bodnaru Avram, Avram Hers, Schiler Avram. Cofetaru Iosub, Herscu Grinberg, Kalman Kalman, Lupu Zalman Nachem, Marcu Feingold, Avram Rigler, Ben Zion Wolf, Haim Gavril, Saie Moise, Iosub sin Ițic Avram, Ițic Solomon, Șmil sin Iosel Bercu, Șmil Simovici, Ilie Simovici, Leiba Koller, Feibiș Kohn, David Bercu, David Spigler, Bercovici Buinim, Beinșiș Abramovici, Solomon Bercovici, Herman Mendel, Haim Sigmund, Zukerman Moisiș, Buinim Derner, Filip Abeles și Pascal Șulem tipograf.

Mai sunt foarte mulți de soarta cărora nu se știe înscrierile continuă la Comunitatea Israelită.

Pe de altă parte :
Regimentul 55 Infanterie a publicat în amintirea eroi-

ilor săi din comuna Piatra-N. morți pentru Patrie în acest război pentru întregirea neamului în luptele dela Mărășești, Mureș, Nămolasa, Gârlești, Carpați-Verdea, Costila-Valea Prahovei, Valea Cerbului, Furceni — Cosmești din Valea — Siretel, lista următorilor Evrei :

Plutonier *Iuster E.* Israel, Soldații *Asdril Herscu*, *Aizic Marcu*, *Aron Moisiș*, *Calman sin lancu*, *Faibiș Marcu*, *Gavril Haim*, *Grinberg Marcu*, *Ghidale Herscu*, *Iosub Ițic Avram*, *Leventer Aron*, *List Iosub Ușer*, *Leiba Wolf Avram* *Ițic*, *Meer lancu*, *Șpanche Fișel*, *Steclariu Ițic*, *Șachter Moisiș*, *Șvartz Aron*.

Iată și lista dată mie dela Reg. 15 Războeni, a morților Evrei de aci care au servit la alte Regimente :

Ioil Avram, *Ghedale Chersin*, *Șmil Gherșin*, *Filip Hers Abeles*, *Kaufman Lupu*, *lancu lancuovici Reg. 85 Inf. Bal. I comp. 4.* *Zisu Meir lancu Reg. 85. Leizer Uherșin*, *Reg. 15 Inf. Bal. III comp. 12*, *Marcu Schwartz*, *Marcu Feingold Reg. 15*, *Inf. Mendel Lendenbaum caporal*, *Fișel Șpanke Reg. 55 Inf.*, *Barăch David Reg. 4 Art. grea.* *Ancel Ițic*, *Haus Ilie*, *Iosel Mendel*, *Faiber Chon Reg. 8 Vânători*, *Calman Sufriu*, *Goldman David*, *Bernfeld D.* *Moise sub-Locol.* *Șmil Kornblut*, *Gherșin Kalar*, *Marcu Grünberg*.

Iată și publicațiunea Primăriei locale din 12 Mai 1923 unde se poate vedea pe unii din decorați și morți evrei din localitate :

R O M Â N I A

Comisiunea Interimară a Orașului Piatra

JUDEȚUL NEAMȚ

Publicațiune

Ordinul telegrafic No. 37531 din 12 Mai 1923, al D-lui Ministru de Interne, conține următoarele :

„În vederea sărbătorilor ce vor avea loc la București în ziua de 17 Mai a. c. cu ocazia înmormântării «Ostașului Necunoscut», în parcul Carol, s'a hotărât următoarele : La ora 11 59 din acea zi, când după terminarea suljbei

religioase, de aci, sicriul cu rămășițele pământești, ale „Ostașului Necunoscut” urmează a fi scoborât și înmormântat la ora 12 precis, timp de 2 minute, întreaga activitate pe tot cuprinsul României să înceteze, vehiculele pietoni, și trenurile să se oprească, ori unde s'ar găsi, uzinele și fabricile să înceteze lucrurile în semn de pioasă evlavie pentru legiunile de eroi ce s'au jertfit pentru o cauză sfântă».

Noi Președintele Comisiunii Interimare a orașului Piatra-N.: aducem la cunoștința generală cu rugămintele ca toți cetățenii orașului să se conformeze sus citatului ordin respectând cu pioasă evlavie,—descoperiți—cele 2 minute dela ora 11.59—12.01; din ziua de 17 Mai 1923. *Ora oficială va fi aceea dela turnul bisericii Catedrale.*

Cetățenii orașului sunt rugați a lua parte la serbarea acestei zile având flori și lumânări. Cortegiul va pleca din Piața Mare (statuia M. Cogălniceanu) la orele 9 dimineața. Cu ocazia acestei serbări se va face distribuirea diplomelor de onoare acordate eroilor morți și acelor dispăruți în lupte și anume:

In total sunt 71 eroi, dintre care următorii evrei:

Iancu Ific, Netea David, Calmanovici I, Nussem, Rachmaier Iacob, Faingold Marcu, Volf Bențin, Aizic Marcu, Gavril Haim, Nută sin Moisé zis Natansohn, Marcu Aron, Lupovici Burăch, Trappiel Vilhelm, Mark Simon, Șvartz Aron, Bercu Moisé zis Bercovici, Sachter Moise, Davidsohn David, Bercovici Haim, Iosub sin Ific Avram, Horovitz Fișel, Lazăr Rivcn, Haim Leibă, Leizer Marcu Hers, Spanchin Froim Ific, Pincu Isac, Cotelariu Iosef, Leibă Solomon.

Diplomele urmând a fi predate familiilor eroilor de mai sus rugăm ca ele (familiile) să fie față la cimitirele creștin și israelit spre a le primi,

Data astăzi 12 Mai 1923

Președintele Comisiei Interimare

C. N. PALLADI

Secretar, Gr. Șt. Couzig

In anul 1919 s'a făcut prima comemorare a soldaților evrei morți, din acest județ pentru Patrie. Organizația „Poale-Zion” a luat frumoașa inițiativă de a comemora soldații evrei, morți în război. La care s'a oficial la Templu un requiem la 6 Iulie acest an.

La această pioasă ceremonie au asistat reprezentanții autorităților: Col. Niculescu, comandantul militar al jud. Neamț, C. Palladi primarul orașului, Th. Ioasca directorul Prefecturei, Maiorul Cantenir comandantul pieței. Directorul școlii Israelito-Române Dr. Wolfskaut conduse serbarea. D-l Carol Friedman președ. Organizației „Poale-Zion” ținuse o frumoasă cuvântare istorică. Apoi vorbi d-l Carol Weinberg în numele Comunității Israelite, care făcuse o mare și frumoasă impresie autorităților, după care vorbește d-l Primar Cicerone Palade arătând patrioțismul și sacrificiile ce evrei au adus întotdeauna pentru țară, încheind astfel: Să ne unim cu toții în acelaș gând, cu sufletul curat și desbrăcați de orice sentiment, decât acei al dragostei ce trebuie să existe în omenire, unind glusul nostru, să rugăm pe D-zeu să-i aibă în sfânta lui pază, plecând capetele noastre pentru eroii dispăruți, asigurându-vă că nu-i vom uita nici odată.

In 15 Decembrie, 1919 Prefectura face un manifest către toți locuitorii orașului asemenea și Epitropia Comunității Israelite locale, rugând să participe cu bucurie pe tot întorși din război din Regimentul 15. Și negustorii evrei au oferit gustare și tutun iar Sfatul Negustoresc a colectat de asemenea bani, cumpărând vin etc. bravilor soldați sosiți la veneratul lor Regiment.

In anul 1918 Regim. 15 și 55 o mică parte a venit și iar cealaltă a staționat în Transilvania și mai cu seamă în Basarabia, pentru a face ordine și liniște în acele locuri.

Avansările făcute în anul 1918 au fost: Albert Abeles (sub-locot. de administrație), Goldfacht Haim (plutonier), Saraga Ichiel (sub ofițer Adm.), Iosub Grinberg (sub ofițer adm.). Dr. Lindenberg Iancu zis Iacob (medic. căpitan, medic asistent), Rosman Simon (student medicinist), Rosenberg Heinrich (sub ofițer Adm.), Smil M. Smil (sub ofițer Adm.), Logner Jaque farmacist (sub-locot.). Informatorul IV No, 185/918.

In fine iată și lista dispăruților soldați din Regimentul 15 și 55 Infanterie.

Regim. 15 sunt : Marcu Șoil, Marcu Ițic, Marcovici M., Marcovici Avram, Moise Avr. To Jereș, Marcovici David, Moraru Strul. Nachman Ițic, Nule Bercu, Pitaru Haim, Pietreanu Ițic, Sticlaru Aron, Strul Blumen, Sochi Aron, Siragher Pincu, Șmil Moise, Soceanu Moise, Sol. Lozinca, Sticlaru Avr., Strul Marcu, Simon Bernhard, Strulovici Aron, Schwartz Avr. Soifer Buiș, Schwartz Haim, Segal M. Aizic, Șor Avr., Tudic Oșișe, Weinberg Sol, Waldman P., Zalman Herscu, Zberștein Ușer, Zaidman Leib, Zamber zis Zanel, Calman Beril, Griefold Froim, Iosub Strik, Waldman Pincu, Aron V. Alter Godel, Aron F. Abramovici Lit, Antel M. Șaraga, Bercu Leon, Bercovici Șmil, Buhuș lancu, Bercu Meir, Bercu Iosub, Kețtar H., Cuiraru Ancel, Calman David, Croitoru Meir, Croitoru M., Catz Leon, Calman Beril, Catz Meir, Chiker Moise, Derner Pincu, Weizer (Daizer) Moise, Filip Staiman, Ghidel Herscu, Gingold Haim, Gărcineanu Leib, Gherman Haim Aizic, Haim Ițic, Haim Iosub, Herscu Leiba, Herscu Ancel, Iosub Ițic Iosub, Ilovici Strul, Ițic lancu, lancu D., Idel lancu, Ițic Aron Leibel Strul.

Dispăruții din Regimentul 55 Dorobanți : Avr. Șmil, Aron Froim, Avr. Șmil sin Moise, Albert Zaharia, Aron M. Marcu, Alter sin David, Avr. Heinrich, Avr. M. Avr. Avr. Mendel, Bandel Bercu, Bercovici Haim, Blumenfeld Aron, Bril Ițic, Balonit Antal, Blumenfeld Nuchim, Blumenberg I. Mates, Burich Moise, Bernștein Manase, Balan Ițic, Braunștein M. Zeițic, Bril Ițic, Z. Leib, Bernștein Șmil, Braunștein Cașular, Catz Avr., Copel Herscu, Coler Aron, Kieviț Ferentz, Cojocaru Sol, Cojocaru Moise, Kimerling Herscu, Kendler Moise, Klaim Moise, Croitoru Chum, Cașter Haim, Dabalaru Strul, Dav. Haim Șulim, David Leib, David Gherșin, Davidshon Leib, Albert Iojă, Elișcov Leib, Fișer Avr., Faighel Strul Avr., Fișer Strul Iosel, Feghel Iosel, Fișel Strul, Grosman Leiba, Ghidale Froim, Grünberg Herscu, Grünberg Sol., Ghidale Lupu, Grünberg Avr. Leib, Grünberg Max, Gabor Moritz, Goldștein P., Leib, Ghel Sol., Grosman Iosel, Grünberg Sol., Grünberg Herscu, Gutman Avr., Gutman Simon, Hunnea Marcu, etc. etc

Starea materială

*) Indeletrnicirile

Evreii din acest județ ca și din toată țara aveau și au ca principală ocupațiune negoțul și meseriile în toate ramurile lor. În timpurile vechi făceau negoț cu Turcia, Polonia, Austria și Rusia, unde duceau produsele de aicea, aducând de acolo în schimb mărfuri de tot felul ce erau aci uzitate pe acele timpuri.

Astăzi însă stau în legătură cu fabricile și negustorii din toate statele Europene, mai cu seamă din Austria, Germania și Anglia.

Negoțul cu grâne, vite cornute și perji era în vechime negoțul cel mai principal și mai productiv, exportând aceste mărfuri în țările vecine.

Pe lângă negoțul și meserii, se mai ocupă cu cultivarea pământului ca arendași de moși. Ei țin în arendă mori, ferrele eraturi comunale și private, sunt și antreprenori de lucrări publice și private, comisionari, samsari etc.

Pe lângă aceștia mai mulți evrei au avut și au fabrici de : postlav, ulei, ceară, chereștea, spirit etc.

Așa dară voi înșira toate aceste pe rând.

COMERTUL

Dimitre Cantemir în descrierea Moldovei Edifiția II-a Iași 1851 pag. 243 zice că evreii se indeletrnicesc cu comerțul și cu cărcumărie, apoi la pag. 245 adaugă : Neguțitorii cei străini Turci, Jidovi, Armeni și Greci, cari se zice Gelepî, au apucat în mâni toată neguțitoria Moldovei.

În Instrucții prea Inaltului Domn Mihail Gr. Sturza V. V. Eși 1835 pag. 8 Art. VI, „clasa Neguțitorilor” zice : Neguțitorii ca unii ce în societatea omenească deșteaptă tot

felul de industrii cu înflorirea neguțului, dobândesc dreptăți privilegiate față de sporirea și întemierea lor.

Art. VII. Ei sunt aparajați despre tot felul de podvozi sau alte havelale atât pentru danșii cât și pentru a lor calle din dugheni.

Art. VIII. Ei au starostii lor atât în orașul Eși cât și pe la orașele și târgurile celelalte.

Art. IX. Neguțitorii nu plătesc nici un fel de capitale și o dare anuală sub nume de patentă și zecineala dărei către eforie, fiind împărțită în trei clase.

La secția V litera B zice: strângerea dărilor de pe la corporații se fac de starostii lor.

În descrierea Moldovei de Dim. Cantemir, opul citat pag. 169 zice: Camarașul cel mare asează cumpenele și măsurile neguțitorilor, care stau sub poronca lui. Camarașul de luminii strânge birul cerei și saponului numit „Chaimen”, care producere chețuește pentru lumânări și opaijuri pentru curte Vornicul de lâng strânge dejma măturilor ce se vând cu măsură și cumpănă numit mortasipe.

Privilegiile încuviințate de Domnii erau diverse. În scurt ele se pot rezuma în chipul următor dela începutul veacului al XVIII-lea încoace: Toți comercianții erau înscrși într'un isvod sau catasih special al visteriei cu pecete Gospod și primeau un răvaș al vel visternicului, despre înscrierea lor cu dașdie în sinul breslei; această dașdie o achitau la visteria Gospod. Darea varia între 15-17 lei de cap de neguțitor pe an, pe lângă 14-15 parale de leu obicinuită răsură și se achita mai întâi în 11 rate de câte 1 leu 67 bani, iar mai târziu în două cășturi la sf. Dimitrie și sf. Gheorghe „după cîșla ce își făceau ei între ei pe starea și puțință fie căruia”. Fii neguțitorilor cari erau în prăvăliile părinților nu plăteau nimica afară numai de erau însurați; asemenea erau scutiți de dare servitorii și argații pe câtă vreme erau hoteli.

Pentru slujba ajutorinței, lipscanii plăteau o dare anuală de 25 lei; brașovenii și blănarii 20, bagasierii 15 lei.

Pentru cotărit 60 bani odată pe an; iar pentru cărciume, după hotărârile unei deosebite anaforale. Afară de aceste dări nu puteau fi cu nimica supărați, nici cu cai de minzi,

Anuar, Israelit An. VIII pag. 20-21.

Zaharea și salahori, nici cu alte angării, asemenea nici cu adădurea de oaspeți, cu rădvane la schimbarea Domnitofilor și a. m. d.

Ba mai târziu întreaga breaslă a fie căruia oraș era scutită și aparate de 300 stupi și 600 vedre vin.

Neguștorii străini din alte țări, nu li era îngăduit a vinde marfă adusă, decât numai cu ridicată și într'un termen fix.

Breasia comercianților se afla sub ascultarea unei staroste și a fruntașilor, cari repartizau dările și le împlineau înțur. fără amestecul dregătorilor, prin ceașgul starostiei lor. Tot aceștia formau tribunal, sub a căror jurisdicție se aflau toți comercianții. De era însă judecată între doi evrei, ei se puteau adresa la rabin sau loștitorului Hahambașei spre a fi judecați de danșii.

În caz de nemulțumire aveau dreptul de apel la Vel Visternic, fără amestecul agalelor sau a ispravniciei.

Pedepsele la judecăți constau în globă de bani în folosul statului, a starostelui și a cuiței de ajutor pentru comercianți.

Spre a deveni neguțitori trebuia să aibă învoirea starostelui și a fruntașilor.

Comercianții supuși străini din țară, formau o breaslă deosebită cu un staroste aparte, sub ascultarea și supunerea consulatului lor.

Comerțul în toate ramurile ei din acest județ stă în mâinile evreilor. Lipscani, galentari, fainari, hainari, manufacțurști, mobiliieri, brașoveni, pielari, pescari, opincari, porcelan, precupeți, rachieri (de lux), săponari, cereale, sticlărie, și comisionari de mărfuri sunt exclusiv numai evrei.

Afară de cele de sus evreii fac neguștorie pe o scară înaltă cu următoarele mărfuri și articole: lână, brânză, unt, ceră, oloi, mărunțisuri, alimente făinoase, coloniale, analină, melchităși, articole pentru croitorie, spirtoase, vin (en grosiști și detaliști); ferărie, bere, bijuterii, broderii, librărie, danțele, coroane și decorațiuni artificiale, drogherie, gaz, petrol, păcură, lingerie, lumânări de ceară, de său și de stea; mașini de cusut, mobile, velocpede, olării, obiecte de lemn, var, făină, sare etc. etc.

Afară de aceste, evreii din județul nostru fac un co-

merț foarte înlins cu chereștea sau lemnării, cereale și vite. Pe lângă aceste evreii din județul nostru sunt: Hotelierii, expeditori, împrumutători de bani, bancheri, măcelari, moșari, Zarafi, samșari, agenți principali al societăților de asigurări, cafengii, precupeți, contabili, antreprenori de balneate, teatru, localuri publice, etc. etc.

Inchei acest capitol arătând că la 1891 după buletinul comercial din Galați, cu data 28 Iulie sunt în județ firme creștine 288 iar evreești 930. În Neamț 196 Israelite iar în Piatra 417 tot Israelite; în cele 3 plăși 183 ortodocși și 288 evrei.

Asemenea după ziarul „Emanciparea“ An. I 1897 No. 13 arată că întregul județ Neamț numără 27.653 locuitori urbani sunt 1234 firme, dintre care 930 evreești.

Meseriile sau industria manuală

Evreii se indeletricesc aci cu meserii din cele mai în deștătate vremuri și din ce în ce în o proporție mai mare. În timpurile vechi meșteșugarii fură aduși din țări străine și erau scutiți de dări și angării.

Aceștia se numeau liade adică sculelnic sau poslușnic. Acești meseriași erau împărțiți în bresle sau isnațuri, al căror șefi erau un staroste cu doi membri aleși în camera comunală și al căror a alegere era confirmat de departamentul interior.

Mai fiecare breslă de meseriași formau o deosebibilă corporație cu starostele lor, căruiă îi erau supuși până în extrem.

Ce mai veche breslă de meșteșugari pare a fi formată ciubotarii. Apoi al croitorilor, bodnarilor etc.

Breslele deveniră cu timpul persoane morale și după Art. 15 din codica Calimach, toate așezările breslelor se vor întări de cătră stăpânire.

La capitolul („Pinkesen“) descriu statutele acestor bresle (societăți).

Nimenea nu putea deveni mainstru fără pozvolirea starostelui breslei, trebuind a plăti o taxă și a se înscrie ca membru în corporația breslei.

Numai cei însurați aveau dreptul de a deveni mainstru. Existența sinagogilor cu numele breslelor, arată și doveștele destul declar vechimea și existența acestora.

Art. 99 din regul. org. impune meșterilor noui sosiți a înscrie în bresla căreia aparține; obligând a se forma bresle câte meserii sunt și se exercitează în oraș; obligând pe membrii a contribui la sarcinile breslei.

După Manual Adm. al princip. Moldovei Tom. II No. 11 pag. 8, cafe creștine nu aveau voie a lucra la Jidovi.

Următoarele meserii au fost și sunt și astăzi exclusiv în mâinile evreilor: Croitoria de orice fel, legătoria de cărți, alburari, căciulari, tinichijii, juvaergii, ceasornicari, covoare, telari, boianjii, zugrafi, argintari, alămari, cortelieri, blășari, șepcari, bronzetari, muzicanți, filtratori de vin, măcelari, sarelași, panlofari, cepezari, opincari, sacajii, strungarii, talpieri, vopsitori, modiste, fotografi și dentiști.

Apoi evreii din județul nostru mai lucrează următoarele meserii pe o scară foarte întinsă încât ei sunt 85% iar 15% sunt de alte naționalități, mai cu seamă nemți și foarte puțin români: mașiniști, ferari, stoleri, dulgheri, armurierii, barbieri, cojocari, cofetari, brutari, curelari, cismari, dogari, bodnari, gravori, sculptori, lăcătuși, mecanici, potcovari, șepcari, mindriștii, moașe, zidari, tăetori de lemne, pitari, tipografi. Aci trebuie să notez că la anul 1876, evreii săraci lucrau la munca câmpului la unul M. Orenștein posesorul de atunci al moșiei Cut, aproape de oraș.

1) Această întreprindere au făcut-o în cursul mai multor ani. Mai trebuie să arăt că de căți-vă ani se văd la ridicarea salilor o mulțime de salahori evrei. Mahalii cari fac cele mai grele servicii negustorilor sunt exclusiv numai evrei. De căți va ani încoace evreii au devenit și antreprenori de plătărie aducând plutele pe Bistrița dela Dorra ori Broșteni. Aci este locul nimerit a arăta că acumă 15 17 ani com. Götzt a fost adus aci plutași evrei din Marmoroș cari lucrau și conduceau plutele până la Galați, dar cari din cauza că plutașii indigeni, cari erau indignați de acești concurenți, le drum azvărtau în ei cu petre, din această cauză, au fost nevoiți a se întoarce în țara lor.

1) 1876 d-l B. Samsony și Aizic Rabinovici a luat teren com. Torlurești, lucră pământului cu 50 evrei.

Tot aci este locul să adaug că birarii și cătugarii sunt iarăși mai exclusiv evrei.

Hotelieri și restaurante sunt tot cam exclusiv evrei.

Tipografi, afa ă de zcea a județului sunt numai evrei. Cu alte cuvinte meseriile ca și comerțul este mai exclusiv în activitatea evreilor.

Industria mare

Industria mare și industria mică sau meșteșugurile erau cu totul libere pentru oricine, cum rezultă din așezământul lui Mav, acordat al 1) Moldovei: nu era însă permis meșteșugurului evreu de a ține cafe creștine decât numai de avere etate de 30 ani.

Industria mare era în deobște prea puțin cultivată în Moldova și în județul nostru, dar pe cât era se datora în parte evreilor.

Sub dominația Turcească, oprindu-se exportul grânilor, în cepe a se introduce pe o scară întinsă negoțul cu băuturi spirtoase, deci s'au înființat pentru acest scop fabrici sau velnițe de rachiu, care în acest județ mai toate erau propri etatea evreilor.

Regulamentul organic a Princip. Moldovei cap. III, titlu Nașta Jidovească, Art. LII zice clar: «Jidovii au voie a lucra velniți ca și cel alt norod și cu aceeași privilegiuri, învoindu se cu săpâanii moșilor iar în târguri nimenea ori cine nu este pozvoltit, pentru siguranța polițiilor ci în depărtare de un sferț de ceas de oraș.

Așa în Tg.-Neamț, următorii evrei au posedat velnițe în condițiunile regulamentului: Motel Feighes, lancu Avram Feighes, Chaskel răgușitul, Iosel Diner, Meșel Iuster, Mel Tupilațer, Berel Kețoles, Zamvel Meșels, Mendel Moșol, Leibole Calcckover, Șapse Tupilațer, Duved Beir, Strul Roș etc. În Piatra, au avut velnițe Burech Hers, Laba Mockel banchier, David șchiop, Avram Samoil Negru a halamului Leib Lișes, Leizer Rackover (Buhuși) etc.

Leiba Chior de aci era tovarăș la velnița din Dârnăneșu cu medelnicerul Gh. Albu, bunicul familiei Albu de

1) lancu Leiba de aci era tovarăș la velnița de pe moșia Harști cu paharnicul Cost. Vasiliu la anul 1855.

Cât privește de acei cari țineau velnițe în arendă au fost foarte mulți evrei. Mai erau și fabricanți de rachiu de țigle și de perje. Așa aci în Piatra au fost: Moise sin Ișic omal, care avea și moara dela Frumușica, Elie sin Marcu, Mel Harläuanul, Volf Brener. Astfel de fabricanți au fost și în Tg.-Neamț etc.

La anul 1858 Moritz B. Catz de aci înființează o fabrică de praf în comuna Tarcău din acest județ, care a durat până cam pe la anul 1880. (Monitor Ofic. I 1859, No. 204).

2) La anul 1863 Tribunalul local a legalizat actul cu care Iulovul Elie și Fișel fi lui Samuil Negru din Piatra, au vândut o moară ce au avut o în mahalaua Mărăței, cu locul ei înlocușit cu velnița lui Samuil Negru și cu acaretele lui Franz Greffiantz, vândute lui Moise sin Iosub Roș cu 5000 lei. În anul 1883, Carol Iuster fabricant de bețe pe moșia Istrodava a primit medalia de merit clasa I de aur, fiindcă producea 1 milion bețe pe zi, furnizând fabricicelor de chibrituri din țară.

La 1 Octombrie 1899 s'a acordat fabricicei de postav Avram Lipa Iuster de aci, scutirea pe 15 ani al impozitelor și a Stat județ și comună. Scutirea pe același timp de plata velor vamale pentru mașinele, accesoriile etc. trebuitoare țigrici; asemenea și pentru lână merinos ce va importa din străinătate.

Dau aci o fidelă copie de toți fabricanți evrei din în acest județ Neamț de pe Monitorul Oficial din 10 Februarie 1890 și dările de seamă al Onor Prefecturii locale:

Avram Lipa Iuster stofării de tot felul, Haim Toil bere, Avram Grünberg săpun, Moritz Strich saponerie și parfumerie, Avram Burich Saponar săpun, Iosub Frai idem. Mellich Seller bețe de chibrituri, Alter Avram sumănărie și cergi, Iosub Catz pălării ordinare de păslă, Lupu Șor oale și strășă, Solomon Klein jumănări de său, Burich Katz tăbăcărie, Avram Zilberman idem, Strul sin Herșcu idem, Lupu Ghel-ruș rachiu de drojdie, Moise Cohn rolete, Alter Baraș idem,

Herșcu Copel apă gazoasă, Dr. Stein & Kohn idem, Herman Aizic chereștea, Dude Saponar săpun, Copel Catz piele, Lupu Șor oloi, Bernhard Weisman oloi, ceară și miere, Burck Katz & fiu piele, David Rotman mezeluri, boleșă, pastramă, Aron Rotman idem, Leopold Bach rolete, perii, Leikel K. bedinele, Daniel Daniel cerneală, Leopold Steinberg stampile de cauciuc, Burich Aizenberg turnătorie și fabrică de cărți midă. Ușer Cohn culere și lazi, Moise Kozever covoare de lână, Herman Șapira lumânări pentru biserică, Ilic Berma rolete, Dr. Zwiebel apă gazoasă, Abramovici & Fischer plânie, Ușer Bodner oloi, Ilic Moise Segal lărie, Ilic Steinberg idem, Id. Herșcovici & M. Avr. chereșt Herșcovici & Renert A idem, Grünberg & Vigersho. ferărie mecanică, Moise Iuster droidi presate, Strich & Măcărescu săpun, Frații Leiba & Mer Iuster chereștea, Surica Spiner fabrică de pălării pentru dame, Dr. Lupu, Fondianer & Grünberg fabrica de Mucava „Aurora”, Carol Weinberg fabrica sistematică de pâine „Vița” Avram Zeilicovici fabrică de sobe teracotă, Moise Iuster spirt de bucate și de perje, Michel Grünberg întemătorie fabricii de hârtie și mucava. Toți din Piatra-N.

Strul Burich Fandra sumănăre. Ioil Dubălar meslin iufi și talpă. Zümer sin lancu idem, Șama Dubălar idem, David Weinfeld sumane negre și lăi. Velvel Moche Șelner sumănărie, David Zandebbrand ulei, Ilic Garber tăbăcărie, Avram Ilic ulei, Moise Camen idem, Calman Pergman sumane, Br. niamin Siegler sumănărie, Alter Saponar săpun Iosub Olar oale, Burich Iosel Wiener cărămidă, David Calmanovici piele, Aron Feresler moară și piuză, David Berșter Macher bodănele, Herșcu Berma sumane, Avr. Moise Făticineanu idem, Herș Isvoreanu idem, Ilic Iosubaș oloi, L. Iman Siegler & fii idem, Bercu Aizenberg sumane, Iosub Șerberg moară cu vapor. Toți din Trg. Neamț.

Moscu Iacoby chereștea V Iori Neamț, Froim Rosk vax Buhuși, Alter Herșcovici petrol Buhuși, Avram Lipa Iuster chereștea diferite lăeturi Masiacăn, Ilic Aizenberg idem Mastacăn, Michel Iuster spirt de bucate și de perje Crăcoani Herșcu Rapaport idem Uricheni, Iosub Snerberg măciș de făină cu vapor Humulești, Idem spirt de bucate Humulești Dinerman & Șapira chereștea Farcăș, A. Renert & Th. Dornescu idem Așa Bour, Goldman & Sarfman idem Carli

Frații Iuster idem Negrești, Michel Iuster & fiu chereștea Crăcoani, Efr. Iuster & Carol Nacht idem Garcina Aizic Grünfeld & fiu gaz Roznov, Aron Iuster & Julius Agatștein chereștea comuna Cal, A. L. Iuster chereștea Hangu, A. L. Iuster & Julius Agatștein chereștea Rășca, Dornescu & Dinerman chereștea Tazlău, Osiias Steinberg & Weintraub chereștea Almaș, Harel & Co. chereștea Hangu, Michel Iuster & H. Copel droide presată Crăcoani, Ira Herșcovici olei Costușa, Zeilic Iulovici chereștea Bicăz, A. Fondianer & Abruzi chereștea Poroca, Haim Raf chereștea Agapia, Herș Făinar chereștea Magărați, Th. Dornescu, A. Renert & fiu și C. Neuschlos bolțana.

La 1894 s'a înființat fabrica de lumânări de stearină Iurist & Weininger.

Fabrica de ciorapi a D-șoarei Clara Satinover.

La 1889 Moritz Mașinist a înființat în tovărășie cu Iotoreu Nec. Conta fabrica de vârsătorie de metal.

La 1870-75 Idel Zucker a avut fabrică de cerneluri.

La 1886 Strul Dimant a avut o fabrică de cravate.

Au mai fost fabricile : de săpun a d-lui Aizic Wechsler, de bere a d-lui Chaim Schwartz etc.

D-1 S. Semo fu tovarăș la marea fabrică de chereștea

„Moldova” din Piatra.

H. Goldștein fu tovarăș la marea moară sistematică

„Doamna” tot de aci.

Tipografi în Piatra : Iacob Copel, Samoil Goldner și Leopold Steinberg.

Fabricanți de crupe : Elie Schwartz, Pascal Crupar etc.

Filtratori de vin sunt : Elie Eisohn, Wolf Brenner, Lupu Iang etc.

Abreimel Fondianu avea cariere de piatră la Tarcău.

În fine și ramura industriei este condusă mai de evrei.

Moșii în arendă

Dreptul de a lua moșii în arendă sau cum se chema atunci de a cumpăra moșile cu anul nu era nimeni oprit până la începutul acestui secol, adică la 1804 Vodă Moruz prin ordinul său către ispravnicii, țării interzice arenilor acest drept.

În mod formal sub Calimach Vodă evreii sunt iar a-

rendași de moși. În timpul ocupației Ruse dela 1830-35 evreii iarăși sunt oprși a ține moși în arendă. Acesta nepozvoliri nu durară mult timp.

Ca să arăt pe toți arendași de moși este imposibil, totuși voi arăta numai pe câțiva :

1) La anul 1850 Avram sin Lancu a ținut în arenda moșia Păstrăveni dela Domnița Elena Sturza.

2) La 1859 Moise Hanganu a ținut moșia Roznov, im posesuit dela Maior Gh. Roset Roznovanu.

3) La 1861 Avram sin David a ținut moșia Sarata, dela Iecom Gh. Vasiliu.

4) La 1858 Nute și Ioil Engenberg a ținut moșia Borlești cu velnița din Nichit.

Strul Felnick (Sildhaus) a fost tovarăș la arende de moși cu colonelul Iorgu Rosnovanu și medelnicerul Nec Albu.

Moise Lazarovici a ținut moșia și velnița Căciulești a lui Roset Bălănescu.

Abr. Lipa Iuster, Herșcu Copel, Peirsch Pascal, au ținut moșile Dărmănești, Dobreni etc.

Lancu Leib Șarf, Șmiel Pascal, Mechel Iuster au ținut moșile Crăcoani, Oșlobeni etc.

Aci este locul de arătat că mai mulți posesori de moși evrei au avut herghelii de vite cornule în velnițe și mii de oi. Intre aceștia se desling : Meir Kreimer (Piatra), Șmil Herșcovici (Roznov), Herș Rapaport (Tibucani) etc.

Șmil Dobrener și Leibș der milichdikker aveau oile lor câte 5-600.

1) Monit. Poia Sătească XII 18:0 No. 22.

2) Adaus Bulet. Ofic. 1859 No. 52.

3) Monitor Ofic III Iași 1861 No. 152.

4) Bulet. Ofic. 1858 No. 62.

Moșii de veci

1) Un vechiu obicei al pământului oprca evreilor dreptul de a cumpăra ²⁾ moși.

Iată lista moșilor din acest județ ce aparțin evreilor : Moșia Petrodava proprietatea d-lui Michel Iuster. Tibucani (1000 falci) aparține bancherului Strul Ch. Dabiel din Iași. Apoi moșile : Negulești, Șarata și Movila rupă aparține fraților Veisengrün din Iași. Herș Rapaport are moșia Harlești.

Anuarul Statistic al României Ministerul Finanselor București 1904 Imp. Statului.—pag. 222.

Numărul meseriașilor 1902

Jud. Neamt. Total meseriașilor, callelor și ucenicilor. Imp. rurale și urbane 2508 din care evrei 1072.

Pag. 239. Cap. III Băcani orașul Piatra 17 evrei partentari proporția 51% evrei.

Bărbieri 125 români și 15 evrei, proporția evrei 27%.

Bănari numai 3 evrei proporția 83%.

Birjari 7 români 35 evrei 49 "

Bagasieri numai 25 evrei 77 "

Brutari 1 străini și 2 evrei 54 "

Cafeții 1 străin. 1 rom. și 5 evrei 44 "

Comisionari numai 11 evrei 66 "

Casornicari numai 4 evrei 85 "

Cojocari 4 străini și 5 evrei 66 "

Gărcimari 5 români și 32 evrei proporția 65%

D-ri medici 8 români și 4 evrei 30 "

Comerți. fâind numai 12 evrei 78 "

1) Anatoroua No. 3566 din 28 Iunie a logofetei cu rezoluția Domnească din Iunie 1815 zice că Armenii și Jidovii după § 1430 cod. civ., sunt oprși a cumpăra moși de veci. (Adunare Comp. Așez. Jud. II Iași Cod. Pastia 1856 pag. 64 cap. 42.)

2) Trecutara logofetei din 11 Martie 1848 subț No. 1403 prin care au înmănat Trib. unalelor închierea sâtatului de a nu se mai întâri vânzări de vii și tenenți (moși) pe numele Jidovilor (Adunare ofis. și desleg. Hasras pag. 278).

<i>Fer—ferar</i> 2 români, 4 străini și 12 evrei proporția 73%	
<i>Comerț de lemne</i> 1 rom, 1 străin și 14 evrei	69 "
<i>Măcelari</i> 3 români și 10 evrei	43 "
<i>Galantieri</i> numai 3 evrei	87 "
<i>Gazari</i> numai 3 evrei	92 "
<i>Haane croitori</i> 3 români și 39 evrei	87 "
<i>Hotelieri</i> 1 străin și 2 evrei	60 "
<i>Cismarii</i> 6 români și 34 evrei	63 "
<i>Tâmplari (lemnari)</i> 4 români, 3 străini și 12 evrei	
proporția 72% evrei.	

Voi vorbi acum și de ramura comerțului de *tutun* din acest județ fiind în anii 1866, 1867, 1868 și 1869 ca Regia sub stăpânirea Statului, care libera brevetele, alături debitanților din comunele urbane cât și celor din comunele rurale. În acest timp brevetanții trebuiau să-și aprovizioneze tutunul trebuitor numai dela Regie sau mai bine zis depositul Districtului Neamț, contrar aceluia era confiscat iar contravenientul era dat și judecății.

Iată copia unui asemenea Proces-Verbal de contra bandă din 1866 :

MINISTERIUL DE FINANȘI Marca țarei

Model No. 42

Anul 1866

Regia Tutunului etc.
Depositul Distr. Neamț

Luna Ianuarie 22

Orașul Piatra

No. 7

1) Proces Verbalu

al

JURILORU

Subsemnații ce compun juriul instituitu pe lângă depositul de tutun din orașul Piatra, astăzi la 22 Ghenar anul una n-ie opt sute șasezeci și șase, procedând la esam-narea tutun indigen luat contrabandă dela evreul Ițic Șildhaus din oraș Piatra, ce s'a trimes la acest deposit de D-

1) Dosar No. 4/1867 Comis. de expertiză. (Dosar posesia mea AUTORUL).

Prefectu Neamțu, cu adresa No. 533, am constatat că este de calitate notată pe contra pagină și în cătime acolo am aflați subscrișii dar, făcând estimajunea cuvenită declarăm că, tot'a cantitate, valorează suma întreagă de lei trezeci, precum s'a specificatu în dosul acestui, unde am subscri-simemene.

Acest proces verbalu s'a închieatu în număr întregu, din care unulu spre a se înainta la Adm. Centr. a Regiei Tutunului ; altulu spre a se depune în cancelaria depos. respectiv și cel de al treilea s'a predat doveditorilor de Casier și Prefect de Neamțu.

Iscăliții membrii juriului : *Rosetti, Palade, P. D. Șoarec, Haim Kaufman, (părintele meu), Avram Tutungiu și Leiba Rotenștein.*

În anul 1867 brevetanții de tutun din Piatra cer înoi-rea brevetelor.

Iată copia cererei :

Brevetanții de tutun evrei din Piatra, prezintă case-plei de Neamț brevetele și declarațiunile vechi, cerând înoierea lor conform Jurnalului din 5 Sept. a. c. Aceasta pentru a putea exercita acest comerț înainte.

1) Domnule Casier,

Anexat cu Onor presentăm Dv. atât brevetele noastre cât și declarațiunea prin care cerem a ni se elibera bre-vele după dispozițiunile Jurnalului din 5 Septembrie.

Și vă rugăm D-le casier să bine vojiți a face ca prin mijlocirele ce aveți să ni se elibereze câte un brevet pentru exercitarea comerțului de tutun în orașul Piatra.
1867 Oct. 23

Subscriși : *Ghedale sin Ilic, 2) Haim Kaufman, Leiba Rotenștein, Bercu Schwartz, Hers Goldner.*

D-sale

D-lui Casier Distr. Neamț.

1) Adm. Financ. Neamțu. Dosarul No. 3 din 1867. Avizarea la clasa pe de-letanții după modificare, intrușe la 1 Oct. 1867, Posesia mea AUTORUL.

2) Părintele meu.

În anul 1868 brevetantul trebuia a face cerere și depune banii tutunului ce luau la depozitul casieriei. Această regulă era în lofi anii.

Lată copia :

Sau încasat cu recepisa No. 1234 lei 555 bani 81 subscris Casierul,

1) Domnul Casier I

Pe temeiul brevetului ce păstrez dela Minister, vă rog să bine voști a-mi elibera o sumă tutun, calitate ce mai jos arată, depunând tot acuma și banii costului sau în suma de 555 lei 81 bani, pentru care vă rog a mi elibera cuvenită factură pentru debitul meu pe lunele Marte, April și Maiu.

Bine voști vă rog D-le Casier a primi încredințare profundului meu respect.

1868 Iuni 1.

Haim Kaufman

Haim Kaufman

Okale	Dramuri	Lei	Bani
18—	250	550—	81
2—	—	25—	—
Tutun saca total		550—	81
Persician calit. I.		25—	—
Total :		555—	81

Monedă și No.

27 Napoleoni	total :	540—	00
1 Carbovâ		4—	00
1 Icosar		4—	44
11 Sorocovâți a 20 Kopelci		7—	37
Total		555—	81

D-sale

D-lui Casier Gen. și Șef Depozitului Neamț

1) Dosarul No. 10 din an. 1868 Declarațiilor cu care Debitanții brevetați cer tutunuri, Posesia mea AUTORUL,

lată și copia unui asemenea brevet :

R O M A N I A

Marca Târei

București Ian. 15 an 1869

Ministerul Financelor

Direcțiunea Regiei Tutunului

Serviciul regiei Tutunurilor

No. 313

1) Brevetu

Noi Ministru secretar de Stat la departamentul financelor, conform lezei din 31 Maiu 1868 și regulamentului din 26 Iulie 1868 concedăm dreptul de debitant pentru vânzarea de tutun, cigări și tabac D-lui 2) Haim Kaufman șezător în comuna Piatra din strada Principală No. 53 județul Neamțu, care s'a regulat între debitantii tutungii de clasa a treia a gradului al doilea cu debit lunar de câte lei noi două sute, și care este obligat ca, dela 10 ale lunei August anul 1868 de când a început a eserčila acest comerțiu, să se conforme întru loate dispozițiilor lezei și regulamentului special.

P. Ministru, M Kostiescu

Direclorul, P. Marcolescu

Lată și felul tutunului și prețul după Publicațiunea Ministeriului Financelor No. 11974 din 23/4 Martie 1865 :

Oca tutun Turcesc Bocea Iaca 38 lei. Oca tutun Turcesc Bocea Orta 28 lei. Turcesc Bocea Chir 22 lei oca. Turcesc Persicean și Basma era 3 calități a 16. 14 și 10 lei oca. Tutun Românesc din semânța Turcească era 3 calități 12. 9 și 7 lei oca iar semânța indigenă era 3 cali-

1) Originalul este în posesia mea. AUTORUL.

2) Părintele meu.

tăți a 7, 4 și 2 lei oca. Suta de țigări numite havana era 2 calități a 60 și 27 lei. Diverse a 13 lei suta iar Indigene 2 calități a 7 și 5 lei suta. Acuma Tabacul (tutunul) 1 oca numit Carot 2 calități a 38 și 25 lei apoi tutun numit Ceapn 38 lei oca, tutun numit Schet 32 lei oca iar indigen 2 calități a 8 și 3 lei oca.

Camera de Comerț

Camera de Comerț este o instituțiune veche, creată înaintea anului 1860 dar din cauza emancipărei, evreii n'au luat parte la ea.

De abia în anul 1885 figurează ca alegători așa ziși dreptari din acest județ.

Dau lista alegătorilor eligibili din anul 1899 pentru Camera de Comerț din acest ținut: Aron Carpen, Moise Roșcovici Urbea Piatra. Comuna Mastacău Haim sin Haim. Comuna Bistricioara Marcu Ceprizai și Simon Haim. Comuna Călugăreni B. Cantar. Comuna Căciulă și Gherș Avram Nute. Comuna Căcoani M. Iuster. Comuna Dochia Ancel Grünștein. Comuna Doamna Berco Herșcu. Comuna Galu Michel Iuster și B. Cantar. Comuna Girov Simon Iosub, Leizer Barba Lală. Comuna Hangu Hascal Covrigar. Comuna Bălătești Moise Iancovici și Comuna Mărgineii H. Rappaport.

Dela 1920 adică de când toți evreii români au fost emancipați, dela această dată negustorii evrei i-au luat activă în Camera de Comerț, făcând parte ca alegători, fiind aleși și ca membri în comitet.

Evrei ca alegători sunt chemați la întruniri, conslațuri, la ședințe extraordinare în sala consiliului județian. Intre cei care chiamă la aceste sunt D-nii G. V. Măcărescu, S. Drimer, C. T. Dimitriu și Aron B. Katz (1923).

În anul 1926 pentru alegerea Camerei de Comerț s'au prezentat două liste 1) S. Ghelberg și I. Luca divers, C. T. Dimitriu farmacist. bănci N. Al. Guranda (Directorul băncii Petrodava) și Sigmund Herșcovici. Industria: Spiru Lalu, Albert Abeles, Michel Stern și S. Beral. Industria

comului: G. V. Măcărescu, Aron Iuster, Natan Iuster și Gh. Adamescu. D) Nicu Ioaniu candidază ca independent. Lista guvernamentală: Categoria I alimente d-nii: Carol Weinberg și Nec. Maxim din partea Sfatului Negustoresc. Categoria II-a îmbrăcăminte D. Davidovici. Categoria III-a diverse Ed. Holban. Categoria IV-a bănci: A. Henerț și Ioan Georgescu. Categoria V comerțul mic d-nii Ioli Gherșin și L. Stern farmacist Trg.-Neamț. Categoria VI-a Industria Lemnului Victor Isăcescu, Gh. Lalu, Iulius Arțștein, D. Dobreanu și S. Drimer. Categoria VII-a diverse industrii d-nii Gh. Isăcescu, C. Manoliu, Carol Berman și N. Dusescu dela Neamț. Categoria VIII-a Industria mlecă d-nii N. Calmuschi și Ulise Ionescu.

Este de notat că în luna Iunie acel an, pentru îndeplinirea formalităților alegerii și constituirei, s'au numit o comisiune interimară compusă din D-nii: Victor Isăcescu, Iulius Agatștein, Conrad Reis, Ed. Holban. Carol Berman, Ulise Ionescu, A. Renert, Dr. I. Klarfeld, Nec. Maxim și L. Stern.

De reușit la această alegere a Camerei de Comerț, a reușit lista d-lui Carol Weinberg, Sigmund Herșcovici, A. Renert, Iulius Agatștein, S. Drimer și Carol Berman astfel: Categoria I-a Weinberg, II-a D. Davidovici, categoria IV Sigmund Herșcovici, categoria V Leon Stern (Neamț) și Ioli Gherșin, categoria VI Iulius Agatștein, S. Drimer, categoria VII Carol Berman și L. Silviannu.

În anul 1927 Camera de Comerț și Industrie Piatra-N. era alcătuită astfel: *Comitetul de Direcție* N. Calmuschi președinte, Iulius Agatștein vice-președ., secția industrială Carol Weinberg vice-președ., secția comercială Ioan Georgescu Minister de Industrie și Comerț și N. N. Pleșescu secretar.

Consiliul de Administrație

Membrii secția comercială: Ed. Holban, D. Davidovici, Sigmund Herșcovici și Nec. Maxim Piatra-N., Leon Mern Trg.-Neamț.

Secția industrială: V. Isăcescu, Gh. Lalu, Gh. Isăcescu, C. Manoliu, L. Silviannu, Ulise Ionescu, Carol Berman, S.

Drimer, Piatra-N., D. Dobreanu Tulgheș și N. Dusescu Trg-Neamt.

Membrii de drept: Gr. Georgescu directorul băncii Naționale, Sim. Scutărăscu delegat Federația Al. cel Bun, Pr. Șt. Romanescu Camera Agrară toți din Piatra-N.

Membrii corespondenți: C. T. Dimitriu farmacist, N. Guranda, A. Renert proprietari toți din Piatra-N., Dumitrescu Inginer soc. Coop. Tarcău, Conrad Reis directorul fabricii de postav Buhuși, Gh. Lubnischki Inspect. soc. Anonime „Göetz“.

Censori: V. Soroceanu deleg. Camerei de Comerț și Industrie, M. Georgescu Adm. Financiar, delegat Minist. de Finanțe, D. Botez expert comptabil deleg. Un. Camerei de Comerț și Industrie București. Comisarul guvernului Gh. Ionescu Piatra-N.

Consiliul Camerei având în vedere răspunsul Uniunii Camerilor de Comerț și Industrie, primit cu adresa No. 3267/527, cooptează ca consilier în locul defunctului Ioni Gherșin pe dl A. Aronovici din Piatra-N., la secția comercială, comerț mic, categoria V-a.

În anul 1929 luna Martie s'a constituit noua comisie interimară a Camerei de Comerț alcătuit astfel: Ioan Georgescu președ., Sigmund Herșcovici vice președ.

În consiliul județiar fac parte dl Gică Măcărescu, Victor Iăcescu, Nec. Maxim, S. Drimer, D. Leibovici, Leon Rozenzweig și G. T. Dimitriu.

În 4 April 1922 s'a constituit în Piatra Clubul Industrial sub președ. dl-ului Ionel Diaconescu iar ca vice-președ. dl Albert Abeles.

În anul 1923 comitetul clubului comercial a rămas tot cel vechiu numai cooptându-se pe d-nii I. Brikman, Nicu Weisman, D. M. Abramovici și M. Leibovici.

Tot în acel an cercul comercial a ales ca președinte pe Avram Rubin.

În anul 1925 s'a pus bazele clubului „Infrățirea“ până la alegerea comitetului s'a ales pe dl Iftic Ziberbuș.

Tot în anul 1925 în 7 Ianuarie. a avut loc la cercul comercial de aci alegerea unui nou comitet. Au fost două liste 1) în frunte cu Michel Rorlich, M. D. Segal, Filip Bandel, Isac Făinar, H. Herșcovici, Iosef Gartenberg, Lipa

Catz, Gherșin Catz iar lista a II-a în frunte cu Nicu Weisman, care a întrunit majoritatea voturilor și care fu aprobată ca bun aleasă și care se compune din d-nii: Nicu Weisman, Strul Făinar, Lipa Zeilig, S. H. Leibovici, C. Feldman, Lupu Zümer, M. Gutman, Zigu Kreimer, C. Forcuanu și Burich Abramovici.

Statul Negustoresc

Iniințarea

În 16 Iulie anul 1916 avu loc o întrunire în localul clubului forestier, a tuturor negustorilor de toate branșele sub președ. dl-ului Gh. Ionescu Pleșea.

D-l A. Brociner, președintele statului Negustoresc din Iași, după ce dete a înțelege adunării că este strict necesar a se înființa și aci o secție a Statului Negustoresc, dând toate lămuririle necesare, îndemnând pe negustorii a se înscrie pentru binele lor și a înființa și aci secția Statului Negustoresc și fiind uniți își vor revendica drepturile lor negustorești.

Cei prezenți au acceptat, înscriindu-se următoarele persoane: Gh. I. Ionescu Pleșea, George Greflens, Solomon Drimer, Alecu Lazarin, D. Stambler, Ilie Săvescu, A. Weininger, Gh. Adamescu, Carol Weinberg, A. B. Catz, N. Schwartz, Leon Rozenzweig, M. Weintrauch, Leon Catz, Heinrich Weinberg, M. Roșcovici, D. Leibovici, Samy Colbeci și alții.

Mercuri a avut loc o nouă întrunire, prezidată de dl-ului George Greflens, alegându-se următorul comitet: Președinte dl-ului Gh. Ionescu Pleșea, vice-președinți D-nii George Greflens, Ilie Săvescu, Carol Weinberg (asler, dl Solomon Drimer. Secretari D-nii S. Simșenshon, A. Rubin. Bibliotecar dl-ului Leon I. Catz. Membrii D-nii: Alecu Lazarin, D. Stambler, Gh. Adamescu, A. Weininger, I. K. Katz, Nulă Schwartz, A. Weintraub și Leon Rosenzweig.

Alegerea a fost aclamată cu aplauze.

D-l Brociner a anunțat că Duminică 7 August va veni aci însoțit cu D-nii Th. Jelea, președ. Camerei de

Comerț din Iași și cu reprezentanții Statului Negustoresc din mai multe orașe, când va fi o mare întrunire publică.

În anul 1918 cărciumarii din localitate au intervenit pentru obținerea de 60.000 litri vin, prin delegați D. ni: Nec. Maxim, M. Feder, M. L. Catz și Lazarovici, obținând promisiunea d-lui Colonel Rădulescu, directorul alimentărei, ceace s'a aprobat și primit prin delegați. Toate aceste prin stăruința Statului Negustoresc.

Tot în acest an conform ordinului No. 61214/918 al Ministerului de Finanțe, conform stăruințelor Statului Negustoresc s'au des his crășmele în ziua de 14 April acest an. În anul 1919 s'a înființat Banca Negustorească sau mai bine zis «*Banca Sfatului Negustoresc*».

În 16 Aprilie 1920 a avut loc o mare întrunire a negustorilor în sala Hotelului Continental al cărui *moțiune* a fost :

Noi comercianții din toate bransetele din Piatra-N. întruindu-ne astăzi 16 April în sala Hotelului Continental, văzând nexatimele fără sfârșit ce avem de îndurat din cauza dificultății și elasticității decretelor legi, contra speculei; considerând ca în loc de a se urmări adevărații speculanți și se însenează în continu procese pentru a bateri fictive contra legii, nouă comercianților vechi și cinstiți. Implorăm pe d-l Prefect al județului ca să ia măsuri ce va găsi de cuvîntă pentru curmarea răului.

Tot odată pentru cazul că nu vom putea obține satisfacerea dreptelor noastre cereri, hotărăm să închidem cu toți magazinele noastre. Urmează iscăliturile.

În ziua de 29 August tot acest an a avut loc o mare întrunire a statului Negustoresc în localul statului din B-dul Costinescu sub președinția d-lui *Carol Weinberg*, asistat de d-l *Nec. Maxim* secretar.

Negustorii au fost foarte alarmați de anunțarea sosirei controlului militar, pentru care s'a fost trimis o delegație a statului la d-l Prim Ministru, care a hotărât ca controlul militar să se facă numai în asistența unui delegat al statului.

Controlul să se facă numai acolo, unde vor fi plângeri. D-l președinte mai comunică ca spre a preîntîmpina neajunsurile create adevăraților negustori. Secțiunile sta-

ului Piatra-N., Băcău, Roman, Iași Fălțiceni, Botoșani și Borohoi au stabilit o înțelegere de deplină solidaritate, care a pune negustorii la adăpost de orice vexațiuni.

În ziua de 17 Octombrie tot în anul 1920 avu loc marele Meeting.

Iată chemarea :

«Sfatul Negustoresc» din Piatra-Neamt

Sediu: Str. Al. Cel Bun No. 11 — Biroul: Str. L. Catargi 26

Loc. pentru apărarea intereselor Comerciale și Industriale

Persoană morală și juridică

Recunoscută de Guvern prin Decretul-Regal No. 1793 din 27 Aprilie 1914

Monitorul Oficial No. 19

Sediul Central : București

Calea Victoriei 60, Pasajul Imobiliara, Scara A. Etajul I

43 Secțiuni în țară

Piatra-N. 17 Octombrie 1920

Frați Negustori !

Inchideți prăvăliile cu o oră înainte și veniți cu toți la *Marele Meeting* ce va avea loc în Sala Teatrului Duminică 17 Octombrie 1920 ora 3 p. m.

Acei ce vor să înapune oaspeții noștri, să vie la 2 m. la gară, de unde în corpore vom merge spre Sala Teatrului să ascultăm conducătorii Statului. Vor lua cuvântul

D-1 Senator Spirea Gheorghiu, președintele Statului din București.

D-1 G. Florescu droghist, președintele Statului și președintele Camerei de Comerț din Băcău.

D-1 Ozias Herșcovici industriaș, vice președintele Camerei de Comerț și vice președintele Statului din Băcău.

D-1 I. G. Profiru avocat și membru onorific al Statului din Băcău.

D-1 Isidor Bring industriaș, președ. Statului din Roman.

D-1 Carol Weinberg comerciant, președ. Statului din Piatra.

D-1 Gavril Loghin comerciant, președintele Statului din Fălțiceni.

Nici un negustor să nu lipsească de la această grandioasă manifestare de solidaritate.

Cu salutări colegiale
Comitetul Sfatului Negustoresc Piatra-N.

La 5 Decembrie 1920 Sfatul Negustoresc secția Piatra-N. No. 234 convocă negustorii la ordinea zilei fiind 1) Legea contra speculei. 2) Controlul civil militar. 3) Lansarea băncii negustorești și 4) Comunicări importante dela centrale, Președinte Carol Weinberg. Secretar general N. V. Maxim.

Pentru 2 Aprilie 1921 sfatul negustoresc de aci cheamă negustorii și industriași la o consfătuire, spre a găsi mijloace ca proiectul de lege zis pentru *înfrânarea speculei* să nu fie votat de corpurile legitime.

Sfatul negustoresc local face apel către frați negustorii în 23 Ianuarie 1922 No. 438 Președintele Carol Weinberg și Secretar Nec. Maxim ca să vie la secție și să acopere cu semnăturile lor adresa de omagii ce se va expedia Jupătorilor dela centru, unde este mare sărbătoare pentru alegerea d-lui *Hagi Tudorache* ales ca Președintele Camerei de Comerț din capitală.

Tot în anul 1922 luna Februarie 25 zile comitetul sfatului negustoresc secția Piatra No. 452 cheamă pe toți frații negustorii la sfat contra plata taxelor globale, spor de preț la lumina electrică, toate suplimentare și unu la sută asupra cifrelor de afaceri.

Comitetul sfatului negustoresc de aci cheamă pe membri în ziua de 26 Aprilie 1922 pentru legea speculei.

Pentru 10 Mai tot 1922 sfatul negustoresc secția Piatra-N. No. 461 comitetul convoacă pe toți membri sfatului, înzestrent rugați a veni la ședință la ordinea zilei fiind următoarele: 1) Instrucțiuni privitoare la ținerea registrelor și cifra de afaceri. 2) Evitarea amenzilor fiscale. 3) Condamnarea unui negustor la 6 luni zi o zi în baza legii contra speculei. 4) Diferite chestiuni importante.

În ziua de 8 Ianuarie 1923 a avut loc în sediul sfatului negustoresc o consfătuire a sfatului. D-l Președinte Carol Weinberg combate legea fiscală și legea speculei.

Pentru alegerea Camerei de Comerț D-sa este de ideea ca sfatul să întocmească lista.

D-l Măcărescu combate unele vederi a d-lui Președinte Carol Weinberg și-l roagă să rămâne liniștit la postul său lucrând înainte pentru nevoile negustorilor.

D-l Pșepelinschi și Leon Mrejeru deputați dau explicații cu privire la legea fiscală, asigurând pe negustorii de bu-

nele intenții ce are partidul liberal pentru clasa negustorească. Ael fiind locul de a vorbi și de întrunirea comercianților și industriașilor la clubul Industrial ce avu loc la 8 Ianuarie a-cel an 1923, pentru a se constătui pentru alegerea Camerei de Comerț,—la acest apel a răspuns D-nii: Spiru D. Lălu, George Lălu, G. V. Măcărescu, Leon Pșepelinschi, S. Drimer, Dimitriu farmacist, Arthur Grünberg, Matias Eisicovici, A. Rubin, I. Brikman, M. I. Ipcar, Ioan Luca, Cost. Văstiliu, H. Eizenberg, Dr. Palade, Rubin Soifer, Leon Rosenzweig, G. Weinberg, M. Semo, B. K. Engelberg, A. Toncu. M.

D-l Carol Weinberg

Korlich, Nisel Rotman, Albert Abeles, P. Chihaița, Leon Katz, etc. etc. Au vorbit D-nii: Palade care deschide întrunirea, apoi vorbesc D-nii Măcărescu, Pșepelinschi, Leon Rosenzweig. D-l Măcărescu propune a se convoca o mare întrunire publică și a se decide pentru binele obștesc.

Pentru ziua de 23 Mai acest an sfatul negustoresc secția Piatra-N. face *chemare* pentru *legea înfrânarea speculei*, libertatea comerțului, care se votează acum de corpurile legitime. Invită pe toți negustorii la o mare întrunire, spre a evita votarea legilor vexatoare contra comerțului.

Tot în acest an sfatul negustoresc, secția Piatra-N. cu

ocazia înapoierii bravului nostru Regiment No. 15 Răsboeni, statul lansează următorul apel :

S F A T U L N E G U S T O R E S C

Secția Piatra-Neamț

Frați negustori!

Interesele apărării naționale au dierat în anii 1921-1923 ca *vitejii Regimentului Răsboeni No. 15* să străjuiască pe malul Istrului.

După o lipsă de doi ani mândra noastră armată revine în mijlocul nostru astăzi

Sâmbătă 17 crt. ora 10 a. m. Spre a cinsti așa cum se cuvine eroii noștri, *vă rugăm să închideți prăvăliile* și imbrăcând haina de sărbătoare să întâmpinăm cu toții la gară brava noastră armată.

Cu inima voioasă și cu toată dragostea, să aclamăm pe demnii feciori ai țării, cari sub culele mândrului drapel Românesc, au restabilit în ținuturile dezrobite liniștea și siguranța fraților noștri.

Purtător al vitejiei strămoșilor Romani, dorobanțul din ținutul Plăeșilor, a cinstit numele de Român prin fapte glorioase și acțiuni de civilizație acolo unde băntuia molima nărchică.

Ginște soldatului Român.

Trăiască armata Română, scutul nostru al tuturor.

Președinte, *Carol Weinberg.*

Secretar. *N. Maxim*

No. 682 Piatra-N. 17 Noembrie 1923.

În anul 1925 statul negustoresc recomandă membrilor săi a se abona la societatea «*Fiduciatatea*» fiind în interesul cetățenilor pentru paza avutului lor.

În anul 1925 a avut loc o întrunire a comercianților locali. D-1 Președinte Carol Weinberg în numele sfatului ne-

gustoresc a relevat necesitatea organizării negustorilor. S'a instituit un comitet provizor. S'a ales 3 reprezentanți ai sfatului în comisiunea Jointului, în persoanelor D-lor : Carol Weinberg, Beril Krigler, și Mayer Chascalovici, care comisiunile are de scop refacerea negustorilor ruinați în timpul războiului.

Lista fabricelor actuale din jud Neamț care aparțin Evreilor.

Făbriici de Cherestea

Soc. Anonimă. fosta *Leib Iuster & fia.* Reprez. firma, *Nathan Iuster, Piatra-N.*

Davidovici-Beral soc. în Nume Colectiv Piatra-N.

David Rabitzza fabrica de cherestea Piatra-N.

Friederich Davidovici fabrica de cherestea „Carpați”

Soc. Anonimă Piatra-N.

Fabrică de cherestea „Cernegara” Soc. Anonimă *Nicu Ioaniu, Albert Abeles și Sammy Colbeci* Piatra-N.

Soc. Anonimă „*Smolovitz*” comuna Corbu (Tulgheș).

Max Haimovici fabrica de cherestea și parchete comuna Roznov.

L. Weinberg fabrică de cherestea și moară cu aburii comuna Roznov.

Fabrica de cherestea „Unirea” Soc. în Nume Colectiv comuna Roznov.

Roznov Frații Froim și Moise Braunstein.

Fabrica de cherestea *Sol. Holingher* Trg.-Neamț.

Fabrică de cherestea *Rachla și Haim Dorneanu.* Soc în Nume Colectiv comuna Roznov.

Fabrica de cherestea *Șalim L. Burdach și Th. Horowitz* Soc. în Nume Colectiv comuna Podoleni.

M O R I

Fabrica sistematică de pâine și moară sistematică Piatra-N. *Aron L. Iuster și fii.* Societate Anonimă.

Moară fosta *Leib Iuster & fia* Soc. Anonimă Piatra-N.

Moara *Davidovici & Beral* Soc. în Nume Colectiv cherestea și moară Piatra-N.

Moara *David Rabitza* chereștea și moară Piatra N. Moara *Pitaru I. David* Piatra-N. Moara *Negru Haim* cu benzină Piatra-N. Moara *Adolf I. Zomer* comuna Bălănești Moara *Margulies Hoisie* Buhuși. Moara *Misel Iuster* Trg. Neamt. Moara *Leita A. Moise* comuna Rediu. Moara *Zamuel Siegler* moară și leasc de oloi Trg. Neamt. Moara *Siegler Litman* idem Trg. Neamt. Moara *Pincu Ite Auram* idem comuna Cănelești Angheliescu.

B e r e

Fabrica de Bere (glucoză) "Zimca" Societate Anonimă Piatra-N.

Fabrica de Oale

Feingold Mendel (oale, dogărie și var) Piatra-N.
Segal M. Isaac idem.

Fabrica de Luminări

Saponaru Mendel fabrică de luminări Buhuși.

Fabrica de Postav

Lupu Elisier fabrică de suman Trg. Neamt.
Henrich M I. și Henrich Nathan fabrică de ștofuri Trg.-Neamt. Fabrica de postav Buhuși care are majoritatea acționarilor evrei.

Fabrica de Petrol

Carol Haimshon (Rafinerie de petrol) com. Costișa.

Fabrica de Perii

Soc. Anonimă pentru industria de lemnării și perii
Leopold Bach Piatra-N.

Fabrica de Spirit

Moise Iuster fabrica de spirit Piatra-N.

Fabrica de sifoane (apă gazoasă)

Leibu David fabrică de apă gazoasă Piatra-N. *Catala Ioset* idem. — *Zeilig Meir* idem. *Ghiță Ionescu Pleșea*

David Auram Piatra-N. *Ilie Weber* idem Piatra N. *Brückman Marcu* idem Trg.-Neamt. *Iosub Ștăin Nachman* Buhuși. *Soicher Berca* Bistricioara.

Transparente

Strul H. Abramovici Piatra-N. *Haras Zaharia* Piatra-N.

Tăbăcărie

1) *Aron B. Catz*; 2) *Siloiannu Lazăr* Piatra-N. 3) *Aur. Zilberman* Buhuși. 4) *Axelrad Ușer* Trg.-Neamt. 5) *Moise Tăbăcar* și *Isac Tăbăcar* Trg.-Neamt. 6) *Kertz Iosub Herman* idem Trg.-Neamt.

Tricotaje (țesătorie)

1. *Bachman Cahane, S. Haim și Cahane Israel* Piatra-N.

Turnătorie

Burech Aizenberg turnătorie de metal, strungărie și fabrică de cărămidă Piatra-N. *Aur. Finkelstein & Finkelstein Nathan* Piatra-N.

Uleiuri

Albert Abeles produse chimice și uleiuri Piatra-N. *Leihovici Șmul Sura* (leasc) Trg.-Neamt. *David Grünberg* idem comuna Războeni.

Mobile

Arthur L. Grünberg Piatra-N. fabrică de mobile, fabrică de bețe de chibrituri, scobitori, cuie de lemn etc.

Tipografii

Tip. "Record" *Auram I. Segall & Mișu Steurmann*.
Tipografia *Leopold Steinberg*. Tip. "Victoria" *S. Löbenschon*.
Tipografia "Lumina" *David Abramovici*.

Mai sunt multe fabrici mici ateliere de lăzi, cufer, rulele, scobitori de dinți etc. care nu sunt înregistrate în registru prin urmărirea nu le-am pus aci.

Registrul și Tabloul contabililor autorizați mi s'a pus la dispoziție de Onor Domn Președinte Camerei de Comerț *Ioan Georgescu*, pentru care îi mulțumesc foarte mult. — Autorul.

TRIBUNALUL NEAMȚ

Corpul Contabililor autorizați și experților Contabili

Secția Județului Neamț

SEDIUL : CAMERA DE COMERȚ, PIATRA-N.

TABLOUL

Membrilor corpului contabililor autorizați și experți contabili

Secția Piatra-N.

Intocmit conf. art. IV din lege și VII din regulament pe anul 1929

EXPERTI CONTABILI

Berman Carol industriaș Iemn, Brand Samuel procurist Fabrica de Postav, Bach Ernest Mihail fabricant Rotman Sami comerciant asigurare.

CONTABILI AUTORIZAȚI

Abeles Albert directorul băncii de Credit, Bandel P. S. comerț, industrie, Cohn Iacob manufacturist, Davidovici Friedrich industriaș, Engelberg Carol contabil, Felber Jacques comisionar, Fondianer Josef I. contabil, Grünstem Herman contabil șef, Granach Chuă șef contabil, Gavriloi Mayer contabil, Haimsohn Carol industriaș, Herșcu Aron L. șef contabil, Katz David contabil, Katz Michel contabil, Kreuzel Iacob contabil Farm. C. Vorel, Langmantel Moritz contabil, Lazarovici Max șef contabil, Lupu lancu contabil șef, Mayer Lupu contabil, Marcovici N. Șulem contabil, Mendel J. M. (Jancovici) șef contabil procurist banca Centrală, Matias Janču comerciant și asig., Mihalovici Heinrich contabil. Pais Avram contabil, Pascal Isidor com

tabil și comerciant, Petreanu Mișu director banca de Credit Mărunt, Rabinovici Sigmund sub-direct. Banca de Credit, Rintzler Pincu director Tricotaj Duamna, Richter G. contabil casier. Rabinovici Herțel contabil casier, Schapira B. contabil, Matilda Katz contabil, Schapira Isaac contabil, Schächler Aron contabil, Silberdrath Beriş contabil, Schapira Marcu șef contabil, Șapira B. Aron șef contabil, Sufrin David contabil, Sufrin Herțel contabil, Weinberg Carol director de bancă, Weisman Senior contabil, Wexler Mendel contabil, Weisbein Moritz șef contabil, procurist Banca de Credit, Zucker Oscar șef contabil procurist, Zaharia N.

CONTABILI STAGIARI

Aron Moise contabi, Felic Avram contabil, Herșcu Z. Mendel (Herșcovici) casier Iroslavici Pincu contabil, Lang Șmil contabil, Mendel L. Mendel, Polak Herman contabil, Weinberg Lupu contabil, Zalman sin Herșcu Hențin contabil.

Președintele, *Ioan Georgescu*

Secretar, *Teodor Demetrescu*